Del piemontese Gagliotti

[illegible]

Pas. Sold. 35. C. 27. aprile 1755

Morioli 8. Xbre 1789.

[illegible]

SYNOPSIS UNIVERSÆ MEDICINÆ PRACTICÆ.

Hier. Piazza M. D. 1790

nec non C. M. C. S.

pagato 3. [illegible]

SYNOPSIS UNIVERSÆ MEDICINÆ PRACTICÆ,

SIVE

DOCTISSIMORUM VIRORUM

DE MORBIS

Eorumque Causis ac Remediis Judicia.

ACCESSERUNT NUNC DEMUM

Casus nonnulli oppido rari.

PARS PRIMA.

AUTHORE

J. ALLEN, M. D.

EDITIO NOVISSIMA

Omnibus auctior, additis præterea FORMULIS remediorum ex quinta AMSTELODAMENSI desumptis.

Τῆς αὐτῆς διανοίας ἐςὶ γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.

Ἱπποκρατ. περὶ διαίτης.

VENETIIS,

MDCCLIV.

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

5.

VIRIS PERILLUSTRIBUS,

Eruditissimisque D. D.

ORNATISSIMO SPECTATISSIMOQUE

PRÆSIDI,

CENSORIBUS MERITISSIMIS,

ET RELIQUIS

INCLYTI MEDICORUM

LONDINENSIUM COLLEGII

Sociis Doctissimis:

Exiguum hoc OPUS,

Obsequii & Honoris ergo,

Quam humilime D. D. C. Q.

Συσκευαςῆς Indignissimus.

J. A.

AD

AD LECTOREM.

MEdicina, omnium artium nobilissima, si ad ejusdem praecognita, institutiones, & theoriam spectemus, nuperis annis progressus & incrementa admiranda accepit; agnoscendum est tamen & vehementer dolendum, quod praxis, pars ejus longe utilissima, haud pari passu processerit. Ars medendi non nisi tardo pede progreditur. In seculorum revolutione, ingenio singulari valens perraro assurgit, qui in hac etiam parte artem cudit; sed homines istiusmodi indolis, teste medicorum ab Hippocrate catalogo, in ingenti temporis tractu apparent rari nantes in gurgite vasto. Interim loco sanioris praxeos & melioris medendi methodi hypotheses novae & theoriae novae quotannis ad nauseam usque nobis obtruduntur, quae ostentationis multum, utilitatis parum habent. Tritum utcunque sit illud, Qui speculantur, non medentur, non tamen a veritate prorsus alienum esse ex observatione satis frequenti constat.

Praesentis instituti propositum est praxim legitimam & laudabilem UNDECUNQUE DESUMPTAM VEL MUTUATAM omni opera maxime compendiario exhibere, & optimorum scriptorum auctoritate firmiter stabilire. Hoc est, quod impraesentiarum subivi munus, quo officio (sperare fas est) fortassis aliquando manus magis idonea cum majori laude & utilitate defungetur; ut uno intuitu videamus, quo usque ventum est in vera ac solida medendi cognitione.

Ut plurimum tantum monitoris officium praesto. Morbi omnes ex praestantissimis scriptoribus hic ad vivum depinguntur; praecipue morborum causae, & de eorundem eventu judi-

judicia traduntur ; indicationes curativæ exponuntur, & remedia nonnulla, præstantiora saltem, breviter attinguntur, & concinnæ aliquot formulæ subduntur, ut cito, tuto, & jucunde, & qua fieri potest certitudine, medeamur.

Citationes authorum non ex numero, sed ex pondere & momentis sunt æstimandæ. Aphorismos præclarissimi Boerhaavii *haud satis pro merito laudavi; quoniam uniuscujusque manibus præsto esse, & charissimos haberi nullus dubito: est enim opus omnibus numeris absolutum, & tantum non divino afflatu exaratum, auro contra æstimandum, decies & amplius perlegi dignissimum, immo in sinu perpetuo gestari.*

De morborum Ætiologiis (ingenue fateor) non nisi paucissima in medio protuli: origines & causæ proximæ morborum plerumque longe abstrusiores sunt, quam ut nostræ mentis acies eo usque penetrare possit; & revera, si dissimulare nolimus, agnoscendum est, quod hæ ut plurimum usque adeo nos lateant, ut in iisdem pervidendis hactenus Talpæ simus: In alto navigamus LONGITUDINIS IGNARI.

Meipsum quod attinet, ne sim plane ἀσύμβολος, *de proprio penu ex adversariis meis depromptum, ubique fere, nunc demum in hac tertia Editione, nonnihil interspersi, quæ usui publico libenter mancipavi, & utinam ne illa sint sola omnium manca & jejuna.*

Qualescumque tamen sunt hæ lucubrationes, satis novi non esse aliquid, quod hoc loco proferre possum, quod limatiores vel utiliores illas reddat; neque ornatiores in futurum polliceor, ut sint hujusce opusculi aliquid præsidii.

Unicum tantum præfandum restare censui, nempe, ut te certiorem faciam me hæc collectanea in lucem edidisse non ex suasu amicorum, vel quæstus, aut gloriolæ captandæ gratia; sed inductu consilii, ut mihi visum est, recti honestique, & publicum, tam ægrotantium quam medentium (maxime juniorum) emolumentum respicientis.

Valeas itaque, Candide Lector, & hasce versuras sine fastidio accipias, atque hoc levidense φιλανθρωπίας nostræ pignus, animique erga te benevoli documentum, fac æqui bonique consulas.

Medicus est Minister, Natura Medicatrix; Deus interim hisce clementer benedicat.

SYNOPSIS

UNIVERSÆ

MEDICINÆ PRACTICÆ, &c.

CAPUT PRIMUM,

Sive Fasciculus Morborum primus.

FEBRES IN GENERE

Ex observatione & inter legendum.

(*Prooemium.*) Art. 1. FEBRES (ut recte annotavit clarissimus Sydenhamus) cum Appendicibus suis duas fere tertias partes omnium, quæ sunt morborum, complent; ideoque his exponendis, utpote quæ etiam totis corporibus inhærescunt, merito exordiri statuimus.

(*Febris quid.*) *Art.* 2. Febris autem (inquit idem) nihil aliud est, quam *naturæ conamen materiæ morbificæ, corpori valde inimicæ, exterminationem in ægri salutem omni ope molientis.*

(*Febrium divisio.*) Art. 3. Febrium divisio maxime generalis & genuina est in *Essentialem & Symptomaticam.*

(*Essentialis.*) Art. 4. Febris essentialis est cujus causa primaria in ipso sanguine delitescit, a nullo alio morbo solidarum partium originem ducens, aut quocunque modo pendens, atque hæc est *Febris absoluta & proprie dicta.*

(*Symptomatica.*) Art. 5. Febris symptomatica est Febris se-

cundaria, quæ non propriam subsistentiam habet, sed a graviori alicujus partis affectu originem trahit, & frequentissime ab insigni aliqua inflammatione pendet, unde *Febres variæ inflammatoriæ dictæ*.

(*Essentialis divisio.*) Art. 6. Febris essentialis dividitur in Ephemeram, Intermittentem, Continentem & Continuam.

(*Ephemera.*) Art. 7. Febris omnium mitissima est Febris ephemera, sive diaria, i. e Febris unius diei; ab insolatu, exercitio nimio, vel aliquo alio accidente externo oritur, & spatio 24. horarum ultro terminari solet. Sola quiete, & in lecto decubitu curatur.

(*Intermittens.*) 8. Huinc proximæ sunt Febres intermittentes, scilicet, quotidianæ, tertianæ, quartanæ simplices, tertianæ, quartanæ duplices, &c. Hæ more Febris diariæ spatio 24. horarum plus minus pro isthac vice finiuntur; verum pro peculiari illarum genio, singulis, vel alternis diebus, vel quarto quoque die, recrudescere solent.

(*Continens.*) Art. 9. His congener est Febris συνεχής, seu continens, quæ quidem est Febris continua, sed non uno tenore pergens; ad plures dies sine ἀπυρεξία protenditur, habet tamen sua *remissionis & exacerbationis* tempora, statis, vel incertis periodis se invicem excipientia; *intermissionem* vero nullam habet.

(*Continua.*) Art. 10. Febrium gradus proximus & ultimus est σύνοχος, sive Febris continua proprie dicta, quæ ab initio ad finem ubique est æquabilis, *sine symptomatum exacerbatione & remissione periodica*: hujus generis sunt Febres malignæ, Febres pestilentiales, ipsa pestis, &c.

Sydenhami sententia.

(*Ratio habenda est anni constitutionis.*) Art. 11. Ille dubbio tramite errat, atque incerto ducitur filo, qui in Febrium curatione non continenter ob oculos habet *anni constitutionem*, quatenus huic aut alteri morbo epidemice producendo favet, cæterisque morbis omnibus una concurrentibus in ejus similitudinem ac formam detorquendis: hæ autem variæ constitutiones aut habitudines ab occulta & inexplicabili quadam aeris alteratione pendent, quæ proprias ac sibi peculiares Febres producunt, quæ *stationariæ* nobis audiunt.

(*Et in nova Febris ingressu paulisper cunctandum est.*) Art. 12. In novis Febribus cunctandum est paulisper, & ad magna remedia non nisi pede tardo procedendum; interim morbi genium ac morem diligenter pensitando indicationes præsertim a *lædentibus*, & *juvantibus* sumendæ sunt; neque pudet fateri me non semel in curandis Febribus, ubi nondum constaret, quid mihi agendum esset, nihil prorsus agendo & mihi & ægro con-

consuluisse optime; dum enim morbo invigilarem, quo eum opportunius confodere valeam, Febris vel sponte sua sensim evanuit, vel in eum se typum redegit, ut jam mihi innotesceret, quibus armis esset debellanda. „ Non enim levis est „ consolatio viro probo in rebus dubiis, facileque errori ob-„ noxiis se saltem inculpatum tueri, si se minus utilem præ-„ bere nequeat. „

(*Febris causa.*) Art. 13. „ Calidum solum non est Febris „ causa, (*inquit Hippocrates de vet. medic.*) sed est calidum „ & amarum simul, calidum & acidum, calidum & salsum, „ aliaque innumera. „

(*Evenire potest in corporibus sanis.*) Ex frequenti etiam observatione compertum est Febrem in *corporibus sanis* evenire posse, in quibus nullus apparatus morbificus, vel quoad plethoram, vel cacochymiam, &c. occasionem subministraret; nihilominus hujusmodi homines præcedente insigni aliqua aeris, victus, &c. rerum non naturalium, mutatione, Febre corripiuntur, propterea quod eorum sanguis novum statum & conditionem adipisci gestit, qualem ejusmodi aer aut victus postulaverit.

(*Indicatio generalis.*) Art. 14. Indicatio generalis in curatione Febrium est, ut sanguinis commotio intra modum naturæ proposito congruentem contineatur, ea nimirum ratione, ut nec hinc plus æquo gliscat, unde periculosa symptomata, nec illinc nimium torpeat, ne naturæ conamen frustretur; atque hinc exurgit norma sanguinem mittendi plus minus, vel prorsus omittendi.

(*Vomitorium.*) Art. 14. Si adsit vomendi proclivitas, vomitorium propinare necessum esse omnino videtur; alias etenim accidere solet diarrhœa in Febris progressu, ægro interdum admodum periculosa. In initio Febris emeticum propinari debet, sed, si omissum fuerit, quovis morbi tempore adhiberi potest, modo vires ægri ferre valeant; post hoc autem paregoricum hora somni propinandum est, diebus insequentibus, si repetitio venæsectionis minus indicetur, & non aderit diarrhœa, enemata alternis diebus in usum venire possunt, usque ad decimum vel duodecimum diem quo, tempore negotio ad secretiorem vergente medicamentis calidioribus liberalius indulgendum censeo ad concoctionem accelerandam. Si fermentato recte progrediatur, nullis omnino remediis opus est; despumatio etenim est opus naturæ.

(*Catharticum exhibendum sub finem.*) Art. 16. Usitatio circa diem decimumquintum, si adsit in urina laudabilis separatio, & symptomatum remissio, catharticum adhiberi debet, ne sedimentum a fermentatione hic illic depositum in sanguinem remigrans recidivam conciliet; quandoque tamen ad diem decimum septimum differendum est.

Catharsis post V. S.) Art. 17. Pro comperto affirmo, nihil ita certo atque ita potenter ægrum refrigerare, atque *catharsim post venesectionem celebratam*: testatur enim experientia catharsin post venæsectionem quibuslibet aliis remediis felicius certiusque Febrem perdomare, tum quatenus intestinis illuviem dimovet, tum quatenus anodyno viam sternit. (Schedul. Monit.)

(*Duplex secretio*.) Art. 18. Ad genuinam sanguinis depurationem *duplex secretio* requiritur; una per *faces* fit, altera per *flores*, hæc sensim & paulo pleniori διαπνοῇ, potius quam sudore manifesto ut plurimum peragitur; separatione hac per flores jam facta, minus periculosa est diarrhœa.

Boerhaavi sententia.

(*Febris quid.*) Art. 19. Febris est frequentissimus morbus, *Inflammationi* individuus comes, qui ingenti symptomatum numero plerumque stipatur.

(*Symptomata quæ in omni Febre adsunt.*) Art. 20. In omni Febre, a causis internis orta, horripilatio, pulsus velox, & calor, vario tempore, & vario gradu, adsunt; hæc autem ubi velociter decurrunt, Febris acuta, ubi tarde, lenta audit. Febris fere semper cum sensu frigoris incipit, & progrediente morbo maxime a velocitate pulsus primario cognoscitur; adeoque velocior cordis contractio cum aucta residentia ad capillaria Febris omnis acutæ ideam absolvit, quæ a causis infinitis produci potest. Sanitas ægroti videtur esse *cynosura* primaria, in quam natura in Febribus collimat; frequenter vero Febris in mortem desinit, quandoque in alium transit morbum.

(*Curatio generalis.*) Art. 21. Curatio Febrium generalis summatim comprehenditur in vitæ ejusque viribus consulendo, acre irritans corrigendo & deturbando, lentorem dissolvendo, expellendoque, & symptomata mitigando. Si in Febre exorbitare natura deprehendatur, moderamen fit abstinentia, victu tenui, potu aquæ, venæsectione, clysmate refrigerante, &c. Si segnior appareat, excitabitur ope cardiacorum, aromaticorum, volatilium, &c.

(*Symptomatis.*) Sublata Febris causa symptomata reliqua cessabunt, quatenus ab ea primario pendent, adeoque, si ferri queunt sine vitæ periculo, singularem curationem vix requirunt, nec temere turbari debent: Si vero intempestiva & nimis sæva fuerint, singula sunt lenienda suis remediis propriis, habita semper ratione causæ & status morbi ipsius.

Ettmulleri sententia.

(*Quid vult natura per Febrem.*) Art. 22. Febris est *motus natu-*

ra, seu quædam lucta, quæ spirituum plus minus alteratorum ope id, quod est hostile œconomiæ animali, eliminare satagit.

(*De dieta.*) Art. 23. Quo magis acuta est Febris, eo tenuior convenit diæta; licet ægri ad plures dies jejuni jaceant, perinde erit, *nec unquam vidi febricitantem fame pereuntem*, sed potius, si quid ingeritur, Febris exasperatur, &c. nam in alimentis appetitus præscribit rationem, *quantum*, & *quale*, & *tempus*.

(*Vomitoria & sudorifera.*) Art. 24. Vomitoria in Febribus fere omnibus in principio sunt proficua. Sudoriferum usum ipsa natura nobis monstrat, signis coctionis apparentibus sunt optima; & etiam in toto morbi decursu sunt utilia; immo horum usu promiscuo Febres non raro curantur. Spiritus salis armoniaci, vel sal volatile ejusdem, est febrifugum universale, & in usu repetito raro fallax. Saccharata quæcunque in Febribus insigniter nocent. *Hippocrates* in omni Febre vinum porrigit. Semper observavi quamdiu urinæ sunt crudæ, tamdiu res ægri in statu existunt ambiguo; quando vero adsunt signa coctionis fausta possumus ominari; opus hoc coctionis est solius naturæ. Inter signa lethalia nullum est certius, quam frequens manuum ad nares admotio sine ulla materiæ effluxione.

Baglivii sententia.

(*Natura ductus sequendi sunt.*) Art. 25. In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus est remediis; satis enim fuerit viam observare diligenter, qua natura exitum tentat, curamque eo perducere, naturæ obsecundando, alioquin ægrotus pessum dabitur.

(*Inanes speculationes missæ faciendæ.*) 26. In Febribus universalibus, id est, quæ ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut inde curativæ deducantur indicationes: Febrium siquidem primordia, partesque affectæ in iisdem, nos plerumque latent, & si unquam paterent, oportet *indicationem dirigere ad constitutionem massæ sanguineæ febricitantis*, potius quam ad sophisticam speculationem causarum proximarum, aut quæ in Febribus primoprimæ sunt, quæ nostræ aciei minime subjiciuntur.

(*Tria præcepta de curandis Febribus.*) Art. 27. Ideo si primæ viæ sint obductæ, eæque egerendæ atque expurgandæ fuerint, danda opera, ut Febrium fomes tollatur; Si vero sanguis febricitans sit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus; exaltetur, ac dissolvatur. In hisce enim *tribus præceptis* omnium prope illarum Febrium cura versatur, quæ ortum non ducunt ab organi læsione, verum ab humorum congerie, aut in ipso sanguine, aut in primis viis. Et cum ad crisin natura ver-

vergit, aut eas jam exciverit, tum a remediorum copia tanquam a peste cavendum.

(*Odor cadaverosus mortis præsagium.*) Art. 28. Ex odore, quem ægri spirant, soleo sæpe, utrum morbus facilis vel alterius generis futurus sit, judicare. In ægris qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus solet, dum pulsum tangimus, ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti *cadavericus odor*, qualem spirant in templis cadavera, ut sæpe observavi, & velim, ut serio animadvertant medici. *Animadv. in pract. nov.*

Farrago sententiarum.

(*Regula de dieta.*) Art. 29. *Hippocratis* Aphorismus de diæta in morbis acutis sic se habet: ubi peracutus est morbus, statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo victu uti necesse est; ubi vero non, sed plenius cibare licet, tantum a tenui recedendum, quantum morbus remissior extremis fuerit. *Sect.* 1. *Aph.* 7.

(*Incommodum nimiæ remediorum copiæ.*) Art. 30. Graviter errant illi, qui acutos & inflammatorios morbos remediorum copia tamdiu afficiunt, donec natura, quo se vertat nescia, & hinc inde, tum a morbi vehementia, tum a remediorum pondere, varie distracta, tandem cogatur succumbere: perturbato enim, distractoque motu illo ordinato naturæ a repetitis toties, vel absque methodo exhibitis medicamentis, nec Febris minuitur, nec crisis stato tempore succedit, sed patiens dubio Marte colluctatur; vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur. *Baglivius.*

(*Incomodum V. S. nimis crebræ.*) Art. 31. Observatione constat, quod *crebra sanguinis missio* homines Febri aptiores reddat præ cæteris: quare vulgo dicitur, quibus sanguis semel detrahitur, eos, nisi quotannis idem faciant, in Febrem proclives esse, & pinguescere. *Vvilis.*

(*Prognosticon generale.*) Art. 32. In Febribus continuis, si pulsus sit fortis uno tenore pergens, ut ut deliria, tremores, tendinum subsultus, cæteraque dira in genere nervoso symptomata subitam ruinam minari videantur, semper bene præsagit: e contra vero pulsus celer, debilis ac vacillans mortem præ foribus adstantem indubitanter prædicit, ut ut reliqua symptomata adblandiantur. *Morton.*

(*Acumen ingenii opus est.*) Art. 33. In curatione Febrium summum ac acerrimum medici ingenium requiritur. Judicio præpollenti, *facultati inata, & incommunicabili*, plurimum debetur. Morbi genius, anni constitutio, ægroti temperamentum, & vivendi modus, symptomata singula & universa, & innu-

innumera alia incidentia, omnia conjunctim & divisim *animo præsenti & sereno* diligenter perpendenda sunt; e quibus omnibus inter se rite collatis sagaci medico, *lente festinanti*, exurgit *clara ac distincta medendi methodus*; & plerumque hujusce mei effati longa jam annorum serie non sine gratissimo animi delectamento feliciter expertus sum.

FEBRES INTERMITTENTES.

Mortoni sententia.

(*Definitio Febris intermittentis.*) Art. 34. Febris intermittens est calor præternaturalis in sanguine accensus ab insolita spirituum expansione statis periodis redeunte; in hac autem Febre algor, rigor, calor, & sudores se invicem excipiunt; adsunt etiam in paroxysmo ægritudo universalis, nausea & vomitus, dolor capitis, lumbago, &c. Paroxismus quidem acutus est, morbus vero ipse ut plurimum plus minus chronicus. Febris intermittens simplex facillime cognoscitur; ultro enim sese in conspectum dat: quotcunque autem sint earum varietates (sint quotidianæ, tertianæ, quartanæ, &c.) *fermentum morbificum* omnium idem est, & viribus *corticis Peruviani* certo ac cito cedit.

(*Species Feb. intermitt.*) Art. 35. „ Species Febrium intermittentium communes sunt *quotidiana, tertiana, & quartana, simplex; quotidiana, tertiana, & quartana duplex; semitertiana*, &c. Sunt etiam Febres intermittentes quinto sexto vel septimo die recurrentes.

„ (*Historia rara.*) Contigit mihi in praxi videre fœminam per integram septimanam Febre laborantem, deinde proxima septimana omnino liberam; atque ita alternis septimanis febricitantem, & alternis apyrexiam habentem, idque per longum tempus. Cortice Peruviano curata fuit. „

(*Curatio.*) Art. 36. Neque venæsectio, neque vomitoria, cathartica, aut diaphoretica, neque aliud quodcunque remedium in paroxysmo exhibitum aliquid ad curationem hujus morbi promovendam conducere observantur; a justa dosi vini benedicti trihorio ante tertium paroxysmum expectatum exhibita sæpius Febrem tertiam curatam novi. *Antimonium diaphoreticum* paulo ante adventum paroxysmi datum interdum morbum tollit; *Sal absynthii* febrifugum audit, & sequentem haustum usu comprobavi, ℞. *Aq. card. ben. theriacal. stillat. ana* ℥ij. *Sal. absynth.* ʒß. *scrup. limon. misce*; sumat æger dimidiam partem trihorio ante paroxysmum, & reliquam in primo insultu. „ In Febribus intermittentibus (inquit Dolæus) pro „ singulari secreto mihi est *lapis Lazuli* a ʒß. ad ʒj. cum spi-

 „ ritu

ritu vini ante paroxismum traditus. Efficacia plurimorum amarorum) antequam vires *corticis Peruv.* satis exploratæ fuissent) experta fuit, uti *absynthii, cardui benedicti, rad. gentian. flor. chamam.* (fere specifici) & privatim *decocti amari febrifug. seq.* ℞. *Fol. matricar. card. ben. absynth. summit. centaur. min. flor. cham. ana* mj. *sem. card. ben. citr. ana* ʒj. *sal. absynth.* ʒiss.. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℔iss. *dosis* ℥iij. vel iv. quarta quaque hora extra paroxysmum. Item pulvis febrifugus sequens; ℞. *flor. cham. subtilissime pulverisat.* ℈j. *antimon. diaphoret. sal. absynth. ana* ℈ß. m. f. pulvis pro una dosi quarta quaque hora extra paroxysmum utilissimus est quidem iis, quibus vires corticis defecerunt, vel quando ob ἰδιοσυγκρασίαν non possumus exhibere. In confesso est his & hujusmodi remediis Febres intermittentes æstivo tempore quandoque curari:

(*Cortex Peruvianus remedium polychrestum.*) *Cortex* vero *Peruvianus* consensu medicorum (hodie omnium) est *catholicum febrifugum*, quod omnes Febres intermittentes, in quavis anni tempestate, in omni ætate, & temperamento, penitus, cito, tuto, & feliciter sanat: neque opus est, ut medici ingenia sua amplius torqueant in aliis febrifugis explorandis. „ Cortex „ Peruvianus sudorem omnino nullum excitat; tantum omni- „ genas concoctiones e vestigio emendat sine ulla sensibili eva- „ cuatione nisi aliquibus alvum aliquoties, idque leniter ad- „ modum movet. Modus exhibendi nunc dierum omnibus in- „ notescit. *Hactenus* de Febribus intermittentibus simplicibus. „

(*Febris intermittens spuria.*) Art. 37. Symptomata vero Febrium intermittentium *spuriarum* nonnunquam sunt perquam vehementia, & typus Febris ipsius in variis suis stadiis sub larva vomitionis, diarrhϾ, doloris alicujus gravissimi, &c. absconditur. A periodica symptomatum vehementium exacerbatione & remissione, nec non ab urina lateritii coloris verus morbus potissimum dignoscitur: alios etenim morbos frequentissime simulat, unde arrepta occasione creantur nunc hæc nunc illa gravissima symptomata, vomitiones, DiarrhϾ tormentosæ, cholera morbus, colica, dolores lateris punctorii, tanquam pleuritici, ophthalmia, apoplexia, hemicrania, spasmi universales, vel particulares, dolores nephritici, *&c.* „ Item *dolores* „ *parturientium æmuli*; in fœmina quadam hujusmodi dolores, „ alternis diebus recurrentes, duobus vel tribus a partu se- „ ptimanis accedentes semel ipse observavi idemque ab alio ob- „ servatum fuisse audivi. Et (quod rarius adhuc videatur) „ *dolorem unius cruris* periodice revertentem in homine quadra- „ genario semel in praxi adnotavi: dolor fuit vehementissimus „ per 24., interdum per 30. horas durans, unde ingens intu- „ mescentia totius membri superveniebat; tumor cruris erat

„ quasi

„ quasi partim *flatulentus* & partim *oedematosus*, qui non nisi
„ longo post tempore, fasciatione ad pristinam dimensionem
„ redactus erat. Ambo hi ægroti cortice Peruviano sanati
„ fuerunt. „

(*Curatio.*) Art. 38. Versatilis quidem est horum affectuum Proteiformium genius, sed ab uno eodemque fermento pendent omnes, & unica antidoto, nempe *cortice Peruviano*, cum prudentia adhibito, facile profligantur.

(*Prognosis.*) Art. 39. Nemo unquam a Febre intermittente interimitur, nisi in primo paroxysmi stadio, durante, scilicet, algore ex spirituum oppressione orto. Febres intermittentes, ubi valde chronicæ evadunt, viam sternunt ad alios morbos maxime funestos.

(*Historia.*) Art. 40. „ Sequens historia inter casus oppido
„ raros merito recenseri potest. Paucis abhinc annis Vvincaun-
„ toniæ in agro Somersetensi mortuus est senex, Theologus,
„ nomine *Bulgidis* hic annum agens trigesimum quartum in
„ Febrem intermittentem quotidianam incidit, quæ per totum
„ vitæ cursum (dictu mirabile! verissimum tamen) per sexa-
„ ginta scilicet annos, usque ad vitæ in extrema senectute ter-
„ minum, duravit. Febris cum frigore præeunte, calore & su-
„ dore succedentibus per diuturnum istud spatium, utcunque
„ non semper cum eodem sævissimo impetu, constanter tamen,
„ quotidie illum invasit. Postremo, *senio* potius quam mor-
„ bo confectus, nonagesimum quintum agens annum obiit.
„ Hæc narratio a filio & filia prædicti senis adhuc viventi-
„ bus, fidei indubitatæ ambobus, renuntiata est.

Farrago sententiarum.

(*Causa proxima Feb. intermittentium.*) Art. 41. Post accuratum examen totius historiæ Febrium intermittentium causa proxima constituitur *viscositas* liquidi arteriosi, superveniente dein causa quacunque velocioris & fortioris contractionis cordis, atque resolutionis ejus, quod stagnaverat. *Boerhaave.*

(*Galeni methodus in quartanis.*) Art. 42. Galenus hac methodo curavit quartanas; primo propinavit vomitorium, die sequenti dedit *succum absynthii* bibendum, & denique bihorio ante paroxysmum dedit *theriacam.* „ Sed his adminiculis tuto inniti
„ nequimus. Febris tertiana veteribus, quibus vires antidoti
„ Peruvianæ ignotæ fuerunt, curatu erat valde difficilis, &
„ quartana opprobrium medicorum audiebat; at hodie secus
„ esse nemo non novit: quo enim longius recedunt intermit-
„ tentium paroxysmi a natura Febrium continuarum, aut quo
„ majus fuerit intervallum inter accessiones, eo minus pericu-
„ li ab illis impendet, quoniam amplior est locus commodior-
„ que curationi. „

(*Epithe-*

(*Epithemata.*) Art. 43. Epithemata & epicarpia quandoque prosunt Febribus intermittentibus abigendis; ejusmodi est *Empl. febrile pro carpis D. Michaelis* ℞. *Fulig. furni splendent.* ℥iß. *terebinth.* ʒvj. *tel. aranear.* ℥ß. *camphor.* ℈ij. *ol. scorpion.* q. s. m. f. emplast. pro carpis. Mortonus duo sequentia ex propria experientia commendat. ℞. *Pulv. oliban. terebinth. venet. ana p. a. f. pericarpia.* ℞. *Fol. chelidon maj. rutæ ana* m. j. *fuliginis e lignis combustis, sapon. venet. salis marin. ana p. æ.* cum aceto acerrimo f. massa, &c. „ *Empl. rubrum febrifugum* sequens scor„ biculo cordis applicatum in tenellis infantibus frequenter „ prodesse deprehendi. ℞. *Thur. subtilissime pulv.* ʒv. *minij* ʒj. *ol. olivar. q. s. f. empl.*

(*Enema febrifugum.*) Art. 44. Qui *corticem Peruvianum* ore assumere pertinaciter respuunt, curari possunt cum enematibus ex ejusdem decocto; istiusmodi est *enema febrifug. Fulleri*, sed pueris certius solet opem ferre quam adultis.

(*Ad algorem.*) Art. 45. Dum febrilis horror, aut frigus universam cutim convellit, tum *oleum distillatum caryophyllorum* epigastricæ regioni illitum remissionem horroris undequaque procurat. *Baglivus.*

(*Vires succi limonum.*) Art. 46. Ansam mihi suppeditari autumabam aliquid ad artis nostræ incrementum ediscendi, idque aliquoties tentans, non infeliciter processit, in Febribus scilicet intermittentibus, circa initium paroxysmi, *haustu calido succi limonum* cum saccharo & aq. fontan. tanti semel atque iterum exhibito, exacerbationes vel in totum cessasse, vel saltem in dies præter expectationem simul cum siti deferbuisse, & intra paucos dies plane siluisse, deprehendi, subsequente utique manifesto effectu, urinæ scilicet, & imprimis sudorum larga promotione. Piso. p. 315.

(*Specifica alia.*) Art. 47. Sunt & alia nonnulla remedia a quibusdam plurimum decantata, tanquam Feb. intermit. specifice curantia. Nempe *pulvis corticis interioris fraxini* a ʒß. ad ʒj. cum pauco *sale absynthii* in vehiculo idoneo exhibitus, more *corticis Peruv.* vires ejusdem adæquare, immo superare dicitur; felici cum successu sæpe exhibuit doctissimus & insignis medicus D. *Hen. Vaghan.* Idem perhibetur *de cortice ulni prope radicem. Flores salis armoniaci* optimum febrifugum censentur, præcipue in Febribus intermittentibus. De quo remedio audiatur clarissimus Boerhaave; non novi (inquit ille) melius febrifugum quam gr. xx. *salis armoniaci* in calido haustu, una vel duabus horis ante paroxysmum. *Succus rad. gentian. inspissatus*, & in vehiculo appropriato cum myrrha assumptus propter ejus vim febrifugam non immerito usurpari potest ad

instar

instar cort. Peruv. cujus succedaneum fere est (inquit Ettmullerus.) Sed forsan *cortex radicis pruna sylvestris*, i. e. *spina nigra* vulgo appellatæ, est adhuc præstantius medicamentum, quod olim honorandus D. Sloan in literis mihi datis communicavit. *Camphora* est remedium diaphoreticum nobilissimum, & omnium adhuc notorum certissimum. Insignis est ejusdem usus in curandis Febribus intermittentibus, & viribus corticis Peruviani magnopere opitulatur.

(*Recidivationis præcautio.*) Art. 48. Unicum hic, quod multa experientia didici, in bonum commune evulgari volo de *Recidivatione* præcavenda: nimirum, Febre cortice Peruviano prius fugata, cui penso istius remedii uncia vel ad summum sesquiuncia semper sufficit, intra triduum vel quatriduum propinare soleo *medicamentum aliquod chalybeatum*, & huic operi levissimas præparationes eligo, & in hunc fere modum præscribo. ℞. *Vin. chalybeat. pharm. Londinens.* ℔ij. *tinctur. stomach. ama. Quincii* ℥iij. vel iv. misce dosis coch. iv. vel v bis in die;

(*Infusum chalybeat. amar.*) Vel loco hujus infusum chalybeatum amarum sequens. ℞. *Limatur. ferri* ℥iv. *succ. limon.* N. iv. *aurant. acid.* N. vj. *infund. per hor.* 24. *deinde add. rad. gentian.* ℥ß. *aristoloch. rotund.* ℥j. *cort. vvinteran. rad. calam. arom. ana* ʒij. *summit. absynth. centaur. min. ana p.* j. *vin. alb.* ℔iv. *aq. gent. comp.* ℔ij. *infund. frigide per septimanam & decantetur pro usu.* Vel ℞. *Flor. sal. ammoniac martiat.* ʒij. *myrrh. elect.* ʒj. *rubig. ferri* ℈ij. *extract. rad. gent.* q. s. m. f. pil. med. dos. iv. bis in die, superbibendo infus. stomach. amar sequent.

(*Infusum stomac. amar.*) ℞. *Rad. zedoar. cassummuniar. ana* ʒiß. *cort. flav. aurant. Hispalens.* ʒij. *sem. cardamom. min.* ʒß. *summit. absynth. Rom. p.* ß. *infund. in aq. bullient.* ℔j. *coletur frigide.* Atque ita ventriculo optime consultum est, & res in vado fit: Febris nullatenus recrudescit, nisi ex gravi aliquo sex rerum non naturalium errore. Interdum in casu ancipiti & in corporibus valde debilitatis *chalybs & cortex Peruvianus* junctim maritati melius cedunt, quam alteruter eorum seorsim exhibitus:

(*Decoctum nigrum.*) In hunc finem decoctum nigrum sequens est remedium appropriatum; ℞. *Cort. Peruv. pulverisat.* ℥ij. *chalyb. cum tart. præp.* ℥j. *coq. in aq. font.* ℔iij *lento igne ad* ℔iß. *addendo sub finem coctionis cinnam. acutissim.* ʒij *colatur. add. aq. absyth. magis comp.* ℔ß. *m.*

(*Tin-*

(*Tinctura Burgundica.*) Vel in magis delicatulis vinum chalybeatum prædict. & tinctura sequens usus tempore commista; dosis a coch. iij. ℞, *Cort. Peruv. pulverisat.* ℥x. *calam. arom. cinnam. ana* ℥ij. *cochinel.* ℨß. *macera per biduum in vin. ab Ulissiponens.* ℔iß. filtretur, &c. hanc ob venustum colorem *tincturam Burgundicam* vocant.

FEBRES REMITTENTES.

Mortoni sententia.

(*Typus Febris remittentis simplicis.*) Art. 49. Febris Συνεχὴς, continens sive remittens ex manifesta *exacerbatione* & *remissione*, singulis ut plurimum, vel alternis diebus, stata & certa hora, periodice recurrentibus, facillime dignosci potest; atque equidem ab intermittente inde duntaxat discriminatur, quod calor febrilis in intervallis hujus Febris nunquam penitus extinguatur, & singuli exacerbationis paroxysmi cum algore & horrore minus incipiant. Sub finem cujuscunque paroxysmi æger sudoribus plerumque perfunditur; & urina, quæ durante paroxysmo rubedine multa perpetuo tingitur, in remissionibus hypostasin laudabilem ut plurimum deponit. Atque sic se habet typus Febris remittens simplicis.

(*Spuria.*) Art. 50. In Febre vero remittente *spuria* gravia symptomata in genere nervoso suboriuntur, nempe, dolore in musculis, tendinibus, & membranis, rheumatismum, pleuritidem, colicam, cæterosque id genus morbos inflammatorios, & spasmodicos simulantia, & a partibus glandulosis enormes subsequentur humorum excretiones; vomitio scilicet immodica, cholera morbus, diarrhœa, dysenteria, &c. unde typus Συνεχέος *spuria* multum obscuratur; paroxysmi periodici inde incerto, & nonnunquam sæpius eodem die recurrere solent, scilicet evacuatione, vel dolore aucto, calor & pulsus minuuntur; his autem diminutis illi augentur.

(*Prognosis.*) Art. 51. Febris remittens simplex, qua talis; & quam diu talis, raro admodum, si unquam, est funesta; priusquam exitialis evadat, typum ac genium suum mutat, & transit in *Συνόχον malignam*. Spuria vero sive mixta, ut ut in se non sit funesta, ratione symptomatum adjunctorum ægrotantes haud raro e vivis tollit. Quo exacerbationes & remissiones diei hora magis certa redeunt, & quo remissiones magis sunt protensæ, eo melius, & vice versa. Evacuationes in Συνεχεῖν a natura institutæ fere semper sunt *infida*, atque ut plurimum *symptomatica*. Evacuatio critica & salutifera fit solummodo *per sudores*, vel *salivationem*; prior est magis cita; altera vero æque certa, licet tarda & molesta. Durante morbi augmen-

mento pessimum signum est, si urina sensim in tenuem & pallidam mutetur, & pulsus magis celer, debilis ac vacillans evadat, &c. e contra pulsus fortis & constans, urina rubedine multum tincta, & contentis saturata, multo magis quæ hypostasin laudabilem deponit, ubi morbus ad statum pervenerit, optimum præsagium exhibet, ut ut reliqua symptomata contrarium prognosticon denunciare videantur.

(*Curatio.*) Art. 52. Febris remittens simplex viribus *corticis Peruviani* æque certo cedit, ac ipsa intermittens; quippe fermentum febrile in utraque fere idem est. Efficacia ejusdem Antidoti in Συνεχεῖν supria debellanda est propemodum æque certa, ac in simplici (modo rite ministretur, respectu ad symptomata vehementia habito) non autem adeo cita est, quoniam morbus est intensior, ideoque majorem remedii quantitatem postulat: in justa autem ac regulari hujusce antidoti exhibitione, atque repetitione, harum Febrium cura radicalis consistit.

(*Curatio debet esse alia, si Febris typum mutaverit.*) Art. 53. „ Curationem symptomatum maxime urgentium quod attinet, vel potius mitigationem, in his sicut in aliis febribus, „ alibi (Art. 102. 103. &c.) dicendum erit. Interim sat erit „ impræsentiarum adnotare, quod, si quando Febris remittens, „ vel ex peculiari morbi genio & indole, vel ex errore aliquo typum mutaverit, & in continuam vel malignam migraverit, curationem tunc prorsus aliam exposcit, ut infra „ videbitur.

FEBRES CONTINUÆ.

(*Febris continua quid.*) Art. 54. „ Febris Συνόχος, continua, „ sive Febris putrida dicta, est, quæ per plures dies sine *exacerbationibus & remissionibus* usque ad ultimam & integram „ sui cessationem perdurat, aut saltem ita perhibetur.

(*Fomes Febrium harum omnium fere idem.*) „ *Fermenta febrilia, seu fomes morbosus in febribus omnibus ante dictis, & in hac quoque gradu tantummodo differre videntur.*

(*Venæsectio.*) Art. 55. „ Febres continuæ putridæ plerumque „ venæsectionem requirunt; intermittentes & malignæ rarissime aut nunquam eandem admittunt. In Febrium progressu „ ad statum appropinquantium sanguinem detrahere nefas est „ juxta antiquorum præcepta; *Cœlius Aurelianus*, *Celsus*, & „ reliqui sanguinem mitti solummodo *prima diatrito* requirunt, ultra vero nunquam. „

(*Non sine necessitate.*) Art. 56. „ De venæsectione in genere dicendum est; in sanguine est *radix vitæ*, & sanguis est „ ipse *vitæ thesaurus*; unde, si aliis modis ægro vel sine periculo, vel æque commode succurrere poterimus sanguini

par-

„ parcatur. Rariores sunt sanguinis emittendi occasiones „ quam vulgo creditur. *Itali*, *Galli*, & *Hispani* sanguinem „ mittunt, non unciatim, sed libratim. In *Germania* non ul„ tra quinque vel sex uncias emittunt. Inter hos nos *Angli* me„ diam viam amplectimur. „

(*In qua vena.*) Art. 57. „ In brachio subter venam basi„ licam jacet arteria, subter medianam nervus, subter utram„ que tendo; juxta cephalicam nulla est arteria, neque ner„ vus, neque tendo; Atque hanc ob causam hæc ultima mi„ nimo cum periculo aperiri potest. „

Vvillisii sententia.

(*Quatuor stadia Febrium putridarum.*) Art. 58. in Febribus putridis continuis quatuor numerantur stadia, vid. initium, augmentum status, & declinatio; *in initio* plerumque adsunt symptomata sequentia, rigor aut horror, lassitudo & perturbatio cum siti & vigiliis, dolor in capite aut lumbis, nausea aut vomitus. *In incremento* sequentia, sitis intolerabilis, dolor capitis & vigiliæ pertinaces, deliria, phrenitis, motus convulsivi, oris amaror, sapor ingratus, linguæ scabrities, pulsus vehemens & citatus, urina summe rubicunda, plerumque turbida, contentis saturata, sine hypostasi aut sedimento laudabili.

(*Crisis.*) *Status* morbi *crisin* continet, quæ in Febre continua fere idem est ac paroxysmus intermittentium, qui non nisi stato tempore, & post totidem horas, evenire solet, sic etiam motus critici in Febribus continuis a die quarto in quartum aut forsan a septimo ad septimum contingunt: Hæ *Crises* sunt plerumque per sudorem, vel hæmorrhagiam; sunt etiam aliquando *crises imperfecta*, quæ morbum non solvunt, quales sunt per urinas, vomitum, secessum, exanthemata, bubones, &c. *Criseos* tempora sunt valde incerta. Si Febris in principio sit vehemens, plerumque intra dies quatuor expectanda est *crisis*; quod si tardior sit Febris in initio, circa diem septimum ad ἀκμὴν perveniet; si vero adhuc remissius incipiat, ad diem undecimum, aut decimumquartum, vel ultra protrahi solet.

(*Nota bene.*) Art. 59. Interea notandum est, quod sicut paroxysmi intermittentium statis redeunt temporibus, ita *motus critici in continuis*; (diem autem quartum ut plurimum observant,) nam licet crisis perfecta ad 14. 17. aut 20. diem prorogetur, tamen intermedio tempore motus leviores contingunt, quibus materia Febrilis velut per partes amputatur, donec pleniorem ejus discussionem natura aggredi valeat; *natura etenim ut plurimum, nisi alias perturbata, quarto quovis die partem oneris sui excutere tentat*; quare ut plurimum 4.

7. 11. 14. motus critici, non planetarum directione, sed ob naturæ necessitatem eveniunt.

(*Declinatio.*) Art. 60. Per declinationis stadium intelligo conditionem ægri & morbi, quæ statum sequitur, sive in salutem sive in mortem tendat, vel alterationem quam sanguis subit post crisin bonam vel malam, cum res adhuc in dubio versetur, quandoque etenim, crisi imperfecta existente, ægri diuturna imbecillitate labefactantur, & non nisi longo tempore, si omnino, convalescunt.

(*Ptyalismus.*) Art. 61. Aliquando in declinatione Febrium *incrustatio* in partibus oris succedit (quasi species *aphtharum*) & etiam adest *salivatio* copiosa, velut ab assumpto Mercurio, cum fætore anhelitus, item linguæ & gingivarum intumescentia.

(*Divisio in Feb. ardentem & lentam.*) „ Ut instituatur harum Febrium therapia rationalis, utilissima est earum divisio in *Febres ardentes & lentas*, utpote quoad medendi methodum toto (quod ajunt) cœlo a se invicem discrepantes. „

FEBRES ARDENTES.

(*Causus quid.*) Art. 62. Causus seu Febris ardens ea est, quæ cum majori æstu, siti fere intolerabili, aliisque symptomatibus insigniorem sanguinis *phologosin* arguentibus, cursum suum peragit; symptomatis magis horrendis stipatur; crisin habet difficilem & eventum periculosum. (Calor ad tactum fere urens, est hujus Febris *signum pathognomonicum*, &, ut plurimum, habet conjunctam insignem alicujus visceris *inflammationem*.)

(*Lipyria, Assodes, Elodes, &c.*) Art. 63. „ Huic Febrium classi „ aliquo modo referri potest 1. Febris *lipyria* dicta (Art. 104.) in qua „ interiora uruntur, exteriora vero frigent. 2. *Assodes*, in qua ægri „ decubitum eundem non ferentes jacendi situm perpetuo variant „ in lecto indesinenter jactitantes. 3. *Elodes*, in qua ægri pro„ fundissime sudant, sudore nihil proficiente, &c. Sed revera „ hæc sunt potius Febrium symptomata, quam novæ species. „ Ejusdem quoque commatis est Febris *Calentura* dicta, quæ „ nihil aliud est quam peculiaris *delirii* species. „

(*Calentura.*) Art. 64. „ Calentura est Febris nauticis pe„ culiaris. Hoc morbo correpti singulari delirii specie affi ci„ untur, nimirum ajunt se in vireto, quod semper in conspe„ ctu habent, & præsto esse arbitrantur, ambulare velle; & „ nisi vi detineantur, in mare prosiliunt; atque hoc symptoma „ est *signum hujus morbi pathognomonicum*. In mari mediterra„ neo frequenter occurrit; juvenes robustiores & temperamento

san-

„ sanguineo præditi, huic Febri sunt magis obnoxii. Larga
„ sanguinis missione ut plurimum sublevantur.

Boerhaavii sententia.

(*Symptomata frequentiora.*) Art. 65. In Causo adest calor ardentissimus, siccitas in cute tota, naribus, ore, lingua; respiratio densa, anhelosa, cita; lingua sicca, flava, nigra, exusta, aspera; sitis inexplebilis; nausea, vomitus; anxietas, inquietudo, lassitudo summa: tussicula, vox clangosa; delirium, phrenitis, pervigilium, coma, convulsio; diebus imparibus exacerbationes.

(*Prognosis.*) Art. 66. Tertio & quarto die sæpe lethalis evadit, septimum raro transit, si perfecta; solvitur sæpe hæmorrhagia (quæ, si tertio vel quarto die parca, lethalis;) hæc prænunciatur cervicis dolore, temporum gravitate, tenebricosa caligine, præcordiorum contentione sine doloris sensu, invitis lacrymis sine lethali signo alio, rubore faciei, pruritu narium, optima fit die decretorio; solvitur & die decretorio vomitu, alvo, sudore, urina, sputo crasso; accessio die pari pessima, si id ante diem sextum; urina nigra, pauca, tenuis huic lethalis; lethale sanguinis sputum; lethalis sanguinis mictus; deglutitio læsa, mala, extremorum refrigeratio, pessima; facies rubra & sudans mala; parotis non suppurans exitialis, alvus nimis fluxa lethalis; cum tremore abit in delirium, inde in mortem; transit in peripneumoniam sæpe cum delirio. „ In Febre ardente (inquit Hippocrates) si
„ tinnitus aurium cum visus hebetudine fiant, & ad nares
„ accedat gravitatis sensus, delirium portenditur. „

(*Intentiones curativæ.*) Art. 67. In hoc casu integumenta debent esse minime aggravantia corpus; situs corporis paulo erectior; potus copiosus, blandus, demulcens, subacidus, aqueus, calidus; cibi leves, farinacei, hordeati, avenacei, ex fructibus subacidis confecti; requiritur Venæsectio, si morbi initium, plethoræ indicia, inflammationis singularis signa, calor intolerabilis, rarefactio nimia, revulsio necessaria, symptomata urgentia, neque alio remedio facile superanda, hanc exigant. Indicantur etiam quandoque *clysmata* blande *laxantia* & *refrigerantia*, prout vis ardoris, siccitas alvi, imperant; medicamenta *diluentia*, *nitrosa*, alvum lenissime *laxantia*, &c.
„ Interim in animo probe tenenda est Vvaldschmidii admoni-
„ tio; Febris maligna (inquit ille) in principio sæpe spe-
„ ciem Causi præfert; cautus itaque sit medicus, ne in erro-
„ rem incidat: animadvertendum ergo est, an Febricitans de
„ cordis anxietate, virium jactura, aliisque gravioribus acci-
„ dentibus conqueratur, & qualis sit urina, &c. nam lon-
„ ge diversa est harum Febrium curatio.

„ Re-

„ Remedia particularia his intentionibus satisfacientia a se-
„ ctione de Febrium symptomatis (Art. 102. & 103.) &c. peten-
„ da sunt.

FEBRES LENTÆ.

Ettmulleri sententia.

(*Febres lentæ.*) Art. 68. Febres *lentæ*, etiam si sint minus acutæ, sunt tamen continuæ, in quantum continuo affligunt ægros, sed tardiore motu sua absolvunt tempora; hinc diuturniores sunt, & symptomata habent minus urgentia. De Febribus his apud practicos pauca prostant. A vitiis lymphæ (vel pituitæ) potissimum oriuntur; & a Sylvio Febres lymphaticæ appellantur, (forsan rectius pituitosæ.)

(*Febres catharales.*) Art. 69. Inter has eminent Febres *catharrhales* dictæ, quæ in principio & incremento conjunctum habent *catarrhum*, *coryzam*, *tussim*, *raucedinem*, &c. Hæ Febres sunt plerumque lentæ, interdiu mites; vesperi vero aliquanto exacerbari solent: adest lassitudo artuum, durant symptomata sub coryza & tussi gravioribus usque ad statum morbi, donec materiam catarrhalis (ut vocant) cocta fuerit, & spissior mucus emungitur, & deinde cessat Febris. Sedes morbi est in glandulis conglobatis.

(*Curatio*) Art. 70. In Febre catarrhali *decoctum ligni sassafr.* (cum *rad. liquiritiæ* & *passulis* ad humorum acrimoniam) item *succus raparum expressus* cum pauco saccharo; item *volatilia* & *sudorifera*; solutio *gum. amoniac.* &c. vid. catarrhum, tussim, raucedinem, &c. alibi.

(*Febres pituitosæ.*) Art. 71. Præter dictas observantur quoque Febres *lymphaticæ* (potius *pituitosæ*) vitio lymphæ (pituitæ) glandularum conglomeratarum, quæ in certam cavitatem suum effundunt succum; inter quas eminent parotides & pancreas, quæ in os & intestina, & consequenter in massam sanguineam secretos liquores evomunt. Peccant hi humores, quando sunt nimis viscidi, salsi & acres; unde excitantur hæ Febres, (quæ quoque non improprie interdum Febres *scorbuticæ* audiunt.) Acutæ continuæ, nonnunquam etiam intermittentes, in hujusmodi *lentas* degenerant, & quandoque in *hecticas* transeunt. Origo harum Febrium est plerumque in stomacho ex indigestione & cruditatibus.

(*Curatio.*) Art. 72. Ideoque tam in principio quam in incremento mitius *vomitorium* ad curam optime viam sternit, & postea visciditas vel acrimonia pro re nata corrigenda est, & symptomata mitiganda, & ventriculus roborandus, &c. Pro his scopis consequendis aliquo modo valent remedia sequentia, *Tartarus vitriolatus*, *pulveres testacei*, *antimonium diaphoreticum*, *antihecticum Poterii*, *tinctura corallii*, *salia volatilia*, *&c.*

(*Febres colliquativæ.*) Art. 73. „ Febres *colliquativæ* sunt, in
„ quibus corpus brevi tempore insigniter consumitur, & ema-
„ ciatur; partes solidiores & ipsa pinguedo colliquescit, nunc
„ per diarrhœam, nunc per sudorem, nunc per urinam, nunc
„ solo ardore febrili sine ulla sensibili excretione; Febris ali-
„ quando *colliquativa* ex cancro mammarum cum diarrhœa ob-
„ servata est. Hactenus de Febribus benignis.

FEBRES MALIGNÆ.

Ettmulleri sententia.

(*Febris malignæ Diagnosis.*) Art. 74. Febris malignæ primum signum est subitanea virium prostratio citra causam manifestam cum pulsu debili; calor externus non adeo intensus ac in quibusdam aliis Febribus, potius interiora uruntur; adsunt vigiliæ pertinaces mox a principio morbi, inquietudo anxiosa: conqueruntur ægri, & monstrant regionem stomachi seu præcordiorum; urina est sanorum similis; facies interdum solet esse tetra, & a statu naturali multum mutata, livida interdum, aut plumbea. In his Febribus, quod æstus & Febrilis ebullitio ut plurimum remissior sit, malignitati, quæ sanguinem occupat, prorsus debetur, & spirituum magis *affectorum & quasi sideratorum*, quam turbatorum humorum indicium est: aut saltem in humoribus, præsertim sanguine, a fermentativis malignis miasmatis confusionem, & in textura & in motu intestino eorum inordinationem indicat, & ita incalescentia quidem, sed interne tantum gliscens, non vero ad exteriora pergens, accidit; unde natura quasi oppressa non potens est symptomata illa magis regularia exercere, quæ morbo competunt.

(*Magna varietas.*) Art. 75. Ratione symptomatum adjunctorum magna est varietas Febrium *malignarum*; dum quædam cum certis & insignibus cutis *efflorescentiis*, quædam sine iis, vel paucis admodum, quædam aliis symptomatis stipatæ sunt.

(*Vermiculi.*) Art. 76. Nonnulli asserunt (ex observationibus microscopicis) in omnibus Febribus malignis & ulceribus gangrænosis talem adesse putredinem sanguinis, ut exinde copiosissimi generentur *vermiculi*, qui, ubique scaturientes, & corpus lancinantes, tam varia inducant symptomata, necesse est: Sed hi vermes non nisi putredine præcedente generari possunt. In Febribus malignis sanguis est nimis fluidus, vix aut plane non omnino congrumescit (152.) sed hoc quoque est morbi *productum*. Malignitas aliquando est tanta, ut partes nunc internas, nunc externas *sphacelo* ac *gangrana* correptas observare liceat.

(*Prognosis.*) Art. 77. Audita Febre *maligna* homines contremi-

mi-

miscunt; siquidem omnes Febres malignæ sunt admodum periculosæ, & quoad exitum valde incertæ, unde *Galerenus* malignas Febres statuta ad judicandum non habere tempora asserit. Surditas in principio periculosissima, in statu vero morbi salutem portendit. Narium stillicidium, ut & alvi fluxus, quocunque morbi tempore, sunt pessima signa. Muscarum venatio, aut floccorum collectio est fere semper lethalis. Interdum bubones circa genitalia apparent, quibus die undecimo erumpentibus morbus evanescit. „ Medicus (recte admonente „ Vualdschmidio) nunquam ab ægro recedat, nisi prius inspe„ xerit *oculos*, quorum insolita mutatio infaustum prædicit e„ ventum; & dum pulsum explorat, semper attendere debet, „ an manus ægrotantis sit tremula.

(*Curatio.*) Art. 78. Venæsectio in Febribus malignis locum non habet: quo malignior est Febris, eo magis nocet; & quo tardius instituitur, eo deterius. —— *Vomitoria* in primo principio morbi præ cæteris omnibus maxime conducunt, antequam natura moliatur aliquam excretionem per cutim; elapso vero primo principio elapsa est occasio: Et postea cura aggredienda est medicamentis sudorem moventibus; sudores etenim (ipsa natura monstrante viam) causam & morbi fomitem frequenter expellunt, hæc medicamenta *bezoardica* aut *alexipharmaca* appellantur; quo autem major est malignitas, eo copiosius provocandus est sudor, respectu semper habito ad morbi genium, diversitatem, ægroti vires, &c. *ter ad minimum in 24. horis sudorifera sunt propinanda*; interponenda sunt *analeptica & blande acida*, inter quæ eminet *spiritus nitri dulcis*, (item *tinctura croci cum spiritu nitri dulcis extracta*) *succus citri*; *cydoniorum*, *&c. Camphora* est nobile alexipharmacum, sed omnes ejus usum ferre non possunt, præsertim mulieres & literati, quorum spiritus animales sunt mobiles & dissipabiles; est mirabile concretum, &, si cum cautela usurpetur, vix datur par remedium. *Rob. sambuci* est egregium sudoriferum pro pauperibus. *Cantharidum & vesicantium* usus in statu morbi insigniter prodest. *Sal volatile C. C. & sal viperinum* sunt sudorifera, & malignitati resistunt; & hic locum habet *mistura simplex* Paracelsi, viz. ♃ *sp. theriacal. camphorat.* ℥x. *sp. vitriol.* ℥ij. *sp. tart. rectificat.* ℥vj. digere in phiala hermetice obsignata ad tres septimanas, ut uniantur exactissime; dos. ʒj. plus minus in vehiculo appropriato, ciet sudorem. „ *Item decoctum sacrum Fulleri*, „ *& haust. diaphoret. ejusdem*, *bezoard. mineral. tinctura bezoar*„ *dica*, *oleum Heinsii* (Art. 192.) &c.

FEBRIS PETECHIALIS.

Ettmulleri sententia.

(*Febris petechialis symptomata.*) Art. 79. Febris *petechialis* est Febris *maligna*, in qua præter symptomata reliquis Febribus malignis communia, adest insignis laxitudo totius corporis, dolor universalis contundens & lancinans, maculæ raro die quarto, sæpius circa septimum erumpunt, præsertim circa pectus & scapulas, hinc abdomen, crura, brachia (collum) ordinario facies solet esse libera: interdum non maculæ solum sed vibices apparent, in declinatione aliquando quasi *ptyalismus* exoritur cum euphoria ægri.

(*Prognosis.*) Art. 80. Maculæ hæ in morbo salubri efflorentia intense rubent instar pulicum morsuum, (petechiæ differunt a puncturis pulicum, quod in puncturis in medio punctum appareat, quod semper manet etiamsi reliquum ruborem comprehensione vel frictione pellas,) hinc pedetentim pallescunt, flavescunt, sicque evanescunt, & quo magis rubicundæ sunt, eo melioris notæ; e contra, quæ ex rubore livescunt, vel nigrescunt, pessimæ sunt, si retrocedant, ingens periculum imminet.

Contagiosa sunt hæ Febres, & interdum *epidemice* grassantur, admodum periculosæ sunt; plures moriuntur quam evadunt.

(*Curatio.*) Art. 81. Quoad curam Febrium *petechialium*, eædem indicationes, atque supra circa Febres malignas in genere, hic obtinent; si præmature & nimis cito maculæ retrocesserint, applicanda sunt *vesicatoria*, quæ etiamsi raro aut nunquam denuo apparere solent, earum tamen absentia vesicatoriis quodammodo suppletur, & symptomata nervosi generis ex earum retrocessione interdum felicissime præcaventur. Apparentibus *petechiis* nihil amplius in primis viis moveri debet, ipsa enemata sunt suspecta.

Donckersii sententia.

(*Symptomata. Invadendi modus.*) Art. 82. Febris *petechialis*, sive *continua maligna epidemica in* civitate agroque *Coloniensi* circa annum 1673. ad hunc modum se habuit; ex improviso plurimos occupavit anxietas præcordiorum, gravitas circa regionem ventriculi, appetitus dejectio, spontanea artuum laxitudo, nec non vertiginosus capitis dolor, præsertim circa originem nervorum opticorum; quibus omnibus postmodum cum virium subita prostratione accessit Febris, putridæ plurimum referens ideam *synochi*, utpote quæ præmisso brevi horrore vel rigore, universum corpus magno, & quem dicunt, præternaturali præfundebat calore, sequentiaque secum adducebat symptomata.

(*Sympto-

(*Symptomata.*) Art. 83. Pulſus in omnibus erat celer, & plerumque parvus ac debilis; ſitis, invaleſcente morbo, cum linguæ ſiccitate inextinguibilis; urina in morbi principio ordinario quidem apparebat ſana, aliquando tamen rubra & obſcura, in fine vero augmenti, vel initio ſtatus turbata, in declinatione ſemper cum ſedimento, ſaltem aliquali; alvus in aliis adſtricta, in aliis laxa erat; infeſtabat ut plurimum ægros hypochondriorum præcipue ſiniſtri dolor (quod notandum) per lumbos ſecundum ſpinam dorſi aſcendens lancinans ad ſcapulas extendebatur, & cui non raro ſe præbebat comitem *pleuritis* vel *angina*; multos in principio augmenti defatigabat alvi fluxus, cum quo non raro lumbrici excernebantur; multi quoque alii in medio augumenti in aurium tinnitum, gravedinem auditus, & aliquando oculorum ſuffuſionem, quin nonnunquam omnimodam eorundem ſenſuum ablationem incidebant; omnes denique affligebantur perpetuis vigiliis & delirio, quod in aliis levius, in aliis gravius fuit, concomitantibus ſemper rubris vel lividis aut ſubnigris maculis.

(*Solutio.*) Art. 84. Horum ſimiliumque ſymptomatum *ſyndromen* in omnibus, quorum cura mihi commiſſa fuit, vel (quatenus ex aliorum relatione potui colligere) quorum natura inverſa curandi methodo non fuit plane conſternata, ſeptimum circa diem ſubſecuta fuit *criſis*, vel manifeſta vel obſcura.

(*Contagium.*) Art. 85. Hic morbus in primo ſui ortu aliquandiu apud paucos veluti latebat, pedetentim vero ſymptomatum malignitate funerumque frequentia longe lateque ſæviebat, & ad tertium uſque annum plus minus invaluit, & nonnullis in locis tertiam incolarum partem e medio ſuſtulit.

(*Prognoſis.*) Art. 86. Si delirium circa diem criticum vel primum accidebat, vel majus evadebat, concomitantibus diarrhea, obſcura voce, & difficillima (citra faucium tumorem) deglutitione, necnon digitorum, manuum labiorumque tremoribus convulſivis, indubia inſtantis mortis erant indicia; in hac Febre quando alius aliquis morbus ſe illi conjunxerit, multo periculoſior fuit; lethalis fuit frequentius in cacochymicis, plethoricis, & valde obeſis; pulſus parvus celer in morbi principio male ominatur; Maculæ parvæ & nigræ aut lividæ male portendebant: quibus vero floridæ tempeſtive prodierunt, nempe die quarto ſeu indicatorio, ſub *legitima medicatione*, ut plurimum ſervatos vidi:

(*Signa ut plurimum lethalia.*) Alii autem, in quibus tales maculæ ſerius vel inſtante die critica ſub cuticula obſcure proreperent, ſeptimoque die vel immediate poſt, magis debilitarentur, ac pejus haberent, non evaſere; exitialis quoque ægro ut plurimum fuit, ſi præter pulſum a principio inſigniter parvum, debilem & celerem, urina quoque ſemper maneat ſani coloris & conſi-

& consistentiæ; si ægrotus mente consternatus se non ægrotare, ast bene habere & continuo esurire putet; si cum magna faucium linguæque ariditate parum bibat; continuaque adsit oculorum lacrymosa distillatio; hæc enim & similia symptomata, si non certum interitum, saltem extremum vitæ discrimen denotant. Certus denique pronunciatur interitus, si circa criticum seu septimum diem, urina in eadem perseverante bonitate & claritate, delirium majus fiat; si sitis acuta sit cum tanta linguæ fauciumque ariditate, ut æger non nisi inarticulate loqui, neque nisi cum difficultate deglutire queat; si adsint convulsiones; insuper si, exiguis & fuscis sub cuticula obscure emergentibus maculis, alvi fluvus superveniat, mors in propinquo est.

(*Signa salutaria.*) E contra vero si pulsus non sit nimis debilis, & si sit mediocriter magnus, & non præter modum celer; si delirium leve & insomnio quam delirio similius: si lingua non admodum sicca, sitisque tolerabilis sit; si maculæ sint *rubræ*, *majusculæ*, *rotundæ*, *claræ*, *& distinctæ*, si post tertium diem erumpant; & urina circa idem tempus rubra & obscura, vel cum nubecula spectetur, bonum hinc lætumque præsagire oportet eventum, qui sine dubio septimo die insequitur, quando scilicet erupto sudore, quietoque oborto somno symptomata quæque graviora remittunt, & æger perfecte judicabitur.

(*Curatio.*) Art. 87. Cum ab *alvi purgatione* semper inchoanda est, si nempe nullum aliud urgens symptoma aliter suadeat: sin vero morbus fuerit valde inflammatorius, pleuriticus, vel anginosus, &c. ante omnia præmisso clystere *venæsectio* instituenda est, & remedia *antipleuritica* propinanda, & aliquando phlebotomia est iteranda (sed parce & non nisi cum cautela aperienda est vena in Febribus malignis.) Cathartica calida sunt vitanda, lenitiva, & quæ sanguinem minus exagitant, sunt eligenda. Factis his juxta indicationes particulares evacuationibus, sanguinis naturalis effervescentia confortanda est convenientibus *Alexipharmacis*, *sed non violentis*, ac si hostia una vice expellendus esset. Ex innumeris remediis, quæ in hunc scopum apud authores inveniuntur, eligimus vulgatissima, atque ab omni ævo probatissima, & idcirco tutissima; *mithridatium* nempe, *theriacam*, *diascordium*, &c. Cavendum est inprimis ne sudorem expellere conemur sola vi medicamenti, antequam ipsa natura eum sponte excitare moliatur.

(*Potus & Cibus.*) Potus debet esse neque nimis calefaciens, neque valde refrigerans. inchoante crisi cum sudore nihil convenientius expertus sum, quam ut ægri *aquam hordei calidissimam* copiose bibant cum vino mixtam, & quandoque cum *flor. papav. errat.* & *rasur. C.C.* incoct. cibus debet esse tenuissimus vel potius nullus.

Art. 88.

Art. 88. *Purgationis* in morbi principio necessitatem & bonos effectus non tantum inculcat ratio manifesta (de qua , si quis velit , videatur author) *sed & experientia mihi confirmavit , adeo frequens , adeo certa , adeo clara , ut si hæc falsa sit , aut esse possit , nulla certa aut sit , aut fuerit , aut futura sit unquam .*

(*Cathartica.*) Art. 89. Remedia cathartica mihi usitata fuerunt vel hujusmodi *apozema* vel *electuarium* subsequens ; ℞. *Fol. sen. mundat.* ℨiij. *sem. fœnic.* ℨiß. *crem. tartari* ℨj. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥vj. *in colatura* dissol. *pulp. tamarind.* ℨij. *syr. rosolutiv. m.* ℥j sumatur partitis vicibus . *Electuarium* sic se habet ; ℞. *Pulv. tamarind.* ℨiß. *confect. alkerm. pulv. jalap. ana* ℈ß. *resin. ejusdem gr.* vj *diagrid.* gr. v. *cum q. s. syr. de cichor. cum rheo f. electuarium.* Mixturam alexiteriam fere semper hujusmodi cochleatim bibendam propinare solebam,

(*Alexipharmaca.*) ℞. *Theriac. Andromac. diascord. Fracastor. ana* ℨj. *sal. absint.* ℈ß. *ocul. cancrorum* ℈ij. *aq. card. ben. meliss. ana* ℥ij. *theriacal. syr. papav. errat. ana* ℥j. *sp. sulph. q. s. ad gratum acorem , f. mixtura .*

(*Successus admirandus.*) Ex magno ægrotorum numero , quos sub mea habui cura , licet aliquando quinque , sex , vel septem simul in eadem domo Febre ista laboraverint , nullus , quod meminerim , sit desideratus præter unum virum & unam fœminam. „ Fides sit penes authorem . „

(*Sed in dubium vocandus.*) Art. 90. „ In calce libelli historias LII. hac Febre decumbentium in medium profert , quorum duo tantum mortui sunt. Illius methodus est plane singularis ; & , si dictis fides adhibenda sit , proculdubio curationes hasce *laudando* potissimum acceptas referre (ut mihi visum est) debemus : in omnibus enim fere præscriptis *laudanum* larga manu propinavit : exemplo sit bolus sequens , ℞. *Diascord.* ℨiß. *laudan. opiat. gr.* ij. *m. f. bolus* pro una vice , concesso eodem tempore in potu ordinario *syrupo papaveris errat. p.* 467. His expendendis haud mihi suppetit tantum otii , sed ad propositum revertendum est.

Farrago sententiarum .

DE FEBRIBUS IN GENERE.

(*De diebus criticis & indicibus.*) Art. 91. Hippocratis aphorism. 39. S. 4. Sudores febricitantibus boni , qui manare cœperint die tertio , quinto , septimo , nono , undecimo , decimo quarto , decimo septimo , vicesimo primo , vicesimo septimo , tricesimo primo , tri-

tricesimo quarto, ii enim sudores morbos judicant: qui secus evenerint, laborem, & morbi longitudinem, & recidivas significant. Aphorism. 24. §. 2. Index septimi quartus; sequentis septimanæ octavus initium; spectandus quoque est undecimus, siquidem is secundæ septimanæ quartus est; rursumque decimus septimus spectandus: is enim a quarto decimo quartus est, & ab undecimo septimus.

(*Doctrina eorum valde obscura.*) Dierum (inquit *Lister*) indicum & contemplabilium ad *crises explicandas* tota doctrina valde obscura est. Est quidem trium concoctionum quædam mensura, ut ex anatomia & statica medicina plane constat; ita Febrium intermittentium periodi statæ sunt; in aliis vero morbis acutis, quales sunt Febres symptomaticæ, ut pleuritis, angina, variolæ, & Febres continuæ, *crises*, earumque indicia forte non ita prompte animadvertimus; quod parum naturæ, sed nobismet ipsis (quod tamen veteres non fecerunt) totam fere sanationem vindicamus.

(*Utilitas vomitorii in Febrium principio.*) Art. 92. Nullum remedium (inquit D. D. *Freind*) sub initiis Febrium est æque salutare ac *vomitorium*, sæpenumero & necessarium est, si quando, quod plerumque fit, vel nausea, vel ventriculi gravitas, vel etiam capitis dolor invaserit: hoc medicinæ genus apud vetustissimos *Græcos* haud infrequens fuit, & *Celsi* temporibus *Romæ* perquam familiare.

(*Virtus singularis rad. Ipecacoanha.*) Medicamenti, quo vomitus cietur, interior est quædam actio; quæ nusquam alias se manifestius prodit, quam in celebri illa radice *Ipecacoanha*. Hujus sane vis in attenuandis humoribus eximia est; cui & fidem facit summa herbæ amaritudo, & vividus ille, qui apparatu Chymico elicitur, *sal*. Equidem hanc radicem non parca manu adhibitam esse comperi, cum nulla fere vel per os, vel per alvum sequeretur purgatio: Elapsa autem una aut altera hora incalescere cœpit ægrotus, ita ut, pulsu excitato, tandem in *uberrimum sudorem* colliquesceret.

(*Febres vix sine evacuatione curantur.*) Art. 93. Hoc unum spondeo (idem laudatus author) quemquam experiundo comprobaturum, quod scilicet ex Febribus *multa evacuantibus solis, etiamsi haud alio fuerit remedio usus, cedere consuescant; vix ullæ autem, quæ paulo vehementius invaluerint, medicina qualicunque si ab hoc evacuandi instituto decesseris, restingui possunt.*

(*Methodus Ludovici in curandis Febr.*) Art. 94. „ Hæc „ est accuratissima *Danielis Ludovici* methodus curandi Febres „ continuas, nempe, in principio præmisso vel omisso *vomitu*, „ mox volatile aliquod verbi gratia *tincturam bezoardicam*, *mix-*

turam

„ *turam simplicem*, *spirit. C. C.* & pro circumstantiarum ratione „ cum *opiatis* exhibendo; in statu *fixiora*, *terrea*, *alcalina*; in „ declinatione *cancrina*, *corallina*, &c. hac nempe methodo „ nec crisin negligit medicus, nec otiose eam expectat. „

Art. 95. „ Quo mitiora pathemata sunt circa primas vias „ & regionem stomachalem, eo mitior & salubrior est Fe- „ bris. „

(*Signa prognostica.*) Art. 96. „ Facies turgida & subtumida „ morbi longitudinem pronunciat. „

Art. 97. „ Quo magis sudant febricitantes, eo minor est se- „ dimenti copia in urinis. Glutinosus sudor est pessimus.

Art. 98. „ Quanto urina rubicundior est in initio, tanto ci- „ tius terminatur Febris, cum signis bonis ad bonum, cum „ malis ad malum. Urina alba aut pallida & admodum cru- „ da in Febribus ardentibus periculosa est, & plerumque mor- „ tem portendit, præsertim si adsit delirium; convulsiones enim „ sunt in propinquo.

Art. 99. „ Surditas in Febribus, urina existente cruda, deli- „ rium grave portendit; sed si cum signis coctionis conjunga- „ tur, bene ominatur, „

Art. 100. „ In Febribus, si ægri non possunt discernere colo- res, imminent *convulsiones*. „

(*Cautela de usu opii.*) Art. 101. „ In omni Febre pulsu existen- „ te languido, inæquali, aut formicante, cane pejus & angue „ *opiata* vitentur.

DE FEBRIUM SYMPTOMATIS GRAVIORIBUS.

Inter legendum & ex observatione.

(*Frigus.*) Art. 102. Frigus in Febrium initiis oritur ex immutata cordis contractione liquidis ad extrema fere stagnantibus; unde oriuntur, si diu maneat, *polyposa* in vasis majoribus *concretiones*, & interdum mors subitanea insequitur; ideoque quo majus in initio frigus eo periculosior est Febris; in peste incipiente frigus est summum. —— Optime curatur potu aquæ calidæ *nitrosa* cum pauco vino, *decoct. cocin. frictione blanda*, &c. (45.)

(*Calor.*) Art. 103. Calor intensissimus in Febribus & velut incendium cum magno & forti pulsu fere semper *venasectionem* postulat; quandoque etiam *clysma leniens* calorem mitigat. Nimius sanguinis fervor & ebullitio *julapiis*, *emulsionibus* & *decoctis appropriatis* attemperandus est; sed apprime cavendum est, ne ex nimia attemperatione spiritus elasticitate sua plus justo

orben.

orbentur, & inde Febris ardens inopinato in *malignam* mutetur. (Art. 67.)

(*Lypiria.*) Art. 104. Febris *lipyria* dicitur, quando interiora uruntur, exteriora vero frigent; oritur ex *inflammatione visceris interioris valde sensilis*; algor autem non est tactu medici judicandus, sed ægri judicio, qui se algere dicit, & tegi jubet; tepent enim membra; hæc Febris brevi terminum absolvit, plerumque intra triduum vel quatriduum, & vix unus evadit, nisi statim ab initio occurritur;

(*Sitis.*) Art. 105. Ad sitim in Febribus extinguendam melius est frequentius & parcius bibere, quam una vice multum ingurgitare; sequens est potus gratissimus febricitantibus; ♃. *Aq. font. cum pane tost. incoct.* ℔ij. *vin. Rhenan.* ℔ß. *gelatin. C. C.* ℥ij. *syr. cydon.* vel *e succ. citr.* parum misce. Convenit etiam *decoct. ad sitim Fuller.* vel *decoct. cocin. ejusdem*. Gargarismata quoque usui esse possunt, ut *gargarisma commune Fulleri*, *decoctum rosarum* pro gargarismate, &c. Frequens ablutio oris cum simplici aqua multum confert ad sitim fallendam. Sitis (ut recte monet *Helmontius*) non oritur a calore sed a defectu salivæ, hinc guttæ aliquot *spir. sulphur.*. plus levant sitim, quam integra mensura aquæ frigidæ, in eundem finem etiam conducunt *succi e vegetabilibus & fructibus*, *ut acetosæ*, *aurantiorum*, *limonum*, *citrorum*, *ribium*, *berberum*, *cydoniorum* &c. Præ cæteris commendabiles sunt hi succi per spontaneam residentiam post *sulphurationem* secundum *Helmontium* depurati, & in loco frigido asservati; *tamarindi* quoque optime conveniunt sitim leniendo, & alvum blande laxando: hæc vero *acida* & *refrigerantia* non sunt omnibus Febricitantibus indiscriminatim porrigenda, sed opus est maturo consilio: si enim præter sitim importunam adsit etiam summa debilitas, tum vinosa & spirituosa tutius propinanda sunt.

(*Jusculum avenaceum.*) Art. 106. *Ptisana* ex hordeo omnibus aliis sorbitionibus præfertur ab Hippocrate in lib. de victus ratione in acutis; & celebrior est ejusdem mentio apud veteres medicos; sed recentiores hordeo vitio vertunt ejusdem cruditatem ac flatulentiam, & *jusculum avenaceum* substituunt.

(*Siccitas linguæ & prunellæ.*) Art. 107. Siccitas & asperitas linguæ corriguntur *humectantibus* & *lenientibus*. Febris cum *prunella* dicitur, quando lingua, crusta nunc albicante nunc nigricante obducta, colore nigricante puniceo apparet tincta; ipsa saliva infecta videtur esse maxima causa. In prunella præter *mucilag. cydon.* &c. conducit sequens gargarisma, ♃. *Liquor. e rapis coct. express.* ℔ß. *succ. sedi major. depurat.* ℥iij. *mellis despumat.* ℥i. *sp. sal. armoniac.* q. s. m. Sequens quoque mixtura commodis-

dissima est, ℞. *Alb. ovi unius, fortiter* agitetur cum *aq. spurmat. ranar.* ℥iv. *mel. rof.* ℥j. m. Ad linguæ etiam ardorem & siccitatem quandoque in usu sunt sequentia, viz. Mucilago sequens ℞. *Mucilag. cydon.* ℥ij. *pulv. tamarind. amygd. dulc. excort. ana* ℥j. *ol. sulph. per campan. gut.* xx. *syr. de rub. Idæ q. s. misce decoct. ulmi bat. gargarisma commun. Fuller. lohoc. rub. vel lohoch. vitelin. ejusdem.*

(*Nausea & vomitus.*) Art. 108. Nausea & vomitus in Febribus, cum a crapula ortum ducant, leni *vomitorio* (*v. g. liquore posset. cum foliis cardui benedict. incoct.* copiose ingesto, addendo inter vomendum bis terve *sat. vitriol.* ʒß. vel *coch. oxymel. scillit.*) tutissime curantur: ubi vero fermentum febrile ventriculum petit, & enormes vomitiones biliosas excitat, ut ægri vix quicquam vel medicamenti vel alimenti retinere valeant, imprimis convenit jusculum tenuissimum pulli affatim ingerere, & postea remediis appropriatis tonum ventriculi laxatum firmare; sepuens Julapium est valde efficax, ℞. *Sal. absynth.* ℈iv. *succ. limon. recens express.* ℥ij. misceantur & finita ebullitione add. *aq. cinnam. hord.* ℥iij. *menth. Stephan. ana* ℥j. *sp. croc.* ℥ß. *ol. garyoph.* g. iv. *syr. cydon.* ℥j. m. Interdum ad *laudanum* confugiendum est. Plura de vomitione sistenda videantur alibi (594.)

(*Diarhæa.*) Art. 109. In Febribus aliquando accidit *Diarrhæa colliquativa* magno ægrotantium damno, quæ evacuatio non naturæ vi, sed morbi potius impetu & acrimonia turgentis humoris naturam stimulante fit, adeoque *symptomatica* est, & sisti debet; convenit *decoctum album* pro potu ordinario; recte exhibentur *pulveres testacei absorbentes diaphoreticis admisti*, & postremo ad *diascordium*, *theriacam*, &c. deveniendum est; enema sequens quandoque singularem præstat opem. ℞. *Fol. rof. rub. m.* ij. *coq. in lact. chalyb.* ℔ß. in colatura dissolv. *diascod.* ʒvj. m. f. enema diutissime retinendum. Hic etiam plurimum facit, mihique in frequenti usu sunt, *enema de malicorio Fulleri.* In genere observamus in Febrium initiis alvum laxiorem quam adstrictiorem meliorem esse, in progressu vero morbi pejorem. Unicum hic notatu dignum observare liceat, nempe in diarrhœis colliquativis in declinatione Febrium accidentibus, & diu, non obstantibus remediis quibuscunque adhibitis, perseverantibus, solam sorbitionem *jusculi pullini* prohibitis omni alio victu & potu quocunque diarrhœam brevi penitus tollere, & ægrum restituere, ut experientia me docuit.

(*Dysuria.*) Art. 110. Interdum Dysuria est symptoma molestissimum. *Emulsiones communes* effervescentiam humorum in Febri-

bribus ardentibus plurimum compescunt; & hoc vexatissimum symptoma plerumque sublevare solent, ut etiam *oleum amygd. dulc. cum syr. de alth.* Dysuria ex applicatione vesicatoriorum in Febribus *gum. Arab.* commode medetur, *solutum scilicet ad* ℥ij. *in decoct. hord.* ℔ij. pro potu communi. Emplast. epispastic. Fulleri est omnium longe optimum & certissimum. Operæ pretium esset fortasse experiri vires *Camphoræ* intermiscendo ipsam in compositione epispasticorum, num stranguriam vel ardorem urinæ insecuturum præcavere potis esset.

(*Sudor.*) Art. 111. Sudor in Febribus, qui vel morbi initio vel quovis alio tempore ante diem criticum, nec adhuc visis coctionis signis profluit, est *symptomaticus*, & frequenter *colliquativus*, qui ægrotum gravat, & morbum exasperat, ideoque si modum excedat, arte, si fieri possit, cohibendus est: prohibetur surgendo ex lecto; corpus a nimiis integumentis liberando; aerem frigidiusculum admittendo; a calefacientibus abstinendo; *leniter astringentia & blanda acida* capiendo &c. egregiam vim in sudoribus sistendis habet *saccharum Saturni*.

(*Dolor capitis, &c.*) Art. 112. Immanis capitis, lumborum vel artuum dolor in Febribus maxime in initio ut plurimum *Venæsectionem* postulat; manente nihilominus cum vehementia dolore injiciendum est *enema laxans*; fortassis levamen aliquale dolenti capiti conferre potest sequens epithema ℞. *Sem. papav. alb. parum contus.* ℥ß. *placent. rosac.* ℥j. *vitel. ovi unius, acet. sambucin.* q. s. misceantur super ignem, & f. epithema fronti admovendum, & sæpius renovandum.

(*Vigiliæ.*) Art. 113. Vigiliæ pertinaces in Febribus succurrendæ sunt, ne dissipatis spiritibus vires frangantur. Investiganda est causa vigiliarum; si a fervore & siccitate proveniant; conveniunt refrigerantia & humectantia: si a dolore, propriis remediis leniendus est dolor; non nisi necessitate coacti ad *opiata* confugimus. Obiter monendus est medicus, *ne criticis vigiliis seu ab inquietudine critica suscitatis auxilium hypnoticis præbere satagat.*

(*Coma.*) Art. 114. Prædicto malo contrarius est *sopor nimius* in Febribus, seu *coma, sive assidua somnolentia*; quando sopor morbosus evadit, excutiendus est omni arte, ne calor nativus opprimatur; injiciendi sunt *clysteres acres; epispastica* variis partibus admovenda sunt, & *cataplasma de halecibus sive de raphan. Fulleri* plantis pedum applicandum, interne conveniunt *salia volatilia, cephalica, &c.* (Art. 298.)

(*Delirium.*) Art. 115. Privilegium frequentissime est causa delirii, non ideo delirium *hypnoticis* curari tentandum est; nam

id esset temerarium, sed indaganda est causa, & remediis appropriatis auxilium ferre conandum est. Camphora (inquit *Quincy*) in delirio Febrium somnum conciliat opio neutiquam proficiente. Delirii in Febribus imminentis signum est, urinarum, quæ antea valde tinctæ erant & flammeæ, in tenues & aquosas mutatio.

(*Spasmi.*) Art. 116. Convulsiones quoque interdum superveniunt, tremores item & affectiones spasmodicæ; in tali rerum statu diligenter expiscanda est causa horum symptomatum, unde medicus intelligat, quibus remediis internis opem ferre valeat, interim plantis pedum applicari possunt *duo columbi* pullive recens mactati & per medios secti, vel toti pedes involvi mactati & per medios secti, vel toti pedes involvi possunt *calidis pulmonibus agninis*, *vitulinis*, vel *vervecinis*; renovari debent hæ applicationes saltem ter in die.

DE FEBRIBUS ERUPTIVIS IN GENERE.

Inter legendum.

(*Febrium eruptivarum symptoma peculiare.*) Art. 117. Febres *Eruptivæ*, quorum *crises* eruptiones cutaneas expectandæ sunt (quales sunt variolæ, morbilli, Febrilis scarlatina, Febris cum rubeolis, crystallis, Febris miliaris, &c.) præter symptomata aliis Febribus communia hoc habent peculiare & sibi proprium, nempe, *ingentem pectoris oppressionem*, quæ harum Febrium est signum fere *pathognomonicum*; nimirum est quidam validus naturæ conatus materiam morbificam a centro ad circumferentiam propellendi; unde certamina gravissima, anxietas præcordiorum, pectoris angustia & oppressiones maximæ: facta autem eruptione, statim hæc dira symptomata evanescunt. Ejusmodi *pectoris oppressio* in aliis quoque Febribus est *crisium præcursor* (unde dictum illud, nox ante crisin est molestissima) in his tamen serius accidit, scilicet sub morbi finem; in eruptivis vero non procul ab initio, imo frequenter propemodum in primo insultu; quoniam *efflorescentia* in propinquo est.

(*Symptomata quædam insigniora & fere propria.*) Art. 118. „ Præter symptomata aliis Febribus communia (inquit Mortonus) in Febribus eruptivis adsunt signa quædam quasi *pathognomonica*, talia sunt pulsus debilis, & celer, respiratio „ cita & anhelosa, hypochondriorum oppressio & angustia, urina pallida ac tenuis, coma, seu vigiliæ pertinaces, subsultus tendinum, nonnunquam spasmi manifesti, & deliria prorsus efferata, gravativa palpebrarum debilitas, oculorum rubedo, punctura dolorifica, & lacrymæ involuntariæ, in gutture dolor ulcerosus, raucedo clangosa, tussis perpetuo molesta. De Febre miliari & petechiali alibi. „

Art.

Art. 119. In erysipelate, variolis, morbillis, Febre scarlatina, &c. (inquit D. *Freind.* Hist. Med. p. 75.) si symptomata vehementiora fuerint, si caput aut pulmones vehementius urgeant, aliæve partes ingenti dolore supra modum afficiantur; ratio postulat, ut vena incidatur, ac tuto fieri licet. Et teste experientia (nihil enim frequentius expertus sum) audacter affirmo me nunquam observare potuisse eruptiones istiusmodi ex venæsectione retroire.

FEBRIS SCARLATINA.

Sydenhami sententia.

(*Febris scarlatina.*) Art. 120. Febris *scarlatina* quovis anni tempore, sed ut plurimum sub autumnum, se prodit, infantes præ cæteris infestans; rigent horrentque in initio, ut in aliis Febribus, neque vehementer ægrotant; postea cutis universa maculis parvis rubris interstinguitur, latioribus magisque rubentibus, at non perinde uniformibus, ac sunt in morbillis: ad duos tresve dies perdurat rubedo, & deinde evanescit, cutem relinquens aliquanto asperam & surfuraceam.

(*Curatio.*) Art. 121. Quoad curam naturæ prorsus reliquenda est, vel, si medicatione opus sit, cum morbillis satis convenit.

(*Efflorescentia modus.*) Art. 122. „ Febris scarlatina (inquit „ Mortonus) a morbillis minime distat, nisi *efflorescentia* modo; *morbilli confluentes* dici potest. Idem postulat regi- „ men, eandemque medendi methodum. *Efflorescentia* in mor- „ billorum interstitiis figuram diversam viz. oblongam, quadra- „ tam, vel multangulam obtinet, unde cutis variegata est: in „ Febre autem *scarlatina* una continuata inflammatione & rube- „ dine cuticula perfunditur. „

MORBILLI.

Sydenhami sententia.

(*Historia morbillorum accurata.*) Art. 123. In morbillorum apparatu primo die calor & frigus se mutuo expellunt, die secundo Febris sensibilis adoritur vehementi ægritudine, siti, inappetentia, lingua alba (non vero sicca) tussicula, capitis atque oculorum gravedine, & somnolentia perpetua stipata, plerumque etiam a naribus & oculis stillat humor (*signum certissimum* morbillorum ingruentium) insuper maculæ latæ & rubræ in facie & pectore conspiciuntur; sternutat æger, intumescunt palpebræ (viz. paulo ante eruptionem) vomit, sæpius tamen laborat diarrhœa cum dejectionibus subviridis coloris.

In-

Ingravescunt symptomata ad quartum usque diem, vel aliquando ad quintum, quo tempore maculæ pulicum morsibus similes prodeunt, quæ tam numero quam magnitudine auctæ racematim coalescunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interstinguunt, quæ quidem maculæ a parvulis quibusdam papulis rubris haud longe ab invicem dissitis super cutis superficiem paululum elevatis conflantur, digitorum levi tactu deprehenduntur, oculis remotis fugiunt: a facie sensim ad pectus, ventrem, crura, &c. se diffundunt. Die sexto aut circiter asperescit facies emorientibus pustulis; octavo in facie penitus evanescunt, nono vix ullibi inveniuntur; tunc temporis augetur Febris, & spirandi difficultas, urget tussis, &c. *Morbili omni vacant periculo, si modo perite tractentur.*

(*Curatio.*) Art. 124. „ Morbilli ab Avicenna *variola cholerica* appellati cum ipsis variolis coævi sunt, (Art. 130.) & „ quoad curam his cum illis satis convenit; „ *Diacodium* quotidie vesperi exhibendum est: *linctus* quoque & *apozemata pectoralia* propinari possunt ad tussim leniendam. Sin vero ex calidiore regimine, vel aliter, Febris, dyspnæa, aliave accidentia post morbillorum decessum supersint, *venæsectione* sola curantur, quæ sine metu in tenellis audacter celebranda est. In regimine intense calido exanthemata aliquando livescunt, & nigrescunt, in adultis phlebotomia & temperatiore regimine sublevantur aut pererunt; in peripneumoniam incidunt.

Art. 125. „ Morbili nonnunquam (inquit Sylvius & omnes „ hoc scimus) per aliquot dies distingui non possunt a vario- „ lis, *ne quidem a medicis peritissimis, atque diu in praxi ver-* „ *satis*: longe proinde satius est in re dubia medicum vel su- „ spendere suum judicium, vel dubie duntaxat respondere. „

Mortoni sententia.

(*Curatio in singulis stadiis.*) Art. 126. Quoad curam morbillorum, in primo stadio, scilicet, ante efflorescentiam paucissima remedia sunt adhibenda, nisi gravissima symptomata superveniant, uti spasmi, enormes humorum colliquationes, &c.

(*Spasmi.*) Si spiritus nimis irritentur, & in spasmos rapiantur, remediis appropriatis compescendi sunt, nempe *julapis ex aquis cephalicis cum tinctura castor.*, *pulvere ad Guttetam*, &c. Et si nisus spirituum inde non minuatur, guttæ aliquot *laudani liquidi* propinari debent.

(*Alvi fluxus.*) Ad *diarrhœam* quod attinet, satius est palliativa curatione ejusdem molestiam, quoties insolito more sæviet, minuere, quam contra naturæ legem eam penitus tollere, atque ita ægrotantem occidere: abstineat æger a cervisia, bibatque decoctum album, & exhibeantur pulveres testacei; non nisi extrema

trema necessitate ad *laudanum* perveniendum est.

(*Tussis.*) Ad tussim ferinam ab acri lympha ortam quadantenus cohibendam conveniunt *mucilaginosa*, *pectoralia*, *oleum amygdalarum dulcium*, *&c.* (privatim *syrup. e coral. & tinctura ejusdem.*) „ In tussi morbillorum pathognomonica, sæpe permole-„ sta, & convulsiva, & nonnunquam lethali nullum remedium „ præstantius novi (inquit *Harris*) quam *gumvi tragacanthum* „ copiosius sumptum in linctu vel decocto pectorali solutum, „ & pulveribus testaceis mixtum. Id enim gummi catarrhum „ maxime lenire solet, tussimque inde prognatam, symptomata „ morbillorum primarium, sistere aut levare aptum natum est „ longe melius tutiusque narcoticis, quantumcumque hæc lau-„ dantur a clarissimo Sydenhamo, &c.,,

(*Peripneumonia.*) Art. 127. Efflorescentia jam incepta, imo eruptione plena existente quandoque suboritur *peripneumonia* cum respiratione anhelosa, strangulatione suffocativa, deglutitione læsa, &c. quo in casu, multo usu fretus omnibus author sum, ut sanguis copiosius educatur, æque ac si æger morbilloso affectu correptus non fuisset.

(*Ophthalmia.*) Idem in *opthalmia* molesta ac periculosa faciendum moneo. Ad *alvi fluxum* in hoc stadio compescendum non minus tutus quam necessarius est opiatorum usus.

(*Ultimum stadium.*) Efflorescentia peracta, si Febris venenatis symptomatis adjuncta remaneat, actum est de ægro. Contra, si crisis fuit perfecta, carhartica hydragoga adhibeant ad lymphæ colliquatæ affectus exitiales impediendos: non tamen præpropere massa sanguinis agitetur, antequam venenum fuerit omnino subactum.

(*Tussis ferina, superstes.*) Quoties æger post morbillos *tussis ferina*, *& perpetua* vexetur; primo in loco *venæsectio* celebretur, &, si opus fuerit, post unum vel alterum diem iteretur, & una cum *linctibus & medicamentis lenientibus* (quemadmodum in catarrho exhibere solemus) *cortex Peruvianus* copiose exhibeatur, & *opiatum* hora decubitus pro re nata..

(*V. S.*) Art. 128. „ Ad præcavenda dira symptomata in „ hoc affectu eventia, ab authore nostro enumerata, *phlebotomia* mature, in morbi initio, celebrata, & vomitorium ex-„ hibitum feliciter plerumque succedunt. (*vid.* Art. 119.)

Art. 129. „ Qui Variolis laborarunt, non sunt adeo morbillis „ postea obnoxii, quare ætate grandiores non ita prompte in-„ ficiuntur. „

V A R I O L Æ.

Art. 130. „ Nihil de Variolis ante *medicos Arabes* scriptum „ invenitur. Hic vero morbus antiquior est, quam vulgo cre-„ ditur. Authores isti existentiam ejus usque ab initio septimi

se-

„ seculi temporibus *Muhammedis* investigarunt. (Vid. *Freind.*
„ hist. med. p. 188. vol. 2.) Variolæ ita appellantur, quasi par-
„ vi vari, quod cutem varient. Homini omni, soli & semel
„ conveniet Variolis & morbillis affici: „

„ (*Chickeni Pox;*) In hoc autem sensu non supputandæ sunt
„ pustulæ variolosis similes, quas vulgo vocant *the Chickeni*
„ *Pox*; pueris familiares sunt; Variolis veris quidem similes
„ sunt, quoad magnitudinem & figuram; sed in eo ab iis di-
„ stinguuntur, quod Variolæ cum rubore & inflammatione in-
„ signiori appareant, hæ vero albidiores sunt, & veluti vesicu-
„ læ seroso humore repletæ, quæ intra triduum disrumpuntur,
„ & exsiccantur, nullumque afferre solent periculum, & ple-
„ rumque sine Febre erumpunt. *Morbus est adeo benignus, ut*
„ *nunquam cadat*. Variolæ (inquit Dolæus) quoad ortum su-
„ um seminarium habent nobiscum connatum, quod aliquam-
„ diu sepultum jacet, donec nacta emergendi occasione ex lati-
„ bulo erumpat, & massæ sanguineæ commixtum symptomatis
„ terribilia, & sæpe mortem perducat: inter multas hominum
„ myriadas vix unus & alter per totam vitam ab his immunis
„ manet. Ex cadaverum sectionibus patet viscera universa in
„ corporis cavitatibus contenta pustulis variolosis confertim af-
„ fici, æque ac cutis externa. „

Sydenhami sententia.

(*Variolarum discretarum historia.*) Art. 131. Variolæ sunt *distinctæ* vel *confluentes*: Distinctæ seu discretæ cum rigore ac horrore invadunt; sequitur calor intensus capitis & dorsi, dolor vehemens, vomituritio, dolor circa scrobiculum cordis, somnolentia, in infantibus præsertim; quandoque etiam paroxysmi epileptici, qui Variolas mox proruptturas, easque futuras esse mites ac benigniores plerumque præsagiunt; quarto ut plurimum die ab invasione erumpunt, & symptomata febrilia evanescunt, nisi quod adulti in sudores sint propensi. In facie primo conspiciuntur pustulæ subrubræ, deinde collo, pectore, & universo corpore, quæ magis magisque inflammantur, & subalbidæ fiunt, cute in interstitiis satis floridum colorem exhibente; die undecimo faciei tumor ac inflammatio recedunt, & pustulæ exarescere incipiunt; in hac Variolarum specie (si quando) die 14. vel 15. pereunt.

(*Confluentium historia.*) Art. 132. Confluentes cum discretis symptomata communia habent, nisi qood hic atrociora sint omnia; tertio die erumpit hæc species, aliquando citius, raro serius; interdum vero, licet oppido raro, ob gravius aliquod symptoma, lumbaginem doloremve lateris, &c. serius erumpunt, neque periculo vacant. Febris etiamnum durat, crescente morbo pustulæ non in spectabilem molem attolluntur, uti in discre-

 tis,

tis, ſed ſibi invicem implicitæ vultum omnem contegunt, & illum in tumorem elevant, dein ad inſtar pelliculæ albæ in cutis ſuperficie conſpiciuntur. Præterlapſo die octavo pellicula alba quotidie exaſperatur, & ad calorem fuſcum vergit, eoque magis Variolæ confluxerunt. *Magnitudo morbi a facie maxime æſtimanda eſt, potius quam reliquo corpore.* In hoc genere adeſt in adultis ſalivatio, in infantibus diarrhœa; ſalivatio nonnunquam ſub primum eruptionis tempus ſe prodit, interdum poſt diem unum vel alterum; die fere undecimo ſaliva viſcidior facta difficulter excreatur, ægro ſuffocationem intentans, & circa id temporis ut plurimum ceſſat, & tumor faciei paulatim ſubſidet, & tunc ejus loco manus intumeſcere ſolent, aut debent; diarrhœa non ita mature infantes infantes invadit; ſub veſperam exacerbatur morbus. Variolis diſcretis laborantes octavo, confluentibus vero undecimo die maxime intereunt. Interdum accidit pleuritis, interdum coma, interdum maculæ purpureæ (*totidem quaſi ſphaceli*) puſtulis interſperſæ, (mortis fere ſemper prænuntiæ,) quandoque mictus ſanguineus, & aliæ Hæmorrhagiæ, quæ idem ominantur, nonnunquam urinæ ſuppreſſio.

Art. 133. In confluentium genere (ut dixi) maxime periclitatur (a primo inſultu computatione facta) die undecimo viz. in maxime vulgari confluentiam genere, in crudiori adhuc 14., in crudiſſimo 17., rariſſime 21. Ego Varioloſum ab uſu lectuli interdiu ſemper arceo uſque ad ſextum diem a prima morbi invaſione, quartum ab eruptione, quo tempore omne puſtularum agmen in conſpectu eſt: poſthac eumdem lectulo committo uſque ad morbi finem.

(*Curatio.*) Art. 134. „ In confluentibus (ut recte inquit „ Dolæus) periculoſæ plena res eſt aleæ, & medicus occaſio„ nem habet ſuas tentandi vires, & oſtendendi, quid in arte me„ dica calleat. „ Indicationes curativæ duæ ſunt, nempe, 1. ut æquabilis tenor ebullitionis conſervetur; 2. ut puſtulæ debito modo ſuſtineantur, regimen calidius vitandum eſt; *gradus caloris earum expulſioni accommodatiſſimus naturalis omnino eſt*; non opus eſt, ut æger ante diem quartum (133.) lecto addicatur; neque ut ad propellendas Variolas ullum remedium ſumat; quarto vero die, ſi eruptio ex votis haud ſuccedat, exhiberi licet cardiacum aliquod blandius. Diſcretum genus ex ſua natura plerumque omni vacat periculo. In confluentibus æger, a ſudore, quantum fieri poteſt, prohibendus eſt, & ptyaliſmus in vigore conſervandus; promovetur autem affatim bibendo cereviſiam tenuem vel liquorem alium non nimis calefacientem. Adultis propinare ſoleo *paregoricum cum laudan. liquid. gut.* xiv. *vel ſyr. de mecon.* ℥j. hora ſexta vel ſeptima veſpertina ſingulis noctibus poſt plenam eruptionem ad morbi uſque finem: temporius autem *hypnoticum* quam pro recepto more præſcribo,

quo-

quoniam exacerbatio caloris quotidie sub vesperam fere reperitur, ex quo non modo incommodi nihil, sed magnum emolumentum, quod frequentius experientia didici. *In hoc genere diarrhœa in infantibus est salutaris, & non temere sistenda, contra in discretis.*

(*Nota bene.*) De venæsectione die octavo, & de auræ liberaliori exponendo, si quis velit, authorem consulat. *pag.* 153. &c. Cum saliva admodum viscida evadat, uti soleo *gargarismate* sequente; ℞. *Cort. ulmi* ℥vj. *rad. glycyrrhiz.* ℥ß. *passular. enucleat.* N. xx. *ros. rub. p.* ij. *coq. in q. s. ad font. ad* ℔ß. *colatura dissolv. oxymel. simpl. mel. ros. ana* ℥ij. *m. f. garparisma.* Interdum *emeticum* propinandum est. In *urina suppressione* æger e lecto debet eximi. Pustularum depressio & diarrhœa in Variolis discretis medicamenta *cardiaca* postulant. Febris illa, quæ die undecimo, &c. adoritur, diversa est ab ista, quæ eruptionem præcedit, nihil enim est aliud, quam *Febris putrida proprie dicta hac Febris secundaria*, ad hanc autem fugendam nihil efficacius præstat, quam copiosa sanguinis eductio: non enim tunc cum Variolis res est sed *Febre putrida*; mittendus est itaque sanguis ad ℥x. vel xij. & *anodynum* bis in die propinandum; ob immensam alvi constipationem præscribere soleo *elect. lenitiv.* ℥iß. in aqua lactis solut. Nihilominus *anodynum* stato tempore continuandum est; si prima vice votis non respondeat, iteretur die proximo: atque hac ratione tam *venæsectio* quam *catharsis* per intervalla repeti possunt, prout Febris mos atque ægri inquietudo postulare videantur, donec tandem res in vado sit. Sched. mon. p. 81. &c. In Variolis confluentibus magna est virtus *spiritus vitrioli* a 5. vel 6. morbi die usque ad finem copiose in cerevisia ten. exhibiti; commoda & incommoda hujus remedii, p. 526. &c. ubertim recensentur.

(*Variolæ anomalæ discretæ.*) Art. 135. Variolæ anomalæ: *Discretæ* hæ a legitimis discriminabantur, quod erumpant die 3. illæ 4., pustulæ minores fuerant; sæviebant tamen magis, & ante maturationem frequentius nigrescebant, ptyalismus (ut in confluentibus) aderat immediate post eruptionem:

(*Confluentes.*)*Confluentes* hæ ab aliis discrepabant, quod nunc die secundo, nunc tertio se primum monstrabant tumore subrubro atque uniformi, quibusdam in locis; in femoribus præcipue, vesiculæ, ambustorum ad instar sero limpido distentæ eminebant, quod distrupta pellicula copiose effluebat, subjecta carne nigredine & *sphacelo* quasi affecta; periculo non vacant ante diem septimum, in aliis confluentibus dies undecimus (ut plurimum) est criticus. Postremo hæ calidioris naturæ sunt & magis inflammatoriæ; ideoque temperato regimini indulgendum est. *Hydrogala* ex tertia parte aquæ & lactis una simul coctis ægri palato & votis ut plurimum respondet, & ptyalismum feliciter promovet.

C 2 Mor-

Mortoni sententia.

(*Quatuor stadia Variolarum.*) Art. 136. Variolarum quatuor sunt stadia, viz. apparatus, eruptio, maturatio, & declinatio, in quibus varia occurrunt symptomata, quæ diversam medendi methodum postulant.

(*Primum.*) Primum stadium est a morbi ipsius insultu usque ad eruptionem generalem. In hoc stadio urina tenuis & pallida præsertim si adsit frequens micturitio, male ominatur; urina rubicunda & contentis saturata contrarium indicat (insolitus aliqualis dolor vehemens, præsertim colicum æmulans, est pessimum signum.)

(*Diarrhœa.*) Diarrhœa in hoc stadio non permittenda est, quin *decocto albo* & repetitis *laudani* dosibus est cohibenda, vel astringentibus sistenda.

(*Vomitio.*) Vomitio in hoc stadio non statim supprimenda est, sed potius (nisi valde enormis fuerit) cum repetitis haustibus liquoris possetici carduati, vel cum pauco sale Vitrioli leniter promovenda est: Evacuatione autem hac levi peracta, vel si vomatio ex morbi ipsius genio modum excedat, illico tumultum spirituum compescere oportet, eorumque vires conservare alexipharmaco aliquo remedio cum opiato commixto, & post justa intervalla repetito; sequens est formula mihi familiaris, ℞. *Aq. card. lact. alexiter. cinnam. hord. menth. stephan. ana* ℥ij. *sal. absynth.* gr. xii. *pulv. rad. serpent. virgin. e chel. cancr. comp. lapid. Contrayerv. ana* ʒß. *syr. caryoph. vel menth.* ʒiß. m. f. julap. de quo capiat ægrotus coch. ij. iij. vel iv. quarta quaque hora; addendo singulis dosibus laudan. liquid. guttas aliquot pro re nata. „ Sanguis (inquit *Lister*) in Variolis non proprie mitti„ tur, sed ex accidente tantum ut symptomati alicui vehemen„ tiori succurratu. „

(*Dolores spasmodici.*) In dolore capitis, artuum vel lumborum, item in dolore pleuritico, seu peripneumonico, ut etiam quandoque in colore, necessaria est *venæsectio*, ut symptomata ista averruncentuico; *vesicatoria* etiam & *opiata* hic locum habent; præcipue autem in affectibus comatosis.

(*Vigiliæ.*) Ubi vigiliæ in hoc stadio pertinaces fuerint, non raro in proximo stadio exanthemata confluunt, quorum eruptioni deliria, spasmi, cæteraque funesta symptomata superveniunt, quo nomine hoc symptoma venæsectione & opiatis, ut spirituum vires inde minuantur, opportune cohibere par est, adhibitis interea vesicatoriis & alexipharmacis. „ Insolitus aliqualis „ dolor vehemens ante eruptionem Variolarum, privatim *dolor* „ *colicam passionem æmulans*, est pessimum signum, & fere sem„ per lethale, ut plus semel observavi, præsertim si adfuerit e„ tiam *micturitio*. „

(*Stadium secundum.*) Art. 138. In stadio secundo exanthemata parva

va instar acupuncturarum primo in facie, collo, pectore, &c. erumpunt tumore renitente & rotundo; die secundo bases suas ampliant, & tertio (ultra quem hoc stadium non excurrit) in summitatibus acuminantur; quo longius est hoc stadium, eo periculosior est eventus; in hoc stadio in benigniori saltem genere, ubi nullum adest funestum syptoma, haud par est ullo remedio naturam lacessere, utpote quæ propriis viribus instructa sine artis suppetiis satis valide suo officio fungi potis est.

(*Stadium tertium.*) Art. 139. Triduo eruptionis elapso Variolæ, sicut alia quævis tubercula inflammata, concoqui incipiunt, & lympha venenata per glandulas cutaneas naturæ lege collata acrimonia sua cuticulam a vera cute separat; unde apices exanthematum, paucarum horarum spatio, primum albescentes quadantenus intumescunt; dein lympha eadem pro morbi indole & naturæ viribus citius vel serius in pus mutata flavescunt, aut saltem colorem cinericium vel subfuscum obtinent, ubi desint hoc stadium. Durante maturatione Variolarum benignarum nulla exsurgit indicatio, nisi forsan adhiberi possunt *laudani liquidi* guttæ aliquot ad dolorem leniendum. Inter maturandas Variolas, si tarde procedant, ℞. *Lentium crasse contus.* ℥j. *ficuum ping. par.* vj. *ras. C. C.* ℥ß. *coq. in liquore posset.* ℔ij. bibatur copiose ad libitum, & si adsit ptyalismus commode usurpatur gargarisma sequens, ℞. *Lentium crasse contus.* ℥j. *rad. alth.* ℥ß. *ficuum ping. par.* vj *vel* vij. *hord. mundat. p.* j. *glycyrrhiz. ras.* ℥ij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔iß. *colatur. add. mel. ros.* ℥iß. *m.* vel gargarism. Variolos. *Fuller.* Vitentur acida in gargarismatis, nisi in maxima deglutiendi difficultate: deficiente salivatione, promoveatur urinæ profluvium exhibendo dosin unam vel alteram pulveris Æthiopici.

(*Stadium ultimum.*) Art. 140. Stadium ultimum Variolarum est earum declinatio, in quo exanthemata pure maturo & laudabili referta primum incrustari & scabie subflava obduci incipiunt; dein post unum vel alterum diem pure concrescente exsiccantur, & in arida tubercula ubique mutantur, quæ sensim emollita sponte evanescunt. Raro quispiam hoc morbo interimitur, nisi in declinationis stadio, scilicet in Variolis benignis; de his etenim ut plurimum hactenus locuti sumus. Declinatio cum ἀπυρεξία, & appetitu restituto optime significat. Petechiæ seu vesiculæ militares in hoc stadio erumpentes funestum eventum denuntiant; deliria, vigiliæ, subsultus tendinum, &c. in hoc stadio pejus ominantur, quam in præcedentibus; paucissimi enim vel nulli hoc modo affecti convalescunt; scabies diu pure scatens, atque inde sæpe decidens, & renascens, meliorem sortitur eventum, quam ea, quæ derepente exarescit; Variolæ, quæ scabie sessili & adhærenti obducuntur, male præsagiunt.

(*Variola benigna.*) Art. 141. Ubi Variolæ fuerint figuræ exactissime rotundæ, discretæ, & margine admodum rubro circumcinctæ nequei petechiis, eruptionibus miliaribus, vel quavis alia nota exitiali,

li, interpunctæ, & primo maturationis die in summitate albæ, tumore turgidæ, & die secundo circa basin auctæ, & in summitate acuminatæ, minus pellucidæ, & tertio materia in pus convertatur, eventus felix duodecimo saltem morbi die insecuturus expectandus est.

(*Variolarum malignarum quatuor gradus.*) Art. 142. Quatuor sunt Variolarum malignarum gradus, viz. confluentes universaliter, confluentes particulariter, discretæ verum admodum parvæ & cohærentes, maxime confertim ubique erumpentes, & denique discretæ cum petechiis & eruptione miliari conjunctis.

(*Gradus primus.*) Primi gradus sunt, quando cutis universa erysipelatoso tumore (maculis nigris hic illic interspersis) cum æquali superficie quadantenus crassescit; post triduum cutis albescit, & pergamenæ speciem induit; atque hæ sunt Variolæ maxime exitiales; ægrum ultra secundum maturationis die nunquam superstitem novi.

(*Secundus.*) Variolæ secundi gradus magis vulgares sunt, quando cutis faciei sola erysipelatosa est, & primo maturationis die pergamenæ speciem refert, dum in artubus & trunco corporis exanthemata fuerint fere discreta, non tamen regularia; vix enim oculo distinguntur ab eflorescentia morbillosa; vix apices tollunt, sed sæpe livescunt, unde mortem instare certo præsagire licet.

(*Tertius.*) Variolæ malignæ tertii gradus, ubi quasi discretæ verum admodum parvæ & cohærentes, quæ non acuminantur, sed cute solummodo conspiciuntur, ac si ab urticæ plaga exasperatæ, donec sub initium maturationis albescentes confluant, & speciem pergamenæ exhibeant. Rarius quenquam hac specie affectum, nisi ope Ptyalismi diutius protracti, ingentis urinæ profluvii, vel intumescentiæ artuum diuturnæ, ad decimum quartum vel decimum quintum morbi diem superstitem novi.

(*Gradus ultimus.*) Art. 143. Gradus ultimus est, quando Variolæ erumpunt quidem discretæ figura & magnitudine regulares, verum vesiculis aqueis, vulgo *the Vvhite-hives*, petechiis, vel maculis lividis in interstitiis, præsertim in collo, pectore, & artubus distinctæ; atque hæ non minus sunt exitiales quam confluentes.

(*Curatio symptomatum.*) Art. 144. In Variolis malignis Febris continua mali moris post eruptionem remanet cum lingua arida, pulsu debili, &c. Neque prorsus exulat, ut in benignis solet: materia enim morbosa, vel propter malignitatem, vel morbi magnitudinem, per glandulas cutaneas satis protrudi nequit, unde dira symptomata evenire solent; nimirum hæmorrhagiæ admodum periculosæ, quæ (ut plurimum) (maculis purpureis & nigris eodem tempore in conspectu venientibus) funestissimæ sunt,

sunt, & vix aut ne vix arte cohibendæ, nisi forsan Vitrioli fræno præpotenti (aq. styptic. reg.) obsignari possint; *nihil tamen profecimus, si non una possimus vesicatoriis & alexiteriis generosissimis vires spirituum pene extinctorum denuo resuscitare*; venæsactio mortem accelerat.

(*Micturitio.*) Micturitio licet non adeo formidabilis, pessime tamen ominatur; in hoc symptomate sublevando *cineres bufonum* egregias obtinent vires (ut mihi usu compertum est) dos. ℈i. cum aliis alexiteriis quarta vel sexta quaque hora.

(*Dolor Gutturis.*) Dolor gutturis & deglutitio impedita est symptoma quandoque maxime affligens & molestum; fauces itaque externæ ab aeris injuriis pannis laneis mollibus duplicatis muniri debent, quæ plus valent, quam eroceata, vel alia quæcunque amuleta; & usurpentur gargarismata appropriata, &c.

(*Salivatio.*) Salivatio copiosa, & diu protensa cum insigni capitis & faciei intumescentia bene significat; ptyalismus vero brevis & derepente suppressus, nisi profluvio urinæ, aut intumescentia extremorum excipiatur, malum omen exhibet; salivatio diarrhœa excepta pessime significat.

(*Post Variolarum declinationem inappetentia & calor hecticus.*) Art. 145. Morbosi quidam affectus quandoque post Variolas suboriri solent, inter quos inappetentia primum locum vendicat, quæ frequenter cum calore hectico conjuncta est, quo in casu ego multo usu doctus *alexipharmaca* (quod cæteros professores serio moneo) ubi calor fuerit continuus jugiter ministranda duco; *corticem* autem *Peruvianum*, ubi calor statis periodis recurrit, cum felici successu exhibendum impero; & deinde postea ad alvum subducendam toto progredior.

(*Parotides, & furunculi &c.*) Parotides nonnunquam sub finem Variolarum suboriuntur, quæ diu tanquam strumæ sine calore vel rubore permanent; *discutientibus* non sunt tentandæ, sed potius *fotibus maturationem promoventibus* tractandæ sunt. Eadem via procedendum est in furunculis, scabie saniosa, ulceribus mali moris, impetigine furfuracea, &c. viz. *alexipharmacis & febrifugis* ab evacuationibus religiose abstinendo.

(*Gangrana & caries.*) Gangræna & caries ossium post Variolas nullo medicamento cedunt.

(*Tumores œdematosi.*) Tumores œdematosi *frictionibus fotibus lixivialibus*, & more hydropicorum curandi sunt. De dolore capitis post Variolas (*Vide* Art. 279.

Freindii sententia.

(*Purgationis usus in Febre secundaria*,) Art. 146. Sunt nonnullæ Febres, quæ *purgantia* commode recipiunt, sunt etiam quæ omnino desiderant (sed de hac re nondum satis accuratæ ab auctoribus traduntur regulæ) ex quibus nullam aliam æque *purgationi* opportunam reperio, ac eam, quæ Variolas confluen-

tes, maturitate pustularum aut vigente aut jam inclinata, semper excipit; ea quippe Febris uti omnium maxime putrida est, & periculi plena, ita præ cæteris curationem hanc aptius recipit. Atque hanc præ aliis medendi rationem in putridis hisce Febribus, quæ Variolis superveniunt, suadet Sydenhamus. Mihi quidem sæpius usu venit, ut in Variolarum statu, ubi pustulis exarescentibus Febris nihilo secius invaluerit, ad *purgantia* confugerem, quæ ita periculo vacare, ita commode adhiberi posse expertus sum, ut multorum vitas ab hac maxime medendi via conservatas esse haud absurde dixerim. „ Doctrina de usu *phlebotomiæ* & *catharsis* in Variolis confluentibus post imperfectam crisin in literis „ a peritissimo D. *Cade* ad eundem datis succincte admodum continetur; en ejusdem summarium. „

(*Quando neque venæsectio neque catharsis conveniunt.*) Art. 147. In Variolis confluentibus, quandiu faciei tumor & inflammatio manet, & saliva recte fluit, a *venæsectione* & *catharsi* (pari ratione ac furunculo maturante) prorsus abstinendum esse duco. Scilicet, ne istæ evacuationes, materiæ morbidæ a massa sanguinea separationem, & per pustulas, tanquam per tot phlegmonas, (cui unico hoc tempore natura incumbit) ejectionem obturbarent. Insuper, procedente morbo; si eo tempore, quo facies detumere, & ptyalismus decrescere incipit (quod die nono vel decimo ab eruptione accidit) si his, inquam, diebus manus debito modo tumeant, & nulla malæ notæ appareant symptomata, haud omnino (me judice) vel *phlebotomia vel catharsis*; adhuc indicatur; sed totum negotium recte committitur naturæ. Interim tamen in hoc morbi statu *enema* quotidie injiciendum præscribo, quo alvum fæcibus exonerare, & Febris furorem coercere curo.

(*Quando utraque evacuationes sunt necessariæ.*) Art. 148. Attamen, facie diebus prædictis criticis detumente, quoties (qnod nimis frequenter evenit) pustulæ corporis non turgent maturo pure, nec manus intumescunt, unde (nempe a materia morbida in sanguinis massa remanente eamque inquinante) ardens Febris nascitur; respiratio brevis & frequens oritur, corporis jactatio, & obstinatæ (narcoticis incassum exhibitis) vigiliæ urgent; quoties equidem diris his symptomatibus vexatur æger, medico incumbit per *venæsectionem & medicamenta leniter purgantia*; sæpiusque debitis intervallis repetita, humorem peccantem detrahere, & eo, quo possit, modo, laboranti subvenire. In Variolis denique confluentibus, licet facies & manus & pustulæ corporis debito modo, ac tempore, intumuerit, & saliva satis copiose statuto tempore fluxerit; si tamen, Ptyalismo desinente & dictis partibus jam subsidentibus, Febris utcunque (quod in hac morbi specie ut plurimum accidit) gravior assidue inhæreat, & symptomata, ex hac nata (utpote anhelosa respiratio, vigiliæ, anxietates, cum pallida & dilu-

diluta urina) indesinenter urgeant ægrotantem; rebus sic stantibus, necesse habet medicus sanguinis quantitatem *venæsectione* minuere,) nimirum ut exinde pars reliqua magis placide per vasa fluat) & materiam morbidam (quæ per pustulas, jam induratas & crusta obductas amplius transire nequit) *Catharsi* sæpius repetita evacuare: his enim evacuationibus omissis, semper evenit, ut vel memorata symptomata indies augeantur, & inter diem duodecimum & vicesimum quartum lethalia evadant; vel humor putridus in pulmonibus extravasetur, eorumque vesiculas corrumpat; unde ægrotus miseram vitam paulisper trahit, & brevi moritur tabidus.

(*In anhelosa respiratione phlebotomia est unicum remedium.*) Art. 149. Anhelosæ respirationi, crisi superveniente *phlebotomia* feciliter ac unice occurrit, quæ nisi confestim peragitur, actum erit de ægroto, neque hoc in casu pulsus humilis & angustus me terret; quippe sæpius observavi vacuato sanguine arteriam fortius vibrasse: unde constat pulsus obscuritatem non infirmitati virium, sed humoris lædentis oneri, deberi.

(*In mictu cruento est nociva.*) Venæsectio tamen mictum cruentum non modo non cohibet, sed auget, & mortem in procinctu stantem accersit: hoc tamen funestum fati impendentis prænuntium (Camphora bis in die exhibita & acidis larga manu propinatis) amovi, ægroque brevi morituro ad tempus succurri: sed ut vera fatear, ne unum quidem Variolis affectum, cui urina cruenta fluxerit, diem decimum sextum ab eruptione supervixisse notavi. De rationibus, quibus innititur hæc praxis, videatur auctor. „ Atque „ ita *purgationis* methodum in Febre secundaria tanquam uni- „ cam salutarem venditat D. *Freind* & alii apud illum nonnul- „ li magni nominis medici: Ego vero, qui sum tardioris „ ingenii, rurique dego, de hac re aliquanto dubius adhuc hæ- „ reo. Hi viri, ingentia certe artis nostræ lumina, seculi- „ que ornamenta, satis ingeniose ratiocinantur, omnesque fe- „ re summa eloquentia victos in illorum sententiam facillime „ descendentes inveniunt, sed sola experientia duce caute ad- „ modum progredi ducet. In praxi mea per viginti circiter an- „ nos *clysmatum* injectionis utilitatem deprehendi; sed *cathar- „ tica non nisi rarissime propinare ausus sum*: Optandum erat, „ quod viri præfati meritissimi numerosiorem historiarum se- „ riem tam morientium quam viventium protulissent, ut in re „ adeo ancipiti æquius judicium ferre potuerimus.

Farrago sententiarum.

(*Variolæ morbus novus.*) Art. 150. Variolas esse morbum novum satis demonstratur, quod in multis mundi partibus nunquam visæ fuerunt, ut apud *Indos occidentales* ubi nunquam apparuerunt,

runt, nisi postquam Hispani eo pervenere; siquidem per contagionem Æthiopis cujusdam, illuc delati, magnam Indorum partem sustulerunt, ut testatur R. a *Fonseca*. Helbigius indubitanter affirmat incolas *Indiæ orientalis* Variolas nunquam tentasse ante commercium *Hollandicum*.

(*Regimen frigidum.*) Art. 151. In variolis *Alsaharavius* omnes infrigidantes medicos nostri sæculi multis parasangis anteivit; maxime in primo Variolarum tempore, nempe, in sanguinis missione ad syncopen, & frigidæ immensa quantitate, & confertim exhibita, potione; eaque sæpius repetita, paucis horis; at quantum video, sine successu; his enim non obstantibus, venenum intra habitum corporis restitabat.

(*Sanguinis textura in Variolis malignis.*) Art. 152. Illud tantum (inquit *Lister*) curiosius animadverti (in Variolato cum maculis purpureis hæmorrhagia narium & mictu sanguineo) sanguinem refrigerium tenerrimum fuisse, & ejus crassamentum rubrum vel molliori pennæ pluma percussum facile dividi potuerit. In aliis autem multis, quibus urina cruenta, sanguinem e brachio missum adeo aquatum, putridumque esse vidi, ut fluctuaret crassamentum in vase, non aliter quam ipsum serum; neque ullum servatum memini in tanta pestilentia, (76.) „ Va„ riolæ præcedente crapula accidentes, ut etiam luxuriæ & in„ temperantiæ deditis, plerumque graviores sunt, & pessimi mo„ ris, & fere semper lethales.

(*Vires cochinel. in Variolis confluentibus.*) Art. 153. In Variolis confluentibus (inquit idem author) hunc in modum præscripsi ℞. *Croc.* ℈j. *cochinel.* ℥ß. *sacchar. tantillum; m. pro chart.* viij. *capiebat ægra unam quaque hora cum coch.* i. vel ij. *aq. theriacal. per triduum & postea sexta quaque hora; item diacod.* ℥j. *mane & vespere, & convaluit;* & pro alia fœmina ad eundem fere modum, ℞. *Croc.* ʒß. *cochinel.* ℥ß. *sacchar. caud.* ʒj. *m. pro chart.* vj. *cepit unam tertia quaque hora.*

(*Rarissime aliquis bis inficitur.*) Art. 154. Ego (inquit idem) neminem bis infectum memini, præter unam fœminam, quæ in hac urbe (*Eboracensi*) me teste, intra annum Variolis bis decubuit, & convaluit.

(*Signum salutare.*) Art. 155. Nihil observatione dignius est (inquit *Ettmulerus*) quam anhelitus & vox in Variolis; ubi enim prompte recteque agitur respiratio, vox facile sequitur, neque raucescit, admodum salutare signum est.

(*Remedia nonnulla singularia.*) *Stercus equinum* in Variolis est sordidum quidem, sed egregium remedium, promovet sudorem, præservat guttur, &c. a quibusdam etiam deprædicatur *Stercus ovinum.* „ Nec locum infimum obtinet oleum sem. lini, „ vel amygdalarum dulcium, ut practicis quibusdam peritis

„ satis

„ satis notum est. Quodnam sit istud remedium, cui vires su-
„ pereminentes *Vvaldschmidius* & *Dolæus* attribuunt, plane ne-
„ scimus: optandum sane esset, quod tale medicamentum, de
„ quo loquuntur, in morbo tam exitiali, in rerum natura
„ revera daretur. De hoc remedio hæc habet *Vvaldschmidius*;
„ utimur *alio quodam remedio in forma liquida*, quod a primis
„ statim diebus usque ad finem in adultis ad cochleare unum
„ dari potest, quo ipso puto reconvalescentiam, divina adju-
„ vante gratia, certe promitti posse, ut ut gravissima adsint
„ symptomata; præcipue autem hoc remedium est dicatum *in-*
„ *flammationi*, quo & externe uti possumus. Et alibi; omni-
„ bus commendo *liquorem contra Variolas* a D. D. *Dolæo* & me
„ millies expertum, quem & nos una invenimus. Multo ube-
„ rior est *Dolæus* in hujusce specifici laudibus, ut & videre li-
„ cet, p. 574.

Art. 156. „ Variolæ acu perforatæ tardius curantur, & cru-
„ stas diutius retinent, unde cicatrices fœdiores relinquuntur;
„ ideoque naturæ satius sunt relinquendæ. " Maculas a Vario-
lis relictas (observante Barbette) præprimis delet *oleum myrrhæ per deliquium ex albuminibus ovorum paratum*, ut & *oleum vitellorum ovorum*. „ Si quis linimentum velit; sequens in usu
„ apud medicos *Londinenses* est elegans præscriptum; ℞. *Ol.*
„ *amygd. dulc.* ℥iß. *cer. alb. sperm. cet. ana* ℥j. *balsam. Gileadens.*
„ ℥ß. *f. s. a liniment.* "

(*Ulcera corrosiva.*) Ulcera corrosiva (inquit *Bonetus*) in facie & alibi optime sanantur cum *spiritu vitrioli melle rosaceo ad sufficientem aciditatem permisto*; semper respondent voto medentis, etsi dimidiam genam ulcus absumpserit.

Art. 157. Remedia in hoc morbo insigniora, præter jam memorata, sunt, quæ sequuntur; *Kermes*, *gum. lacca*, *viperina*, *cinnabaris antimonii*, *tinctura bezoardica*, *tinctura corallii*, *decoctum rubicundum*, *decoctum variolosum*, *gargarisma variolosum*, *lohoch rubrum*, *ungentum de bismuth*, *ad foveas Bat. &c.*

Inoculatio Variolarum.

(*Proœmium.*) Art. 158. Medicorum est morbos curare non inferre; dices tamen medicum peritum ac probum humanarum infirmitatum providum morborum futurorum occasiones præscindere, vel saltem leviores reddere, æque ac præsentes sanare omni arte decere: Si hoc non concedatur, quamobrem venæsectionem imperamus, emetica, & cathartica adhuc sanis & vegetis prophylaxeos gratia propinamus.

(*Nova praxis.*) Art. 159. Inoculatio Variolarum est nova praxis a *Constantinopoli* ad nos nuperis annis translata; & mirum

est,

eſt, quanta expectatione recepta fuit, quanta induſtria exculta; ſtatim incredibiliter inclaruit: in ipſa domo regia, in multorum procerum & optimatum familiis magna oſtentatione celebrata fuit; quo eventu & quali ſucceſſu eandem exercentes ediderunt. Nihilominus ſub tantis auſpiciis & tam magnis exemplis inter *gentem popularem* minus increbuit; noſtrorum hominum genio & cogitandi modo vix rite quadrare videtur. Quoad fas, & an cum bona conſcientia fieri poſſe multum varieque litigatur; de certitudine & incertitudine Variolas genuinas producendi, itemque an alios etiamnum morbos, & humorum contaminationes, una cum Variolis, implantari poſſit, vehementer ac ſtrenue diſputatur. Mihi quidem neque otium neque facultates ſuppetunt tantas componere lites.

(*Operatio.*) Art. 160. Interim inoculationis operatio ad hunc modum facillimo negotio peragitur. Imprimis in promptu comparandum eſt exiguum pus (guttæ v. vel vj. puta) ab adoleſcente Variolis diſcretis decumbente, inter maturandum depromptum, quod parva phiala vel pyxide incluſum loco operationi aſſignato deportandum eſt, ubi omnibus præparatis inoculando vulnuſcula duo infligenda ſunt, unum in brachio, alterum in crure lateris oppoſiti; & pus prædictum penicillis applicandum, & ligaturis firmandum; non opus eſt, ne inciſiones fiant profundiores quam per cutem, neque grano hordei longiores, penicilli ad finem 24. horarum removendi ſunt, & ulcera emplaſt. Diachl. vel foliis braſſicæ operienda, & in futurum ſemel vel bis in die pro ratione quantitatis puris ibidem ſcatentis detegenda & medicanda. Hoc facto morbus ſenſim producetur, & ſymptomata ſequentia plerumque exoriri ſolent.

(*Symptomata ſupervenientia.*) Art. 161. Circa diem octavum poſt operationem erumpere ſolent puſtulæ, iis, quæ in diſcretarum genere ordinario contingere ſolent, haud diſſimiles, præeunte febricula, & reliquis uſitatis ſymptomatis, ſed mitioribus. Quoad loca inciſa, 4. die rubeſcunt, & inflammantur, die 6. ad ſuppurationem vergunt, & pus ichoroſum emittunt. Sub eruptione quidem puſtularum invadente Febre ulcuſcula paulo minus fluunt; poſt vero eruptionem, uſque ad declinationem Variolarum, pus in dies augetur, ex quo tempore iterum ſenſim diminuitur; ita ut ſpatio quinque hebdomadarum ulcera plerumque penitus claudantur. Quanto major eſt evacuatio puris per ulcera hæc artificialia durante morbo, tanto mitior erit morbus. In genere obſervatum fuit Variolas per inoculationem inductas diſcretas eſſe, periculo ut plurimum vacantes, puſtulas perpaucas, cuti foveas raro relinquentes. Subſequuntur ſæpiſſime in variis corporis partibus tubercula & abſceſſus, nonnulla quidem leviores momenti; interdum vero mali moris, & difficillimæ curationis.

(*Pra-

(*Præparatio & regimen.*) Art. 162. Ad corpus inoculationi præparandum multi multa loquuntur de Venæsectione, de usu emeticorum, & catharticorum, &c. Sed profecto, si inoculandus sit ætatis juvenis, boni habitus, & absolute sanus, nihil horum necessarium videtur. Sufficit temperati regiminis ad tempus ante operationem observatio. Operatione peracta inoculato solitum vivendi morem persequi concessum est, nisi quod fortassis carnium nimis liberalem indulgentiam prohibere prudentis erit. Morbo incepto idem regimen ac in Variolis discretis, modo ordinario contractis, observandum est, & si medicatione aliquali opus sit, Variolæ inoculatione inductæ eandem postulant medendi methodum.

FEBRIS PESTILENTIALIS ET PESTIS.

Diemerbroeckii sententia.

(*Pestis definitio.*) Artic. 163. Pestis est morbus peracutissimus, perniciosissimus, & maxime contagiosus, ex maligno & occulto spiritibus calorique nativo tota substantia infestissimo inquinamento ortus, a quo omnium viscerum, & imprimis cordis, functiones læduntur.

(*Diversum quid a Febre.*) Art. 164. Pestis est diversum quid a Febre, & Febris est tantum ejus symptoma, ut multoties observavimus, ac proinde nonnulli Pestem male per Febrem definiunt, cum Febris non sit de ipsius essentia, ut infra probabitur.

(*Signum Pestem presagiens.*) Art. 165. Inter signa Pestem præcedentia & præsagientia sequens *Noviomagi* observatum fuit, nimirum, maxima & incredibilis insectorum copia, qualis vix unquam visa fuit, ut culicum, papilionum, scarabæorum, crabronum, cicadarum, omniumque maxime muscarum, quarum utroque anno stupenda ubique copia reperiebatur, ut ædium interiorum parietes undique muscis consiti viderentur, & foris ipse aer multis in locis quasi muscarum nubibus obfuscaretur.

(*Causa.*) Art. 166. De causis Pestis maxime ardua inter medicos quæstio movetur. In eo conveniunt omnes, illam excitari a cæca quadam pernicie, & inexplicabili aeris labe; sed unde labes illa emerserit, quomodo aer tantum vitium contraxerit, quid hoc elementum inquinaverit, de eo dubitant, & in eo inveniendo laborant omnes. Prima & primaria causa est *justissima summi Dei ira propter hominum peccata*; ab hac causa promanat illud τὸ θεῖον, quod pesti inesse animadvertitur, cujus etiam Hippocrates sæpe mentionem facit: & hoc omni ævo creditum fuit tam apud Gentiles, quam apud Judæos, & Christianos; idem quoque sacræ literæ passim plus satis confirmant. Nos arbitramur Hippocratem per τὸ θεῖον intellexisse causam quandam morbificam præter naturæ ordinem ac potentiam, a Diis e sublimi immissam, vel

in & ex aere de novo ab ipsis suscitatam, cujus essentia nec in certa elementorum mistione, nec in manifestarum qualitatum intemperie, nec in magna aliqua putredine consistit, sed in novo quodam veneno, præternaturaliter a Diis in hoc sublunari mundo suscitato.

(*Quomodo incipere solet.*) Art. 167. Cum aer a venenoso inquinamento incipit alterari, pollui, ac ad venenositatem disponi, incipit simul etiam rebus sublunaribus valde infensus & noxius esse, interdum armentorum magnas strages edere, interdum segetes & terræ fructus corrumpere, inter genus humanum Febres malignas & Pestilentiales generare, & mox ipsam Pestem.

(*Contagii communicatio.*) Art. 168. Contagium est communicatio inquinamenti ab uno corpore in aliud, sive illa actio communicationis fiat per immediatum contactum, sive per medium; requiritur autem apta dispositio ad hujusmodi seminarium recipiendum, alias non communicabitur. Pestilens venenum cum vestibus, aliisve rebus ad alias civitates & regiones deferri videmus. *Inexplicabilis quidem est hominum dispositio, quoad contagium recipiendum, vel non*; in aliis talis est, ut a Pestilenti veneno statim afficiantur, in aliis talis, ut difficulter ab eo lædantur, in aliis talis, ut eidem sine ulla noxa resistere possint.

(*Febris pestilens unde.*) Art. 169. Febris Pestilens, Pestis comes, non oritur a veneno Pestilenti, sed mediante putredine, id est, non generatur propterea quod humores a veneno Pestilenti inquinantur, sed quod cor Pestilenti veneno irretitum, obrutum, plurimumque debilitatum, inquinatos humores debito modo neque coquere, ac dilatare, neque regere, & satis dispellere possit; qui hac de causa putrescunt, caloremque præter naturam concipiunt, sicque Febrem excitant: quæ ob dictam causam ordine posteriorem necessario est diversa ac separabilis a Peste, ejusque symptoma. Hoc ipsum confirmant dogmata & auctoritas tam veterum quam neotericorum, nec minus quotidiana praxis, & obvia exempla.

(*Pestis symptomata.*) Art. 170. Multa symptomata horrenda & gravia Pestem comitantur, quorum nonnulla sunt ei magis propria, ut bubo, anthrax, & exanthemata; alia autem aliis morbis communia, quorum primaria hæc sunt, capitis dolor, phrenitis, sopor, vigiliæ, anxietas, debilitas seu magna virium prostratio, visus turbulentus, cordis palpitatio, linguæ siccitas, vomitus, singultus, lumbrici, fluxus alvi, hæmorrhagia narium, menstruorum profluvium, sanguinis mictus, sputum cruentum, dolores lateris, hepatis, renum, aliarumve partium.

Art. 171. Bubones & carbunculi fiunt a veneno Pestilenti, quod cor ex sese per arterias ad alias partes expellit.

(*Bubo.*) Bubo est tumor dolorosus earum glandularum, quæ

sitæ

sitæ sunt retro aures, & in collo, sub axillis, & in inguinibus.

(*Carbunculus.*) Carbunculus a pustula plerumque ortum ducit, & est partis alicujus gangræna, dum est in fieri, & sphacelus, dum est in facto; nulla vi naturæ aut artis edomari, & in pus converti potest, sed integer a vicinis partibus separatur. Carbunculi non habent certa determinata loca, in quibus exoriantur, sicut bubones, sed in quacunque corporis parte excitari possunt: modo enim conspiciuntur in thorace, vel collo; modo in abdomine, vel dorso; modo in brachiis, vel cruribus; modo in manuum pedumve digitis; modo unus aut alter, modo plures simul, vel in una vel in diversis partibus: imo sæpe etiam in partibus internis oboriuntur, ut in pulmonibus, ventriculo, renibus, *&c.*

(*Exanthemata*) Art. 172. Exanthemata Pestilentialia sunt maculæ purpureæ vel rubræ, vel nigræ, vel violaceæ, ut plurimum rotundæ, in summa cute efflorescentes.

(*Signa prognost.*) Art. 173. Acutorum morborum (inquit Hippocrates) incertæ admodum ac fallaces sunt prædictiones. In Peste *Noviomagiensi* observavimus sextæ diei crises semper certo lethales fuisse. Quicunque circa novilunium aut plenilunium Peste corripiebantur, ii maxime de vita periclitabantur. Prostratio virium in morbi principio, animi deliquia, & cordis palpitationes plerumque lethalia signa erant; pulsus intermittens semper lethalis, sopores, sopores, sternutationes, motus tremuli, delirium, dolor in gutture, & raucedo, anhelitus fœtens, male ominantur; Pleuritides semper lethales; suppressio alvi bonum signum, spem salutis exhibens; alvi fluxus contrarium, cum hoc vix centesimus æger evadebat; sanguinis per sedes vel urinas signum lethale, ut & menstruorum fluxus. Quo citius bubones prodibant, tanto meliores, si sine Febre, vel ante Febrem, prodirent, salutis magnam spem dabant; & contra, si in emunctoriis loco bubonum emergerent carbunculi, gravissimum periculum indicabatur. Si carbunculi tardius prodirent, malum, & si valde multi, pessimum; in locis carnosis, meliores, in nervosis, periculosiores; maculæ purpureæ, nigræ, virescentes, violaceæ, quocunque tempore apparentes, semper lethales erant; cum rubris nonnulli evadebant, etsi paucissimi.

(*Prophylactica:*) Art. 174. Præstantissimum & certissimum prophylacticum a Peste est *fuga cum timore Domini copulata*; recessus circumstantiæ in sequenti versiculo continentur;

Hæc tria tabificam tollunt adverbia Pestem,
Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.

(*Diæta.*) Nullum melius Pestilentis aereis correctorium in re-

rerum natura datur quam ignis, ut multiplex experientia comprobavit. Hippocrates famosam illam Pestem, quæ ex Æthiopia Græcos invaserat, olim per ignem edomuit, & extinxit: jusserat enim per totam civitatem accendi ignes luculentos nocturnis præcipue temporibus, ut aeris inquinamenta purgarentur. Ignis ligno junipero vel fraxineo nutritus ad venenatas aeris corruptiones emendandas multum valere creditur. Accensio *sulphuris* & *pulveris pyrii* aerem purificat, & ejus corruptionem abigit; idem facit crematio *succini*, *thuris*, *picis navalis*, &c. Item suffumigium *aceti* cum ferro cadente vel ignitis lateribus excitatum. Quoad diætam consultum est Pestilenti constitutione temperantiam colere, quæ magnopere ad sanitatis conservationem prodest; omnis vero repentina mutatio periculosa est; quapropter a consueta victus ratione subito discedere maxime periculosum esset. Malum est vigente Peste jejuno stomacho in publicum exire. Carnes porcinæ maxime damnosæ censentur. Omnia dulcia vitanda sunt. Vinum temperate usurpatum prodest; sed ejusdem abusus est valde periculosus: Mercurialis testatur Patavii & Venetiis se vidisse bibaces plurimos extinctos esse, qui existimabant vinis generosis se propulsaturos esse Pestem. Vestes laneæ & crassiores inquinamentum contrahunt, & conservant; præferendæ sunt itaque vestes ex serico tenuiore vel satino, aliove simili.

(*Venæsectio.*) *Phlebotomiam*, quamvis a multis veteribus & neotericis medicis summe laudatam, nos tanquam valde periculosam, & damnosissimam, plane rejecimus; experientia enim constabat Pestis invasionem brevi post venæsectionem iis, qui præservationis gratia adhibuerunt, insecutam esse, quapropter omnibus prohibuerimus.

(*Fonticuli.*) Cauteria seu potius fonticulos plurimi insignes medici summopere commendant, & eorumdem insignem utilitatem nos quoque multoties vidimus. Prophylaxeos gratia in corporibus sanis & firmis sat erat, ut alvus servaretur libera, non fluida; in cacochymicis vero paulatim ac clementer alvum subducere necessarium duximus, & præ reliquis, cum Pil. Ruffi, utpote quæ tot sæculorum experientiis ad Pestilentem malignitatem comprobatæ sunt. „ Usu sulphuris communis *Hippocrates* „ Pestem istam famosam Græcia abegit: suffitus ejus pro aeris „ emendatione & pro potus medicatione perquam laudatur, uti „ qualvis corruptiones & alterationes præcavet. In graviori „ malignitate indusium & vestimenta impraegnari possunt cum „ *fumo sulphuris.* „ Ettmuller.

(*Antidoti.*) Art. 175. Quoad antidotos; inter simplicia imprimis duo commendavimus; primum erat *tabacum*, nempe illius fumus per tubulum seu fistulam ore attractus, & post paucam retentionem inde rursus dimissus; quemadmodum ordinarie a

fumi

sumi suctoribus sumi solet, illius usum in hac peste tam in meipso, quam in plurimis aliis, insigniter profuisse observavimus. Alterum erat *radix Helenii*, vel sicca masticata, vel in pulvere sumpta, vel saccharo condita; de antidotis aliis compositis consulatur auctor Cap. x. Pauperibus consuluimus, ut quotidie mane duo vel tria cochlearia *aceti vini optimi* biberent, atque illud in hac Peste animadvertimus fuisse unum ex optimis præservativis; quamplurimis etiam spongiam cum *aceto theriacali* ebriam naribus frequenter admovendam dedimus.

(*Authoris vivendi modus.*) Art. 176. Quod ad meipsum attinet, mirabantur quidem multi, quod ego, qui quaslibet ædes infectas indiscriminatim invisebam a tanta contagii violentia non læderer; imprimis, nec terrori, nec iræ, nec mœrori, locum concedebam; si forte meipsum aliquo modo constristatum perciperem, tum tribus quatuorve vini haustibus assumptis cor exhilarabam, atque ita tristitiam fugabam. In victu utebar cibis euchymis; potus mihi erat cerevisia communis, ut & vinum album tenue vel mediocre, quo interdum usque ad hilaritatem, nunquam ad ebrietatem, utebar. Mane inter horam quartam & quintam ægros invisurus nihil omnino cibi aut potus aut medicamenti assumere potui, sed *oblatis Deo precibus* solummodo *aliquot grana Cardamomi minoris* masticando jejunus primos ægros invisebam usque ad horam sextam; Tum vel *theriaca* vel *diascordii* pauxillum, vel *corticem aurant. conditum*, vel ut plurimum *radicum helenii* conditiarum tria quatuorve frustula comedebam; circa horam septimam vel octavam frustum panis cum butyro & caseo ovillo viridi jentabam, superbibendo haustum cerevisiæ; quandoque haustum *vini absynthitii* bibebam; circa decimam, si per otium liceret, fistulam unam *tabaci* exsugebam, & post prandium duas tresve, nec pauciores post cœnam; sæpe etjam intermediis horis post meridiem duas tresve fistulas sumebam: Si autem ab ægrotorum foetore me vel tantillum alteratum sentirem, statim postpositis omnibus negotiis, qualicunque diei hora foret ad *tabaci* usum fugiebam: nam, ut verum fatear, *tabacum* pro primario præservativo semper habui, & revera tale esse, non sola ratione doctus sed experientia edoctus comperi; neque aliud melius pro ordinario usu hactenus inventum fuisse existimo; sed observatu dignum est, *quod non nisi insuetis auxiliabitur fumisuctio*; quapropter ego solo *tabaco* contentus nullis aliis suffumigiis utebar, & postea ejus usum rursus dereliqui.

(*Curatio.*) Art. 177. Circa Pestis curationem semper plurimum hallucinati fuerunt omnes medici, dubii causarum, dubii remediorum. Causa enim morbi adhuc latet, neque ullum hactenus remedium proprium inventum est par tanto malo. In Peste actu laborantibus a *venæsectione* religiose abstinendum

dum est; *purgantia* quoque & *vomitoria* maxime fugienda sunt; alvi constipatio non est metuenda, etiamsi in longum protrahatur, utpote quam nullis nocuisse animadvertimus. In ipso morbi principio statim ad *antidota* & *sudorifera* confugiendum est: hæc antem remedia *alexipharmaca* dicta multa sunt ac varia, quæ variis modis miscentur, & componuntur pro morbi ipsius genio & reliquis circumstantiis, quarum decisio ex medici judicio dependet, neque certis regulis determinari potest.

(*Simplicia.*) Simpliciaprimaria sunt quæ sequuntur, *radix petasitidis*, *aristolochiæ*, *helenii*, *bistort. zedoar. gentian. angel. ering. scorzoner. serpent. virg. fol. scordii*, *ruta*, *card. ben. absynth. rorismarin. flores croc. calendul. sambuci*, *fructus berber. poma cydonia*, *citrea*, *aurant. limon. eorumque cortices*, *acetum simplex*, *sambucinum* & *calendulatum*; *aromata*, *mirrha*, *camphora*, *succinum*, *vipera*, &c. Compositiones sunt fere infinitæ, quamplurimarum formulæ apud authorem videri possunt. Author suspectum habet *crocum*, quoniam cerebrum petere solet; *camphora* a quamplurimis valde laudatur, item *flores sulphuris*, & *sal absynthii*, commendatur etiam *oleum vitrioli* & *oloum sulph. per campan.*

(*Methodus medendi.*) Art. 178. Curationem sequenti methodo instituimus; imprimis cubicula nitida servari, & ter quaterve de die acrem suffumigiis alterari jussimus, & statim ægris (morbi primo, secundo, vel die tertio) *potiunculam sudoriferam* exhibuimus, iisque bene stragulis contectis, sudores copiosos per duas tres pluresve horas (habita semper virium ratione) promovimus; qui, si difficilius prodirent, arenam calefactam siccam lineis saccis infusam pedibus, axillis, & inguinibus apposuimus. Si a primo sudore non levarentur ægri, post paucas horas sudoriferum de novo repetendum est; si post secundum sudorem Febris cum aliis symptomatibus adhuc incresceret, nec quidquam levarentur ægri, pessimum erat indicium: post decem vel duodecim horas & sequentibus diebus adhuc quater vel quinquies (prout necessitas exigere videbatur) *sudorifera* reiteravimus. Intermediis autem horis varia *antidota* ad veneni violentiam extinguendam, ut & *condita corroborantia*, ac *putredini resistentia*, vel *apozemata convenientia*, aliaque quæ malignitatem a centro ad peripheriam pellebant, nec non cibos quosdam liquidos facilis digestionis, & antidotali condimentorum qualitate alteratos, exhibuimus. Symptomatum quoque morbo conjunctorum diligentem rationem habuimus, de quibus proximo loco dicemus.

(*Curatio symptomatum Febris.*) Art. 179. Inter symptomata, quæ Pestem comitantur communissimum est Febris maligna pestilens, quæ ut plurimum gravis & periculosa existit. Hinc nos, durante

rante hac constitutione, eodem fere modo, sicut ipsam Pestem, tractavimus, & *sudorifera* atque *antidota* ad illius curationem maxime profuisse observavimus dummodo abstineremus a calidioribus, vel, si iisdem uti placeret, *alia frigida*, ut *acetum*, *succum citri*, &c. admisceremus.

(*Vigiliæ.*) Vigilias in Peste non magnopere metuendas esse docuit experientia;

(*Sopor.*) sed sopor in principio maxime damnosus & mali ominis erat; si ad somnum nimis proclives essent (quod admodum familiare erat) illos primo die a somno studiosissime prohibuimus, usque dum alexipharmaco assumpto prius bene sudassent.

(*Anxietas, virium debilitas & vomitus.*) Ad anxietatem, virium debilitatem, & vomitum, miraculose profuerunt remedia pauca sequentia: primum erat hæc mixtura; ℞. *Conserv. rosar. rub.* ℥iß. *diascord.* ʒiij. *vel* iv. *aq. nostr. theriacal.* (Art. 192.) ℥iv. *succ. limon. recent. ac. cinnam. ana* ℥iß. *m.* stent per horam unam aut alteram; deinde per linteum colentur, colaturæ add. *confect. de hyacinth. sine moscho.* ʒj. *m.* Secundum erat hoc linimentum; ℞. *Ol. nuc. moscat. express. ol. scorpion. vel laurin. theriac. Androm. ana* ʒj. *ol. junip.* ℈ß. *succin.* ℈j. *garyoph. vel cinnam. gut.* iij. *m. f.* linimentum pro scrobric. cordis. & ventriculi regione inungendis, bis terve de die superponendo hanc pastam ad ignem calefactam; ℞. *Rad. calam. anom. nuc. moscat. ana.* ʒj. *garyoph. benzoin ana* ʒßj. *fol. menth.* ʒij. *pulverizatis add. mic. panis secalin,* ℥iij. *vel* iv. *acet. rosac. q. s. f. pasta.*

(*Siccitas Linguæ.*) Ad linguæ ariditatem post varias alias collusiones tentatas solam *aquam simplicem* plus profuisse animadvertimus.

(*Hæmorrhagia.*) Nihil perniciosius quam æmorrhagia narium, & menstruorum, & sputa cruenta; quam citissime omni arte sistendæ sunt, aut actum erit de ægris. Illud sæpissime observavimus, si alvi fluxus in principio non sisteretur, postea plane incurabilem in omnibus fuisse.

(*Bubonum curatio.*) Art. 180. Bubonum curationem per suppurationem omnino tentavimus; quamprimum igitur ægri, sive in ipso morbi principio, sive in progressu, duritiem aliquam cum dolore sentirent, pone aures, in collo, sub axillis, vel in inguinibus, huic plerumque ad citiorem tumoris provocationem, & maligni ichoris extractionem, *vesicatorium* in inferiore ejusdem parte applicavimus, ita ut *vesicatorium* ipsam duritiem attingeret, ut hoc modo ulcere facto locus apertus teneatur, & damnosi ichores melius effluant (*cucurbitulas* minus approbamus;) secunda die ut noxia materia ad bubones attrahi, ibique digeri, ac suppurari posset, toti tumori *cataplasmata attrahentia & emollientia,*

ac *suppurantia* imposuimus, quibus præter alia etiam *capa*, *stercus columbinum*, *fermentum panis acidum* & similia admista erant; nonnullis etiam *solas capas sub cineribus aliquantum assatas*, & deinde contusas, pauco *theriacæ* & *butyri insulsi* admixto cataplasmatis forma biduo vel triduo imposuimus; cum autem tumorem jam satis magnum esse, atque ad maturationem tendere videremus, tunc attrahentia amplius non addidimus, sed *solis maturantibus* usi sumus, ut tumores citius ad suppurationem perduci possent. Sæpe ab ipso principio usque ad perfectam suppurationem hoc solum emplastrum imposuimus, quod omnibus intentionibus satisfaciebat, eoque solo tumores ad integram sanationem non raro perveniebant; ℞. *Gum. galban. acet. dissolut. empl. oxy. croc. diachyl. cum gummis ana* ℥j. *misceantur*. Notandum tamen nos quibuslibet tumoribus non imposuisse *fortiora attrahentia*, sed tantummodo iis, qui sub axillis, & in inguinibus oriebantur: tumoribus autem, qui prope aures vel in collo prodibant, talia non conveniebant; nam talium usu eosdem, cum maximo suffocationis periculo, imo cum multorum exitio, sæpe paucis horis enormiter accrevisse observavimus; quapropter *sola emollientia*, *vel leviter tantum attrahentia* his imponebantur; aliquando necesse fuit, cum tardius procedebant, tumores scalpello incidere, sed hoc antequam fere ad perfectam maturationem pervenissent, non est faciendum: sequenti digestivo usi sumus, ℞. *Scord. subtilissime pulv.* ℨij. *vitel. unius ovi terebinth. Venet. mel. unguent. Apostolorum ana* ℥ß. *m.* Caveri debet ne ulcera nimis cito occluderentur. Videatur in annotationibus methodus experientissimi Pauli Barbette de curandis bubonibus per *emplastrum magneticum arsenicale*.

(*Carbunculorum Curatio.*) Art. 181. In carbunculis tractandis sæpe prima & secunda die imposuimus *folia brassicæ rubræ oleo raparum inuncta*, quod apud vulgares in frequentissimo usu erat. Postea statim, imo ut plurimum ab ipso principio, frequentem pulticulam applicuimus, qua nihil invenimus, cum quo carbunculorum separatio & curatio citius ac melius perageretur; ℞. *rad. consolid. maj. sicc. herb. scord. ana* ℨij. *rad. alth. farin. sem. lini tritic. ana* ℥ß. *coq. in q. s. aq. font. ad pulticulam, deinde add. mel. terebinth. unguent. Apostolor. ana* ℨiij. *pic. liquid. ung. Basil. ana* ℨj. *vitel. unius ovi croc.* ℈j. *m.* interdum etiam addebantur *theriac.* ℨij. Apud vulgus in usu erat *pix navalis cum æquali parte picis liquidæ*, cum qua sola sæpius vidimus anthraces citissime separatos, & dolores optime sedatos. Quo mitius tractarentur, eo melius & citius curatos fuisse millies observavimus.

(*Exanthemata.*) Exanthemata mortis instantis præsagia erant, neque curationi tempus dabant, quam si admisissent, *per sudorifera alexipharmaca* curari debuissent.

Syden-

Sydenhami sententia.

(*Proœmium.*) Art. 182. *Acuti morbi ut plurimum Deum habent authorem; sicut chronici nos ipsos.* Pestis vix Britanniam frequentius quam post annorum circiter quadraginta revolutione „ devastat; „ jam vero ex peculiari Dei clementiia plusquam „ quinquaginta annos immunes viximus. „

(*Pestis descriptio.*) Art. 183. Pestis primo insultu rigorem ac horrorem, quemadmodum & Febrium intermittentium accessiones, fere perpetuum habet comitem; mox vomitus enormes, dolor circa cordis regionem, (ac si torculari premerentur) Febris ardens ægros indesinenter divexant, donec aut mors ipsa, aut benigna bubonis vel parotidis eruptio, quæ materiam morbificam foras ablegat, eos ab luctuosissimo discrimine liberet. Rarius quidem accidit, ut citra ullam Febris præsentionem ingruat, ac homines de improviso e medio tollat, maculis purpureis præsentanei interitus nuntiis, etiam dum in foro versantur erumpentibus, quod tamen nisi in Pestis admodum funestæ exordio vix contingit; fit etiam nonnunquam, ut tumores prorumpant, nec Febre nee graviore aliquo symptomate prægresso.

(*Aeris diathesis.*) Art. 184. Aeris dispositio quantumvis λοιπώδης; Pesti excitandæ per se impar videtur; nec Pestis epidemica erit, nisi accedente idonea aeris diathesi.

(*Curandi methodus.*) Art. 185. Vel per *sanguinis missionem* vel *per sudores* Pestis expugnanda videtur; posterior methodus sæpe funesta fuit; *venæsectio* vero larga manu & repetitis vicibus celebrata, nullo tumore protuberante, nemini adhuc, (quod scimus) unquam funesta; tumore vero conspicuo instituta, semper damnosa, ratio in propatulo est, nempe quoniam motui naturæ adversatur. Plures & gravissimi scriptores *venæsectionem* probant, præcipue Botallus, sed tam largam *venæsectionem* paucissimi admittunt. Alia est itaque methodus therapeutica, nempe, mittatur sanguis in lecto, & statim æger stragulis qnamplurimis obruendus est, & caput obtegendum ad sudores ciendos ex tegumentorum pondere, & cum sudor promanare incipiet, alvi profluvium & vomitiones ultro sedabuntur, & tunc sumat æger bolum sequentem com Julap. cardiac. sexta quaque hora, sudorique indulgeat: ℞. *theriac. Androm.* ℥ß. *elect. de ovo* ℈j. *pulv. Gascon. gr.* xij. *cochinel. gr.* viij. *croc. gr.* iv. *succ. kerm. q. s. m. f.* bolus; omnique arte continuandus est sudor ad viginti quatuor horas, nec prius indusium mutandum est utcunque madidum; quod si sudatio citius abrumpatur, illico symptomatum sævitia recrudescit, & omnia in pejus ruunt. In sequenti luce commune *catharticum* exhibere soleo; atque hac medendi ratione, anno a peste proximo quamplurimis Febre pestilentiali correptis sanitatem restitui, adeo ut ne unus quidem ex eo morbo mihi desideratus sit, postquam eandem exercere inceperam. Vinum liberalius ingur-

 gitatum,

gitatum, aliaque fortiora præservativa statis horis dierum assumpta, complures, qui alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc affectum conjecerunt. „ Temperantem sobriumque Socratem gravissima Pestis Atheniensium non attigit; neque ullo fere ævo *eidem similes* attingit. „

Vvilisii sententia.

(*Pestis causa primaria*.) Art. 186. Pro castigandis hominum sceleribus Pestem primitus a Deo immissam ipsi agnoverunt ethnici; ideoque pro extirpatione ejus, precibus & piamentis, æque ac medicamentis insistebatur.

(*Prophylaxis*.) Art. 187. Ad prophylaxin recordandum est Hippocratis præceptum; *labor, cibus, potus, somnus, venus, omnia sint mediocriter*. Plures novi, qui (*Helmontii* verbis) vino & confidentia fortificando Archeum, nec aliis antidotis usi inter infectos sine contagii noxa versabantur.

(*Methodus D. Sayer*.) Art. 188. D. *Hen. Sayer* in praxi medicus felix, plerisque aliis hanc spartam renuentibus, peste laborantes audaciter invisebat (*Londini* anno 1640.) ut seipsum a contagio muniret, antequam domos infectas adibat, solummodo vini generosi haustum pleniorem ingerere, deinde perambulatione sua peracta, idem antidoton repetere solebat, tandem ad castrum *Vvallingfordiæ* occubuit cum duce quodam in eodem lecto discumbens. Illius medendi methodus sic se habuit; si, priusquam exanthemata aut bubones exterius apparerent, vocaretur, ut plurimum *vomitoria* exhibuit *ex infusione croci metallorum cum vitriolo interdum Romano*; vomitione finita, *diaphoreticis* statim exhibitis in sudorem conjiciendos præcepit; & deinceps intervallis quibusdam pro refectione virium concessis, usque ad morbi declinationem *diaphoresin* continuandam: sin post stigmata apparentia accerseretur, vomitione posthabita tantum *sudorificis* insistebat.

Farrago sententiarum.

(*Præservativa varia*.) Art. 189. Si quis, (inquit *Bonetus*) qui cum ægris conversatur, qualicunque morbo affectis, nunquam, quamdiu intra sphæram vicinitatis talium moratur, salivam deglutiat, sed semper eandem expuat, ab omni infectione, Deo & natura juvantibus, erit immunis. „ Observatum fuit scabiosos & lue venerea laborantes peste minus tentari. Frustulum myrrhæ in ore detentum in locis contagiosis versantibus optimum præservativum censetur. Quidam medicus, sæviente peste, sibi ipsi & quibusdam aliis setaceum in utroque inguine comparavit; unde morbo intacti tuto evaserunt. Observarunt *Forestus*, *Diemerbroeck*, *Galli*, *Angli*, *Germani*. omnes Smegmatopolas, Lotrices & omnes qui ex officio sapone utebantur, immo qui saltem indusia sapone elota gerebant in peste illico mori. *Boerhaave*.

(*Vires*

(*Vires Limonum.*) Art. 190. Peritissimi (inquit *Piso*) nonnulli Indiæ medicastri plus præsidii *in limonibus* ponunt, quam *in lapide Bezoar.* aut *theriaca* contra malignos morbos, & pestilentes Febres, atque ipsa venena. Ego autem sine jactantia affirmo me ex nullo aliquo remedio simplici tot felices effectus in tota praxi mea observasse, qnam *ex limonibus*.

Communis Turcarum praxis (inquit D. *Harris* in tractatu de morbis infantum *p.* 88.) in curanda Peste fit *per succum limonum* in omne jusculum liberalius instillatum, *per frusta limonum saccharata* ore frequenter masticata, & per potum apud nos vulgatissimum dictum Sherbett, hoc est, per ipsum regimen frigidissimum: utpote quibus *alexipharmaca nostra calidissima* bonis auspicijs sunt plane incognita, aut in nullo numero saltem habentur.

(*Vires Camphoræ.*) Art. 191. Ex regno vegetabili supereminet *camphora*, quæ ab omnibus practicis extollitur (inquit *Ettmullerus*) unde nobile & expertissimum oleum pestilentiale *Heinsii*, medici Veronensis, qui cum hoc mira præstitit, adeo ut ipsi post mortem Veronæ statua fuerit erecta: Compositum est *ex ol. camphoræ succini & cort. citr. ana* p. æ. quæ olea invicem bene juncta constituunt hoc mirabile remedium; pro præservatione dosis gr. 5. vel 6. pro curatione a gr. vj. ad xv. in vehiculo idoneo expectando sudorem, *Sal viperarum & Rob. Sambuc.* laudantur.

Art. 192. In usu etiam sunt quamplurima alia remedia composita ad præcavendum & curandum gravissimum hunc morbum, ut

Aqua prophylactica.

℞. *Rad. angel. zedoar. ana* ℥j. *petasitid.* ℥ij. *fol. rut. m.* iv. *meliss. scabios. flor. calend. ana m.* ij. *nuc. jugland. immatur. concis.* ℔ij. *succ. pom. citr.* (*vel aurant. acid.*) ℔j, *acet. vin. opt.* ℔xij. *digere per noctem & distilla lento igne ad siccitatem.* Optimum alexiterium habetur

Acetum Pestilentiale, Bat.

℞. *Rad. angel. zedoar. ana* ℥j. *baccul. junip.* ℥ij. *rut. m.* iij. *acet. opt.* ℔iij. *macera, ac cola.* Pro suffitu, & oris collutione grassante Peste

Aqua theriacalis. Diemer.

℞. *Rad. ostrutii, petasitid. angel. carlin. valerian. ana* ℥iiß. *enul. campan. cort. aurant. sicc. ana* ℥iij. *herb. scord. absynth. ana* ℥ij. *card. ben.* ℥iij. *flor. ros. rub.* ℥ß. *stachad.* ℥iij. *bacc. junip.* ℥iiß. *cardamom. min.* ℨv. *cinamm.* ℥j. *vin. Rhenan. vel Gallic. ren.* ℔xxij. *aq. ros.* ℔ij. *vase bene obturato stent. in infusione dies* x. *deinde add. fol. rut. m.* vj. *tanacet. m.* iv. *rorismarin. pimpenel. ana m.* iß. *maneant simul in infusione adhuc per octo vel decem* dies,

quotidie baculo commovendo, postea affunde succ. citr. ℔ij. *stent adhuc per* 3. 4. *dies, postea super ignem leviter ebulliant, & colentur, ac in torculari fortissime exprimantur, colatura distilletur in b. m. & servetur ad usum.*

Cataplasma Pestilentiale. Bat.

℞. *Stercor. columb.* ℥iv. *croc.* ʒß. *Mithridat. theriac. Lond. sem. sinap. ana* ℥j. *tereb. q. s. m.* Pro bubonibus rumpendis.

Item *Spiritus theriacalis camphoratus; tinctura bezoardica Batean.* Et alia innumera apud scriptores medicos.

SUDOR ANGLICUS.

Vvillisii sententia.

(*Morbi historia.*) Art. 193. Sudor Anglicus cœpit anno 1585. circa initium mensis Augusti, duravitque usque ad finem Octobris; & quamvis Sennertus dicat, hoc malum deinceps 40. annos regioni huic familiare & perpetuum fuisse, tamen nostrates, & medici, & historici, qui tunc aut prope ea tempora vixerunt, eum perfecta & magna intervalla habuisse observabant; cumque 66. annorum spatio solummodo quater redierit, viz. anno 1506. 1517. 1528. 1551. vix unquam supra sex menses desæviisse, & nonnunquam spatio trimestri terminatum fuisse, eumque tempestatem valde humidam semper præcedaneam habuisse. At vero singulis quibus increbuit annis, maximas ubique edidit mortalium strages; ut ab unoquoque ejus regno quibusdam in locis tertia pars hominum brevi desideraretur. Tanta fuit ejus malignitas, ut quamprimum urbem aliquam invaderet, singulis diebus quingentos aut sexcentos occuparet, & ex ægris primo vix centesimus evaderet.

(*Morbi typus.*) Art. 194. Morbi typum a Sennerto compendiose & methodice descriptum, etiam nostris authoribus consonum, hic inserere visum est. Morbo hoc correpti statim sine bubone, carbunculo, exanthematibus, languore dissolvebantur, & animo deficiebant cum summo virium languore, inquietudine καρδιωγμῷ, capitis dolore, pulsu crebro, celeri, inæquali, cordisque palpitatione maxima; sudore vero diffluebant perpetuo & copioso, qui non finiebatur, antequam morbus solveretur, quod intra 24. horas contingebat; nam qui *sudorem* non proliciebant, neque *cardiacis* utebantur, & qui impatientius calorem ferebant, auramque frigidam captabant, ii omnes subito intra 24. horas moriebantur. Postea ubi morbi hujus ratio innotuit, ut ægri *sudores* elicerent, ac *cardiacis* se munirent, pauciores moriebantur.

(*Curatio describitur.*) Art. 195. Circa curationem paulo accuratius scri-

scribit *Polydorus Vergilius*: post ægrotantium plurima experimenta & observationes, a juvantibus & lædentibus factas, ita usu venit, ut remedium unicuique promptissimum inventum sit, quod hujusmodi est. Si quis interdiu sudore corripiatur, cum vestitu protinus cubatum eat; si nocte, tum quiescat, nec se a loco moveat usque ad 24. horas exactas; interim ita se stragulis oneret, quo non provocetur Sudor, sed sua sponte molliter stillet, cibi nihil capiat, si tam diu famem tolerare possit; neque plus potionis consuetæ, ac calefactæ hauriat, quam modice satis sit ad sitim extinguendam; inter hanc curationem imprimis caveat, ne manum quidem aut pedem suum refrigerandi, recreandique causa extra stragula proferat, quod facere lethale est. Addunt alii toto isto nycthemeri spatio a somno prorsus abstinendum fuisse. A sudatione hac Pestilenti recuperati postquam aliquandiu sani perstitisent, quandoque in eam rursus, imo interdum vice tertia, incidebant.

Cajus apud D. Freind. *Hist. Med.* p. 333.
Vol. II.

(*Sudor Anglicus.*) Art. 169. Sudor Anglicus fuit morbus temporarius, *magna Britannia* indigena. Cœpit primo anno 1483. in exercitu regis *Henrici* septimi quum ad portum *Milfordiensem* appulisset; *Londini* sæviebat a 21. Septemb. ad finem Octobris. Et exinde quinque aliis vicibus in insula nostra comparuit, idque semper æstivo tempore primo in 1485. deinde in 1506. & tunc tertia vice in 1517. ubi tanto impetu æstuabat, ut in instanti quasi, tribus nempe horis, mortem inferebat; inter opptimates multi, & populares plurimi moriebantur; in quibusdam oppidis incolarum dimidiam partem abstulit. Tum demum in 1528. quarto redibat, quando ægroti intra sex horas perierunt; vita ipsius regis *Henrici* octavi valde periclitabatur; plurimi inter *Aulicos* interibant. Anno sequenti, viz. 1529. semel tantum *Belgiam* & *Germaniam* infestabat, apud quos multi occubuerunt. Postremo anno 1551. *Angliam* ultimo invasit; *Vuestmonasterii* centum ac viginti in dies moriebantur. *Salopia* speciatim, ubi *Cajus* author noster commoratus est, ingenti hominum clade invaluit, & tanquam *Pestis Athenis* tremenda est ejusdem descriptio, hoc oppido per septem menses deflagravit; quo tempore mille hominum trucidavit. Maxima proprietate ab illo vocatur *Febris Pestilentialis contagiosa unius diei.*

(*Symptomata.*) Art. 197. Modus invasionis sic se habuit. Imprimis singularem aliquam partem affecit; symptomata concomitantia fuerunt calor internus & ardor, sitis inexplebilis, anxietas, ægritudo ventriculi ac præcordiorum (raro tamen vomitus) cephalalgia, delirium, deinde languor & somnolentia

tia gravis, pulsus celer & vehemens, respiratio cita & laboriosa. Infantes, pauperes, & senes cæteris huic morbo minus obnoxii reperti sunt: reliquorum autem pauci a contagione liberi, & inter correptos paucissimi convaluerunt. Exules patriæ in *Galliam*, aut *Flandriam* prophylaxeos causa fuga minus sospitali freti pariter eodem fato cum conterraneis suis obierunt. Et insuper, quod dictu adhuc mirabilius est, peregrini tunc temporis in *Anglia* hospitantes contagio immunes extiterunt, cum *Angli* peregre existentes morbo correpti sunt.

(*Methodus medendi.*) Art. 198. Medici hujus novi morbi adeo exitialis aspectu terrifico perculsi primo obstupuerunt, nec quid faciendum sit bene norunt: Experientia vero a juvantibus & lædentibus petita paulo maturius docti eundem debito regimini & medicamentis obtemperare didicerunt. Indicatio curativa primaria, ac præcipua fuit *sudorem liberum promovere & diutius sustentare*: Supor enim quoquomodo imminutus abruptus, vel suppressus mortem accelerabat, quocirca ægroti omni opera a frigore muniendi fuerunt, & si sudores sponte sua haud satis copiosi fluxerunt, medicamentis diaphoreticis & stragularum plurium impositione provocandi fuerunt, & vires cum cardiacis & vino sustentandæ. Morbus hic acutissimus quindecim horis ad agmen exsurgebat, sed non ante hor. 24. res in vado fuit. In quibusdam necesse fuit sudationem repetere, immo in robustioribus quandoque ad duodecimam vicem. Nonnulli, qui sudoribus haud sufficienter indulserunt, *in Febres mali moris* inciderunt. Primis quinque horis potus omnino prohibendus erat; hora 7. morbus increvit, qua delirium superveniebat; somnus per totum morbi decursum sedulo excutiendus erat, & carnes non concedendæ.

CAP. II.

Sive Fasciculus Morborum secundus.

INFLAMMATIO.

(*Inflammatio in genere.*) Art. 199. INflammatio in genere est tumor renitens ad tactum cum rubore, ardore, dolore urente, tensivo, pulsatili, punctorio & gravativo, quibus semper accidit Febris plus minus acuta. Tumor vel resolvitur, vel suppuratur, vel in scirrham abit, vel gangrænescit, & mortem infert.

ANGINA.

Cœlii Aureliani sententia.

(*Angina descriptio.*) Art. 200. Inflammatio faucium, *synanche* dicta, est difficultas transvorandi (cum suffocationis periculo) ob vehementiam tumoris faucium; in morbo nascenti adest querela sine ratione, atque difficilis motus colli & gutturis, item saliva plurima, & subdolens faucium sensus cum asperitate sensibili, difficultas deglutitionis salivæ, tum spirationis, velut impedimentum tanquam obstantis crassioris humoris; crescente malo partes affectæ rubent & tument, uti tonsillæ, & summitas gutturis fere ad suffocationem; dehinc intumescit collum atque vultus; humores evadunt crassiores, oculi prominentes, sanguinolenti; demum lingua ultra dentes ad exteriora prolabitur, siccescunt fauces, gelidus torpor articulos invadit; pulsus est celer & densus, locutio cum summo dolore, neque articulata, postremo amputata, livor vultus, recursus poti liquoris (per nares) gutturis atque pectoris stridor, & quibusdam quasi *sonitus caninus*, pulsus defectio, quibusdam oris spumatio, mors.

(*Curatio.*) Art. 201. Lanis mundis ac mollibus, & non infectis, dulci atque calido oleo infusis protegendum est collum cum thorace; adhibenda est phlebotomia intra diatriton. Aqua calida pro potu ordinario præbenda est.

Boerhaavii sententia.

(*Angina sine tumore fere semper lethalis.*) Art. 202. Angina duplex est: Species prima sine ullo tumoris externi internive signo, altera cum tumore aliquo; prior in fine morborum diuturnorum, maxime post ingentes & repetitas evacuationes, contingit; pallorem faucium & siccitatem, & tenuitatem, comites habet; quare *nervos & musculos resolutos* plerumque habet; fere sem-

„ tum medio, sedulo cavendo ne cartilagines ipsæ lædantur.
„ Flatu prodeunte cultellum aufer, vulnerique fistulam argente-
„ am infigito, bene prospiciendo, ne, longior justo, posticam
„ tracheæ partem attingat, unde tussis continua. Suffocationis
„ periculo cessante, quod die tertio aut quarto plerumque con-
„ tingere oportet, fistula ablata vulnus ordinario modo secun-
„ dum artem curetur, nam ab aliis non differt. Chirurg. Bar-
„ bet. p. 498. „

Ettmulleri sententia.

(*Anginæ divisio.*) Art. 206. Angina est faucium & colli in-flammatio; dividitur in *synanchen*, quando interni faucium seu pharyngis musculi inflammantur; *parasynanchen*, quando interdicti externi afficiuntur; in *synanchen* internæ laryngis partes sunt inflammatæ, *parasynanchen*, quando dictæ externæ patiuntur. In *synanche* pulmones quoque sæpius afficiuntur, unde insignis espirandi difficultas, tanquam in *peripneumonia*, adeo ut ægri canum more ore hiante respirent.

(*Tonsillarum Inflammatio.*) Tonsillarum inflammatio ex lymphæ vitio Febrem habet conjunctam, sed magis lentam, & omnia symptomata sunt remissiora, quam in *Angina*; fauces rubent, & tonsillæ tumidæ insigniter prominent. Periculosus est Anginæ in *Pleuritidem* transitus. Anginosis spuma circa os apparens est lethale signum.

(*Curatio.*) Art. 207. In cura omnia ea conveniunt, quæ *pleuritide* in usu esse solent, speciatim animalium stercora, ut equinum, caninum, &c. morbum in prima herba detruncant; externe conducit cataplasma ex *nido hirund.* ♃. *nid. hirund.* N. j. *cap. sub cineribus assat.* N. iij. *flor. sambuc. p.* ij. *coq. in lact.* & *trajice per cribr. deinde add. alb. græc.* ℥ß. *ol. cham. stillat.* ℥ß. *lilior. alb. q. s. m. Venæsectio* aliquoties repeti debet pro ratione circumstantiarum; ommittenda est tamen in *angina maligna* in qua *sudorifera* & *specifica* sunt usurpanda, & ipse medicus caveat sibi ab halitu ægrotantium: Convenit *vomitorium* in principio anginæ malignæ, modo mature administretur. *Purgantia* locum non habent in angina, sed *enemata & vesicatoria*: Inter gargarismata *urina propria* valde commendatur, item *succus sedi majoris cum spiritu vini & sal. armoniac. & stercore canino.* Præ reliquis convenit gargarisma *ex decocto raparum cum pauco sal. armoniac.* Ad rumpendum abscessum convenit gargarisma *ex sem. sinap. in hydromel. coct.*

(*Anginæ nothæ Curatio.*) Art. 208. In angina notha, alias alba dicta; non opus est *venæsectione* nisi in plethoritis; conducunt potius in principio *sudorifera*; & post hæc *purgantia leniora cum externis resolventibus*, gargarisma *ex decoct. origani. rad. pyrethri, sem. signap. cum aceto*, &c. & postea *succ. sempervivi cum syr. e moris.*

Far-

Farrago sententiarum.

(*Syndenhami methodus.*) Art. 209. Angina temperamento sanguineo præditos, & *rufos*, præ reliquis, invadit; *venæsectio* copiosa in brachio celebranda est, mox in ranula; deinde tangantur partes inflammatæ *melle rosaceo spiritu sulph.* ad summum acorem permisto, & *vesicatorium* nuchæ admoveatur. Si morbus sit diuturnior, *venæsectio* repeti debet & *enemata* injici, item *catharticum* propinari, &c. *Synhenham.*

(*Remedia ad salivam movendam.*) Art. 210. ℞. *Ol. amygd. dulc. flor. sulph. ana* ℥j. *chrystal. tartar. sacchar. cand. ana* ʒij. *ol. n. m.* g. iv. *syr. de alth.* ℥iij. *m. f.* linctus. Atque hunc præ aliis omnibus laudat Dr. *Harris* in observ. morb. grav. Ad salivam copiosissime educendam nihil pulv. sequent. (inquit author) præstantius efficaciusve novi. ℞. *chrystal. mineral. sacchar. chrystal. ana p. æ. misce*; teneatur in ore ℈j. donec saliva abundaverit, tunc expuatur; horæ post quadrantem vel dimidium repetatur; mirum quantum hinc salivæ, &c. *Musgrave. Succus corticis viridis nucum* cum melle depuratus commendatur a *Galeno*.

Remedia varia.) Art. 211., Venæsectionem in *ranula* omnes „ fere extollunt, quidam in *vena jugulari*; phlebotomia vero in „ *pede* alterutris præferri debet ob majorem revulsionem. Angi- „ na nulla tuta est, quanto minus tumoris, tanto magis peri- „ culi; securissima est, si rubor maxime foras vertatur. Interne „ *antepleuritica* fere omnia prosunt, privatim *oleum lini* nunquam „ satis laudandum. Externe *gargarisma anginosum*, *gargarisma ad pituitatem*, *cataplasma anginosum*, *vapor ad anginam*, &c. Fulleri. Item gargarisma sequens in angina notha. ℞. *auric. judaic.* ʒß. *rad. pyrethr.* ʒij. *herb. hyssop. p.* ij. *ficuum ping. scis.* N. iv. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℔j *sub finem addendo mellis* ℥iv. *colatur add. pulv. subtilissi. alb. grac.* ℈. *sp. vin. rectificat.* ℥j. *sp. cochlea* ℥ß. *misce.*

PLEURITIS & PERIPNEUMONIA VERA & NOTHA.

Sydenhami sententia.

(*Pleuritidis descriptio.*) Art. 212. Temperamento sanguineo præditos præ reliquis Pleuritis aggreditur cum rigore, horrore, deinde calore, siti, &c. Elapsis paucis horis (licet aliquando multo serius) æger vehementi dolore punctorio in latere circa costas corripitur, qui nunc versus omoplatas, nunc versus spinam, nunc ex adverso versus anteriora pectoris se propagat; tussi etiam crebra affligitur: in initio materia pauca & tenuis ejicitur sanguineis

neis intermista particulis, postea copiosior & magis concocta sanguine etiam permista; aliquando ad expectorationem copiosiorem non provenit; febris pari passu incedit cum tussi, sputo sanguinis, dolore; & pro ratione liberioris expectorationis sensim imminuitur; alvus nunc nimis astricta, nunc soluta.

(*Medendi methodus.*) Art. 213. Est ubi *Venæsectione* omissa æger ne tussire quidem valeat; sed immani dyspnœa laborans suffocatur; interdum ad apostema res redit, quod *empyema* dicitur; per accidens (viz. ex usu medicamentorum calidorum) aliis febribus Pleuritis interdum supervenit ex precipitatione materiæ febrilis in Pleuram. *Venæsectio* repetenda est ad tertiam quartamve vicem, si sit indicatio; in adultis vix sanatur minori quam 40. circiter unciarum sanguinis impensa. Æger e lecto quotidie eximatur ad horas aliquot; prout vires suaserint, quod multum confert ad curationem.

(*Peripneumonia notha descriptio.*) Art. 214. Peripneumoniæ nothæ insultu primo nunc incalescit nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & inflammantur genæ oculique, tussis, & inter tussiendum admodum dolet caput, ad vomitum proclivis est, urina turbida est, & intense rubet, sanguis pleuriticorum similis; adest anhelatio, & dolor totius thoracis, & pulmonum coarctatio. Ab *asthmate sicco* plane distinguitur, quod in isto nusquam comparent febris indicia, in hac manifesto se produnt, licet minora longe & magis obscura, quam in *Peripneumonia vera*.

(*Cura.*) Art. 215. Curatio *venæsectione, redemiis pectoralibus & diæta refrigerante* perficitur. „ *Mistura expectorans Fulleri*, „ *vel syr. e Peto Batean.* hic quandoque locum habere po- „ test. „

Cælii Aureliani sententia.

(*Peripneumonia vera descriptio.*) Art. 216. Peripneumonia (uti plerosque alios morbos) optime descripsit *Cælius Aurelianus*. Adest, inquit, febris acuta, gravedo thoracis, & sensus laborantium quadam difficultate laterum atque mediarum mammarum, decubitus supinus atque paulo erectior, supra latus jacendi difficultas, vultus rubor tanquam florens, oculorum splendor; sequitur anhelitus celeritas, tussicula sanguinolenta ac biliosa vel fumosa jactans sputa, pleuriticorum fulviora vel spumosiora, spiratio difficilis, desiderium frigidi atque plurimi aeris haustu rapiendi, frigidi potus appetitio, os siccum, lingua aspera, ac primum subalbida, dehinc rubra, pulsus vehemens & celer, anxietas, jactatio, vigiliæ juges, ingemens atque turbulentus somnus; aucto morbo spiritus difficillime trahitur cum sibilatu; sequitur colli ac vultus inflatio, oculorum immobilitas, visus nubilosus, mentis alienatio, articulorum

fri-

frigidus torpor cum livore, lingua crassior, sudor superiorum partium, pulsus latens aut formicans; postremo pectoris resonans stridor. (En accurata morbi descriptio, *erubescent* moderni.)

(*Hippocratis descriptio Peripneumoniæ.*) „ In Peripneumonia hæc ad„ sunt (*inquit* Hippocrates *de humoribus*) febris vehemens, „ crebra & calida respiratio, anxietudo, virium prostratio & „ corporis jactatio doloresque ad omoplatam, claviculam & „ mammas, pondusque in pectore, atque delirium. „

(*Curatio.*) Art. 217 Adhibenda est *phlebotomia*; potui ordinario danda est *aqua calida*, item cibus sorbilis & tenuis; conducunt eclegmata ex *lini semine, fanugr. nucelis & melle decoct. & ovorum vitellis* confect.

Boerhaavii sententia.

(*Differentia inter veram & spuriam Pleuritim.*) Art. 218. Pleuritis aggreditur nullam non partem integumentorum interni thoracis, pleuræ, scilicet vel mediastini; ideoque dolor punctorius in quamlibet partem thoracis incidere potest, sed frequentius latera obsidere solet, atque hoc febre conjuncta *veram* efficit *pleuritim*: si vero altius intercostales musculi & his superiora laborant, *spuria* appellatur.

(*Pleuritidis vera Curatio.*) Art. 219. In Pleuritide vera sanguis mitti debet copiose quam mature per magnum vulnus, repetique debet pro ratione symptomatum urgentium; crusta alba absens *sanguinem mittendi finem* definit. Externe conveniunt *fotus*, *linimenta*, &c. Interne *diluentia*, *resolventia*, *refrigerantia*, dolorem *lenientia*; omnia calide & magna copia sorbenda sunt. Interdum locus inflammatus ad *suppurationem* vergit, quod scitur ex pertinacia doloris, febris, &c. ultra quartum diem; *abscessum* jam fieri cognoscitur ex horrore sæpe recurrente, remissione doloris anhelatione, decubitu in unum tantum (i. e. in affectum) latus tolerabili. Rupto abscessu pus stillat in cava pectoris, & incrementum capit ex ulcere depluente, unde *Empyema*, de quo postea. Interdum vero locus affectus evadit *scirrhosus* cum pulmonis & pleuræ adhæsione, unde *asthma* & *tussicula sicca*, malum immedicabile, nisi quod forsan aliquid levaminis a labore & equitatione multa possit recipere. Interdum loca inflammata *gangranescunt*, unde mors cita subsequitur; *gangranam* inceptam esse scitur ex delirio, livido thoracis colore, sputo subbilioso, doloris sine ratione remissione, &c.

(*Peripneumoniæ typus & cura.*) Art. 220. Peripneumonia est inflammatio pulmonis totius vel unius lobi; prior immedicabilis merito censetur ob magnitudinem morbi, altera medelam quandoque admittit; eodem modo ac iisdem remediis tractanda est ac *Pleuritis*, eundemque ut plurimum habet eventum. Si non re-

resolvatur, *abscessum vomicamve* format intra quatuordecim dies, quod fieri ostenditur ex horripilationibus, doloris remissione, pulsus debilitate, manentibus adhuc dyspnœa, siti, febricula vespertina, &c. Exinde sequitur interdum suffocatio ex subita eruptione puris in asperam arteriam; interdum evacuatur ingenti sputo purulento; vel in thoracis cavitatem delabitur, unde *empyema*, *phthisis*, &c. postremo materies purulenta interdum intra pulmonales venulas resorbetur, & cruori miscetur, & in loca quædam alia deponitur, in hepar, lienem, cerebrum, &c. hinc fiunt *abscessus peripneumonici* ad aures, crura, vel hypochondria, ubi si cito evanescant, redeunte peripneumonia, casus est lethalis.

(*Peripneumoniæ nothæ typus.*) Art. 221. Peripneumonia notha oriri solet ex pituita lenta in toto sanguine nata, & sensim pulmones inficiente, donec in hunc morbum eat; senes, pituitosi, frigidi, catarrhosi, & gravedine laborantes huic morbo sunt obnoxiores: primo fallaci lenitate opprimit inopinantes, quippe levi fatigatione, debilitate, prostrato fere omni animi motu, anhelitu, oppressione pectoris incipiens; adeo leves motus excitat, ut vix caloris, febrisve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviusculi febris insultus adsunt: unde subito crescente anhelitu, & debilitate, mors; cujus in urina & pulsu vix ullum adfuit præsagium.

(*Curatio.*) Art. 222. Curatur *sanguinis missione*, *clysmatibus*, *victu tenui*, *diluentibus*, *abstergentibus*, *& lenissime aperientibus* assiduo propinatis. „ Breviter & raptim hæc pauca decerpsi, „ sed de his affectibus præ omnibus quotcunque scriptoribus „ consulendus est author præclarissimus, & ad illius mentem „ consequendam unice incumbendum est, & summa impendenda „ est opera. „

Ettmulleri sententia.

(*Pleuritis.*) Art. 223. Observatum semper fuit in *Pleuritide* correptis, quod non solum Pleura, sed pulmonis medietas simul in isto latere inflammata fuerit. Interdum quoque cum pulmone inflammatur mediastinum, duplicatura nempe Pleuræ sub sterno, quæ nomine caret.

(*Pleuritis notha.*) Art. 224. Pleuritis notha est dolor lateris punctorius, sed sine febre aut tussi; ægri ut plurimum in latus oppositum potius quam morbosum decumbere, queunt; contrarium observatur in *Pleuritide vera*.

(*Prognosis.*) Art. 225. Si statim intra triduum sputum cruentum appareat brevem morbum indicat, sin vero serius longum. (ex *Hippocrate*) *Pleuritici* intra 14. dies superne non repurgati *Empyeici* fiunt (*inquit Hippocrates*,) & tales, si in 40. diebus repurgentur a die ruptionis liberantur, alioquin in *tabem*

bem incidunt; in his affectibus sputorum potius habenda est ratio quam urinæ; Pleuritis in principio leviter apparens & usque ad 5. diem sic procedens, 6. vero die exacerbata plerumque est lethalis.

(*Curatio.*) Art. 226. In Pleuritide *benigna venæsectio* si non juvet, non noceat, in *maligna* tamen vix locum habet, sed semper erit nociva. Ex omnibus auxiliis *sudorifera* primarium obtinent locum, & præ reliquis *antimonium diaphoret.* „ Antimonium diaphoreticum summe commendatur in Pleuritide tum „ vera tum spuria: egregie discutit humores congestos, acorem „ absorbet, dolores demulcet, expectorationem promovet, indi„ cationibus fere omnibus satisfacit. *Vvedelius.* Antimonium „ diaphoreticum aeri aliquandiu expositum vim emeticam acqui„ rere nemo non novit; ideoque usus tempore lavari jubeo. „ Nobilissimum pectorale habemus *in liquiritia & passulis*; sacchararata non conveniunt; *papaver Rhœas ejusque flores*, seu optimum specificum, in toto morbi decursu locum habent; omnia calide sunt bibenda; *succus taraxici seu dentis leonis vel decoctum ejus*, ut & *eryngii*, laudantur, item *charefol.* Succus *raphani* recens express. expectorationem mirabiliter promovet. Ad dolorem lateris externe commendatur *stercus gallin. cum ol. cham.* „ ut & „ sequens cataplasma, ♃. *alb. porri in sartagine cum q. s. ol.* „ *cham. frixi* ℥ij. *furfur. frument. mj. fæcum vin. alb.* ℥iij. vel „ *q. s. m.* convenit etiam infus. seq. intus sumptum; ♃. *Stercor.* „ *equi non castrar.* ℥vj. *vin. alb.* ℔jß. *aq. flor. spin. alb.* ℔ß. „ *infund. clause & calide per hor. dimid. deinde coletur cum ex-* „ *pressione forti, colatura cum alb. ovor. s. a. clarificetur, & add.* „ *aq. theriacal. stillat.* ℥v. *syr. balsam.* ℥iij *m.*

Baglivii sententia.

(*Signum pathognomonicum Pleuritidis.*) Art. 227. Durities pulsus est signum fere infallibile omnium Pleuritidum, quamvis reliqua signa non adsint; durus enim pulsus omnium inflammationum partes nerveas vel membraneas obsidentium est comes indivulsus. „ Pleuritis vera (inquit Chesneau) cognoscenda „ est imprimis a pulsu duro. Nonnulli affirmant pulsum esse „ serratilem, sed ingenue fateor me nunquam serratilitatem il„ lam deprehendere potuisse; ideoque parvi pendo tanquam rem „ fictitiam & imaginariam, contentus duritie pulsus, quæ suf„ ficit ad Pleuritidem dignoscendam.

(*Pleuritides occultæ.*) „ Pleuritides frequenter sunt *occultæ*, quia indolentes, unde quandoque errores in praxi; fac itaque ægrum in dextrum vel sinistrum latus decumbere, decumbenti impera, ut fortiter respiret & tussiat, & tunc pete ab illo, an dolorem aut gravedinem persentiat, quod si affirmet, res manifesta est; hoc modo plures *Pleuritides* deteximus magno ægrotantium commodo.

(*Prognosis.*) Art. 228. Omnis prognosis a bona vel mala respiratione maxime petenda est. Perperam agitur cum *Pleuriticis* qui nihil expuunt, nisi copiose effluant urinæ. Omnes Pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor & exinde suppuratio supervenerunt. Crusta alba non apparens in superficie missi sanguinis est pessimum signum. *Pleuritides recidivantes* omnes fere sunt lethales (*ex Hippocrate.*)

(*Regula de vena sectione.*) Art. 229. Quando in Pleuritide viget indicatio dissolvendi, *camphora* præ reliquis opus absolvit, (præsertim in *Pleuritide epidemica & maligna.*) Si sputum antea suppressum superveniat, & sit flavorubescens nunquam imperato *venæsectionem*; nam post *venæsectionem* sputum denuo supprimetur, & æger morietur. Quocunque die, secundo scilicet aut 4. 5. 7.&c. ante vel post missionem sanguinis spirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi sputi pleuritico superveniant: statim duo *vesicantia* tibiis admovenda sunt, juxta illud *Hippocratis; in pulmonicis quicunque tumores fiunt ad crura optimi sunt, &c.* Post apposita vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, spirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti, & ægrum sanari.

Vuillisii sententia.

(*Horum affectuum complicatio.*) Art. 230. Opinari ducor *Peripneumoniam*, & *Pleuritidem* affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos aut succedaneos esse. *Peripneumonia* non tantum *Pleuritidi*, sed frequenter etiam *angina*, & aliis interdum affectibus succedit.

(*Pleuritidis eventus.*) Art. 231. De Pleuritico expectatur, vel ut morbus statim solvatur, partim crebra & libera *venæsectione*, & partim *sudore critico* die 4., vel 8. exorto, vel ut, his non rite succedentibus, diutius protrahatur; & tunc sæpissime huic morbo *Peripneumonia* aut *Empyema* vel *utrique affectus* superveniunt, periculi pleni, qui ægrum e medio ut plurimum tollunt, aut in *phthisin* ægre sanabilem aut exitialem præcipitant.

(*Cucurbitæ.*) Art. 232. *Riverius* & *Zacutus Lusitanus* exempla notabilia adducunt curationis Pleuritidis per *cucurbitas* cum scarificatione loco dolenti adhibitas. Pro usu externo in linimentis utiliter addatur *album Græcum*.

Farrago sententiarum.

(*Ad prognosin pertinentia.*) Art. 233. Densa & exercitationi assueta corpora (inquit *Hippocrates in coac.*) citius ex *Pleuritide & Peripneumonia* intereunt, quam quæ sine exercitatione degunt. *Pleuritides siccæ* (inquit idem) & in quibus nihil puitur, gravissimæ; metuendæ quoque in quibus dolores ad

su-

superiora tendunt. A Pleuritide *Peripneumonia* malum; a Peripneumonia *Phrenitis* malum. *Hippocr. aphor.* sanguis missus est remedium magni & recentis doloris; at sive levior, sive vetustior casus est, vel supervacuum vel serum id auxilium est, confugiendumque est ad *cucubitulas* cum scarificatione. *Celsus.*

(*Polipi.*) Art. 234. Pleuritides, ultra acutam febrem, sunt *polyposæ concretiones* in pulmonibus, ut ex cadaveribus, & extracto sanguine patet. *Malpighius.*

(*Polypi.*) Art. 235. Adverti debet *Pleuram* Pleuriticorum & *Pulmonem* Peripneumonicorum post mortem sectorum semper exhibuisse spectandam magnam copiam *polyporum*: Polypus autem est sanguis diutius stagnans dilapsa parte rubra, & raro pleura sola absque pulmone inflammatur.

(*Linimentum.*) Art. 236. Dolorem externe optime leniunt linimenta *ex ol. amygd. dulc. sp. sal. armoniac. & camphora Pitcarn. in MSS.*, Item linimentum seq. anodyn. ℞. *balsam. Locatel.* ℨij. *ol. amygd. dulc.* ℥j. *ol. mat. per express. ung. e flor. aurant. ana* ℨij. *m. f. liniment.*

(*Prognosticon singulare.*) Art. 237. Quibus plurimus ex sputo strepitus in pectore sonat, & vultus demissus est, oculusque aurigine suffusus, & caligine obductus, in his mors expectanda est, ex *Hippocrate*, & authoris experientia.

(*Syrupus de Peto.*) Vix datur præstantius remedium in fine morbi, quam syrupus vel decoctum *nicotianæ. Barbette.*

(*Cineres pro usu externo.*) Art. 238. *Lucius* monitu *Æsculapii* a Pleuritide curatus fuit applicatione epithematis ex *cineribus* ab ara desumptis & vino commistis. *Le Clerc.*

(*Remedia varia.*) Art. 239. Vires & usus remediorum sequentium artis Apollineæ gnaris satis innotescunt. *Aq. omnium, florum, balsam. sulph. anisatum, ens veneris, decoctum coccineum, decoctum coccineum, decoctum pleuriticum, emplastr. pleuriticum, fotus lateralis, haustus pleuriticus, lohoch. pleuritic. lohoch. viride oxymel asthmaticum, pulvis pleuriticus, sacculus lateralis, unguentum pleurit.*

E M P Y E M A.

Boerhaavii sententia.

(*Empyema quid.*) Art. 240. Empyema est collectio puris in thoracis cavo, ut plurimum ex rupto Pleuritico vel peripneumonico *abscessu*; cognoscitur a tempore inceptæ inflammationis xx. dierum fine purgatione, a tussi sicca, gravitate ad diaphragma, decubitu in unum latus, strepitu puris ad motus, Febre lenta, genis rubentibus, oculis cavis, digitis in extremitate calidis, unguibus recurvis, & abdominis tumore.

(*Curatio.*) Art. 241. Ad curationem quod attinet, cognita

vomicæ pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, mediastini, vel pericardii disruptione, omni ope nitendum, ut *pus* evacuetur per os, vel per urinas, si natura has monstraverit vias, vel denique per thoracis aperturam ope instrumenti idonei in latere affecto, inter costam 4 & 5, vel 5 & 6 ab inferioribus numero ducto, pus lente & per vices educendo; ex indole puris educti, & reliquis ægrotantis circumstantiis, prognosis de vita vel morte pronuntianda erit; si *Empyema* fuerit vetus, vires collapsæ, capilli cadentes, alvi fluxus colliquativus, corpus tabidum &c. *paracentesis* facta mortem accelerare solet.

Vvillisii sententia.

(*Signa Empiematis.*) Art. 242. Empyema est collectio puris intra cavitatem thoracis qua respirationis organa opprimuntur; illuc vero pus istud confluere solet, vel ex *pleuritide*, vel *peripneumonia* (& quandoque forsan ex *angina*) suppuratis & disruptis; post morbos prædictos *Empyematis* secuturi major erit suspicio, si post unam vel alteram septimanam sine sputo copioso, rigores, & febris, & spirituum languores, superveniant, & dein post 14, vel 20 dies *Empyematis* plane facti signa erunt respiratio difficilis, pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus e corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor; totius inquietudo & vigiliæ. De *paracentesi* vide locum, & de eventu ejusdem *p.* 201. Vide etiam *Mayerne*, p. 178.

Ettmulleri sententia.

(*Diagnosis.*) Art. 243. Cognoscitur, quando factum sit *Empiema*, quod remittat febris, quin etiam fluctuatio quædam puris hinc inde percipitur; rumpitur autem *vomica* circa diem 20. 30. aut 40. dum vero rumpitur, rigor fit, & febris intensior supervenit, adest tussis continua, quasi ex profundo, quia diaphragma gravatur ex incumbente pure, parum excernitur, febris mitior evadit, & magis lenta, respiratio est difficilis, & sentitur pectoris gravitas, si corpus inclinant pene suffocantur, sentitur frequentissime *evaporationes* ex pectoris cavo ad os ascendentes instar *aquæ calidæ*; ulteriori progressu percipiunt in ore *saporem tertium* & quasi *putridum*, & pulsus intermittit.

(*Curatio per apertionem thoracis & aliter.*) Art. 244. Apertio thoracis fit inter quintam & octavam costam (a supremis numerando;) mature fiat. Vide *Scultetum*. Quod ad remedia attinet, exhibenda sunt grumosum sanguinem *dissolventia* & *absorbentia*, & tunc præstat a *diureticis* incipere, in finem autem aliquod *sudoriferum* subnectere. Si moliatur aliquid natura, semper medicus sit ejus minister; Verb. Grat. quando urina pu-

purulenta redditur, dentur *diuretica*; in diarrhœa purulenta, *laxantia*; ſi ad ſputum vergat, *expectorantia*, immo *vomitoria*; *nicotiana* eſt egregia; *fonticuli* etiam a quibuſdam inter coſtas inuruntur, interne *balſamica*, *vulneraria*, decocta e *lignis*, *gelatina C.C. hedera terreſtris* valde commendatur. Vide *vomicam pulmonis*. (541. &c.)

PHRENITIS & PARAPHRENITIS
Vuilliſii ſententia.

(*Phrenitis quid.*) Art. 245. Phrenitis eſt deſipientia continua, ſcilicet principium cerebri facultatum depravatio ab inflammatione meningum orta cum febre ſynodocha. Huic morbo affinis Paraphrenitis dictus eſt diaphragmatis inflammatio.

(*Phrenitidis cauſa.*) Art. 246. Phreneſin potius febri ſuccedere, & quia ſanguis efferveſcens recrementa ſua aduſta capitis transfert, produci, *Hippocrates* olim, & nunc quiſquam vel e plebe obſervat; in quantum, ſcilicet, febricitantis urina a turbida & craſſa, in tenuem & aquoſam mutata Phreneſin imminentem indicat; cujus idcirco affectus cauſa exinde colligitur eſſe *materia febrilis* in cerebrum metaſtaſis.

(*Quales morbi revera ſint Phrenitis & Paraphrenitis.*) Art. 247. Ex diſſectionibus patet Phreneſin non a meningum inflammatione oriri, neque Paraphreneſin diaphragmatis; ſed Phrenitis definiri poteſt; *totius animæ ſenſitivæ ſive ſpirituum animalium, quoad totam eorum hypoſtaſin, phlogoſis ſive inflammatio*; & prout incendium vel a cerebro tantum, vel ab hoc ſimul & cerebello, incipit, vulgo in *Phrenitida* & *Parabrenitida* diſtinguitur, quod tantundem eſt ac functiones animales ſpontaneas fere tantum & potiſſimum, aut una cum his vitales lædi.

(*Signa diagnoſtica.*) ,, Phrenitis (inquit *Lommius*) his ſignis innoteſcit; febris urget acuta, atque continua, continuuſque mentis error, modo his, modo aliis animæ vitalis actionibus; expeditus in omnem audaciam homo eſt, & viciſſim tum vigiliis, tum ſomno difficili, turbulentoque impeditur, ſicut interrupta quiete protinus cum impetu e cubili proſiliat, vociferetur, ferociat, ac modo ploret, modo cantet, verbaque ſine ſenſu, ſine ordine proferat, interrogatus ab alio omnia aliena reſpondeat; oculi ſunt mobiles, flammei, cruenti, ſqualidi, quos æger crebro perfricat, modo ſiccos, modo lachrymis perfuſos; lingua aſpera & nigra, dentes ſtrident, ſæpeque cruor e naribus aliquis fertur, & interdum poſteriora capitis dolent; idem manibus tremit, digitiſque floccos vellit, & feſtucas e ſtragulis legit,

 ,, urina

„ urina est tenuis flammea, interdum etiam (quod pessimum)
„ tenuis albaque est.

(*Prognosis.*) Art.248. Phrenitis, aut brevi tempore in salutem, aut mortem, cum febre terminatur; aut diu protracta & post febrem superstes, aut demum vel sanatur, vel in alios morbos, nempe, *lethargum*, aut *maniam*, aut *melancholiam* transit, vel demum in *desipientiam perpetuam*, fracto, scilicet, (quod ajunt) cerebro.

(*Curatio.*) Art. 249. Si Phrenitis in principio febris accidat, *venasectio* locum habet, & *enemata* sunt præcipui usus, cataplasmata pedibus admoveri debent ex *fol. rut. cham. verben. rad. brien. flor. papav. errat. cum sapone*; vel eorum loco *columba* vel *pulli* dum calent descissi; pro siti restinguenda bibat *Palmarii* potum divinum, scilicet *aquam fontan.* cum *succo limon.* & *sacchar.* vel emulsiones; *hypnotica* sunt caute usurpanda; in hoc affectu *placenta rosacea* vel *flores papaveris cum aceto & nuc. moschat.* capiti & temporibus cum fructu applicari potest.

Boerhaavii sententia.

(*Vera vel symptomatica.*) Art. 250. Phrenitis vel *vera*, ubi cerebrum vel potius illius meninges utræque primario inflammatione afficiuntur cum delirio & febre acuta conjuncta; vel *symptomatica* ex metastasi materiæ febrilis in cerebrum.

(*Eventus.*) Art. 251. Phrenitis *vera* 3. 4. vel 7. die necat, vel abit in *maniam*, *lethargum*, *coma*, *catochen*: A *peripneumonia & ileo* lethalis, a *variolis* admodum mala.

(*Indicationes curativa.*) Art. 252. Hæmorrhagiæ quandoque morbum solvunt. „ In Phrenitide vera prodest *venasectio* larga.
„ Immo in hoc affectu (inquit *Dolaus*) arteriotomiam in tem-
„ poribus institutam commendamus. „ Indicantur *diluentia* ex decoctis, *antiphlogisticis & nitrosis* affatim exhibitis, *laxantia* & *clysmata*, *capitis rasura*, *epispatica*, *cucurbita* in partibus inferioribus.

(*Sectio vena jugularis.*) Art. 253. „ Certe in Phrenetide (*in-*
„ *quit D.* Freind) quæ febribus supervenit, sectionem *vena ju-*
„ *gularis* quam maxime efficacem esse expertus sum, cum alia
„ remedia minus commode responderint: neque efficacem tantum-
„ modo, sed & adeo tutam, ut valde mirer aliquid de efficiendi
„ difficultate, nedum periculo apud scriptores inveniri; nam
„ hæc vena, uti nullo fere labore secatur, ita & secta facilli-
„ me omnium sanescit. (Frequentissime etiam in aliis capitis
„ morbis gravioribus in praxi mea *jugularem* secui.)

Paraphrenitis quid.) Art. 254. Paraphrenitis est morbus *Pleuritidi* similis, ubi diaphragma vel saltem ejusdem margo vere inflammatur, & longe frequentior est, quam vulgo creditur; cognoscitur ex febre continua, dolore inflammatorio in inspiratio-

tione maxime urgente; hinc respiratio sublimis, celeris, suffocativa, delirium perpetuum, convulsio, furor, gangræna, (symptomata omnia atrociora quam in *Pleuritide*); & licet totum malum cognitum sit, insuperabile tamen.

Ettmulleri sententia.

(*Phenitis affectus.*) Art. 255. Phrenitis moderno usu vocabuli, est delirium intensissimum ex membranarum cerebri inflammatione ortum cum febre peracuta, veteribus *Sphacelismus* seu *Sphacelus cerebri*;

(*Plerumque lethalis;*) est malum ut plurimum lethale, 3, 4, vel 7, die intereunt; Lethalem phrenitidem denuntiant dyspnœa, facies cadaverosa, sudor syncopticus, lingua & manus tremulæ, stridor dentium, stillicidium narium, &c. si in principio morbi acuti de dolore in bulbis oculorum conqueruntur ægri, funestissimum est signum, mox enim *delirium* & *convulsiones* aderunt, quod sæpius observavi; convulsiones superveniunt, quando inflammatio cerebri incipit abire in gangrænam.

(*Cura.*) Art. 256. Cura nil habet peculiare præ cura in febre acuta cum delirio; Tinctura *papav. rhaad.* effervescentiam sanguinis compescit, item *camphora* & *nitrum*; quando ab alio morbo pendeat, curato morbo primario delirium cessat; ideoque *sudorifera* & *alexipharmaca*, sunt propinanda, ut *tintura bezoardica*, &c. In febre ardente decoctum *tamarind. epithemata* etiam plantis pedum conducunt.

(*Acida, &c.*) Art. 257. ,, *Blandiora acida* & *cinnabarina* ,, *cum emulsionibus* inter interna remedia omne ferunt punctum ,, in phrenitide ex præcepto *Vualdschimidii*.

INFLAMMATIO VENTRICULI.

Ettmuleri sententia.

(*Inflammatio Ventriculi.*) Art. 258. Inflammatio stomachi est affectus periculosus, & si quis alius, peracutus; adest febris ardens, & aliqualis tumor in præcordiis, circa Ventriculi regionem dolor insignis sub costis nothis, cum gravi æstu ibidem, siti inexplebili, corporis jactatione & vigiliis: superveniunt deliria, vomitus, & non raro convulsiones lethales, raro evadunt; 3, vel 4. die finiri solet; interdum, sed raro ad suppurationem tendit, & *abscessus* rumpitur, vel in Ventriculi vel abdominis cavo, malum fere semper incurabile.

(*Differentia inter Ventriculi & Hepatis inflammationem.*) Art. 259. Distinguendum est inter *Ventriculi* inflammationem & *Hepatis*; in priore ardor & dolor magis in profundo sunt, in hepatite inflammatio magis circumscripta est, & mitiora urgent symptomata. (268.)

(*Curatio.*) Art. 260. Curatio eadem est ac in aliis inflammationibus, viz. per *venasectionem*, &c. *Sudorifera* primatum obtinent. Externe convenit cataplasma ex *stercore columbino*, *fermento*, &c. ad suppurationem promovendam ad imitationem *Sennerti*. Vid. *Boerh.*

INFLAMMATIO INTESTINORUM.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio intestinorum.*) Art. 261 Accidit in herniis, ileo, & ab aliis causis. In loco inflammato tumor rotundus tactui (quandoque) percipi solet; adest vehemens dolor pulsatorius, fixus, distendens, &c. alvus occlusa, febris, vomitus, languor, &c. frequentius in *ileum lethalem* terminatur. Commendatur *omentum vervecinum*. Vide *Ileum* (666)

(*Boerhaave.*) Art. 262. Consulatur *Boerhaave* instar omnium scriptorum *de Intestinorum inflammatione.*

INFLAMMATIO MESENTERII.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio Mesenterii.*) Art. 263. Inflammationes & tumores Mesenterii sæpius sunt fons & origo chronicorum & admodum latentium morborum, & fomes mirabilium turbarum ægros & medicos vexantium. Dolores adsunt nunc circa dorsum & lumbos, nunc in abdomine & circa umbilicum, tormina inferentes, lenti tamen & omnes & diuturni, subinde cum febricula erratica; dolores subinde per intervalla recurrunt.

(*Abscessus.*) Art. 264. Quando apostema suppuratum rumpatur, horror insignis, interdum rigor quatit ægrum, cum superveniente æstu non raro insigni, quem puris præsertim per alvum excretio successive comitatur.

(*Diagnosis.*) Art. 265. Corpus sensim emaciatur; respiratio evadit difficilior; & subinde aliquid molesti, quod ipsi ægri satis explicare nequeunt, in profundo abdominis circa & infra umbilicum persentire affirmant, flatulentiæ ægros vexare solent. Sæpe multis annis affligunt hujusmodi tumores, in *scirrhosos* & *strumosos* abeuntes.

(*Curatio.*) Art. 266. Curantur hæc pathemata Mesenterii, cum diuturniores fiunt: ut alii chronici affectus, *chachectici* & *hypochondriaci*; tractandi sunt tamen caute & sine violentia. Convenit externe *empl. de cicuta cum ammoniaco*, *de ranis cum mercurio*, &c. Interne *deobstruentia*, *millepedes*, *remedia ad strumas*, &c. Apertio venarum hæmorrhoidalium per *hirundines*; *purgantia* sunt nociva, *enemata* utilissima.

INFLAMMATIO PANCREATIS.
Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio Pancreatis.*) Art. 267. Inflammatio Pancreatis est affectus perquam occultus, vigilias, lipothymias, aliaque gravia symptomata inferens in *abscessu* plerumque terminans. Interdum superveniente salutari *fluxu cruento* curantur hi morbi.

INFLAMMATIO HEPATIS.
Ettmulleri sententia.

(*Hepatitis.*) Art. 268. Inflammatio Hepatis & ejusdem abscessus vocatur alias Hepatitis. In genere percipitur in omni Hepatis inflammatione dolor obscurus & tensivus ac gravativus in dextro hypochondrio & ejus profundo, qui sub suppuratione punctorius plus minus evadere solet; adest febris lenta plus minus vero acuta pro ratione gradus inflammationis; ægri fere supini jacent, præsertim si diaphragma afficiatur, & tussis arida affligit. In genere in *pleuritide vera* omnia symptomata sunt acerbiora, in *hepatitide remissiora*. Periculosum est malum, & quod sæpius ad mortem deducit ægros; aut discutitur, aut successive suppuratur, aut in *scirrhum* degenerat; *abscessus* nunc per alvum, nunc per urinam, interdum per tussim expurgatur; *singultus* est pessimum signum. (259.)

(*Curatio.*) Art. 269. Convenit *venasectio* in pede, prosunt *sudorifera*, & *antipleuritica*, *antihecticum Poterii*, *sperma ceti*, *nitrata*, *saturnina*, *camphorata* & circa finem *diuretica*: externe *epithemata penetrantia & discutientia*, postremo *suppurantia*, rupto abscessu *vulneraria* & *balsamica* interne.

(*Phthisis sequi solet.*) Art. 270. Omnibus inflammationibus internis suppuratis & male curatis supervenire solet *phthisis*. De *hepatitide* præ omnibus consulatur *Boerhaave*.

INFLAMMATIO LIENIS.
Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio Lienis.*) Art. 271. In inflammatione *Lienis* eadem fere sunt symptomata in sinistro hyponchodrio, ac in inflammatione *hepatis* in dextro; ideoque diagnosis, prognosis & cura fere eædem sunt.

CAP.

CAP. III.

Sive Fasciculus Morborum tertius.

DE AFFECTIBUS CAPITIS ET NERVORUM IN GENERE.

Proœmium. Art. 272. CLarissimus noster Sydenhamus a quodam interrogatus, quamobrem non de morbis Capitis, æque ac de aliis, scripserat? summa modestia ac candore respondere dicitur, *quoniam illos nondum intellexi.* Et equidem agnoscendum est scientiam nostram in hac regione valde mancam ac imperfectam esse; utcunque tamen in hunc oceanum propemodum ignotum descendendum est, & a juvantium & lædentium contemplatione, quoquomodo possumus, cursus natura & experientia ducibus dirigendus est.

Cheynei de natura fibræ epitome.

(*Origo morborum chronicorum.*) Art. 273. Diuturnorum morborum origines in genere sunt tres. 1. *Humorum lentor sive tenacitas.* 2. *Eorundem acor & acrimonia.* 3. *Deperdita aut saltem imminuta fibrarum tensio sive elasticitas.* Omnes Nervorum morbi ab infimo oscitatione nempe & pandiculatione ad usque summum, nempe apoplecticam dispositionem, varii tantum videntur gradus unius ejusdemque morbi, *debilitatis scilicet, aut relaxationis defectusque elasticæ facultatis partium solidarum*, quorum causæ sunt, eaque comitantur *lentor & acrimonia humorum.*

(*Natura morborum Nervinorum.*) Art. 274. Morborum Nervinorum tria sunt genera. Primum est eorum, quorum symptoma præcipuum est *facultatis sentiendi debilitas temporaria aut perpetua, vel totalis ejusdem cessatio*, quam sequitur motus voluntarii suspensio; hujusmodi morbi ab humorum lentorum & viscosorum copia nimia tanquam causa principali oriri videntur. Multi sunt hujus generis morbi ab usque gravi apoplexia, qua omnium simul nervorum origo comprimitur, omniumque vibratio, ne ad animæ sentientis sedem propagetur, intercipitur, ad sensuum ingeniique hebetudinem & stuporem. Huc etiam aliquatenus referenda sunt *hypocondriacorum & hystericarum deliquia & paroxismi.* Secundum est eorum, quorum præcipuum symptoma est *motus voluntarius aut impeditus aut abolitus;* tales sunt morbi generis paralytici, a paralysi universali usque ad segnitiem, & inexpeditum inhabilemque artuum motum, mem-

brorum-

brorumque frigiditatem; atque hi fibrarum & nervorum & præcipue muscularium debilitati, imbecillitati, aut tono amisso deberi videntur. Tertium denique eorum est, quorum præcipua symptomata sunt *spasimi*, *contractiones*, *& convulsiones musculorum*: tales sunt morbi convulsivi dicti ab epilepsia, & convulsione, hypocondriacis & hystericis paroxysmis, usque ad oscitatum & pandiculationem: & hi in universum acriori stimulo debentur, quorum origo est falsa quædam & erodens acrimonia fluidorum, acida præterea & stimulans aura, vapor, aut obstructa perspiratio. Hæc Nervinorum morborum per genera sua distributio maxime naturalis, & latissime patens videtur. Fibrarum infirmitati indivulsus comes adhæret, & pro ejus gradu minor majorve est omnium functionum animalium *languor & debilitas*.

(*Indicationes Curativa.*) Art. 275. Ex prædictis patet tres indicationes sive intentiones curativas oeiri; scilicet, prima est *diluere*, *attenuare*, *eorumque lentorem tollere*, *& canales obstructos aperire & meabiles efficere*. Secunda est *humorum acrimoniam tollere*, *molecularum nexus dissolvere & spicula frangere*. Ultima denique & præcipua intentio est *solidis partibus tonum suum & vim elasticam reddere*. Huic enim ultimæ intentioni assequendæ minime allaborandum est, antequam duabus prioribus felicem operam tamdiu dederimus quamdiu id postulare videtur morbi indoles. Quamdiu enim humorum lentor aut acrimonia manet, frustra, aut si succedat, magni ægri damno fibræ corrugantur, & intenduntur, & profecto hoc monitum est maximi momenti. Præmissis universalibus, primæ intentioni satisfaciunt quæcunque particularum pondere, agilitate, aut quavis proprietate, succis crassis, viscidis, lentis, incidendis, attenuandis & fluidis reddendis idonea inveniuntur: Talia sunt *calomelas*, *æthiops mineralis*, *cinnab. antimonii & nativ. antimonium diaphoreticum bezoardicum minerale & Joviale*, *sal Jovis*, *succi antiscorbutici*, *vina & cerevisia medicat. decoct. e ling. &c.* Inter ea primum locum tribuo *cinnab. antimonii*, quæ scilicet ex omnibus una ventriculo minime molesta est, nec ita facile torminibus intestina excruciat, aut catharsin ciet, præcipue recens & artificiose elaborata. Ipse ego maximas ejus vires sæpe miratus sum, cum, ullo alio medicamento simul adhibito, laudum ejus vel minima pars communis esse posset.

Ad finem secunda intentione propositum assequendum, mirabiles profecto sunt vires medicamentorum *sulphureorum*; eidem etiam proposito conducunt medicamenta *absorbentia & alcalina dicta*, *gummosa & volatilia*: diligenter interim cavendum est, ne *volatilia* intempestive nimiave copia ingerantur; tunc enim humoribus haud satis dilutis, eos nimia vi agitabunt & ardorem febrilem excitabunt. In *gummosis* insignis est incidendi & atte-

attenuandis vis, *saponi* æmula, medicamentorum autem smegmaticorum vires in obstructionibus reserandis, & ictero speciatim domando satis notæ sunt. Sed cum eximia calefaciendi vi polleant, nunquam adhibenda sunt antequam humores satis diluti fuerint. Ultimæ denique intentioni, quæ est fibras laxatas constringere, remissas intendere & corrugare, sequentia accommodata sunt, *cortex Poruvian. cortex Eleutherii, viscus arboreus, cinnam. calam. arom. cort. aurant. amara quæcunque, catecheu. rhabarbarum torre factum, styptica, e ferro parata; aqua chalybeata*; reliquis vero omnibus præstat *cortex Peruvianus*, ut a multiplici experientia per multos annos didici in omnibus laxæ fibræ morbis. *Tincturam Burgundicam* præscribere soleo.

CEPHALALGIA.

Celsi sententia.

(*Descriptio morbi.*) Art. 276. in Capite interdum acutus & pestifer morbus est, quem κεφαλαίαν *Græci* vocant, cujus notæ sunt horror validus, Nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus sic ut vox supprimatur; vel sanguinis ex naribus cursus, sic ut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est.

(*Curatio.*) Art. 277. In dolore, qui acutus est, & qui supra consuetudinem intenditur, convenit *venæsectio*, sed nisi intolerabilis sit, supervacuum erit venam secare; satiusque est abstinere *a cibo*, si fieri potest, etiam a *potione*; si non potest, *aquam* bibere, si postero die dolor remanet, *alvum* ducere, *sternutamenta* evocare, nihil assumere, nisi *aquam*; sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac ratione discutit.

Vvillisii sententia;

(*Prognosis.*) Art. 278. Si dolor capitis inveteratus & fere continuus fuerit, ut jure suspicemur eum a tumore *phlegmonode*, *erysipelate*, *scirrho*, *abscessu*, aut *vermibus* oriri, curationis spes exigua aut nulla superest. Si dolor capitis sit immanis, atqne vertiginem, vomitionem, aliosque affectus aut convulsivos aut soporosos adjunctos habuerit, frequenter in *apoplexiam* lethalem, aut *epilepsiam*, *paralysin*, *cæcitatem*, *surditatem*, &c.
„ Quum caput parte aliqua (*inquit* Lommius) aut circumcirca dolet, si pus, vel aqua vel sanguis naribus, ore, aut auribus exeat, scire licet malum solvi,

(*Curatio.*) Art. 279. Ad curationem hujus morbi detractio sanguinis e venis sedalibus *hirudinum* suctu locum habet, item *a-*

qua

quæ mineralis cathartica, *cremor tartari* in sero lactis solutus; *vesicatoria*, *opiata*, *infusum Coffee*, *fol. salviæ*, *rorismarini*, &c. instar *Theæ* epotum. *Millepedes* quoque curandis Cephalalgiis pertinacibus opem sæpe egregiam præstant.

(*Post morbillos, aut variolas.*) Dolor capitis post *morbillos* aut *variolas* totidem horis a pastu accedens, præmissis universalibus. *antiscorbuticis* & *chalybeatis* curatur.

Ettmulleri sententia.

(*Cephalalgia calida, & Frigida.*) Art. 280. Cephalalgia est vel calida, prout sanguis magis fervet, tunc sensus caloris præsertim circa frontem percipitur; vel frigida, cum nihil tale occurrit, sed potius frigus sentitur, aut saltem adest gravedo capitis.

(*Per consensum.*) Ex omni Cephalalgia per consensum frequentissima est ista, quæ fit ex *stomacho*.

(*Habitualis.*) Cephalalgia *habitualis* inveterata est difficilis curatu, terminare solet in *vertigine*, *apoplexia*, *epilepsia*, *paralysi*, *cæcitate*, *surditate*, &c.

(*Scorbutica.*) Ex omnibus dolor capitis *scorbuticus* est contumacissimus.

(*Biliosa & Pituitosa.*) Art. 281. „ Cephalalgia (*juxta* Do„ læum) recte dividitur in *biliosam* & *pituitosam*; in priori ca„ su dolor est valde acutus cum insigni ardore; particulæ bi„ liosæ acres vel salino sulphureæ in sanguine abundant;

(*Curatio.*) Ideoque adhibenda est *venæsectio*, leniter *purgantia*, „ aliaque ad temperiem sanguinis alterandam, temperandamque „ facientia. In cephalalgia *pituitosa* materia peccans est crassa „ ac tenax, indeque dolor gravativus, idest stupor mentis, se„ gnities; hæc species *cathartica* fortiora postulat; proficua sunt „ decocta *lignorum*, *salia volatilia*, *cinnabrina*, *cephalica*, potus „ herbæ *Theæ*; si malum a stomacho debilitato trahat suum or„ tum, tunc conveniunt *corroborantia*, *stomachica*, *acidulæ spa„ denses*, &c. Ad Curam Cephalalgiæ in genere apprime con„ ducit dosis *pil. cathartic. cum mercur. dulc.* ℈ß. & *laudan.* „ gr. j. hor. somn. & aliquoties repetita, item decoctum, *e lignis* „ *cum roremarin. salia volatilia*, *cinnabarina nativ. succinata*, „ *camphorata*, potio *Theæ* (*Coffee.*) In contumaci capitis do„ lore empl. de *ranis cum mercurio* capiti raso apponi potest.

(*Hemicrania.*) Art. 282. Hemicrania (cum dolet dimidium caput) est gravissima species Cephalalgiæ; præmissis universalibus experimentum est singulare cataplasma factum ex *rad. cucumeris asinini* vel *brion. cum verben. & absynth.* &c. Hemicraniis deploratissimis (inquit *Turner*) laborantes *Arteriotomia*, (vid. Art. 323.) aliis omnibus incassum tentatis, feliciter liberavi, idemque ab aliis præstitum novi, p. 365. vol. 1. Si dolor capitis sit in modum hemicraniæ (inquit *Chesneau*) & parvum

vum locum occupet, etiamsi adsit febris continua, nihil applicatione *ranunculi* præstantius inveni, universalibus præmissis, dolorem ad miraculum tollit; ad hunc modum utor, derasis capillis, si sit locus pilosus, parti dolenti imponatur quodvis emplast. adhæsivum cum foramine in medio ad amplitudinem denarii, ut in applicatione *Pyrotici* solet fieri; deinde supra foramen applicentur *folia ranunculi contusa, multo succo madentia*; in tenero loco & depilato duarum horarum spatio cutem aperit; in capite vero, ubi pili nascuntur, non facile aperit, sed parte in tumorem elevata dolorem sedat. Hoc unum advertendum, ut circa oculos ponatur parva quantitate propter palpebrarum & partium circumjacentium inflationes, quas gignit stupendas, nullius tamen periculi.

Baglivii sententia.

(*Dolor capitis ob nimium fibrarum sensum.*) Art. 283. Sunt qui ob nimium sensum, sive fibrarum ariditatem, capitis dolore laborant; in quo casu, quoniam dolor solidi vitio potius quam fluidi oritur, ad *narcotica* libenter veniendum; nam tuto applicari possunt, quoniam non aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum sensum: ter aut quater observavi dolores capitis pertinacissimos, & fere ad maniam accedentes, irritis aliis, solo *pulv. de Guttet.* ad ℈j. dato feliciter cessisse.

Farrago sententiarum.

(*Euporist.*) Art. 284. „ Acerrimi dolores capitis, *euporisto* sa-
„ nari possunt, nempe *strophiolo aqua frigida madido* collum cir-
„ cumdante, & cum a nativo calore incalescit linteum pro no-
„ vo permutandum, unde dolor quasi excantatus desinit, & re-
„ diens eodem stratagemate elusus fugatur; (*sed temerarium est experimentum.*)

(*Arteriotomia.*) Art. 285. In hoc malo *Parisiis* nihil frequentius, quam *sectio arteriæ temporalis*; aliquando chirurgus transversim secat; idque felicius quam ubi punctum incidit, sic enim magis coeunt divisæ arteriæ partes. *Trophimus, Servier.* M. *Homberg.* memorat exemplum *Cephalalgiæ pertinacis* ac inveteratæ per combustionem accidentalem curatæ.

(*Remedia Varia.*) Art. 286. Camphora in spiritu quolibet cephalico, & naribus attracta Cephalalgiam sedat, *Greenfield.*

Art. 287. Succus *hederæ terrestris* naribus attractus, cephalalgiam penitus aufert, *Raii* hist. plant. videatur locus, *p.* 567.

(*In Cephalalgia habituali.*) Art. 288. In cephalalgia habituali & pertinaci pulvis *mari syriaci* est fere specificum; dos. ʒß. ut ab amico medico accepi.

VIGI-

VIGILIÆ NIMIÆ SEU PERVIGILIUM.

Inter legendum & ex Observatione.

(*Vigiliæ nimiæ.*) Art. 289. Interdum est morbus solitarius sine alia evidente ægritudine; ita tamen ut nonnulli istud sine molestia singulari ferant: alii vero mox languorem & appetitum prostratum inde percipiunt; ab alio morbo fere semper pendet.

(*Prognosis.*) Art. 290. Quod caret alterna requie, durabile non est.

(*Quibus potissimum accidunt.*) Art. 291. Melancholici maniaci & similes præ aliis, molestissima patiuntur pervgilia, ita ut quidam melancholicus per quatuordecim menses fuerit vigil & insomnis; & tales, utut per longum tempus in continuis sint vigiliis, hoc malum tamen sine insigni virium debilitate perferunt.

(*Senum vigiliæ.*) Art. 292. In senum Vigiliis non ***anodyna*** sed ***confortantia*** & ***aromatica***, ***analeptica*** ex ***vino dulci***, &c. sunt optima.

(*Somnus quid & ejus commoda.*) Art. 293. Somnus naturalis est status corporis, in quo imminutus est spirituum influxus, in organa externa, nempe respectu motus eorum in vigiliis, non tamen penitus abolitus est. In somno omnes secretiones excepto sudore vel insensibili perspiratione, minuuntur. Somnus moderatus ad sanitatem plurimum confert, coctiones perficiendo, & vires redintegrando.

MORBI SOPOROSI.

Inter legendum & ex Observatione.

(*Morbi soporosi.*) Art. 294. Coma seu cataphora, lethargus & carus sunt affectus soporosi secundum magis & minus potius quam essentialiter a se invicem discrepantes; in hoc conveniunt, quod *sudorem morbificum* inducant; fiunt ut plurimum ab una eademque causa, nimirum pituita in cerebro collecta.

(*Coma.*) Art. 295. Coma est somnus profundus, a quo tamen æger excitatur, & oculos aperit, & respondet, iterumque mox profunde obdormit.

(*Lethargus.*) Art. 296. Lethargus comati similis est, sed cum febre & delirio conjunctus; lethargici (*inquit Aurelianus*) leviter sunt excitandi suis nominibus exclamati; etenim jugiter titillatu, vel impressione forti ac punctionibus hoc facere, nihil aliud erit, quam stricturam asperare ob inquietudinem vexationis; blando articulorum fricamento utendum est; linguæ aspe-

asperitatem vel ariditatem *spongia infusa aqua calida* humectemus, &c.

(*Carus.*) Art. 297. Carus est somnus adhuc profundior sine febre, ex quo æger excitatus oculos vix aperit, & non respondet; attamen vellicatus sentit integra manente respiratione; est proximus ad *apoplexiam* gradus.

(*Curatio horum affectuum.*) Art. 298. Ex his affectibus, eorum cura, qui a febre pendent, & sunt ejusdem symptomata, in capite de febribus recensetur; & reliqui, qui febre carent, tanquam leves *apoplexiæ* gradus spectari possunt. Ubi morbi soporosi aliis morbis, febribus, &c. superveniunt, non temere secanda est *vena*, sed *purgatio* instituenda, & quidem in his casibus medicus magni nominis D. *Radcliff. resin. Jalap.* ℈j. ausus est exhibere successu mirabili. In caro, lethargo, aliisque soporosis morbis *acetum naribus insufflatum* plus excitat quam spiritus quilibet volatilissimus Alkalinus.

(*Coma vigil.*) Art. 299. Coma vigil est, quando adest quoad externa sensuum organa somnolentia summa, quoad interna perpetuæ vigiliæ; æger clausis oculis permanet, & somnum capere videtur, attamen dormire nequit, variis imaginibus & deliramentis impeditur; raro est morbus *solitarius*, sed potius *symptoma* febricitantium, signum esse solet imminentis *Phrenitidis*.

VERTIGO.

Vuillisii sententia.

(*Vertigo.*) Art. 300. Vertigo est affectio, in qua objecta visibilia circumrotari videntur, sentiuntque affecti perturbationem seu confusionem spirituum animalium in cerebro, ut in nervos non rite influant: quare facultates visivæ & locomotivæ sæpe aliquatenus vacillant, ut laborantes corruant, & non raro a tenebris obfuscentur.

(*Prognosis.*) Art. 301. Quoad morbi hujus sedem notabile discrimen occurrit; frequenter enim *anterius* consita est, & vix omnino *caduca* est, & therapiam admittit; quandoque aut *posterius* orta longe periculosior existit, & non raro in *apoplexiam* vel *paralysin*, aut in morbum *convulsivum* transit.

(*Curatio singularis.*) Art. 302. Pro Vertiginoso post alia incassum tentata hunc in modum præscripsi; ♃. *pulv. rad. paon. mar.* ℥ij. *flor. ejusd.* ℥j. *sterc. pavonis albiss.* ℔ß. *sacchar. albiss* ℥ij. dos. circiter coch. j. bis in die superbibendo haust. decoct. *salviæ* aut *rorismarini*, *Coffee tinctura* impraegnati; vix credibile est quantum ab hoc remedio juvamen recepit, post mensem sanus evasit.

Ettmul-

Ettmulleri ſententia.

(*Tres gradus hujus morbi.*) Art. 303. Vertigo a vertendo; omnia enim in hoc affectu circumrotari videntur; attamen non ſemper adeſt talis circumgyratio; ſufficit enim motus *tremulus & undulatorius*. Tres ſunt gradus, 1. *vertigo ſimplex*, quando ſit ſaltim circumgyratio ſubito evaneſcens. 2. *Vertigo tenebricoſa* ſeu *ſcotomia*, quando oculi caligine obſcurentur, aut appareant coram oculis varii colores. 3 *Vertigo caduca*, quando æger protinus concidat, atque hæc ad *epilepſiam* quam proxime accedit. (375.)

(*Eventus.*) Art. 304. Dum res externæ gyrari videntur, hoc fit in oculo non in cerebro, non enim in cerebro videmus. (de *Ætiologia* hujus morbi ex tunicæ retinæ dimotione videatur *Bellini*) Vertigo gravior & diuturnior ut plurimum in ſenibus *apoplexiam*, in junioribus *epilepſiam* prænunciat; modo *anteriorem* modo *poſteriorem* capitis partem affligit; illa eſt curabilior, hæc periculoſior.

(*Curatio.*) Art. 305. Vertigo frequenter fit per *conſenſum* a vitio ſtomachi, vel primarum viarum, in hoc caſu convenit *vomitorium*; remedia *ſtomachica ſpecifica*, *antepileptica*, &c. Pro cathartico *extractum hellebori nigri* & *mercurius dulcis*; convenit *veneſectio* in plethoricis; *ſternutatoria* ſunt præcipue vitanda. Præmiſſis ergo præmittendis ad *ſtomachica & ſpecifica* deveniendum eſt, *ſemen ſinap.* omni mane comeſtum eſt egregium. item *aromatica*, *confectio alkerm. cinnab. antimon. radix paon. flores lilior. conval. ſalvia*, *roſmarinus*, *ſtercus pavonis* eſt ſpecificum nobile; *cinnab. nativ. ſpiritus & ſalia volat. ſuccinata*, & laudantur.

Mayernii ſententia.

(*Methodus medendi.*) Art. 306. Methodus medendi in vertigine hoc modo ſe habet; ſi adſit plethora, ſanguis mittendus eſt; poſt *venæſectionem*, (ſi neceſſaria ſit) præſentibus nauſea vel appetitu proſtrato, vel aliis affecti ventriculi indiciis *emeticum* propinandum eſt: deinde *purgatio* per ſedem inſtituenda, & poſtea *ſpecifica* exhibenda. *Calamus aromaticus* quocunque modo ſumptus ad vertiginem valet, imo pro ſecreto habetur. Medicus quidam *Germanus* multos vertiginoſos curavit pil. ſequent. per plures dies exhibit. (ſi recte conjecturam faciam *vide locum* p. 25.) ℞. *ſacchar. Saturni q. v. tereb. Cypr. q. ſ. f. pil.* doſis una gr. iv. vel v. pendens. *D. Gliſſon* Cantabrigienſis medicinæ profeſſor, gravi vertigine per tres ſeptimanas conflictatus; irritis aliis remediis, vertici raſo appoſuit empl. ex *flor. ſulph. & alb. ovorum*, a quo ſanatus eſt, ut ipſe retulit D. *Bate*. *Pyroticum* vel *ſetaceum* applicetur poſteriori collo: *cauterium* bregmati poſt omnia, *Electuarium epipleptic. Batean. elect. Peruv. epileptic. Fulleri*.

APOPLEXIA.

(*Definitio.*) Art. 307. „ Apoplexia est repentina suspensio om-
„ nis sensationis, & privatio motus totius corporis excepto cor-
„ dis & pectoris, quæ frequentius motu solito fortiori ac vio-
„ lentiori aguntur. „

Cœlii Aureliani sententia.

(*Apoplexiæ signa præsagientia.*) Art. 308. Apoplexia ita dicitur, quod tanquam ex lethali percussu repentinum faciat casum. Signa præsagientia aliquando nulla; interdum vero gravedo, vel dolor capitis, aut vertigo, aut aurium tinnitus, in solitos usus difficilis motus, vultus mœstitudo, saltus membrorum, præcipue labrorum, tremula locutio, oblivio mox dictorum, vultus plenitudo, sed hæc symptomata sunt etiam communia in *epilepsiam* vel *maniam* venturis. „ Torpores & stupores (inquit *Hippocra-*
„ *tes coac.*) præter consuetudinem advenientes, futuram *apople-*
„ *xiam* vel *paralysin* denuntiant.

(*Paroxysmus.*) Art. 309. In paroxysmo ægri voce privantur, mente capti repente cadunt, immoti, respiratione & pulsu tantum superstitibus, color plumbeus, atque involuntaria illacrymatio; crescente morbo, vultus adductio, ita ut longior nota videatur imago, præcordiorum prominentia, & totius corporis frigidus torpor, pectoris stridor, & superiorum partium sudores frigidi.

Boerhaavii sententia.

(*Causæ frequentiores.*) Art. 310. Causæ Apoplexiæ frequentiores sunt, 1. Polyposæ sanguinis concretiones. 2. Spissitudo inflammatoria cruoris. 3. Crassa, glutinosa, pituitosa, iners totius sanguinis natura. 4. Simplex plethora vasorum a quacunque causa. 5. Tumores intra cranium nati (quibus addi possunt sanguinis vel seri *extravasationes* ex *contusionibus* vel *concussionibus* vi externa impressis, & innumeræ aliæ *causæ latentes*.)

(*Divisio Apoplexiæ.*) Art. 311. Divisio apoplexiæ in *sanguineam* & *pituitosam* est utilis, sed non perfecta divisio; quum & *serosa*, & *atrabiliaria*, & *polyposa* sit, & *alia*.

(*Prognosis.*) Art. 312. Lenis Apoplexia solvitur superveniente sudore multo calido, æquabili, urina multa, crassa; hæmorrhoidum, mensium vel alvi fluxu, vel febre magna. Paulo gravior solet mutari in *paralysin* alicujus partis musculosæ; totius lateris unius, unde *hemiplegia*; vel omnium partium infra caput; unde *paraplegia*, quæ raro curatur, semperque memoriæ, judicii, motuumque læsiones relinquit. Exquisita apoplexia in mortem cito finitur, raro septimum diem excurrens.

(*Cura.*

(*Curatio varia.*) Art. 313. Curatio varianda est pro ratione causarum; si a causa frigida, pituitosa oriatur, conandum est statim, ut pressio lentoris glutinosi a capite avertatur per derivationes in alia & opposita loca, & per *evacuationes universales*; in usum veniunt *vesicantia*, *caustica*, *frictiones*, *ligatura*, *apophlegmatismi*, *sternutatoria*, acerrimi usurpandi *stimuli* quicunque, *vomitoria*, *purgantia valida*, *clysmata acria*; ut sequens, ℞. *Pulv. colocinth.* ʒß. *fol. tabac.* ʒiß. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℥x. *admisce sal. gem.* ʒij. *f. enema*. In usu tamen horum omnium augetur sæpe malum materie magis mota & impacta, viribus tamen mox projiciundis per evacuantia: hinc in concilianda dissolutione semper *evuacuationi* & *avulsioni* studendum, quantum res pati queat; inde regula (*Hippocratis*) *venæsectio*, ni juvet, occidit (& *Celsi* occidit vel liberat.) Si vero a causa calida oriatur, & morbus inflammatorius videatur, tum illico mittatur sanguis magna copia ex *venis jugularibus*, & repetatur pro re nata, unde, si morbus sit sanabilis, levamen accipiet; diarrhœa omni arte obtineatur; *diluentia*, *attenuantia*, & *diuretica* ingerantur; detineatur æger, quantum fieri potest, e lecto, saltem a decubitu declivi. De reliquis lector ipse consulat auctorem.

Ettmulleri sententia.

(*Hujus affectus prodromi.*) Art. 314. Signa Apoplexiæ aliquando probabiliter futuræ sunt dolor capitis, vertigo, tumor carotidum, memoriæ debilitas, spontaneæ oculorum illacrymationes, scotomiæ, incubus, vocis tarditas & hæsitantia, oris distortiones, dentium stridores in somno, stupor frequens brachii aut pedis, aut etiam refrigeratio extremarum partium.

(*Paroxysmus.*) Art. 315. In hoc affectu omnes functiones animales subito cessant, homo quasi fulmine percussus & attonitus in terram jacet, sine motu (hinc dicitur morbus *attonitus & sideratus*) respiratione ipsa plus minus imminuta cum vel sine stertore, pulsu adhuc nonnihil vegeto, & perquam duro, in casu admodum periculoso, ubi deficit, color faciei & oculorum ut plurimum rubet, facies tumida; æger profunde dormit, & nequit suscitari; interdum resolvitur vesicæ & ani spincter; supervenit tandem spuma circa os.

(*Hemiplegia.*) Art. 316. Hemiplegia seu hemiplexia est quando solummodo dimidium capitis & reliqui corporis afficitur (*more Apoplexia.*)

(*Apoplexiæ causa.*) Art. 317. Apoplexiæ causæ proximæ sunt vel impeditus spirituum animalium motus in cerebro, vel impeditus sanguinis circulus per cerebrum; Venus nimia potissimum in senibus ap Apoplexiam multum disponit, ut & animi affectus

ctus graviores, ira, &c. Contusiones & concussiones capitis, scabies retropulsa, vapores mercuriales, gas seu halitus carbonum.

(*Est morbus hæreditarius.*) Art. 318. Apoplexia est morbus admodum hæreditarius; omnes, qui Apoplexia moriuntur, suffocati intereunt, unde quo *liberior est respiratio*, eo major est spes salutis, & contra; spuma circa os est fere semper signum lethale.

(*Curatio.*) Art. 319. *Barbette* in curanda Apoplexia *inunctionem mercurialem* commendat, metus est de *vomitu* exhibendo, ne suffocatio acceleretur, quod non paucos medicos deterret. In Apoplexia *sanguinea* venæsectio est necessaria, in *pituitosa* omittenda, quoniam nociva est, sed potius exhibendum est *vomitorium antimoniale*; æger non debet in lecto decumbere, sed erectus sedere; *enemata acriora* sunt injicienda parata ex *lavend. rut. majoran. nicotian. rad. pyreth. irid. nostr. vin. benedict. sal. gem. pulp. colocynth. in petia ligat.* &c. In ipso paroxysmo non neglectis universalibus conducunt *salia volatilia*, *sudorifera*, speciatim *aurum diaphoret. Poterii*, *cinnabarina*, *species diambr. confect. alkerm. sudorifera ex lignis* declinante paroxysmo aliquandiu continuata sunt maxime proficua.

(*Prophylaxis.*) Art. 320. Pro præservatione, præmissis rite universalibus præ reliquis multum laudatur frequens *salviæ* usus quocunque modo; in *cubebis*, *cardamomo*, *sem. sinap.* & *erucæ* singulares latent vires maxime in senibus in forma pulv. vel aliter in vehiculo appropriato assumptis. „ Item *fonticuli inter* „ *scapulares* hodierno usu comprobantur. „

Colei sententia.

(*Causa Apoplexiæ singularis.*) Art. 321. Auctor putat acerbum frigus & gelu diutinum anno 1683. numerum *apoplecticorum* annis succedentibus adauxisse.

Art. 322. Potio infusionis *rorismarini*, *salviæ*, *beton. lilior. conval.* &c. instar *theæ*, item *Coffee*, & fumisuctio *nicotianæ* ad præcavendam Apoplexiam laudantur; *balsama odorifera*, Apoplectica dicta, & usus *ptarmicorum* inordinatus damnantur.

(*De larga sanguinis missione.*) Sanguinem detrahit manu maxime liberali ad uncias scilicet, 30. 40. 50. imo 60. hancque praxin non modo ex propria experientia stabilire satagit, sed etiam auctoritate celeberrimi D. *Gibbons*, neque in junioribus tantum, verum etiam in ætate provectioribus injungit; & instantiam profert cujusdam annum 77. agentis, a quo sanguinis inter 20 & 30. uncias detraxit, & tantundem alia vice intra ejusdem septimanæ spatium ob *vertiginem* aliqualem superstitem.

Cather-

Catheruvodii sententia.

(*Arteriotomia.*) Art. 323. Auctor pro virili conatur, & nullum non movet lapidem *arteriotomiam* introducere tanquam *phlebotomia* longe præstantiorem in hoc morbo curando; locum designat in arteria temporali, operationemque neque difficilem esse, neque periculosam asserit; accurate digitis detinenda est arteria, ne subvolutet, & vulnus infligendum est non punctura, sed per incisionem cum dextra mucronis lanceolæ elevatione; detracta sufficiente sanguinis quantitate, premendum est vulneris orificium in os temporale cum digito maximo, quo *trhombus*, si accidat, cito dissipabitur, & fere momento temporis fluxus sistetur.

(*Cui commodo adhibeatur ista praxis, dubitatur.*) Art. 334. „ Verum enimvero mihi videtur author noster meras umbras con„ sectari, ut *Hercules* stramineus appareat, novam crepat metho„ dum; sed quomodo stabilitur hæc praxis? Inter paucas, quas „ adducit hoc affectu laborantium, historias, unicam tantum „ per *arteriotomiam* curati affert; sed de his non libet mora„ ri. Utcunque vero res se habeat, minime futurum videtur „ (ut recte admonet D. *Freind*) ut nostri unquam homines „ huic medicinæ generi assuescant.

Farrago sententiarum.

Inter legendum & ex observatione.

(*Varias mortis causas detexit anatomia defunctorum.*) Art. 325. In paroxysmo Apoplectico intumescunt venæ jugulares necnon pulmonum, quæ non raro rumpuntur in Apoplexia demortuis. In defunctorum cadaveribus sæpissime repertum est *serum viscidum* in cerebri ventriculi, aliquando *sanguinis* ingens copia in finibus, aliquando *tumores* ad pugni magnitudinem juxta conarium inter cerebrum, & cerebellum; talis (observante *Drelincurtio*) semestri spatio primo *cacitatem*, dein *surditatem*, subinde sensuum omnium *abolitionem*, & postremo *necem* intulit. In cerebro Apoplexia mortui (*inquit Cheselden*) observavi universa vasa sanguifera plurimum distenta, ventriculos ipsamque cerebri substantiam lympha supra modum abundantes, & duram meningem magnopere incrassatam, &c. *Vomitoria* (inquit *Dolaus*) experientia teste, quicquid reclamet *Sylvius*, divinam afferunt opem. „ Nullum est potentius remedium *vino emetico* in omni „ soporoso affectu, dos. ℥iß. vel ℥ij. per os, ℥iij. vel iv. in ene„ mate. Si injecta enemata præter rationem moram faciunt, „ sollicitanda est dejectio acribus suppositoriis, speciatim in„ cidatur frustulum *saponis Venet.* in formam Glandis. „ *Venæsectio*„ *nem* in omni *Apoplexia*, & in omni ætate, & in summa quidem sene.

senectute admittimus; timidis, loco hujus, *hirudines* vel *cucurbitulas* concedimus.

(*Pulsus fortis sæpe decipis inexpertos.*) Art. 326. *Rhodius* observavit, quod in omnibus affectibus *comatosis*, præcipue *lethargo*, & *Apoplexia*, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudinem crescebat, ægrotantes brevi moriebantur; pulsus etenim in hoc affectu est ut plurimum fortis & plenus, quod multos decipit.

(*Nota bene.*) Art. 327. Apoplexia demortui ante triduum non sunt sepeliendi, quia omnes humores intra illud spatium moventur, & nonnulli ante illud tempus revixisse observati sunt. *Barbette.* Linimentum sequens ut specificum in *lethargo* & *Apoplexia* habetur; ℞. *ol. succin. spic. castor. ana* ℈ij. *flor. hyperic. succ. rut. express. ana* ℥iij. m. illinatur cervix, &c. Idem summum & fere unicum remedium in Apoplexia sunt *cucurbitæ* capiti impositæ. *Riverius*, *Zacutus Lusitanus*, &c. Cum morbi vis maxima est, admoveatur *cauterium actuale* inter primam & secundam nuchæ vertebram.

(*Remedia varia.*) Art. 328. Remedia sequentia interdum pro re nata in usum adduci possunt; *antimonium diaphoret. antihecticum Poterii*, *aurum fulminans*, *aurum Mosaicum*, *cataplasma suppedale*, *cataplasma de halecibus*, *elacterium*, *elect. antiapoplecticum*, *emplast. cephalicum*, *elixir. pæon. mynsicht. enema acre*, *enema apoplecticum*, *ens Veneris*, *flores salis armoniac. martiati*, *gargarisma ad pituitam*, *infusum cephalicum*, *pil. volat. sternutatoria omnia* (*flores Benzoin.* aliis ptarmicis adjecti illa multo efficaciora reddunt) *pulv. ad guttetam*, *tinctura epileptica*, *vinum benedictum*, &c.

HEMIPLEGIA, PARAPLEGIA, SEU PARAPLEXIA.

Ettmulleri sententia.

(*Ratio nominum.*) Art. 329. Paraplegia seu paraplexia & apoplexia particularis, in altero tantum latere hemiplegia nominantur. Interdum afficitur totum corpus, excepto capite, ex obstructione spinalis medullæ; frequentius est morbus *secundarius*, interdum vero *primarius*; sensus vel motus vel alteruterque vel totaliter, abolentur, vel multum imminuuntur.

(*Paraplegia ab apoplexia differt.*) Art. 330. Paraplegiæ, quæ *apoplexiam*, aliosque morbos immediate sequuntur, vulgo *paralysis* vocantur, sed *paralysis* est longe alius affectus, ut infra manifestum erit. (332.)

(*Curatio.*) Art. 331. *Vomitus* in omni paraplexia convenit & *purgatio* ad primarum viarum emundationem; *venæsectio* convenit in plethoricis; proximo loco *sudorifera* valde conducunt, cum specificis interspersis, decoctum *sassafr.* cum *roremarino* &

bacc.

bacc. juniperi; aliquando datur *aurum fulminans* ad gr. iij. vel iv. de reliquis internis medicamentis vide *apoplexiam & paralysin*; balnea ex *formicis* revera singulare quid obtinent in *paraplegiis* curandis.

PARALYSIS & PARESIS

Ettmulleri sententia.

(*Paralysis & Paresis.*) Art. 332. Paralysis est gravior, & paresis levior affectus; paralysis est resolutio & relaxatio ligamentorum & membranarum motui inservientium, non ab obstructis nervis proveniens, sed a mera membranacearum & nervearum partium resolutione, & sic a *paraplegia* distinguitur, quæ ab obstructione nervorum exoritur; hæc sequitur *apoplexiam*, *epilepsiam*, *convulsiones*, *vertigines*, &c. qui affectus in se mutuo sunt permutabiles, & plerumque desinunt in *paraplegiam*; Illa vero sequitur alios morbos longe diversos; viz. *scorbutum*, *malum hypochondriacum*, *colicam*, & frequentior est in regionibus ubi vino & spiritibus indulgent; aut oritur etiam subinde a causis externis, ex fumis metallicis, &c.

(*Curatu difficilis.*) Art. 333. Paralysis cæteris paribus facilius curatur quam *paraplegia*, quæ plerumque omnem medici operam eludit; motus saltem amissus, superstite sensu restituitur; *tremor* superveniens est bonum signum recuperandi motum. „ Atrophia „ vero aut frigiditas pessime ominatur. „

(*Curatio.*) Art. 334. *Purgatio* lenis tantum institui debet cum *mercurio dulci & extracto hellebori*, *specie diaturb. cum rhabarbaro*, *pil. fœtid.* &c. & postea *sudorifera*, remedia *apoplectica*, & *epileptica*, *viperina*, *succinata*, *lumbricalia*, ex *milleped.* & *formicis* parata, *antimonialia*, *martialia*, *bezoardica*, *aurum diaphoreticum*; *antiscorbutica*, & *specifica* in sero lactis cocta quando a *dolore colico* ortum ducit; & externe pro abdomine illinendo *galbanetum Paracelsi*. Galbanetum Sennerti est præstantius medicamentum. Vid. *Pharm. Batean.* In genere *urticatio* membri resoluti est maximi usus, expertus loquor. *Thermæ naturales*, balnea ex *formicis* parata, *unguentum martiatum*, *nervinum*, *paralyticum*, &c.

Vvillisii sententia.

(*Definitio paralyseos.*) Art. 335. Paralysis est partium nervosarum a debita distentione resolutio, sive relaxatio; cujus ratione motus & sensus, nempe aut alter tantum, aut simul uterque, in toto corpore, vel in quibusdam partibus, debito more exerceri nequit.

(*Unde proveniat.*) Art. 336. Mentis hebetudo, oblivio & stupiditas, frequenter in paralysin mutantur. Paralysis aliis affectibus

ibus frequentius supervenit; quales præcipui sunt *carus*, *apoplexia*, *scorbutus*, *convulsio*, *colica*, *arthritis*, &c.

(*Difficile curatur.*) Art. 337. Paralysis ab apoplexia, caro, convulsione, colica, aliisque cerebri, aut systematis nervosi affectibus superveniens, si non brevi tempore in melius alteretur, aut medicamentis cedat, plerumque insanabilis perstat; hominibus provectæ ætatis, cacochymicis, valde scorbuticis, aut intemperatis accidens, etsi affectus haud immanis fuerit, difficile tamen curatur.

(*Curatio.*) Art. 338. *Phlebotomia* passim non omnibus convenit; & si hanc vetamus, non tamen ob eandem cum veteribus rationem, supponendo paralysin esse morbum frigidum; præmissis universalibus, viz. *vomitorio* & *catharsi*, cerevisia medicata parari potest ex *salvia baton. stach. ling. sassafr. corcic. Vvinter.* &c. Quidam paralytici sunt frigidi, alii calidiores ex constitutione, ideoque remedia debent esse diversi generis, ut in ipso *scorbuto* evenire solet. Remedia in hoc affectu insigniora sunt *viperina*, *pulv. rad. serpent. virgin. gum. guaiac. tinct. succin. sp. C. C. succinat. pulv. ari comp. chalybeata*, *antiscorbutica* omnia, præcipue *succi antiscorbutici cum aqua raphan. aurantiis*, &c. Externe *fotus*, *linimenta*, *cucurbitulæ*, *vesiccatoria*, *urticationes*, item immissio membri resoluti in *grana hordei* post cerevisiam subductam, vel intra *ventrem* vel *thoracem bestiæ recens mactatæ*, aut denique *balneum artificiale vel naturale*. His non succurrentibus proveniendum erit ad remedia magna, viz. *diaphoretica*, *salivantia*, *vomitoria fortiora*, &c. *sudorifica* usitatiora sunt decoctum *guaiac. spiritus & oleum ejusdem*, *mistura simplex*, *flores & spiritus salis armoniac. aurum diaphoreticum*, *sal. viper. bezoar. min. tinct. antimon.* &c. Nullum datur præstantius remedium quam *thermæ nostræ Bathonienses*; quosdam tamen deterius reddunt. „Pro pau-„peribus & nimis procul a *Bathonia* degentibus *Thermæ artificiales* „ad imitationem naturalium ad hunc modum fieri possunt: ℞. *calc.* „*viv.* ℔iv. *sulph. viv. pulv.* ℔ij. *coq paulisper in aq. commun. cong.* XX. „*vel* XXX. *pro semicupio*.„

Inter legendum & ex Observantia.

(*Causa paralyseos.*) Art. 339. A spirituum inopia fit paralysis, ut in senectute valetudinaria, post immodica sanguinis, liquoris genitalis, &c. dispendia, e sanguine enim effœto pauci spiritus in cerebro procreantur.

(*Papillæ cutaneæ tactus organum.*) Art. 340. Credibile est papillas cutaneas esse tactus organum, ideoque hic ratio reddi potest, cur superstite motu sensus potest aboleri, viz. quia motus per nervos fit, sensus per papillas hasce.

(*Remedium ex formicis & ex semin. sinap.*) Artic. 341. Ad membra paralytica plurimum valent fomentationes quotidianæ ex *formicis* & earum *cubilibus* in aq. font. coct. interdum præsentaneam opem & firmum constansque robur partibus affectis afferunt; eodem tempore usurpetur oleum sequens, ℞. *sem.*

sem. sinap. parum contus. q. v. sp. lavend. q. s. ut madefiat ; infunde frigide per horas 24. deinde oleum prelo exprimatur, cum quo inunge cervicis vertebras & spinam dorsi & etiam partes affectas. Nihil potentius est in affectibus paralyticis (inquit *Chesneau* experientia teste) ad discutiendum humorem aliquem in vertebris lumborum vel in musculis concretum, quam *oleum Philosophorum*, & *oleum terebinthinæ*, quod secundo exit post spiritum aureique est coloris. Si membrum paralyticum extenuetur, vix aut ne vix quidem restituitur.

(*Vires terebinthinæ e Chio.*) Art. 342. D. *Harris* in observationibus de morbis gravioribus asserit *terebinthinam e Chio* in hoc affectu vires plane admirandas obtinere; atque hunc in modum præscribit, ℞. *tereb. e Chio* ℥iij. solve in vitel. ov. immiscendo *syr. de stæchad.* ℥j. *aq. lact. alex.* ℥iv. m. f. haust. singulis auroris capiend. ad quartam vicem. Addit præterea se dedisse *tereb. venet.* ʒvj. vel ℥j. in haust. similiter dissolut. non modo in *paralysi*, verum & in *arthritide*, & in *rheumatis.* cum oppido successu.

(*Paralysis.*) Art. 343. Larynx, pharynx, & gula quandoque Paralysin patiuntur.

(*Laryngis.*) Paralysis *laryngis* prohibet deglutitionem liquidorum, non vero solidorum, quoniam epiglottis non perfecte claudet rimulam laryngis.

(*Pharyngis & gulæ.*) Paralysis *pharyngis* prohibet deglutitionem solidorum, non vero liquidorum. Paralysis *gulæ* omnimodam deglutitionem tollit. Interdum deglutitio læditur ex contractura spasmodica gulæ, quod hypocondriacis & scorbuticis est familiare.

(*Curatio.*) Art. 344. Epispastica sunt applicanda; antispasmodica & antiparalytica interne & externe usurpanda sunt; gargarismata & linctus in loquela amissa convenientia hic locum habent; speciatim *succus salviæ cum nuc. moschat.* castoreo frequenter & diu in ore detentus. „ Cataplasmate sequent. „ in praxi nostra quandoque usus sum, ℞. *pulp. raparum coct.* „ ℥iv. *herb. rut. contus. m.* ij. *sem. sinap.* ℥j. *pulp. alb. Græc. eu-* „ *phorb.* ʒij. *sulph. viv.* ʒij. *ol. succ.* gr. 100. *ung. nervin. q. s.* „ *m. f.* cataplasma gulæ applicandum. „

(*Paralysis linguæ.*) Art. 345. In paralysi linguæ solus succus *salviæ* obmutescentiam solvit; sequente gargarismate felici cum successu in praxi aliquando usus sum; ℞. *Fol. salviæ, rorismarin. ana m.* j. *hyssop. puleg. ana m.* ß. *sem. staphid. agr. sinap. ana* ℥ß. coq. in q. s. aq. font. ad ℔j. Colaturæ add. *succ. salviæ depurat.* ʒij *oxymel. scillit. aq. reg. Hungar. ana* ℥j. *syr. stæchad.* ℥iij. m. teneat conch. ij. in ore aliquandiu & deinde expuat, idque fiat frequenter in die.

Farrago sententiarum.

(*Celsi observatio.*) Art. 346. Solent, qui per omnia membra resoluti sunt, celeriter rapi; at si correpti non sunt, diutius quidem vivunt, sed raro tamen ad sanitatem perveniunt, & plerumque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. *Celsus*.

(*Curanda, ut lues venerea.*) Art. 347. Cura hujus mali a curatione *luis Venereæ* non abludit multum, adeoque *mercurialia, sudorifera, decoct. e lign.* &c. prosunt. Externe *inunctiones, spirituosa & penetrantia* non in parte affecta, sed spina dorsi; ut *unguentum nervinum, martiatum, ol. tereb. sal. volat.* &c. Item maximo cum emolumento sequens emplastrum spinæ dorsi admovetur; ℞. *Empl. de ranis cum quadruplo mercurio* ℥j. *camphor.* ʒß. malaxetur cum *ol. succin.* & fiat emplast. *Vvaldschmid.*

(*Tinctura Pitcarnii.*) Art. 348. Tinctura antiepileptica *Pitcarnii* in cap. de *epilepsia* (385.) tradita purgantibus orba ab authore laudatur.

(*Remedia alia varia.*) Art. 349. Virtutes & usus remediorum sequentium lector ipse expendat. *Cataplasma de rapis, cinnabaris antimonii, emplastrum de pyrethro, enema apoplectic. enema terebinth. fotus spirituosus, galbanetum Sennerti, gutta Goddardiana, infusum cephalicum, linimentum paralyticum, oleum lumbricorum* (pe distillationem mira præstat) *pulvis ad guttetam, spiritus sanguinis, succi scorbutici, tinctura cantharidum, tinctura epileptica, unguentum ad atrophiam, unguentum salino-volatile.*

CATALEPSIS.

(*Catalepsis.*) Art. 350. Catalepsis seu cathoche, Latinis & Arabibus congelatio dicta, est affectus in quo ægri manent rigidi in eodem statu, quo prehensi fuerunt: interdum tamen nonnihil audiunt, vident, recordantur, & post narrant; si quid ori ingeratur deglutiunt, impulsi incedunt. Milites in obsidione Metensi hastam in manibus tenuerunt, equites turmam sequebantur, non minus quam non congelati.

(*Raro occurrit & rarissime curatur.*) Est morbus raro occurrens at satis acutus; intra 3. aut 4. ad summum dies jugulans; quandoque fit metastasis in *epilepsiam, apoplexiam*, vel *melancholiam*: in genere paucissimi restituuntur; nemo liberatur, cui secundo catochus supervenit.

Ettmulleri sententia.

(*Morbi descriptio.*) Art. 351. Catalepsis seu catoche, est affectus rarissimus, & summe mirabilis; in quo cessat omnis sensus internus, & externus, & motus, ita ut ægrorum membra rigida sint, & instar statuarum in sua positura: impulsa tamen moven-

ventur; sed tamen denuo in ista per motum acquisita figura fixa permanent. Vulgo pro *ecstaticis* habentur. „ In hoc affectu „ (inquit *Dolaus*) alvi ac urinæ fit suppressio; respiratio tamen „ integra & illæsa manet, ut & sanguinis circulatio: ægri vero „ immoti manent istar *Marpessiæ cautis*. „

(*Curatio.*) Art. 352. „ Quoad curam, in genere ab omnibus „ practicis tam veteribus quam neotericis hunc morbum ejusdem „ farinæ medicamentis, quibus *apoplexiam* curari lectori patebit; unde jure merito *apoplexia inversa* nuncupatur. Remedia omnia prosunt, quæ viscidum quodcunque incidere „ vel attenuare, & pro ratione occasionis evacuare valent; excellunt *salia volatilia*: conveniunt *vomitoria antimonialia*, „ *epispastica*, *antispasmodica*, *antiparalytica*, *&c.*

Boerhaavii sententia.

(*Causa proxima.*) Art. 353. Hujus morbi causa proxima est immobilitas sensorii communis, prout primo momento insultus se habebat. Ergo sanguinis cerebrosi, glandularum cerebri, emissariorum ejus absoluta est quies, ut in initio. Omnes quidem in eo morbo functiones cerebri læduntur, & illæ, quæ inde pendent; soli musculi sic manent tensi, ut in initio erant; cæterum respiratio & pulsus supersunt, at plerumque leves. Dissecta cadavera demonstraverunt arterias venasque cerebri valde turgentes fortiter impacto denso cruore; in morte plerumque finitur.

(*Curatio.*) Art. 354. Solvitur interdum *larga narium hæmorrhagia*; ideoque curatio tentatur hæmorrhagiæ ex naribus prolectu hæmorrhoidalis, menstruive fluxu prolectu; sternutatoriis, vomitivis; vesicatoriis; fonticulis (interscapularibus); setaceis; victu humectante.

STUPOR SEU TORPOR, & OBDORMITIO MEMBRORUM.

(*Stupor seu Torpor.*) Art. 355. „ Stupor vel torpor in genere „ est sensus tactus vel motus, vel utriusque imbecillitas, quæ „ quidem plerumque est aliqualis paralysis scorbutica inchoata; „ saltem istius morbi plerumque est prodromus. Si plura simul „ occupet membra *hemiplagiam* aut *apoplexiam* minatur. Stupor „ in facie *torturam oris* portendit. „

(*Obdormitio.*) Art. 356. „ Huc quoque pertinet affectus a „ quibusdam *obdormitio* membri unius vel plurium vocatus. „ Hæc obdormitio videtur esse affectus ex torpore & dolore „ aliquali simul mixtus, qualis a causa externa plerumque „ excitatur, compressione scilicet membri vel nervorum in eo, „ unde influxus spirituum animalium inhibetur, qui postea laxatis nervis copiose & subito in illud recurrunt, & subi-

„ tam

„ tam alterationem faciunt, quam dolor ille vel molestia sequitur.„

(*Historia singularis.*) Art. 357. „ Novi quidam fere sexagenarium, „ qui *colica nervosa diuturna* laborasset, nimirum triginta „ plus minus annos per menses aliquot illum quotannis affligente, in hunc affectum tandem incidentem silente fere „ colica aut saltem leviter ac impotenter dolente, nempe *in* „ *stuporem, torporem & obdormitionem brachiorum & crurum,* „ *præcipueque manuum & tarsorum, & musculorum ocularium.* „ Huic imperavi *rhabarb*, ℈j. *vel* ℥ß. alternis vel tertiis die„ bus hora aliqua antemeridiana masticare; opobalsami pu„ rissim. gr. xx. *vel* xxx. *in sacchar. crystal. instillat.* semel vel „ bis in die deglutire, cerevisiam & spiritus ardentes omnimo„ das prorsus interdixi. Porro bis tantum in die victum ca„ pere consului; jentaculum scilicet & cœnam idque ad inter„ vallum *novem ad minimum horarum* omisso prandio; Aquam „ Spadensem inter cœnandum ad sitim potare loco cerevisiæ te„ nuis, vel aq. commun. atque ex hac methodo, dum hæc scri„ bo, melius se habere videtur. Vires *Pisselai Indici* nondum ex„ pertus est. “

TREMOR.

Ettmulleri sententia.

(*Tremor.*) Art. 358. Tremor est malum morbis *convulsivis* affine, in quo cum motu naturali & voluntario simul aliquid *convulsivi* concurrit; est affectus seipsum oculis prodens. Tremor supervenit animi passionibus gravioribus, speciatim iracundiæ, & crapulæ, sed hic est *accidentalis & transitorius*; metalli fossores & metalli fabri subinde tremunt; nimia Venus ad tremorem disponit; senio confecti fere semper tremore plus minus afficiuntur.

(*Prognosis.*) Art. 359. Tremor interdum periculosus est, quoniam facile degenerat in alios graviores affectus nervinos, in *paralysin, apoplexiam, lethargum, spasmum*, &c. in senibus est incurabilis. Tremor qui supervenit mulieribus post partum ex retentis quibuscunque in utero est periculosus affectus; subinde enim *epilepsias* lethales infert.

Art. 360. Tremori succurrunt omnia ea, quæ in *paralyticis, apoplecticis & convulsivis* morbis conveniunt, & quæ *nervina* dicuntur, privatim cerevisia *salviata*. proximo loco *stachas Arabica, rosmarinus, melissa, majorana, radix & semen paon. bacc. juniperi, rob. ejusdem*, decoctum *e lignis, aromata, castoreum, stercus pavonis, cinnabarini*; &c. Quoad externa eadem sunt ac in *convulsione tonica*, quibus addi potest usus *thermarum* (*psychrolusia.*)

CON-

CONVULSIO.

(*Convulsio ejusque divisio.*) Art. 361. Convulsio sive contractura est nervorum musculorumque versus suam originem, involuntaria & perpetua retractio, & ita distinguitur a *motibus convulsivis*, qui suas habent interpolationes: Estque vel *universalis*, *tetanus* dictus, qui dividitur in *emprosthotonum* & *opisthotonum*; vel *particularis*, quæ membrum quoddam vel articulum privatim respicit, hujus speciei est *spasmus cynicus*.

Schmitzii sententia.

(*Spasmus cynicus.*) Art. 362. Spasmus cynicus, qui est distortio utrumque latus oris obsidens (sin vero alterutrum tantum latus convellatur, *tortura oris* dicitur. *Ettmuller.*)

(*Tortura oris.*) a rictus canum ira percitorum & ad mordendum sese comparantium similitudine appellatur. Ex se turpe est malum & difficile curatu, exitialium morborum, ut *apoplexia*, aut *epilepsia*, non raro est prodromus. *Ligatura*, qua, tanquam capistro, facies ad figuram naturalem reducatur.

(*Curatio.*) Medicamenta *antiparalytica* & *antispasmodica* sunt usurpanda. „ Pro homine quodam octogenario sequens linimen„ tum præscripsi, non neglectis interim appropriatis internis, „ quorum nunc oblitus sum; & præter spem omnem curatus „ est. ℞. *sapon. Venet.* ℥ij. *camphor.* ℈ij. *ol. mac. per express. aq.* „ *regin. Hungar. ana* ℥ß. *sp. sal. armoniac.* gr. xxx. *ol. junip.* „ gr. xl. *ol. castor.* ℥iß. *misce.* „

Calii Aureliani sententia.

(*Aureliani descriptio.*) Art. 363. Interdum buccas adducit in posteriorem partem tanquam ridentibus; nunc palpebras & nares, collum etiam atque humeros rapit, & ita patientes facit commoveri tanquam onus humeris bajulantes transferendi ponderis causa (sed hæc species videtur esse *emprosthotonus.*)

Aliunde.

(*Curatio.*) Art. 364. „ In hujusmodi spasmis particularibus „ post *evacuationes* (si indicentur) factas, exhibenda sunt re„ media *antiscorbutica*, & *antispasmodica*: Inter hæc eminent „ expressiones *millepedum*, *castoreum*, *elixir pæoniæ* & decoctum „ *guaiaci*, & ultimo ad *topica* deveniendum est; pars affecta, „ in artuum *contracturis*; si fieri possit, *in intima bovis* aut *ver*„ *vecis* recens cæsi immittatur, & ibi tamdiu detineatur, quam„ diu animal calet; commendantur balnea præcipue *sulphurea*, „ & *balsamum galbani terebinthinat. a Sennerto.* „

Ettmul-

[*Ettmulleri sententia.*

(*Convulsio tonica.*) Art. 365. Convulsio *tonica* est convulsio proprie dicta, viz. quando pars convulsa rigida manet, ac metus est ne omnino contracta permaneat. In *India orientali* epidemicum malum est varii generis convulsio, de quo eleganter scribit *Bontius.*

(*Curatio.*) Art. 366. Inter universalia, *clysmata* sunt valde proficua; remedia interna sunt *carminativa*, *cephalica*, *antiepilectica*, in pertinaciori malo decoctum *e lignis*: Externe *linimenta spiritosa & penetrantia*, speciatim *lumbrici vivi* applicati, *ol. & sp. lubricorum camphorat. ol. succin. cum petrol. galbanetum Paracelsi cum ol. euphorb. ol. terebinth.*

Aliunde.

(*Spasmi sive motus convulsivi.*) Art. 367. Spasmi sive motus convulsivi sunt contractiones musculorum non constantes, sed cum interjecta aliqua quiete alternatim cessantes & celeriter redeuntes ab involuntario & irregulari spirituum animalium influxu. Tales cernuntur in *epilesia* in *passionibus hystericis & hypocondriacis*, aliquando in *scorbuto*, in *febribus malignis* male judicatis, in *capitis vulneribus & contusionibus gravioribus*, &c. sed hi affectus seorsim tractantur. Motus convulsivi sive spasmi ab ataxia spirituum in summitatibus, vel originibus nervorum inordinate descendentium oriuntur. *Tensio convulsiva* solidarum partium est una ex primariis causis, quæ *æquilibrium* destruunt inter solidas & fluidas. Jour. de Scav.

(*Unde lethales.*) Art. 368. Lethalis evadit convulsio ex eo solum, quod suffocationem inducat convulsis musculis respirationi dicatis.

SINGULTUS.

Ettmulleri sententia.

(*Singultus.*) Art. 369. Singultus est motus diaphragmatis convulsivus. *Sternutatio* singultui superveniens illum solvit, quoniam est motus spasmodicus ei contrarius. Interdum est malum diuturnum per plures dies, menses, annos, affligens; aliquando penitus incurabilis; in quo casu occultum quoddam conformationis vitium, os ventriculi aut diapragma, aut nervos afficiens, fere subesse solet.

(*Cura.*) Art. 370. Quoad curam (est morbus *primarius* vel *secundarius*, si *posterior* habenda est ratio morbi a quo pendet, in genere *antispasmodica & stomachica* sunt adhibenda) *Laudanum* cum *cardiacis*, *zinzib. condit. stomachica*, *carminativa*, præmisso *vomitorio*, vel *purgatione cum calomel.* &c. Externe cataplasma ad singultum Mynsicht. quod componitur *ex fermento acri cum pulv. ment. & aliis aromat. cum ol. castor.* & malaxat.

Qui-

Quidam cum spongia aut pane calido applicant ventriculo fotum humidum factum *ex aceto cum castoreo, pipere & sinapi cocto*. Interne pelliculæ internæ *ventriculi gallinæ* exsiccatæ & pulverisatæ. Ubi pertinacior perdurat (in morbo *primario*) ad septimanas aliquot in corpore robusto semper provocandus est *vomitus*.

(*Spiritus æruginis.*) Art. 371. Virgo hoc morbo laborans per longum tempus post permulta remedia incassum tentata, solo *spiritu æruginis* ab empirico exhibito curata fuit. *Bovetus*.

(*Remedia varia.*) Art. 372. Eruditus medicus usum remediorum sequentium probe calleat, *aurum Mosaicum*, *cataplasm. stomach. fotus spirituosus, fotus stomachicus*. Et præ reliquis *julap. moschatum*. quo nondum hactenus novi præstantius remedium (inquit *Fuller*.) aliquando enim divinitus succurrit, & singultum superat. Hanc veritatem testatur praxis nostra. *Diascordium* larga dosi ad ℥ij. in febribus, *Sydenham*. (immo ad ℥iij. dari potest.)

STERNUTATIO.

(*Sternutatio.*) Art. 373. Sternutatio est motus convulsivus musculorum expirationi inservientium & diaphragmatis; nobis invitis accidit plerumque ex acrimonia humoris e glandulis narium sponte erumpente; vel ptarmicis excitatur; immo aliquando ab aere frigido vel radiis solaribus.

(*Cura.*) Art. 374. Sternutatio nimia est morbus de genere *convulsivorum*; ideoque in genere eandem curam postulat; *lenientia* & *mucilaginosa* naribus attrahenda sunt; eandem fere curam admittit, ac singultus. (370.)

EPILEPSIA.

Ettmulleri sententia.

(*Epilepsia.*) Art. 375. Paroxysmi epileptici sunt motus convulsivi, in quibus universum corpus, aut plura membra diversimode contrahuntur, vibrantur, aut agitantur.

(*Tres sunt gradus.*) Tres sunt gradus hujus affectus; primus parum differt a tertio gradu vertiginis (303.) In secundo gradu adsunt agitationes & gesticulationes variæ, sensibus externis ac internis perstantibus, aut in delirium abreptis, saltant, canunt, rident, flent, ridicula narrant, vociferant, pectora percutiunt; post paroxismum interdum omnium recordantur, interdum nihil sciunt. In tertio gradu omnis tam sensus quam rationis usus perit, ad humum prosternuntur, dentibus strident, corpus insigniter attollunt, spuma per os ejicitur, labia & linguam mordent, &c. quibus remittentibus ægri tanquam sopore oppressi jacent, ad se redeuntes nihil horum sciunt, tantum de torpore, & gravedine

dine quadam capitis, & artuum lassitudine conqueruntur; qui secundo gradu laborant, vulgo *pro obsessis a dæmone* habentur.

(*Prognosis.*) Art. 376. Imprimis *lunæ motibus* auscultat epilepsia, maxime ea quæ est *per essentiam*. Epilepsia *habitualis* interdum sine periculo vitæ ad plures annos durat, utut sæpius recurrens ægros plus minus paralyticos, delirantes, aut stupidos reddat. In junioribus aliquando circa pubertatem terminatur, post 25. annum superveniens fere usque ad mortem durat, *teste Hippocrate*, sed hoc non est omnino verum. In junioribus spes est circa pubertatis tempus.

(*Curatio.*) Art. 377. Cura inchoanda est cum *vomitorio*, maxime si morbus sit *per consensum*, *mercurius dulcis* permiscendus est cum *purgantibus*, quæ etiam debent esse mitiora; laudantur *absorbentia*, *martialia*, *acidulæ*, *decoct. e lignis*, *fonticuli*; si *venæsectio* celebretur, sit in talo. Inter specifica *antiepilectica* numerantur sequentia, *Radix pæon. mar. flor. lilior. convul. tiliæ*, *sem. rutæ*, *viscus quercinum*, *vel potius corylinum*, *lignum buxi*, *sp. ceras. nigr. aq. epileptic. Langii sp. sang. human. secundin. human. cranium humanum*, *dens hippopotami*, *castoreum*, *stercus pavonis*, *camphora*, *sal & ol. succini*.

(*Quid agendum in paroxysmo.*) Art. 378. Ad excitandum ægrum e paroxysmo inflетur *fumus nicotianæ* (vel *avium pennarum*) in faucibus; suffitus *succini* etiam multum confert; conveniunt *ligaturæ* communicationem spasmodicam inhibentes, si, scilicet, *ab extremitatibus convulsiones inchoentur*.

Vuillisii sententia.

(*Paroxysmi descriptio.*) Art. 379. Insultus epilepticus universalis ac immanior tantum *convulsio* esse videtur, cujus accessio ut plurimum ex improviso aggreditur, ægrosque nihil tale cogitantes opprimit, atque ictu oculi citius, sensu & intellectu orbos, in terram præcipitat; quippe non tam cadunt, quam cum impetu quodam prosternuntur; postratis supervenit stridor dentium cum spuma oris, sæpe etiam capitis concussio; brachia & crura, necnon cervix & dorsum, aut statim rigida fiunt, aut variis flexionibus distorquentur, plerisque præcordia & hypochondria & venter intumescunt, post aliquod tempus ad se redeunt, superstite dolore capitis & hebetudine.

(*Curatio.*) Art. 380. Est morbus curationis difficillimæ, aliquando tamen medicamentorum ope profligatur, aliquando sua sponte terminatur, viz. circa pubertatis tempus aliter in mortem desinit, vel in alium morbum commutatur, scilicet *papalysin*, *stupiditatem*, aut *melancholiam* (incurabilia.) *Alphonsus Ferrius* plurimos epilepticos simplici *guaiac.* decocto bis in die ad ℥vj. vel viij. præscripto ejusque decocto secundario vice potus ordinarii (prout in *lue venerea* assolet) assumpto se

cu-

curasse affirmat: si tali decocto *radix paon.* *aliaque specifica* addita fuerint, forsan efficacius esset remedium.

Chesneavi sententia.

(*Nota bene.*) Art. 381. Quod palpitatio est cordi, talis omnino est Epilepsia cerebro; nam cum in eosdem usus habeat utrumque principium suam *systolem & diastolem*, harum ratione, ambo ab iisdem causis, simili symptomate affici par est. Ideo Epilepsia, sive tanquam morbus sive tanquam symptoma spectetur, dicenda est cerebri, aut alterius cujusque partis alteratio, quæ apta nata sit gignendæ materiæ, ichoris, aut vaporis simili, qualitatibus cerebro proprietate specifica infensis, cujus occursu totum concutitur motu *palpitationis* simili cum læsione functionum, nervosa in consensum trahens, quæ suo modo etiam *palpitant* (quemadmodum *arteria palpitante corde*) quousque cerebrum noxia excusserit.

(*Coertio membrorum.*) Art. 382. Non possum probare, quod omnes fere consulunt, *membra scilicet coercenda esse tempore paroxysmi*, existimantes ex illa convulsivi modus cohibitione levari musculos; sed tantum abest: cum enim cohibitio hæc sit violenta, impediatque musculi contractionem ad terminum suum pervenire: quo longius est ab illo, eo major fit fibrarum musculi contentio.

Barbettii sententia.

(*Ratio habenda est causa, unde oriatur.*) Art. 383. Si Epilepsia oriatur ex cerebri *idiopathia* semper adest gravitas, & atrox dolor capitis, item sensuum debilitas, stupor, faciei pallor, & insomnia turbulenta; si ex *sympathia* ventriculi, ii in præcordiis & circa orificium ventriculi dolorem, corrosionem vel distentionem sentiunt, præsertim jejuni, & difficillime inediam tolerant; paroxysmum semper antecedunt nausea, dolor & palpitatio cordis animique deliquium; solvitur autem paroxysmus cum vomitu biliosorum aut pituitosorum acidorumve humorum: Si ex *utero*, circa lumbos & pubem dolores, & simul capitis acerbi cruciatus percipiuntur.

(*Curatio.*) Art. 384. In hoc morbo curando omnibus fere antecellunt *flores salis armoniaci* & *ejusdem spiritus*, qui est valde volatilis & penetrantissimus, item prodest *cinnab. nativ.* præmissis universalibus haustus sequens bis in die exhibitus puellam ab hoc malo liberavit, ℞. *Sapon. Hispan. albiss.* ʒß. *coque ex lact. vaccin.* ℥iij. bibatur tepide.

Pitcarnii sententia.

(*Pitcarnii tinctura.*) Art. 385. In Epilepsia vel paralysi post *vomitum* repetitum & *vesicantia*, detur tinctura antiepileptica sequens

 (ju-

(junioribus vero exhiberi debet *mercurius* & jusculum cum *lumbricis terrestribus*) ♃. *Rad. valerian. sylv. dictam. alb. ana* ℥vj. *castor. sterc. columb. ana* ℥ß. *visc. quercin.* ℥vj. *cinnam. sumit. rorismarin. ana* ʒß. *fol. sen.* ʒij. *jalap. turpeth. ana* ʒß. Infunde frigide per dies x. in vin. alb. Gallic. ℔viij. colaturæ add. *pulv. cran. humani ungul. alcis ana* ʒj. *sacchar.* ℥iv. *cui immisce rite ol. succin.* ℈iv. *& spir. castor.* ʒij. *dos.* ℥iv. Expedit hanc tincturam *purgantibus* orbam exhibere in *paraliticis* declinante morbo; Expedit etiam ægros, post membra affecta ad ignem liberaliter & strenue perfricta, *aquis frigidis* immergere.

Harisii sententiarum.

(*Pulvis specificus.*) Art. 386. *Lumbric. terrest. præparat.* ℥j. *cran. human. præparat.* ʒij. *cardamon. min.* ℈ij. m. f. pulv. in chart. xij. distribuend. sumebat Epileptica unam bis in die in coch. julap. cephalic. sequent. superbibebatque ejusdem coch. iij. ♃. *Aq. ceras. nigror. flor. tiliæ ana* ℔ß. *pæon. comp.* ℥j. *tinctur. castor.* ʒij. *syr. pæon. comp.* ℥ij. m. f. julap. sed quia tantam pulveris nauseabundi quantitatem ventriculus fastidiebat, paulo post sing. doses *elix. propriet. dulc. gutt.* xxx. sacchar. tantillo instillat insuper mox deglutiebat: atque hac methodo curata est puella Epileptica postquam plurima alia incassum tentata.

Farrago sententiarum.

Art. 387. Epilepticus, remediis aliis minus proficientibus, *super mare naviget ad nauseam & vomitum excitandum*, idque aliquoties repetat; & deinde deambulet, horis tribus quatuorve, quotidie, per integram septimanam, vel diutius, in *sulco immediate post aratrum humum versans, in agello annis aliquot feriato*. Dicet aliquis authorem pro certo insomniis ludificari, quanquam hoc credat, experiri licet, nec fortasse facti pœniteat.

Art. 388. Ultra omnia ad morbum caducum curandum, & penitus eradicandum valet *diæta lactea* ab aliis quibuscunque obsoniis & potulentis omnino abstinentibus; ut ex insigni historia *Medici*, *Noviomagi* non multo pridem degentis, isto modo curati docemur. Vid. *Cheynei* Tractat. de Arthritide, pag. 103. &c.

Art. 389. Causa proxima omnis Epilepsiæ exquisitæ semper est nimia cerebri in nervos motorios, nulla in sentientes actio. *Boerhaave*. *Melancholici* fiunt aliquando Epiletici Epilepsia, & contra (inquit *Hippocrates*) *pituitosis* quidem contingit, minime vero *biliosis*.

(*Remedia varia.*) *Crato cinnabarim nativam* tanquam Epilepsiæ *magnetem* commendat, hoc modo exhitam; ♃. *Cinnab. nativ. opt. subtilissime trit.* ℥ß. *coral. rub. præparat. margar. præpar. ana*

℈j.

℈j. *croc. opt.* ℈j. *fol. auri* N. xx. f. pulv. subtilissimus, dos. ℈j. cum julap. cephalic. *succus rutæ* multum laudatur ad epilepsiam; ideoque ejusdem *extractum* iisdem pollet viribus, & commodius sumi potest. Electuarium Peruvianum Epilepticum *Fulleri* est. præstantissimum & certissimum Anti-epilepticum, uti experientia me docuit (inquit *Fuller*.) Post debitas *evacuationes* adultis dosis sit ʒj. mane & vesperi per 3. vel 4. menses & postea per triduum vel quatriduum ante *novilunium & plenilunium Morbos Epilepticos, hystericos, & choream sancti Viti penitus eradicat.*

(*Alia medicamenta.*) In morbis hujusmodi convulsivis ægrotis *prædictum electuarium* frequenter exhibui & (libenter agnosco) raro frustrata fuit spes mea. Eximiæ vires *radicis valerianæ sylvestris* a Fabio Columna prædicatæ, & a Riverio memoratæ, experientia M. Marchant denuo confirmatæ sunt. Memoir. de l' Acad. Vol. x. p. 450.

(*Viscus Arboreus.*) Cortex *Peruvianus* (inquit *Colebatch* in Dissertatione de Visco) non certius febri intermittenti, quam *viscus arboreus* Epilepsiæ, choreæ Sancti Viti, & morbis universis convulsivis, etiam asthmati convulsivo (& si huic, tussi convulsivæ) medetur. Dosis in substantia adultis ad ʒß. vel ultra forma boli sexta quaque hora superbibendo haust. infus. fortis ejusdem plantæ. Si singulis unciis pulveris visci addatur drachma *asæ fœtidæ*, medicamentum efficacius evadet. „ Operæ pre„ tium esset procul dubio, vires *humoris mucilaginosi baccarum* „ in his affectibus tentare; Valde enim probabile est vim ean„ dem, si non superiorem eo inesse est; & forsan esset me„ dicamentum minus nauseabundum. Præter jam dicta medicamenta sequentia etiam quandoque præscribentis intentioni quadrare possunt, viz. *aurum fulminans, aurum Mosaic. pulvis ad gutteтam, sp. C. C. succinat. electuar. cephalic. elect. epileptic. tinctur. epileptic. & infusum cephalic. Fulleri. Elect. epileptic. & emulsio pæon. Battean.* &c.

CHOREA SANCTI VITI.

(*Chorea Sancti Viti.*) Art. 390. Chorea sancti Viti a sacello sancti Viti nomen accepit, quo loco verno tempore juvenes utriusque sexus saltandi gratia convenire solebant & saltare more enthusiastico; atque ibidem interdum hoc morbo correpti erant.

Sidenhami sententia.

(*Ejusdem descriptio.*) Art. 391. Chorea sancti Viti est *convulsionis* quædam species; pueros puellasve a decimo ætatis anno ad pubertatem invadit, prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum

more; manum ejusdem lateri, vel pectori, vel alii alicui parti applicatam nequit continere in eodem situ horæ momento, sed in alium situm & locum convulsione distorquebitur, quicquid æger contra nitatur. Antequam poculum ad os possit adducere, mille gesticulationes, circulatorum instar, exhibebit: non enim recta linea ori admovet, sed deducta a spasmo manu, huc illuc aliquamdiu versat, donec tandem forte fortuna labris proprius apponens liquorem de repente in os injicit, & avide haurit, dedita tanquam opera, ut spectantibus risum moveret.

(*Cura.*) Art. 392. Ad curam rite instituendam *vena est secanda*, & postridie exhibe *potionem purgativam communem*, & vesperi *haust. paregoric.* postea sanguis iterum extrahatur, & ad *catharsin*, ut prius, æger revertatur, & ad tertiam, quartamve vicem si vires ferant: diebus purgatione vacuis sequentia exhibeantur; ℞. *Conserv. absynth. Rom. flaved. aurant. ana* ℥j. *anthos* ℥ß. *theriac. Androm. vet. nuc. moscat. condit. ana* ʒiij. *zinzib. condit.* ʒj. *syr. e succo citr. q. s.* f. elect. de quo capiat quant. N M. mane & horas 5. pomerid. superbibendo vin. sequent. coch. v. ℞. *rad. pœon. enul. campan. imperator. angelic. ana* ℥j. *fol. rut. salv. beton. chamadr. marrhub. alb. summit centaur. min. ana m.* j. *bacc. junip.* ʒvj. *cort. aurant.* ij. infunde frigide in vin. canarin. ℔vj. coletur usus tempore. ℞. *Aq. rut.* ℥iv. *epilepti. Langii, brion. comp. ana* ℥j. *syr. pæon.* ʒvj. m. f. julap. cap. coch. iv. sing. nocte hora decubitus instillando *spiritus C. C.* gr. viij. applicetur plantis pedum emplast. e *caranna*.

(*Ad recidivam præcavendam.*) Art. 393. Ob recidivæ metum pertundenda est vena, & purgandus æger aliquoties ea ipsa anni sequentis tempestate (vel paulo ante) qua morbus invasit.

(*Curatio singularis.*) Art. 394. „ Ipse vidi puellas duas hoc „ morbo affectas diutius saltitantes, tanquam lyra agitatas, „ cum mentis quadam alienatione pro tempore; has curavi cum „ *expressione millepedum & cortice Peruviano*, præmissis *venæsectione & leni cathartico*. Exemplum hujus affectus singulare „ habet *Solenander, consil. med. p.* 310. *Electuarium Peruvian. epileptic. Fulleri* vim habet egregiam ad hunc morbum domandum. Pater prædictarum puellarum, qui *clericus* erat, filias „ suas *incantamentis, vel veneficarum malis artibus* revera affici „ persuasum habuit, nec ab ista opinione abduci potuit. Rem „ vero longe aliter se habere ex eventu luculenter patuit; antedicta enim remedia *obsessionem* istam protinus comminuerunt, quæ *precibus & lacrimis* respuerat obtemperare.

FASCINATIO.

(*Fascinatio.*) Artic. 395. De Fascinatione in praxi mea nihil experientia didici, quodcumque & quotcunque de ea „ vulgo perhibentur; neque credo ullos morbos a veneficiis su- „ scitari; ideoque de medicamentis & curatione eorum sollici- „ tum esse non est necessarium.

(*Curatio.*) „ In prodigiosis vero quibusdam morbis, sym- „ tomatum inusitatorum caterva stipatis, medicamenta *vermi-* „ *fuga*, item illa, quæ *epilepsiæ vel suffocationi uteri* medentur, „ vel *flatus discutientia*, utpote etiam quæ naturaliter repu- „ gnant dispositionibus illis in corpore, quibus diabolus ad „ præstigias suas abuti possit, (uti credunt Theologi) semper „ locum habent. „

HYPOCHONDRIACA & HYSTERICA AFFECTIO.

Syndehami sententia.

(*Hypochondriaca & hysterica affectio.*) Art. 396. Hypochondriaca & hysterica affectio est morbus frequentissimus; paucissimæ quidem fœminæ vel viri sedentarii ab illo penitus immunes sunt; symptomata aliorum pæne omnium morborum æmulatur; quamcunque enim corporis partem insederit, symptomata qualia ei parti competunt, statim producit. In capite *apoplexiam* facit, quæ similiter hemiplegia solvitur. Spasmos horrendos gignit *epilepsiæ* similes, paroxysmum hystericum proprie dictum faciens, vulgo *uteri strangulatum*. *Cephalalgiam* intolerabilem excitat, *clavus hystericus* nominatur, dolorem transverso pollice possis contegere. *Palpitationem cordis* præcipue *chlorosi* laborantibus concitat. Aliquando (sed rarius) pulmones obsidet, & *tussim* excitat fere continuam sine expectoratione. *Dolores colicos & illiacam passionem* nonnunquam æmulatur, & interdum *ictero* paroxysmus solvitur; hoc genus in fœminis laxiori corporis habitu præditis locum habet; de salute plerumque desperant. Paroxysmum *nephriticum* aliquando mentitur. In ventriculo *vomitum*, in intestinis *diarrhœam* efficit, sine dolore tamen. Partes externas non raro occupat dolore; præcipue in dorso, & aliquando tumore maxime in cruribus & tibiis; tumores ab *Hydropicis* discriminantur, in eo quod majores sint tempore matutino, & vestigium digiti impressi non retineant. *Dentes* etiam interdum afficit. Dolorem in dorso certo certius presentiscunt, quotquot hoc affectu tanguntur.

Externarum partium *refrigeratio* his omnibus quasi viam sternit, & plerumque non nisi finito paroxysmo dispellitur. Adsunt in fere omnibus spirituum dejectiones & subsidentiæ, risus & lacrymæ sine ulla προφάσει. Et postremo (quod tristissimum est) magis *animo* ægrotant quam *corpore* hoc modo afflicti. Urina limpida & magna quantitate excernitur, quod signum est *pathognomicum*. Ptyalismus nonnunquam eo gradu laborantes afficit, ut mercurio delibutos facile crederes. *Flatus nidorosos*, nunc *acidos* eructant, attrocissima *animi pathemata* in sinu fovent.

(*Causæ*. Art. 397. Causæ *procatarctica* sunt vel vehementiores corporis motus, vel etiam multo sæpius violentæ quædam *animi commotiones* a repentino aliquo sive iræ, sive doloris, & similium passionum insultu. Causa efficiens est ἀταξία spirituum animalium, „ Secundum mentem quorumdam pathemata, „ *vapores* vulgo dicta alterutro, tanquam causa immediata, fun„ damento niti, viz. *nimis titillante*, *vel molestiore quadam in*„ *effabili sensatione* præter modum partes illinc, irritante, vel „ hinc vellicante; unde secretione, evadunt valde impares & „ male comparatæ. „

(*Indicatio curativa*.) Art. 398. Præcipua indicatio curativa sanguinis corroborationem indigitat; ideoque post debitas *evacuationes* (ubi indicantur) *chalybeatis*, *amaris*, *corroborantibus* & *volatilibus* cura perficienda est. Chalybeata fœminis quandoque magnas tum animi tum corporis perturbationes inducunt; in hoc casu exhibe *laudan. liquid.* guttas aliquot sing. nocte in *aq. aliqua hysterica*. *Aquæ minerales* omnes chalybis præparationes longe superant. *Limaturæ ferri crudæ* in robustis corporibus cum majori fructu exhibentur, quam quævis præparatio. Aqua communis imprægnata *ferreis clavis & calceis equinis*, &c. medicamentosa evadit æque ac *aquæ minerales*. Inter bibendum *aquas ferreas*, si aliquod symptoma gravius acciderit, quod potationi aquarum referri potest, tunc ab iis abstinendum, donec symptoma istud evanuerit: in earum usu ad sex septimanas ad minimum perseverandum est; *zingiber conditum*, *& semina carui saccharata* ad ventriculum calefaciendum sunt subinde sumenda, dum *aquas* bibunt. *Theriaca Andromach.* & *vinum Hispanicum* multum laudantur. *Cortex Peruvianus* in hoc morbo eximias vires obtinet, præsertim feminis, quæ spasmis afficiuntur, ut & *diæta lactea* in *colica hysterica*. *Equitatio* usus est eximii. In paroxysmo ad fœtida confugiendum est, quæ spiritus in ordines compellunt; quæcunque fœtent huic intentioni inserviunt. In doloribus vehementioribus, vomitionibus, & diarrhœis ad laudanum tanquam ad sacram anchoram confugiendum est.

Vuil.

(*Paroxysmi hysterici descriptio.*) Art. 399. Hystericæ affectionis signa sunt motus in imo ventre, ibidemque velut *globi* cujusdam ascensus, dein rugitus, aut vomendi nixus, hypochondriorum distentio & murmur cum flatuum eructatione, respiratio inæqualis ac ut plurimum impedita, præfocatio in gutture, vertigo, oculorum inversio aut rotatio, sæpe risus aut fletus, fabulatio absurda, quandoque *ἀφονία* & *ἀκινησία* cum pulsu obscuro aut nullo & aspectu cadaveroso, interdum motus convulsivi in facie & artubus, & nonnumquam in toto corpore.

(*Symptomata in viris.* Art. 400. Symptomata hujus morbi in viris sunt, quæ sequuntur, cardialgia, flatuum ingens proventus, rugitus ac crebra vomitio, in sinistro hypocondrio distentio, ac subtus *ventriculum* pulsatio immanis sentitur, borborygmi & murmura. In *thorace* constrictio & angustia, respiratio difficilis, cordis tremor & palpitatio, spirituum deliquia. In *capite* dolores atrocissimi, scotomiæ, vertigines, vigiliæ pertinaces, cogitationum æstus & fluctuatio, animi incertitudo, phantasia perturbata, rei cujusque formido & suspicio, morborum, quibus immunes sunt, possessio imaginaria, melancholia & mania, dolores vagi, spasmi, stupores, sudores nocturni, febres erraticæ, &c. sputatio fere continua. *Highmorus* supponit præcipuam hujus morbi causam esse in vitiosa ventriculi constitutione.

(*Curatio.*) Art. 401. Ad therapiam quod attinet, quoniam quamplurima symptomata sunt *convulsiva*, ideo constat remedia *antispasmodica* potissimum indicare. In paroxysmo *fœtida* interne atque externe valde prosunt; nonnullis convenit in medio paroxysmo *aq. frigida* haustum, in qua *camphora* deflagravit, propinare. Extra paroxysmum *evacuationibus* necessariis factis, medicamenta vulgo *digestiva*, quæ ventriculi tonum ac fermentum spectant, locum habent; talia sunt *tinctura sacra*, *elixir propriet. pulv. ari comp. sal. absynth. cremor. tartar. vitriolat. vitriolum Martis*, &c. „ Inter digestiva & chalybeata pro certo emi„ nent virtutes *entis Veneris*; utcunque tamen an sit revera *ano„ dynum*, ut a quibusdam perhibetur, dubius hæreo; nondum „ enim satis compertum habui. „ Externe *fotus stomachici*; postremo ex medicamentis *chalibeatis* maximum juvamen sperandum est. Potus assiduus *coffee* aut *thea* paratus nonnullis emolumento fuit; *acidula* fere semper cum fructu sumuntur. *Pil. nostr. hystr.* in paraxysmo & extra; ℞. *Facul. brion. asa fœtid. castor. ana* ℥j. *sal. coral. succin. Jovis ana* ℥ß. *galban. in aq. bryon. comp. solut. q. s. f. massa.*

Purcellii sententia.

(*Hic affectus est morborum legio.*) Art. 402. Hysterica passio (inquit *Galenus*) unum quidem est nomen, varia tamen & innumera accidentia sub se comprehendit. Inter alia symptomata hoc morbo occurrentia perquam notabilis est sensus *frigoris*, quem percipiunt ægræ per dorsum assurgentem & mox per universum corpus diffusum, sequitur cephalalgia, & nonnunquam cordis palpitatio, & animi deliquium, & deinde brevi sensim ad se redeunt: in aliis præterlapso frigore succedit insignis calor, qui pleraque symptomata antedicta cum aliquot novis accersit; interdum in initio paroxysmi frigus est vix perceptibile, & tunc symptomata graviora non nisi post accessum caloris tragœdiam agunt. Propter diaphragmatis & musculorum respirationi inservientium violentum ac perpetuum spasmum fœminæ hystericæ quandoque diutissime procumbunt instar mortuarum sine (sensibili) respiratione, immo interdum per integrum diem & diutius. Probe animadvertendum est hunc morbum ire & redire, & suos habere paroxysmos, etiamsi non certis ac statis periodis recurrentes, sicut febrium intermittentium.

(*Causa.*) Art. 403. Causa primaria hujus affectus sunt *cruditates & coctiones vitiosæ*, quæ plerumque ante adventum paroxysmi in ventriculo gravedinem ac perturbationem, in intestinis murmura ac borborygmos pariunt, inde producitur spirituum ἀταξία, quæ est *causa proxima* reliquorum symptomatum; *causæ remotiores* ex errore aliquo circa sex res non naturales suboriuntur.

(*Metodus therapeutica.*) Art. 404. Ad theriapam rite instituendam accurate distinguendum est medico de constitutione patientis, an sit sanguinea & biliosa, vel pituitosa ac melancholica, & etiam de cruditatis peculiari genio, utrum sanguinis crasin nimis laxam & ebullitionibus proclivem. Affectionum Hystericarum cura *huic fundamento* maxime innititur: ex his etenim inter se plane discrepantibus oriuntur indicationes longe a se invicem diversæ. Sensatio frigoris in dorso, item pulsus debilis & tardius sanguinis lentorem arguunt: pulsus celerior, calor ingens frigus excipiens, odor moschi, zibethi, ambræ, paroxysmum accersens, &c. statum sanguinis esse laxiorem & fermentiscibilem indicant.

(*Curatio.*) Art. 405. E paroxysmo excitandæ sunt, naribus *volatilia & fœtida* admovendo, *plantas pedum titillando* (experimentum est *Dolæi*) & in graviori casu *apoplectico* scilicet, *punctionibus*, *scarificationibus*, *vesicantibus*, *ustionibus*, *sartagine calefacta*, &c. sunt suscitandæ. Iis, quarum san-

sanguis est viscosus & nimis tenax, convenit *venæsectio*, & postridie vel die sequenti *emeticum*, vel, si minus congruum judicatur, *catharticum*, his ita præmissis, ad *attenuantia & aperitiva* accedendum est; & hic apprime conducunt jnscula ovin. vel gallin. cum *radicibus & herbis aperitivis*, & *rubigine ferri* (in nodul. ligat.) incoct. (vel, si ob ferrum incoctum ventriculus nauseat, forsan non erit minus efficax, si singulis auroris post medicamentum aliquod *chalybeatum* assumptum superhauriatur catillus istiusmodi jusculi.) Potus quotidianus sit *vinum Gallicum* aqua dilutum cum gut. xxv. vel xxx sp. sequent; ℞. *Sal. volat. oleos.* ℥iij. *sp. lavend.* ℥j. m. In hoc affectu nullum remedium efficacius datur quam *radix hellebori* vel ejus *extractum*. Constat ex solo usu *elect. chalybeat.* seq. (℞. *Cort. Peruv. pulverisat.* ℥ß. *coral. rub. ocul. cancr. præp. ana* ℥iij. *ferr. rubiginos.* ʒiiß. *sal. absynth.* ℈ij. *cum q. s. syr. absynth. f. electuarium*) Fœminas quamplurimas Hystericas curatas esse. In *altera crasi*, ubi sanguis est nimis laxus & ebulliens, indicantur remedia calorem *temperantia*, *venæsectio*, *emulsiones*, *cortex Peruvianus*, *aq. Tunbrigenses*, *Bathonienses*, *jusculum cancrorum fluviatilium*, &c. Accuratam sane horum affectuum historiam, symptomatum ætiologiam nobis dedit laudatus author in tractatu suo eleganti *de hysteria*, idiomate vernaculo conscripto.

Ettmulleri sententia.

(*Mali Hipochondriaci symptomata præcipua.*) Art. 406. Malum Hypochondriacum est affectus ex multis symptomatibus diversimode complicatus, a cruditate acida plus minus viscida in primis viis natus; cujus eminentior gradus vocari solet *scorbutus*. Inter signa primaria sequentia sunt eminentiora, viz. cum adsunt pathemata stomachi non rite digerentis cum symptomatibus circa abdomen, cum torminibus & flatibus intestinorum, alvi obstructione, corporis perturbatione, &c. Sed non omnia in omnibus; ordinario motiones, & plus minus dolores, murmurationes, distentiones, & aliæ abdominis affectiones, cum præcordiorum angustia, & respirationis difficultate, flatibus & scotomatibus, vel vertiginosa affectione rationem formalem constituunt. Est affectus quidem complicatissimus; tres fere gradus paroxysmi statuuntur, viz. primo dum *respiratio est libera*. 2. Quando *hæc impedita, & pulsus* fere cessat. 3. Quando etiam *convulsiones* superveniunt.

(*Curatio.*) Art. 407. Emplastrum e *galbano* cum aliquot granis *zibethi*, umbilico apponi debet; *zibethum* enim umbilico illitum suffocationes Hystericas insigniter alleviat, modo non nares nimium feriat. *Enemata* conducunt ex *carminantibus cum ol. succini & salibus volatilibus* item ex *urina sani*; ut & *clysmata terebynthinata*. Misturæ ex *salibus volat.* cum *castor. & opiatis*

optime

optime paroxysmum sedant, conducunt etiam *trochisci de myrrh. stercus equinum maris* est remedium nulli cedens; *succus ejus cum vino*, vel *decoctum* propinatum expectando sudorem est incomparabile in, vel extra paroxysmum; *fuligo furni splendens* est medicamentum pro pauperibus, item *flores sulph. cum N. M. & theriaca* in vino solut. cum additione *castor.* In graviori malo exhibere soleo potionem seq. deterrimi quidem saporis, sed præsentanei effectus; ℞. *Aq. mentha flor. sambuc. matricar. ana* ℥j. *essent. castor.* ʒiß. *ad* ʒiij. *sal. volat. C. C. gr.* xij. *succin. gr.* viij. *laudan. hyster.* ℈ß. *syr. e cort. aurant.* ℥ß. *m.* capiatur expectando sudorem. In specie *sclarea* (horminum hortense) vel ejus decoctum est experimentum singulare paucis notum in suffocatione uterina.

Lovveri sententia.

(*Boulimia*) Art. 408. Melancholia Hypochondriaca affecti humore salino in ventriculo deposito magna *boulimia* sæpissime tentantur, & quamdiu appetitus iste durat, ab omni dolore corporis immunes sunt, humore vero isto acri & ferino, metastasi quasi facta, in alias corporis partes deposito, cruciatus & spasmi ciuntur, interea etiam ut ventriculi appetitus omnis & digestio propter defectum ejus penitus flaccescat, quod Hypochondriacis fere omnibus solemne est, atque malæ sanguinis diathesi, potius quam lienis vitio, proxime imputari debet. De corde p. (147.)

Farrago sententiarum.

(*Prudentia opus est in medico.*) Art. 409. Morbi longi, teste *Platone in Timao*, blandissime tractari expetunt, non vehementioribus irritari. „ Mens ipsa ægroti frequentissime adeo insigniter „ afficitur in hoc morbo, ut sæpius cogatur medicus aliquid „ admittere, quod jubent *consuetudo*, *opinio vulgi*, *superstitio pra-* „ *judiciata*; quod tamen sana ratio e contra vetat. „

(*Diagnosticon singulare.*) Art. 410. Mulieres hystericæ sensum quendam *frigoris in vertice capitis* pati solent, estque hoc præcipuum hysteriæ diagnosticon. *Baglivius.*

(*Bezoarticum Joviale.*) Art. 411. *Bezoarticum Joviale* est præstantissimum remedium & infallibile in affectibus hystericis, ut pluries mirati sumus. *Idem.*

(*Emeticorum efficacia.*) Art. 412. In affectionibus hypochondriacis *vomitus* est ante omnia provocandus; sic enim fomes subtrahitur morbo, & revera est basis curæ. *Pitcairn. in M. S.* In hoc consentientem habemus doctissimum D. *Vvodvvard*, mihi amicissimum.

(*Remedia varia.*) Art. 413. Remedia sequentia quamplurimis indicationibus satisfaciunt, si quis cognoverit uti. *Aurum*

Molai-

Mosaicum, cerevisia hysteric. Fulleri. Chalybs sine acid. Batean. Decoctum nigrum (Art. 48.) *elect. hysteric. elect. Peruv. epipleptic. & enem. hysteric. Fulleri. Ens Vener. flor. sal. armoniac. martiat.* Infusum amarum sequens ℞. *cort. Peruv. crasse pulv.* ℥ij. *tart. alb.* ℥ij. *serpent. virgin.* ʒiß. *infund. frigide in vin. rub.* ℔ij. *coletur usus tempore. Infus. chalybeat. amar.* (Art. 48.) *Mistura ecphractica, julap. camphorat. mistura hysteric. spirituos. & pil. hysteric. Fulleri. Pulvis ad guttetam, pulv. hysteric. Bat. sal. Jovis tinctura asa fœtid. tinctur. epileptic. Fuller. sp. C. C.* ℔. *succinat. tartarum vitriolatum, vitriolum Martis &c.*

MEMORIA LÆSA.

(*Memoria ætiologia.*) Art. 414. Inter omnes animæ humanæ facultates ne una quidem tanta difficultate & molestia philosophorum animos exercuit ac *Memoriæ ætiologia*. Non pauci sunt, qui opinantur istam facultatem construi ex repositorio variarum idearum, sensibus oblata occasione primitus collectarum & cerebro cum signaturis quibusdam ordinate depositarum, unde ad usus futuros tanquam ex promptuario ad libitum evocantur: sed duæ admodum graves obtrudunt difficultates, nimirum, in tanta rerum accumulatione quomodo fieri potest, ut aliæ aliis minus obliterentur & confundantur; & quo artificio mens ipsa ex adeo grandi idearum multitudine illas præcise expergefacere & compellare potest cæteris silentibus, quas singularis usque usus pro varia rerum exigentia exquisite postulat. Exclamandum sit necesse est *Plasmatio nostra mira est, & mirabile opificium corporis nostri!* Prodigiosæ fuerunt in omni ævo quorundam hominum *memoriæ, v. g. Seneca, Portii Latronis, Cyri Regis; nostratium quoque Reynoldi Episcopi, Vvallisii &c.*

Sennerti sententia.

(*Memoria læsa.*) Art. 415 Memoriæ læsæ exempla notabilia apud authores passim occurrunt. *Christophorus a Vega* refert *Franciscanum quendam* ex acuta febre ita memoriam amisisse, ut, etsi prius esset *theologus*, postea nec *literas* agnosceret, & neque *nomina rerum*, quæ sibi assidue in usu erant, memoria teneret.

(*Intemperies cerebri.*) Art. 416. Si intemperies cerebri sit frigida & humida, somnus est longus & profundus; si humida tantum, est longus sed non profundus; si frigida tantum, moderate somnolenti sunt; si frigida & sicca, non sunt somnolenti. Si absque causa externa memoria subito lædatur, imminentis *apoplexiæ, epilepsiæ*, aut *paralyseos* est indicium, si homini alias salvo id accidat. Difficulter curatur, quæ a *malignis morbis, venenis*, aut *philtris* ortum habet.

(*Curatio.*) Art. 417. Anacardium tanquam specificum decantatur, & revera interdum egregios edit effectus, sed ejus usus peri-

periculo haud vacat. (vid. locum, item *Raii hist. plant.*) Abstinendum est a carne porcina, anatina, anserina, & piscibus. præsertim mollioribus, lacte, caseo, leguminibus, brassica, lactuca, papavere, fructibus horæis, & quæ vaporosa sunt, crassæ substantiæ, & coctu difficilia; vinum moderate sumatur, aer sit tenuis, cerevisia pura, corpus exerceatur moderatis laboribus, somnus non mox a cibis ineatur, vitetur diurnus, noctuque sit moderatus, fugiat mœstitiam & animi solicitudinem, & ad lætitiam disponatur, a Venere abstineat. Hoc in casu in usum revocantur hæc & similia; *Rad. paon. mar. zedoar. valerian. maj. flores tiliæ, lilior. conval. primul. veris, rad. calam. aromat. sem. sinap. spec. diambr. sine odoratis, sp. lavendul. castor. ambra grisea, col. cinnamoni,* &c.

Ettmulleri sententia.

(*Tantum scimus quantum memoria tenemus.*) Art. 418. Tantum saltem scimus, quantum memoria comprehendimus, & cum judicio ponderamus, & applicamus. Certum est cerebrum esse memoriæ subjectum radicale, quomodo autem fiat, nescio. Venus nimia memoriam debilitat, maxime in senibus.

(*Curatio.*) Art. 419. *Cubebæ* N. iij. mane jejuno stomacho comestæ insigniter acuunt ingenium & memoriam; *ambra* est omnium optima medicina in firmandis viribus animalibus, & roboranda memoria, omnibusque mentis actionibus, adeo ut nihil æque fulciat senes labascentes; elegantissima est tinctura cephalica ex granis *chermes & ambra cum spiritu lilior. conval.* &c. Sed notandum est quod ex crebriori usu, *ambra* plus nocet quam prodest præmaturam *stupiditatem* inferens; prosunt *masticatoria*, & *capitis lotiones, thea, salvia, rosmarinus,* &c.

(*Vires radicis cassummuniar.*) Art. 420. „ In praxi nostra tabellas „ sequentes, præmissis rite universalibus, hoc affectu laboranti „ cum fructu maximo, multis abhinc annis exhibui; ℞. *Rad.* „ *cassummuniar. subtilissime pulverisat.* ʒj. *spec. diambr. sine odoratis* „ ℥ij. *sacchar. albiss. duplo pondere* f. tabellæ frequenter in die ma- „ xime vesperi & mane comedend.

ANIMI MORBI.

(*Animi morbi.*) Art. 421. Qui laborant animi pathemate corripi potissimum solent morbis *ventriculi*, ut inter cæteros observare licet in mœrentibus, qui conqueruntur primo de languore ventriculi, mox vero de *inappetentia*, oris amaritie, & siti circa horas matutinas, cruditatibus acidis & nidorosis, flatibus & tensionibus hypochondriorum, aliisque læsæ chyloseos malis.

(*Morbus durante passione vix curabilis.*) Art. 422. Si quis morbus durante animi passione ægrum corripuerit, solet interdum tamdiu durare quamdiu ipsa animi passio, & potius in alienæ

speciei

speciei morbum mutabitur, quam ægrotantem liberum relinquet.

(*Quomodo tractandi sunt.*) Art. 423. Morbi ab animi pathemate pendentes blande ac leniter tractandi sunt, a nimia remediorum copia & vehementia quam maxime abstinendum.

(*Symptomata anomala ab animi passionibus.*) Art. 424. Quando morbus aliquis remediis debite præscriptis cedere nolit, insolitisque quibusdam modis, atque a sui natura valde remotis progreditur, suspicandum erit de *ocultis animi passionibus*. Inter solatia ægrotorum animo laborantium magnam vim obtinet *musica* (inquit *Blaglivius*.)

MANIA & MELANCHOLIA.

(*Mania & melancholia.*) Art. 425. „ Mania cum melancholia „ talem habet affinitatem, ut non raro mania in melancholiam „ transeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid ha„ bent, ut observavit *Dodonaus*; ideoque in eodem capite tra„ ctandi sunt hi duo affectus.

Cœlii Aureliani sententia.

(*Melancholia descriptio accurata.*) Art. 426. In melancholia adest animi anxietas atque difficultas, mœstitia cum silentio & odio conviventium, nunc vivendi, nunc moriendi cupido cum suspicionibus velut insidiarum sibi paratarum; item inanes fletus, atque murmura vacua, & rursus hilaritas magis post cibum cum inflatione præcordiorum, capitis gravedo, color luridus cum nigrore, aut sublividus, corporis tenuitas, virium debilitas, indigestio cum ructationibus odoris tetri, intestinorum tormina, vomitus humorum diversicolorum & similium per podicem egestio. „ Qui gravius laborant, sese vel pecudes esse vel „ testaceos, vel etiam vita defunctos credunt; quare alii galli„ nacei cantum voce imitantur, alii occurrentibus cedunt, ve„ riti ne (testacei cum sint) diffringantur, alii cibum perti„ nacissime recusant, amissan esse vitam rati. "

Riverii sententia.

(*Mania & melancholia quomodo distinguitur.*) Art. 427. Melancholia est delirium sine febre cum timore & mœstitia; & sic distinguitur a *mania*, quæ est cum furore & audacia. Ex varia melancholici humoris dispositione maxima deliriorum varietas emergit; unde alii putant se este reges, vates, alii grana tritici, alii vitreos, ceram, alii se esse canes, feles, gallos, &c. existimant, indeque voces horum animalium imitantur, &c.

Varia

(*Varia sunt deliria pro varietate constitutionum.*) Art. 428. Varia sunt deliria in variis ægrotantibus pro majori vel minori causæ vehementia; alii enim feroci iracundia rapiuntur, & obvios quosque invadunt, & proprias vestes dilacerant, sibique ipsis interdum violentas manus inferunt, Alii vero mitiores & pacatiores sunt, nullamque adstantibus noxam inferunt, sed tantum varios sermones & ridiculos proferunt; interdum canunt & rident, & symptomata patiuntur, quæ in melancholia & stultitia solent contingere. Melancholia errabunda *mense Februario* homines potissimum infestat: ægri ne horam in uno loco manere possunt, sed continuo vagantur, quo vadant nescientes.

(*Lycanthropia.*) Art. 429. „ Admirandam melancholiæ, vel „ maniæ speciem apud *Oribasium* descriptam legimus, quam „ γυκανθρωπίαν vocat. Hujusmodi delirio affecti foras noctu „ vagantur, lupos quodammodo æmulantes, aspectu pallidi, „ luridi, os oculosque valde sicci, crura contusionum ac vulne- „ rum plena; circa defunctorum monumenta ad instar *Dæmoniaci Evangelici*, plerumque versantur. Vide, *Ferina, Histor. Medic. p.* 18.

(*Difficile curatur.*) Art. 430. Humor melancholicus *flagellum, crux* aut *opprobrium* medicorum appellatur, quoniam vim remediorum eludit, solvitur interdum melancholia per fluxum *hemorrhoidum* vel per *scabiem*, aliosque morbos *cutaneos*.

(*Quibus remediis tentanda est.* Remedia in affectus hypochondriaci curatione proposita hic locum habent; ℞. *Aq. nymph.* ℔j. *sal. prunel.* ℥j. *camphor.* ℈j. misce, & cum lineis complicatis admoveatur tepide sincipiti in maniacis; utilissimum quoque est *epithema ex sacchar. Saturn. & aq. spermat. ranarum.*

Vvillisii sententia.

(*Melancholici cogitabundi.*) Art. 431. Melancholici in cogitando fere continuo occupantur, & inter cogitandum res pauciores quam antea solebant, animo comprehendunt; ita quidem ut sæpe dies & noctes idem objectum animo volutent, de rebus aliis, quæ interdum sunt longe majoris momenti, nihil solliciti; & etiam objecta fere omnia iis deformia, & velut sub larva apparent.

(*Quomodo se habent maniaci.*) Art. 432. Hæc tria fere omnibus maniacis accidunt, viz. 1. eorum *phantasia.* sive *imaginationes* cogitationum impetuosarum æstu perpetuo occupantur, ita ut varia sibi obmurmurent, aut clamando & ejulando proferant, 2. *Notiones* sive *conceptus*, aut incongrui sunt, aut sub specie falsa sive erronea repræsentantur. 3. Illorum delirio *audacia* & *furor* adjunguntur, contra in *melancholicis*.

(*Curatio.*) Art. 433. Helleborus ab *Hippocrate* ita crebro præscribitur, quoniam tunc temporis alia *cathartica* saltem in frequenti

quenti usu, vix innotuere; jam vero longe præstat *lenioribus & mitioribus* humores subducere. *Emetica* sequentia sunt maxime utilia: ℞. *Sulp. antimon. a gr. vij. ad x. crem. tart.* ℈ß. m. ℞. *Mercur. vitæ. gr. vj. vel vij. tart. vitriolat.* ℈ß. m. ℞. *Extract. hellebor. nigr. calomel. ana* ʒj. *f. pil. cathartic.*

Ettmulleri sententia.

(*Differentia melancholiæ a delirio melancholico.*) Art. 434. Affectus Melancholicus seu Melancholia differt a delirio Melancholico; prior est quando homo est nonnihil mœstus & morosus, facile subinde irascitur, ipsi nihil arridet, cogitabundus est; ubi vero taliter affectos supervenit *phantasma* constituit *delirium Melancholicum*, in quo ægri sunt timidi, anxiosi, & quasi in angustiis constituti videntur, adeoque quæcuuque vident vel audiunt, sibi pejora & periculosiora persuadent, & licet interdum vident, & læti videntur, quando putant se esse divites, &c. nihilominus non est revera hilaritas, non verum gaudium, sed potius apparens, & cum risu *Sardonico* conjunctum, transitorium, & facile succedit novus mœror, & præcordiorum anxietas, sine causa iterum rident, & parum aut nihil omnino dormiunt, sed cum terrore evigilant.

(*Fundamentum melancholiæ.*) Art. 435. Mores animi sequuntur temperamentum corporis. Fundamentum Melancholiæ semper circa hypochondria consistit, utut remotior causa interna subinde aliunde oriatur, in quo puncto lien & uterus incusari solent.

(*Origo mali expiscanda est.*) Art. 436. In Melancholicis imprimis *acidum vitiosum* in primis viis abundat, hinc frequenter sunt voraces. Expiscanda est mali origo. an ex tristitia & animi affectibus, vel ex sanguine Melancholico, in priori casu *pulsus* est valde obscurus, inæqualis & pene deficiens & vermicularis.

(*Curatio melancholiæ.*) Art. 437. In *vomitoriis* consistit radix curæ Melancholiæ, & *antimonialia vomitoria* exhibenda sunt in larga dosi. Melancholici & Maniaci odio suum habent medicum, etiam curati licet. Alvus servanda est lubrica cum *extracto hellebori & mercurio dulci*, quod est *alterativum* æque *ac laxativum*, ut etiam est *lapis lazuli*; in usum revocanda sunt remedia *antiscorbutica*, *marciata*, *acidulæ*; *saccharum Saturni* specificum habetur; *tinctura coral. confect. alkerm. ambra*, *fumaria*, *anagallis*, *hypericum*, *crocus*, *camphora*, *vinum generosum*, &c. laudantur. Emplast. ex *tacamabac.* capiti raso applicetur. In delirio Melancholico *opium* nullum sortitur effectum; licet dupla aut tripla dosi propinetur, ægri *agrypni* manent, & ferociores fere evadunt.

(*Maniæ definitio &c.*) Art. 438. Mania sive insania est delirium

sine

sine febre cum insigni furore & audacia, exuta quasi omni ratione, ægri pertinacissime vigilant, interdum per aliquot menses. Tres circumstantiæ sunt maxime notandæ, nempe, *furor insignis*, *robur stupendum*, & *frigoris tolerantia* plane mirabilis.

(*Curatio maniæ.*) Art. 439. Radix curationis consistit in validis *vomitoriis* sæpe repetitis, convenit etiam *venæsectio*, præ reliquis *radix hellebori albi* est *vomitorium* maxime proficuum, sequenti modo præparata tuto propinari potest. ℞. *rad. hellebor. alb. a* ℈ß. ad ℈j. coque in vino donec mollescat, tunc abjiciatur vinum istud, & radix in vinum aliud injiciatur, & ita per noctem relinquatur in loco calido sine coctione tamen, postea coletur expressione levi vel forti, prout magis vel minus validum postuletur, vires sunt optimæ, nec unquam satis laudatæ; *nitrum crudum* & omnia *nitrata* summe conveniunt, remedia pro cura *melancholiæ* hic quoque locum habent. Immersio subitanea in *aqua frigida* quandoque prodest.

Farrago sententiarum.

(*Boerhaave.*) Art. 440. De horum affectuum *origine*, *incremento*, & *ætiologia* videatur *Boerhaave*. In sectis cadaveribus Mania demortuis (inquit D. *Shavv*) nihil alienum a sanorum corporibus invenitur, nisi forsan *induratio meningis cerebri exterioris*, quæ probabiliter ejudem oscillationes liberas plurimum immutat, & interturbat, unde spirituum animalium distributio valde enormis ac perturbata evadit.

(*Lætitia.*) Art. 441. Cum melancholici plus justo lætentur, indicium est ac præludium instantis *maniæ*.

(*Remedia varia.*) Art. 442. Succus *hederæ terrestris* intus sumptus ad ℥ij. vel iij. singulis diebus valde commendatur ad hunc morbum vincendum, item linimentum ex *eodem succo* confectum pro capite raso inungendo curam promovere creditur. Specifica duo simplicia adeo deprædicata sunt *hypericon* (*Fuga Dæmonum* dictum) & *anagallis*. *Angelus Sala* pro arcano habuit tincturam *hyperici*, & aliquando cum careret tinctura, decoxit *summitates* ejusdem in vino Rhenano & cerevisia tenui: atque utiliter propinavit. Decoctum *anagallidis flore purpureo* (dos. ℥iv. ter in die) præmisso prius semel *vomitorio* tanquam specificum commendatur ab *Ettmullero*, *Hartmanno*, *Vvillisio*, *Sennerto*, *Quercetano*, &c.

(*Alia.*) Art. 443. Seqnens emeticum, quod fortissimum est, in hospitio mente captorum frequenter propinatur, ℞. *succ. fol. asari* ʒvj. *vel* ℥j. *aq. card. ben.* ℥ij. *oxymel. scillitc.* ℥ß. *m. f. potio* Pharm. pauper.

Ce-

Cerevisia melanagoga.

℞. Rad. hellebor. nigr. ℔ß. jalap. ℥vij. hermodact. ℔ß. coq. in cerevis. nov, cong. xxiv. ad cong. xviij. addendo sub finem coction. sen. alexandr. ℔ij. rad. rhabarb. ℥vj. tart. alb. ℥iv. sem. coriandr. ℥vj. rad. liquirit. limatur. chalyb. ana ℥iv. fol. cochlear. hortens. M. iv. colaturæ add. fermentum.

Cerevisia ad Melancholiam.

℞. Fol. marrhub. alb. M. iv. coq. in cerevis. nov. cong. vj. ad cong. iv. cola & in doliolo suspendatur saccul. seq. ℞. Rad. chin. nodos. pæon. mar. ana ℥ij. polypod. ℥j. lapath. acut. ℥iij. Raphan. sylv. ℥x. fol. ling. cervin. M. iij. summit. hyperic. p. vj. cort. fraxin. ℥iv. bacc. junip. sem. dauc. ana ℥j. rasur. stanni (in nodul.) ℥iv. ferri rubiginos. ℔j. includ. omnia in saccul. &c. *Pil. de lapide lazuli, flores salis armoniaci martiati*, &c. sunt remedia proficua: Nescio an vires camphoræ, Regiæ societati a Dre. Kennier sesquianno abhinc communicatæ, ad hos contumacissimos affectus expugnandos ulterius tentatæ fuerint, necne. Dosis in his casibus est ad semidrachmam omni nocte, præmissis universalibus, & aliis remediis cephalicis & alterantibus non penitus neglecti. Philosoph. transact. N. 400.

DELIRIUM RABIOSUM SIVE HYDROPHOBIA.

Cælii Aureliani sententia.

(*Hydrophobia.*) Art. 444. Ex morsu animalis rabidi homines in delirium rabiosum sive hydrophobiam incidunt, quidam celerius, quidam tardius, post annum vel eo amplius, sed frequentius post dies quadraginta.

(*Signa hydrophobiæ præsagientia & præsentia.*) Art. 445. Signa præsagientia sunt anxietas quædam, iracundia, somnus suspensus & turbatus, stomachi gravedo, oscitatio, & extensio frequens membrorum, insueta querela de aere quamvis sereno, parva bibendi voluntas. Signum præsentis mali ad epicem provecti est omnium potulentorum timor & abhorrentia.

Meadii sententia.

(*Morbi progressus.*) Art. 446. Morsus canis rabidi hoc habet in se singulare & stupendum, quod interdum malum non prius detegatur, quam memoria illius causa penitus obliterata sit;

vulnus enim est *æque medicabile* ad communes morsus sanorum animalium: Sed quandoque longe post dira symptomata exsurgunt, post duos vel sex menses, interdum post annum integrum vel diutius, vel frequentius post quadraginta dies sentiuntur dolores vagi per universum corpus, maxime circa partem læsam; æger evadit anxius ac tristis, & ad iracundiam proclivis; pulsus intermittit cum tremore aliquali & tendinum ac nervorum spasmis; adest insignis calor internus, & sitis, & postremo aquæ timor & abhorrentia (quod *essentiam* morbi constituit) adeo ut ne quidem conspectum potulentorum sine maxima consternatione ferre possit, multo minus unam guttulam deglutire valeat; atque hoc est signum *pathognomonicum* morbi consummati, quod tamen non accidit nisi sub ejus finem & ultimam *catastrophen*, nempe diebus duobus vel tribus ante obitum, cum morbus sit prorsus insanabilis.

(*Quid faciendum est in recens vulnerato.*) Art. 447. Sicut in aliis morsibus venenatis, ita speciatim hoc in casu *Galenus* prudenter admonuit vulnus amplificare per *incisionem circularem*, *cauterio* inurere, & ulcus *apertum* servare per dies 40. ad minimum: sin vero hæc methodus nimis dura & inhumana videatur, sufficere licet *cucurbitula* applicata virus extrahere, prægressa prius profunda scarificatione. Sola applicatione *unguenti Ægyptiaci* quam calidissimi recens vulneratum feliciter servatum novi.

(*Cura interna.*) Art. 448. Si quando remedia externa omnino omittantur, vel saltem haud recte vel tempestive adhibeantur, cura internis magna ex parte tentanda est; *alexipharmaca* sunt propinanda, inter quæ præ reliquis omnibus *cineres cancrorum fluviatilium* veteres medici uno ore magnopere extollunt; *Galenus* ait neminem periisse, cui hoc remedium propinavit; sumendi sunt cineres ad quantitatem coch. i. vel ij. singulis diebus ad dies quadraginta, vel soli vel potius cum pulv. rad. gentian. & thur. in vino.

(*Immersio in aquam marinam.*) Art. 449. Frequens immersio demorsi in *aquam salsam marinam* optimum & certissimum omnium prophylacticorum merito perhibetur ad hydrophobiam præcavendam.

Ettmulleri sententia.

(*Delirium rabiosum.*) Art. 450. Delirium rabiosum a morsu rabidorum animalium, in specie canis, oritur, unde hydrophobia; demorsi plane rabiosi redduntur, & omnino in mores brutales transmutari videntur, nihil fere humani apud se retinentes. Præter canes, etiam *feles*, *galli gallinacei*, *equi*, *muli*, *lupi*, *boves* & similia animalia fiunt rabida, & morsus eorum sunt venenati, ut & hominis irati. Notandum est, quod etiam morsus levissimus, immo tantillus salivæ contactus in homine, ab

animali

animali rabido receptus, suo tempore rabiem inferre possit, adeo penetrans & malignum est istud seminium. In decursu morbi hydrophobia est symptoma semper conjunctum. Extant exempla quædam, licet rariora hydrophobiæ, nullo morsu animalis rabiosi prægresso, sed dubium est an in talibus præcesserit aliqualis infectio, nec ne: contagium etenim subinde ad biennium, imo ad plures annos absconditum latet, antequam in actum erumpat.

(*Signa rabiei incipientis.*) Art. 451. Signa rabiei incipientis in demorso sunt anxietas præcordiorum, iracundia sine causa, querelæ de molestia aeris ambientis, de corporis gravitate, & ineptitudine ad motum; æger melancholicus evadit, lucem fugit; a potu abstinet, in parte olim vulnerata morsicationem & titillationem, interdum dolorem sentit.

(*Hydrophobici intra triduum vel quatriduum moriuntur.*) Art. 452. In morbo perfecto ægri sunt anxii, spumant circa os, oculos horridos habent, quidam latrant instar canum, collum & fauces ringunt, liquida omnia abhorrent, insomnes permanent; in his extremis raro curantur, sed ut plurimum moriuntur inter triduum vel quatriduum post inceptam hydrophobiam.

(*Intentiones curativæ.*) Art. 453. Ex vulnere facto, quantocyus fieri potest, *malignum virus* extrahendum est, ideoque sanatio non cito perficienda est, sed vulnus potius ampliandum. Interne conducunt *cardiaca & alexipharmaca*, *tinctura bezoardica*, *spiritus theriacalis camphoratus*, &c. sed omnia dupla dosi danda sunt, & diutissime insistendum est his remediis; super locum morsum, allium, ruta, & sal contusa & mista apponenda sunt more cataplasmatis. Præ cæteris optima cura fit per improvisam in *aqua frigida* immersionem; convenit *purgatio* cum *helleboro* & *mercurio dulci*; *diuretica* prosunt; vis *cantharidum* est quasi specifica. Post scarificationem vulneris applicetur *cepa* sub cineribus assata vel sequens; ℞. *Cepam acrem* N. I. *alliorum capita*. N. 5. *theriac.* ℥vj. *ferment.* ℥ß. f. cataplasma: sunt qui addunt, *herb. rut. sem. sinap. ol. scorpion.* &c. verum promptissimum remedium est *ustio* loci affecti cum *ferro candente*: hæc omnem malignitatem destruit. Si sero advocatus sit medicus, applicanda est *cucurbitula* cum multa flamma; conducit etiam *fonticulus* prope locum affectum excitatus.

Listeri sententia.

(*Dolor in loco demorso diu post vulnus sanatum signum futuræ hydrophobiæ.*) Art. 454. Præter signa ab aliis commemorata futuræ hydrophobiæ unum se (*Salium*), quod pæcipuum & infallibile appellat, animadvertisse ait omnibus ignotum, viz. *dolor quidam in loco*

commorso, licet ulcus antea per dies & menses integre fuerit sanatum, accedens, qui intensus esse non consuevit; nisi morsus partem nervosam petierit; hic dolor a loco jam commorso incipiens leviterque patientem affligens, per partem post partem spatio 3. aut 4. dierum plus minus ascendit ad cerebrum, ubi quasi *vertiginem* causat, & *confusionem*, indeque statim homo in *rabiem* deducitur.

(*Omnes hydrophobici moriuntur.*) Art. 455. Huic prognostico (nempe *neminem aqua metu oppressum servatum esse*) consentiunt fere omnes antiqui.

(*Virus in saliva maxime consistit.*) Art. 456. Ex nostra observatione ipsam *salivam* præcipue vitiari atque in ea unicum esse virus, experimentis credo: etenim hæc fere vulnera inficere solet, & etiam sine vulnere communicari potest malum. „ Huic conjecturæ „ adstipulatur historia duorum hominum hoc malo affectorum *so-* „ *lo saliva tactu* sine recepto vulnere, itemque duorum puerorum „ in *Hibernia sola tractatione vulneris* in capite canis ab alte- „ ro rabioso demorsi pariter infectorum; historiæ prostant A- „ ctis philosophicis. Plures canibus rabiosi demorsi curæ meæ „ commissi fuerunt, sed ne unum quidem *Hydrophobiam* la- „ borantem mihi unquam contigit videre; suppeditamur exem- „ plis in Gallic. Hist. Acad. Scient. quorundam curatorum, „ etiam ubi aquarum pavores aderant, maxime *phlebotomiis* us- „ que ad deliquia iteratis vicibus celebratis; *immersionibus in* „ *aquas salsas* tantum non mortem inferentibus, & *perfusio-* „ *nem* earundem usque ad extremas vitæ oras provectis. „ Quidam medicus hydrophobici cujusdam oculis mappam crassam superinjecit, manibusque ligatis, potionem bibere invitum aliquoties cogebat; at prorsus sinistro eventu; nam statim vehementer convulsus obiit. „ Qui plura velit adeat autho- „ rem Listerum, qui elegantissimum tractatum de hoc affectu con- „ scripsit. Admiranda profecto est historia *Jacobi Corto* apud „ illum ab omnibus lectu dignissima.

Lowthorp. Philos. Transact. Vol. III. pag. 283.

(*Remedium singulare.*) Art. 456. ℞. *Rad. serpent. virgin. flor. hyperic. ana p. æ. f. pulv. dos.* ʒß. *vel* ℈ij. *in julap. cephalic.* ℞. *Fol. rut.* ℥vj. *theriac. Ven. allii, rament. Jovis ana* ℥iv. infund. in vin. Canariens. vel alb. digere in balneo per hos 4. coletur cum expressione forti, dosis ℥ij. vel iij. singulis auroris ad dies novem, maneatque æger jejunus per tres horas; *magna residuum* parti vulneratæ circumligetur & singulis diebus renovetur. Remedium hoc me nunquam fefellit. *Mayerne.*

(*Reme-*

(*Remedium topicum.*) Art. 457. Loco vulnerato quamprimum applicetur *anus galli veteris* plumis prius divulsis; & si canis rabiosus esset, gallus statim intumescet, & mox morietur, & demorsus sanabitur; si vulnus sit exiguum, ampliari debet.

(*Alia methodus.*) Art. 458. Aliter, homo morsus *in mare* quamprimum novies immergatur, & locus vulneratus cum lixivio *e cineribus quercinis & urina* eluatur & applicetur cataplasma ex *theriaca Londinensi, alliaria, ruta & sale*.

(*Electuarium.*) Art. 459. ℞. *Fol. rut. sicc. scord. ana* ℥ij. *rad. serpent. virgin.* ℨiß. *flor. hyperici* ℨiij. *theriac. Lond.* ℥j. *syr. e cort. limon. q. s. m. f. elect. pro dos.* ix una singulis anroris sumenda.

(*Lichen cinereus.*) Art. 460. *Lichen cinereus terrestris* (Raii p. 117.) cum æquali quantitate *piperis* est remedium infallibile ad rabiem præcavendam in homine ac jumento.

(*Decoctum ad morsum canis rabidi.*) Art. 461. „ Aliquando expertum vidimus *decoctum ad morsum canis rabidi pharm. Bat.* cum felici successu.

(*Signa diagnostica canis rabiosi.*) „ Postremo quoniam hoc malum a morsu animalis (& ut plurimum canis) rabiosi omnino pendet, operæ pretium esse videtur, ut accurate animadvertamus, quænam sint signa *diagnostica* canis vere rabidi, ut futurum morbum, si fieri possit, præcaveamus. „ Sequentia itaque habemus apud *Lomnium*; canis rabiosus esurit, sitit, nihil tamen cibi vel potionis sumit, oculos flammeos trucesque habet, auriculas demittit, linguam exerit, multum ore spumat, umbræ suæ oblatrat, sæpe sine omni latratu tristis atque anxius discurrit, crebro tanquam cursu fatigatus spirat, caudam gestat intortam, nullo discrimine in quosque obvios animantes impetu ac morsu fertur, præcipiti atque incerto oberrans cursu. Integri canes & conspectum & latratum ejus, qui furit, exhorrescunt, ac fugiunt. „ Primum symptoma rabiei in canibus est *insitatus tremor seu trepidatio*. „

TARANTISMUS.

(*Tarantismus.*) Art. 462. Tarantismus est rabies eorum, qui a *tarantulis* sunt morsi. *In Apulia Italiæ regione* frequenter occurrit; apud nos nusquam invenitur. Spiritus animales primario afficiuntur. Cura per *musicam* peragitur. *Clarissimus Baglivius* de hoc affectu tractatum emisit; & de eodem etiam scripsit *celeberimus noster D. Mead*, quibus remittendus est lector eruditus. Vid. etiam *Hist. de l' Acad.* Vol. VI. p. 20.

INCUBUS SIVE EPHIALTES.

Willisii sententia.

(*Incubus.*) Art. 463. Incubi paroxysmus fere tantum inter

 dormien-

dormiendum ingruit, & plerumque post stomachum cibis dyspeptis aggravatum, & decubitum in lecto supinum excitari solet: eo laborantes potissimum in pectore & circa præcordia noxam sentire videntur; nam respiratione plurimum impedita, se a pondere, thoraci graviter incumbente, opprimi putant; quod pondus nunc hac nunc illa *spectri* aut *larvæ* specie ipsorum imaginationes illudit, nec excutere possunt, nec corpus dimovere; verum post diutinam, ac interdum fere ad vitæ deliquium, in præcordiis luctam tandem evigilant, & moles imaginaria evanescit; superstite vero ut plurimum cordis tremore, & non raro diaphragmatis vibratione celerrima & violenta. Hic affectus raro ex se periculosus est.

(*Curatio.*) Art. 464. Præmissis universalibus *cephalicis* & *antispasmodicis* curatur.

Ettmulleri sententia.

(*Quomodo præcaveatur.*) Art. 465. Raro hoc malo afficiuntur, qui laudabili utuntur diæta, aut qui *sobriam* amant *cœnam*; si dormiatur in latere, elevato capite, præcavetur incubus. Ab Arabibus appellatur *epilepsia nocturna*, quia incubus habitualis & diuturnus in *epilepsiam* eandem degenerare solet, & est ejusdem prodromus in junioribus, uti in senibus *apoplexiæ*.

(*Curatio.*) Art. 466. Incubus habitualis curandus est, præmissis præmittendis, *antiepilepticis*, *martialibus*, &c. cum sobrietate conjuncta. *Lapis lazuli* laudatur.

Inter legendum.

(*Elegans morbi descriptio.*) Art. 467. *Antonius Menjoitius* hunc affectum eleganter describit; quod sit nocturna spirandi difficultas absurda superinjectæ molis opinione somniantem eludens. Pueros frequenter exercet; quia voraces plus comedunt, quam digerunt.

(*Quandoque lethalis est.*) Cum vehementior impresserit præfocatio, quosdam interfici testatur *Aurelianus*; additque ex *Silimacho contagiosum* quoddam & *epidemicum Incubum Romæ* grassantem multos pestis instar jugulasse.

CAP. IV.

Sive Fasciculus Morborum quartus.

AFFECTUS CATARRHALES.

(*Affectus Catarrhales*) Art. 468. AFfectus Catarrhales, nimirum, Catarrhus, branchus, seu raucedo, & coryza, a se invicem juxta distichon antiquum distinguntur.

(*Differentia.*) Si fluit ad pectus dicatur rheuma Catarrhus.
Ad fauces Branchus, ad nares esto Coryza.

CATARRHUS.

Ettmulleri sententia.

(*Catarrhus.*) Art. 469. Catarrhus proprie dictus est præternaturalis a sero plus minus vitiato in quacunque parte facta alteratio seu functionum læsio. In genere frequentius præcedunt Catarrhos capitis gravitas, sensuum & actionum torpor, artuum lassitudo; supervenit successive refrigeratio quædam in superficie corporis, horripilatio dorsi levis, in Catarrho graviori febricula lenta. Intensiora sunt omnia symptomata in *calido Catarrho*, adest ardor, dolor, corporis quasi phlogosis, materia excreta est tenuis & corrosiva; remissiora vero sunt omnia in *Catarrho frigido*, ubi lympha est mitis, & excernuntur mucosa viscida & crassa.

(*Curatio.*) Art. 470. Conveniunt *diuretica*, & imprimis *sudorifera ex salibus volatilibus*, *decoct. e lignis*, speciatim *saffafr. & junip. rosmarinus*, *succinum*, *serpillum*, &c. In *Catarrhis calidis*, ubi lympha est tenuis acris aut salsa, prosunt *opiata* cum *aromaticis & volatilibus*. In Catarrhis diuturnis conveniunt *vesicatoria* & *fonticuli*. In affectibus catarrhalibus vix habetur par remedium *fumo tabaci*; omnibus enim satisfacit scopis. „ In fre„ quenti usu sunt *decoct. catechu & suffitus ad Catarrhum* Ful„ leri. „

(*Ventus Borealis.*) Art. 471. „ Ventum Borealem producendis „ Catarrhis aptissimum esse, præter *Hippocratis* testimonium, ex„ perientia communis suffragatur. *Vvillis.* „

RAUCEDO.

Ettmulleri sententia.

(*Raucedinis sedes & causa.*) Art. 472. Raucedo seu raucitas est

vocis diminutio; pars affecta est aspera arteria ejusque larynx; larynx enim primario format vocem; causa proxima est nimia effusio lymphæ tenuis. Est affectus *catarrhalis* a lympha acriori, salsiori, aut accidiori.

(*Curatio.*) Art. 473. In Raucedine contumacissima *sperm. ceti* est expertum remedium, item decoctum *raparum*, *rob. passularum*. In Raucedine inveterata, ubi mucus viscidus aut lympha crassa peccat, *incidentia* & *expectorantia* conveniunt, & præ cæteris *syrupus de erysimo*, & *oxymel scilliticum*, & *bals. sulph. venæsectio* vitanda, nam morbum diuturnum reddit.

(*Vermes.*) Art. 474. „ Interdum *vermes in intestinis* (683.) „ sunt causæ *aphoniæ* vel Raucedinis, ut in praxi vidimus. „

(*Remedia varia.*) *Extractum pectorale lohoch. ad raucedinem. Lohoch. vitellinum. Lac ebutyratum*, &c.

C O R Y Z A.

Ettmulleri sententia.

(*Coryzæ descriptio & causa.*) Art. 475. Coryza, sive narium catarrhus, est quando copiosa lympha tenuis & acris in principio per nares defluit, & postea materia crassa, tenax, varie colorata cum dolore capitis gravativo, ab aere inclementiore ut plurimum ducens originem, rarissime a causa interna. Frequentissime recurrens periculum est, ne *ozanam* vel *polypum* producat.

(*Curatio.*) Art. 476. Coryzam inchoantem curant *naribus applicanda*, in ore *masticanda*, *suffitus*, *odoramenta*, *illinitio narium cum ol. anisi* ante excoriationem, item *oleum succin.* vertici illitum, *ol. garyophyl.* cum bombyce naribus intrusum; *balsam. apoplecticum*, &c. quandoque in usum veniunt. Ad Coryzam præcavendam suffitus ex *fumo succini*, *mastich. oliban. gum. animi*, &c. multum juvant, sed hæc in principio; si morbus ulterius progrediatur, conducunt *sternutatoria* cum *ol. chym. cinnamom.* vel *garyoph.* vel *ol. majoranæ.*

(*Remedia varia.*) Art. 477. Decoct. *catechu compositum* (in catarrho tenui præ aliis fere omnibus) *decoct. rosar. lohoch. japonicum*, *lohoch. vitellinum*, *suffitus ad catarrhum* (fumus, pallio similive tegumento capite prius tecto, naribus attrahatur,) *tabella domestica*, &c. sunt remedia in Coryza usitata.

AFFECTUS CATARRHALES IN GENERE.

(*Diata sudorifica.*) Art. 478. „ Cum fluxiones sunt pertinaces, aliis „ auxiliis haud cedentes, ad *diatam sudorificam*, tanquam ad summum præsidium & raro fallax accedendum est, eandemque „ 15. 20. vel 40. dierum spatio imperandam, vivendo toto hoc „ tempore pane biscocto, amygdalis torrefactis, & carnibus „ assatis cum decocto guajaci in frigidis & pituitosis, rustice- „ viventibus; Sarsaparillæ & Chinæ in mollioribus & delica- „ tulis. *Chesneau*.

CATARRHUS SUFFOCATIVUS.

Ettmulleri sententia.

(*Catarrhus suffocativus.*) Art. 479. Catarrhus suffocativus est affectus laryngis, in quo hæc & caput asperæ arteriæ, in specie epiglottis, afficiuntur primario ab irritatione ibidem excitata arcturam & quasi stricturam efficiente; certum est sedem mali esse in isto loco; respirationem subito difficillimam reddit, & suffocationem minatur; incipit cum raucedine subitanea, deinde irritatur larynx, stringitur epiglottis, unde metus suffocationis; est quasi complicatio *tussis ferina & raucedinis* gravioris: oritur a lymphæ acore vel salsedine.

(*Curatio.*) Art. 480. Catarrhus suffocativus est morbus, „ siquis alius, plerumque revera peracutissimus hominem fere „ dicto citius jugulans; propterea omni arte properanda est cu- „ ra, festinanter instituendo multiplicem humorum divaricatio- „ nem, per venæsectionem, cucurbitulas cum sacrificatione, „ enematum acrium injectionem, vesicantium applicationem, „ artuum fortem deligationem, *quam magni facio*, & sequens „ cataplasma plantis pedum apponendum suaderem; ℞. *Herb.* „ *ranunculi flammei minoris contus. p.* iij. *fimi columbin. p.* j. „ *pulv. euphorb. p.* ß. *sapon. nigr. q. s. acet. parum contundantur,* „ *&c.* Author noster *Ettmullerus vomitoria & opiata* proponit, „ sed in paroxysmi articulo ambo suspecta habeo. Usui interno „ conducunt medicamenta *volatilia & nervina dicta*, *item oleosa* „ *& mucilaginosa*, *privatim albumen ovorum cum syrup. de althaa* „ *conquassatum & cum tantilla aqua nephrit. dilutum*. Extra pa- „ roxysmum *remediis antiasthmaticis*, *& ad catarrhum proprie* „ *dictum usitatis recidivatio pracavenda est.*

(*Historia.*) Art. 481. „ Medicus quidam juvenis, athleti- „ cus, oppido vicino degens, præeunte per biennium raucedine, in hunc

„ in hunc modum suaito lapsus intra spatium 24. horarum mor-
„ tuus est. Ipse & adstantes *anginæ* laborasse existimabant, etiamsi
„ nullus tumor gutturis aderat, intus aut extrorsum, deglutitio
„ neutiquam impedita, &c. Hora extrema implorabat meum au-
„ xilium, morbum fuisse *catharrum suffocativum* admonui;
„ statim ac locutus fueram, ægrotus ipse, qui adhuc mente
„ constabat, agnovit morbum. Cucurbitulas illico affigendas
„ imperavi; sed priusquam chirurgus officium inchoare poterat
„ intra horæ quadrantem animam efflavit. Quatuor alios hoc
„ morbo exitiali tentatos novi, quorum duos tantum servatos
„ vidi. „

(*Alia species.*) Art. 482. Est etiam illa species catarrhi suffocativi, ubi sanguis in pulmonibus stagnat, & moriuntur ægri ex syncope (est forsan *polypus cordis* vel in vasis sanguineis majoribus) ejicitur spuma ex ore; Catarrhus hic suffocativus cognoscitur ex dolore pectoris gravativo, difficultate respirationis, & suffocationis metu, voce fere intercepta, anxietate ægri, interdum tussi, non semper; screatu non multum emittitur; appellatur etiam *syncope cardiaca*. (575.)

(*Curatio*. Art. 583. Convenit *venæsectio* quam ocissime, *sperm. cet.* a ℥ß. ad ℥j. in appropriato vehiculo insigne levamen adfert, *sal. succini*, *antimon. diaphoret.* & alia *sudorifera*, item *gum. ammoniac. croc.* est summarum virium in hoc casu.

TUSSIS.

Ettmulleri sententia.

(*Tussis.*) *Distinguendum est an sit a pectore vel ventriculo &c.*) Art. 484. Probe distinguendum est, an tussis humida sit ex *pectore*, an ex *stomacho*, an a *nervis*. Percunctandum est, ubi ægri percipiunt tussiendi stimulum; an in larynge seu aspera arteria, vel pectore, vel inferius circa scrobiculum cordis; nam posterior locus *tussim stomachalem*, priores *pectoralem* innuunt; jubeatur æger profundius respirare; sic enim tussire incipiet, si vitium sit in pulmonibus; secus si in stomacho. Sonus in tussiendo ex profundo quasi raucus pulmones affectos indicat, superficialis asperam arteriam.

(*Tussis stomachalis.*) Art. 485. Nullus practicorum aliquid habet de *Tussi stomachali* præter *Lindanum*; mihi (inquit) est compertum pluribus observationibus plerumque Tussim esse ex ventriculo: ubi autem materia latitet, & unde procedat, ex sono dicere possum, qui variatur pro materiæ & loci conditionibus; si materia sit tenuis, & in ventriculo delitescit, furibunda Tussis est, in qua vix aliquid egeritur, licet cum summo conatu tussiant (omnis Tussis in principio *sicca* progressu temporis evadit *humida*.)

(Cu-

(*Curatio.*) Art. 486. Ad expectorationem promovendam convenit succus *raphan.* recens expressus cum *pauco sacchar.* temperatus; Tussis humida stomachalis cum *vomitoriis* & *stomachicis* curatur; sancte testor, quod ex usu *vomitoriorum* ne minimum noxæ observaverim; *purgantia* non conducunt, *mercurius dulcis* vero primum obtinet. *Elixir proprietatis* & *bals. Peruv.* laudantur. Tussis sicca, nocturna, pectoralis, catharrhalis dicta, ex lymphæ vitio, & exinde irritatione, optime curatur per *volatilia sudorifera* & *opiata*, etiamsi febris conjuncta fuerit. *Flores benzoes*, *sperma ceti*, decoctum *raparum*, succus *glycyrrhiz.* &c. laudantur. In Tussi sicca chronica *phthisin* minitante, ubi peccat lympha, egregium est decoctum *e lignis cum passulis*, &c. Decoctum *raparum* in omni Tussi sicca, vel catarrhali, vel pectorali vel stomachali est nobile remedium, quod aliis irritis vidi optimum.

Sydenhami sententia.

(*Tussis epidemica.*) Art. 487. Tusses aliquando sunt *epidemicæ* nemini fere parcentes: Hæ pendent plerumque a febre aliqua constitutionis prægressæ, tamquam a morbo primario; ideoque quando cum febre implicentur; respiciendum est ad istius morbi genium; cum vero tusses sine febre contingant, curandæ sunt sola a *carnibus* abstinentia, moderato *exercitio*, & *ptisana pectorali refrigerante*: quandoque vero tusses *epidemicæ* ad tussim puerorum *convulsivam* quam proxime accedere videntur, & tunc eandem fere postulant medelam, viz. *venæsectionem & catharsin.*

(*Curatio.*) Art. 488. Tussis recens (*phthisi* nondum confirmata) sola abstinentia a *Vino & carnibus*, & usu *lochoch. ex ol. amygd. dulc.* &c. & *tab. domestic. seq.* ordinario subigitur; ℞. *Sacchar. cand.* ℔iß. *coq. in q. s. aq. font. usque dum adhærescat extremis digitorum, tum add. pulv. glycyrrhiz. enul. campan. sem. anis. angel. ana* ℥ß. *pulv. irid. florent. sulph. ana* ʒij. *ol. anis. chym.* ℈ij. *f. s. a. tabella.* Sin vero, his tentatis, superstes maneat (præcipue si febrem comitem habeat, vel a *peripneumonia* vel *pleuritide* originem ducat) ineptum fuerit *pectoralibus* fidere; sed *venæsectione* & *catharsi* debellanda est; si autem denique huic methodo non cesserit, tum capiat æger *bals. Peruv. gut.* x. *in coch.* j. *syr. heder. terrest.* ter in die superbibendo ʒiij. *decoct. amar. sine purgantibus*; sed in tussi diuturna vel phthisi omnibus aliis præsidiis *equitatio* (492.) palmam facile præripit.

Farrago sententiarum.

(*Terra catechu, & alia remedia.*) Art. 489. Si Tussis a catarrho oriatur, curatur ut *catarrhus*; ℞. *Terr. catechu* ℈iv. *sacchar. penid. in aq. ros. solut.* (ʒvi.) *mucilag. gum. tragacanth. q. s. f. trochisc.* si sub linguam teneantur, tussim curant, (in-

quis

quit *Bonetus*) viscidam & tenacem pituitam bene solvunt, eamque commode expectorari reddunt, quare in his affectibus pulmoniacis mihi in frequenti est usu, semperque meo desiderio respondet hoc remedium.

Remedia nonnulla alia melioris notæ sunt, quæ sequuntur, viz.

Syrupus ex allio sequens;

℞. *Rad. enul. campan. incis.* ℥iv. *zinzib.* ʒvj. *rad. liquirit.* ℥vj. *coq. in aq. font.* ℔vj. *ad* ℔iv. *sub finem add. lobul. allii tenuiter incis.* ℥iv. *sem. anis. contus.* ℥iß. *colatur. add. sacchar. q. s. ut f. s. a syr.* Pharm. paup.

Throchisci balsamic.

℞. *Balsam. Tolutan.* ℥ß. *pulv. rad. irid. enul. campan. ana* ʒij. *gum. Arab. trag. ana* ʒj. *flor. benzoin.* ℈ij. *sacchar. cand.* ℔ß. *omnibus in pulv. subtil. redactis cum q. s. mucilag. gum. tragacanth. f. s. a. trochisci.*

Item. *Balsam. sulphuris anisat. & extractum pectorale, Loboch. rub. & Loboch. myrrhisat. præcipue* Fulleri *in recenti Tussi conveniunt.*

(*Admonitio.*) Art. 490. Discant ægroti Tussi laborantes, tempore idoneo, & cum morbus altas nondum egit radices, validisque adhuc viribus, remedia adhibere.

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

PHTHISIS PULMONARIS,

Sydenhami sententia.

(*Phthisis Pulmonaris.*) Art. 491. Phthisis pulmonaris frigore hyemali plerumque ortum ducit, & gradatim crescit, viz. ab humore in pulmones delapso, unde *cathrrhi* ritu eos ita jugiter irritat, ut *tussis* inde exciteтur tantum non continua; & progressu temporis symptomata reliqua succedunt, & morbus frequenter evadit incurabilis.

(*Curatio.*) Art. 492. Tentandum est tamen defluxionem in pulmones minuere *venæsectione* & *catharsi* leni, tum *pectoralibus* ad varios morbi status accommodatis, scilicet *incrassantibus*, vel *attenuantibus*, & febrem *hecticam temperantibus* cum *emulsionibus*, *lacte asinino*, &c. & postremo *ulcus sanantibus* cum *balsamicis*, *opobals. dos.* gr. xx. sed hoc non est sumendum nisi prægressis *evacuationibus* debitis;

(*Equitationis beneficium.*) Sed palmarium hujusce morbi præsidium est, ut æger quotidie *equo* vehatur; & qui se huic corporis exercitio sanandum tradit, nullis jam diætæ legibus adstrictus, nullo cibi potusve genere privandus est; cum in hoc uno omnis rei cardo vertatur: hoc solummodo observando, ut

si æ-

si æger juvenilem ætatem prætergressus fuerit, plus temporis huic exercitio impendere debet, quam si puer aut juvenis esset, & sane haud multo certius *cortex Peruvianus* febri intermittenti, quam in hac ætate *equitatio* phthisi medetur.

(*Tumor in collo.*) Quibusdam eorum, qui ex hac methodo convaluere, *tumor* in collo exortus est non multum a *scrophulis* abludens.

(*Prognosis.*) Art. 493. In Phthisi materia purulenta per tussim excreta in ignem conjecta tetrum spirat odorem, & immissa in vas aqua repletum fundum petit. Sudores nocturni, genæ livescentes, faciei pallor, nares exacutæ, temporum collapsus, unguium incurvatio, capillorum defluxio, & alvi profluvium colliquativum, mortem statim subsecuturam denuntiant. Inter chronicos Phthisis *duos fere trientes* jugulat. „ Nasus acutus, „ oculi concavi, collapsa tempora, aures frigidæ & contractæ, „ cutis circa frontem dura, intenta & resiccata, totiusque fa„ ciei color subviridis, niger aut lividus, lethale.

(*Facies Hippocratica.*) „ Hæc est illa *facies Hippocratica* „ vulgo dicta, ob traditam ab *Hippocrate* descriptionem, quæ „ humidi calidique nativi consumptionem, adeoque mox futu„ ram mortem indicat.

Mortoni sententia.

(*Phthiseos causa & diagnosis.*) Art. 494. Phthisis pulmonaris pendet aliquando a mala conformatione pectoris, estque illa vel *naturalis*, quando pectus sit nimis angustum, cervix longior quam par est, omoplatæ tanquam alæ videntur; vel *accidentalis*, ubi curvites vel pectoris distortio. Signum Phthiseos appropinquantis primum est *tussis arida*, quæ per menses aliquot durat; catarrhus vero simplex est, humorosus & brevis. Vomitio vel vomendi dispositio post pastum tussi prædicta concitata est signum Phthiseos certissimum. Signum secundum est *febris hectica* cum calore in volis manuum, & rubore genarum præcipue post pastum. Tertium *extenuatio* partium solidarum in extremis digitorum maxime conspicua, unde incurvatio unguium; & postremo febris *putrida* hectica superveniens.

(*Phthiseos signa pathognomonica.*) Art. 495. Inter signa *pathognomonica* phthiseos confirmatæ, primum est febris *inflammatoria*, inflammatis pulmonum tuberculis, quæ febris tanquam febres aliæ inflammatoriæ tractanda est, viz. *victu tenui*, medicamentis *pectoralibus*, & *expectorantibus*, *linimentis*, & præcipue *venæsectione*, utcunque emaciatus sit æger (est enim *peripneumonia* cum pulsu serrato) *ol. lini* est remedium in hoc casu nunquam satis laudandum. Febrem hanc inflammatoriam sequitur *putrida intermittens*, quæ fit a suppuratione tuberculorum ob venæsectionem omissam, vel nimis parce celebratam, vel aliter; hoc autem est signum pulmonum corruptorum

rum certissimum. *Cortice Peruviano* non profligatur, neque *antihectic. Poterii*, aut ullo alio remedio, nisi ulcere prius curato: hanc autem comitantur insignes aliquot evacuationes, seu corporis colliquationes (& hoc est signum *pathognomonicum secundum*), expectoratio materiæ purulentæ (pus phthiseos confirmatæ est graveolens, & etiamsi sit spissum non tamen glutinosum seu tenax, sed fluidum, variorum colorum, viz. flavi, viridis, sed frequentius cinerei). Sudores colliquativi, quos si arte obstruentur, insequuntur tumores hydropici in pectore vel cruribus, sive dysenteria vel diarrhœa. Signum ultimum est *salivatio*, unde calor gutturis præternaturalis, & aphthæ pertinaces, incurabiles, (mortem non procul abesse plerumque nunciantes.)

(*Curatio.*) Art. 496. Ad therapiam quod attinet, in principio *venesectio*, *lenis purgatio* cum *pil. stomach. Ruffi tinctura sacr.* (*calomel.*) &c. conveniunt *diuretica*, *millepedes viv.* & *præparat. balsf. sulph. terebinth. acidula. Diaphoretica*, *antimon. diaphoret. ceruss. antimon.* privatim decoctum *lignorum* (*in aq. calc.*) si adsit catarrhus & calor hecticus catharticis *opiata* sunt admiscenda, reliquis antecellit *pil. cynogloss.* seu *styrac.* Radatur caput & aperiantur *fonticuli*. (Atque hæc est summa curæ *rationalis & radicalis phthiseos pulmonaris*. In confesso est phthisicos confirmatos rarissime curari; non tamen idcirco plane sunt deserendi; cum *palliativa cura* debeatur illis, qui non possunt curari perfecte.)

(*Diarrhœa.*) Art. 497. In diarrhœa *decoctum album* pro potu communi; sed *opium* est unicum præsidium, *elect. ad diarrhœam. seq.* in praxi nostra maxime efficax expertus sum. ℞. *Ocul. cancr. præp.* ℥ß. *coral. rub. præpar. matr. perlar ana* ℈ij. *margar. præp.* ʒß. *spec. confect. de hyacinth.* ℈j. *ol. cinnam. chym.* gr. iv. *miv. cydon.* ℥j. *laudan. Lond. sp. croc. solut.* gr. vj. *syr. balsamic. q. s. m. f. elect.* Ad acrimoniam humorum obtundendam injiciatur quandoque enema ex *jusculo ovin.* cum *diascord.* ʒß. *opiata* bene ferunt hoc in casu ob metathesin materiæ morbificæ a pulmonibus ad intestina: diarrhœa tamen non est temere aut nimis cito sistenda, ne gravius malum accideret, quod optime præcavetur *expectorantia* & *lubricantia* certis intervallis propinando, & diarrhœam moderando potius quam penitus vincendo.

(*Tussis.*) Art. 498. Ad tussim importunam & vigilias pertinaces levamen vix procurandum est, nisi ab *opio*; cum cautela tamen exhibendum est, parce, & non sine maxima necessitate; languores, dyspnæam, extremorum frigus, &c. inferat, & mortem properet, & medico dedecus pariat. Hic in usum veniunt *linctus*, *trochisci*, &c.

(*Sudores colliquativi.*) Art. 499. Sudores colliquativi, nisi

sunt

sunt valde immodici, sunt tolerandi; sin vero sint maxime profusi, ita ut languores usque ad deliquium fere inducant, *astringentibus* & aliis propriis adminiculis moderari debent. Sequente julap. uti soleo: ℞. *Aq. tormentil. germ. querc. plantag. ana* ℥iij. *cinnam. ten.* ℥iv. *mirab.* ℥j. *margar. præparat. coral. rub. præp. ana* ℈ij. *bol. ver. sang. dracon. ana* ℨß. *ter. japon.* ℈j. *syr. myrt.* ℨiß. *sp. vitriol. (dulc.) q. s. ad gratam aciditatem. m. f. julap.* sumat ℥ij. vel iij. omni bihorio vel trihorio phiala bene agitata.

Baynardi sententia.

(*Ad febrem hecticam.*) Art. 500. „ Si calor hecticus sit insignis, & phthisis celeri cursu progrediatur, convenit *diæta* „ *lactea*, & *lac asininum* (si comparari possit) elegendum est; „ quoniam est minus crassum: huic vero *succedaneum* adinvenit, quod etiam valde commendat *clarissimus Baynard* in *appendice* ad *psychrolusiam*, nimirum *serum* sive *lac butyraceum*; quamplurimis (inquit) indicationibus satisfacit; refrigerat, humectat, nutrit, &c. & deinde inferius pergit laudatus author fidenter affirmans, & expertus loquens se compertum habuisse, quod plures ex continuato usu *hujusce lactis* a caloribus præternaturalibus & etiam hecticis liberati fuissent; iisque, quibus calor est ingens & sitis importuna leviter acidulum præberi debuisset, recens vero & dulce magis nutriat. „ Et revera hæc „ omnia merito dicta esse arbitror: Ego etenim plus semel *raucedinem* pertinacem & *catarrhum* mediante hoc remedio, utcunque vulgari, feliciter sustuli; & in febre *hectica* magno „ fuisse commodo pro certo deprehendi. „

Ettmulleri sententia.

(*Phthises variæ.*) Art. 501. Phtsici dicuntur κατ᾽ ἐξοχὴν ii, qui ulcere pulmonum laborant, & habent febrem hecticam conjunctam; eandem etiam habent ii, qui phthisi renali, jecorali, a vitio mesenterii, &c. laborant, tabidi evadunt. Tabes a glandularum mesenterii vitio solet habere abdomen inflatum ac tumidum cum dolore in ejus profundo obtuso, ac plus minus gravativo, itemque cum renitente hinc inde sparsa duritie circa umbilicum observabili.

Art 502. Tussis phthisicorum non statim est *pulmonalis*, sed *stomachalis*, (485.) cui tandem acrioris lymphæ occasione per glandulas asperæ arteriæ, aut pulmonum excretæ tussis pulmonalis supervenit. Materia viscida in aquam exsputa supernatat, pus vero fundum petit. Materia pinguis phthisicorum urinæ innatat.

(*Curatio.*) Art. 503. *Vomitoria* sunt optima in omni phthisi incipiente, maxime si malum sit a vitio stomachi; *purgantia* sunt

sunt omnino vitanda; *syrupi* & *saccharata* omnia plus nocent, quam prosunt. *Lindanus* refert se curasse quendam domesticum atrophia laborantem solo decocto ex *radice helenii* cum *passulis* & *glycyrrhiza*, *adjecta* 10. *parte vini Hispanici*, nam & hoc nutrit egregie; laudatur *rob. passularum*.

Art. 504. Febris hecticæ hæc tria sunt quasi signa *pathognomonica*, 1. *calor* ipsi ægro fere occultus vix sensibilis, ab omni pastu post aliquot horas acutus. 2. Adest *absumptio & extenuatio* corporis successiva. 3. *Pulsus celer*, *parvus*, *frequens*, *debilis & subinde durus*, efflorescit plerumque *facies* colore plus minus rubicundo, & *sudores* nocturni infestant; accidit etiam frequenter *capillorum* defluvium, totius corporis lassitudo, frequens lipothymia; somnus horis matutinis est rarus; ægri conqueruntur de æstu interno. Hectica incipiens *difficillime* cognoscitur, *facillime* curatur; confirmata e contra. In statu morbi urina in summitate pellem habet quasi oleaginosam, aranearum telis similem. In *saturno* singulare quid latet contra febrem hecticam, & internas viscerum exulcerationes & corruptelas. Laudantur *antimon. diaphoret.* & *antihectic. Poterii*; & *decoct. e lignis* præ reliquis in lymphæ acrimonia, ut & *sperma ceti*. Ad ulcus pulmonum abstergendum, & sordes nimis hærentes eliminandas optima sunt ex *tabaco* remedia, utpote quæ præter vim expectorandi, *vulnerariam* quoque possident. Potus ordinarius phthisicorum hecticorum commodissime conditus sit *fumo sulphuris* ad imitationem *Helmontii*. Immo & *fumus sulphuris* cum aliis peros attractus singulare est experimentum cujusdam *medici Hiberni*, quo aliquot desperatos phthisicos curavit, uti refert *Boyle*.

Vuillisii sententia.

(*De virtutibus cespitis cremati & aliorum remediorum.*) Art. 505. Communis observatio est, regiones istas, sive in *Anglia*, sive in *Belgia*, ubi *cespite* ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, tabem rarius infestare; quinimo loca ista phthisi obnoxiis, aut ea laborantibus maxime salubria, & non raro sanativa existere; cui accidit quod suffumigium ex *sulphure* & *arsenico* (quod sulphure copioso refertum est) pro curandis pulmonum ulceribus pene deploratis remedium licet ultimum, efficacissimum tamen habetur. Haud novi præstantius remedium in tussi quacunque, modo febris absit, quam tinct. *sulphur.* (sine empyreumate) *dos.* a gr. vj. ad x. mane & vesperi in coch. syr. idonei.

Sylvii sententia.

(*Laus balsami sulphuris anisati.*) Art. 506. Nullum hactenus reperi medicamentum, quod vel externe vel interne usurpatum citius tutiusve non tantum mundaverit, sed insuper consolidaverit recentia ulcera, atque *sulphuris balsamum*; cæteris vero omnibus imprimis præfero istud cum *oleo anisi* paratum,

mo-

modo lente paretur, ita enim longe gratior fiet; & convenientior, alias empyreuma redolet & acrior existit. Insuper pus ipsum tenuius fluidiusque reddit; adeoque ipsius excretionem promovet, ac facilitat. Ad mundati ulceris consolidationem quoque multum laudari solent *rosa rubra, conserva*, & aliis præparationibus præfero decoctum *rosarum rub.* cum forti expressione pauco *saccharo* edulcoratum.

Farrago sententiarum.

(*Quibus potissimum tabes accidere solet.*) Art. 507. Tabes maxime fit ætatibus ab anno 18. usque ad 35. *Hippocr. aphor.* in aliis ætatibus evenire potest, at in isto vitæ stadio multo periculosior existit.

(*Phthisis est morbus contagiosus*, per indusia, per vestes, per lintea, per lectos, phthisin communicatam fuisse mille docent exempla (inquit *Bonetus*). „ Extant quidem hujusce *contagii* „ nonnulla exempla, sed, pace viri, non sunt adeo frequentia.

(*Usus mercurii dulcis.*) Art. 509. Quamdiu tabes est in primo gradu & probabile est sanguinem non esse extravasatum, ulcusve nondum factum, debet ante usum decoct. *ex lignis*, & dum *purgantibus* utimur, adhiberi *mercurius dul.* non quidem cum purgantibus simul eodem die, sed sine purgantibus post aliquot dies. *Pitcarn. in* MS.

(*Acida in phthisi.*) Art. 510. Hoc constanter affirmo me contra omnium fere scriptorum practicorum sententiam *acidis* temperatis felicissime usum in curatione phthiseos (in hoc convenit author cum *Colebatch.*) *Barbette.*

(*Coagulum vitulinum.*) „ Atque hic liceat mihi obiter tantum mentionem facere *coaguli vitulini*, quo utuntur caseo con„ ficiendo, tanquam fere unici acidia animalis, non solum in „ hoc morbo, (maxime in Hæmoptisi); sed in nonnullis a„ liis, de quibus hic non est dicendi locus, opem ferentis. „

(*Elaterium.*) Art. 511. Quæro cum in hydrope tussis vehemens moveri soleat, & elaterio sedari, annon eadem phthisis etiam elaterio, parce dato, tollatur? *Lister de hydrope*, pag. 20. Dubitatur.

(*Remedia varia.*) Art. 512. Remediorum sequentium vires & usus lector ipse expendat. *Antihecticum Poterii. Bals. sulph. anisat. nitrum saturnisat. Syrup. de peto. Sacchar. saturni. aqua balsamica Aqua limac. scorbut. aq. limac. pectoral. decoct. phthisic. express. milleped. simplex. Jusculum galli. Jusculum cancrorum fluviat. Jusculum consummatum. Lixivium de calce. Lohoc. myrrhisatum.* (Phthysicis primo adhuc stadio optatissimum est, præstantissimumque profecto remedium. *Fuller.*) *Tinctura antiphthisica. Decoctum flor. bellidis major.* Specificum habetur. *Decoct. phthisicum, linimentum anodynum.*

PHTHISIS NERVOSA.

Mortoni sententia.

(*Phthisis.*) Art. 513. Phthisis nervosa est absumptio corporis tabida sine febre, tussi, vel anhelatione insigni, appetitu tamen dejecto, & concoctione depravata, languent vires exhaustis carnibus & robore; aliquando *indigenis* accidit (immo nuperis annis sæpissime, ratio in propatulo est, scilicet, ex nimia spirituosorum liquorum indulgentia;) sed frequentius huc revertentibus ab insulis nostris in *India occidentali*. In principio habitus corporis œdematosus apparet, & quasi chylo spiritibus destituto distentus turget, facies pallet, ventriculus fastidit omnia exceptis liquidis; urina est pauca, & plerumque rubicunda, aliquando tamen, ut in aliis nervosis affectibus, pallida & copiosa; nulla adest febris aut dyspnœa, nisi in ultimo morbi stadio. Constat luculenter genus nervosum affici (& primario *ventriculum*.)

(*Causa procathartica*.) Art. 514. Causæ *procatarctica* ut plurimum sunt graviores animi affectus, liquorum spirituosorum nimis libera ingurgitatio, aer insalubris, &c. (omnia etiam quæ cruditates, affectus *hypochondriacos* & *scorbutum* parere solent.)

(*Curatu difficilis*.) Art. 515. Est morbus revera *chronicus*, &, nisi in ipso principio, curatu difficillimus; terminare solet in tumore *hydropico* incurabili.

(*Curatio*.) Art. 516. Quod ad therapiam attinet in usum revocanda sunt medicamenta *stomachica* interna & externa, *chalybeata*, *antiscorbutica*, *cephalica* & *amara*. Instituatur *purgatio* cum *spec. hier. in aq. rut. cerus. nigr. & paon. comp.* externe *empl. stomach. magistral.* cum gr. aliquot *cinam.* & *absynth.* ventriculo. In æstate *aq. minerales chalyb. dicta*; inter chalybis præparationes *extractum mynsicht.* anteponendum est.

(*Atrophia scorbutica*.) „ Art. 517. Huic malo quoque affinis est iste, qui a Vvillisio *atrophia scorbutica* appellatur. p. 116. „

(*Animi affectus sæpissime hujus mali causa*.) Art. 518. „ Mœror qui est animi dolor, & lucubratio nimia, quæ est ejusdem labor, ambo Phthisi plerumque viam sternunt, ast omnium quæ mihi hactenus nota sunt, nihil corpus adeo velociter absumit, ac *insanus amor*, quando *ambit* & non *ambit*.

Tabes reliquæ ab aliis morbis ortum ducentes, ut ab iis quodammodo pendentes.

Mortoni sententia.

(*Phthisi ab hæmorrhagia.*) Art. 519. In phthisi ab hæmorrhagia, hæmorrhagia suppressa, vescatur æger juscula & gelatinas, & alios cibos bonum nutrimentum præbentes. Convenit *diæta lactea*; incidit plerumque æger in febrem hecticam, quæ *cort. Peruv.* profliganda est, ne in Phthisi pulmonari incurabili desinat.

(*Phthisis a gonorrhœa vel fluore albo.*) Art. 520. Phthisis a gonorrhœa vel fluore albo exorsa, confirmata cum sit, est prorsus immedicabilis; si recens fuerit, fluxus est sistendus, & æger cum euchymis nutriendus, & calor hecticus, modo adsit, *diæta lactea*, aut *aq. chalybeata* extinguendus.

(*Phthisis ab apostematibus & ulceribus.*) Art. 521. In Phthisi ab apostematibus & ulceribus, ulcus tempestive sanandum est ope externorum & internorum, aq. calcis seq. sit pro potu ordinario; ℞. *Rad. sarsaparil. incis.* ℥vj. *uvar. Corinth.* ℔ß. *Infund. in aq. font.* ℔xij. *coq. ad dimid. in colatura extingue calcis viv.* ℔ß. per residentiam depurat. sit pro usu. Nisi habitus sit jamjam hecticus *cathartica mercurialia* sunt usurpanda ad accelerandam ulceris curationem; immo excitare licet levem *ptyalismum* cum fructu; in usum veniunt *balsamica*, ut *syr. balsam. bals. Locatelli, Tolutan.* &c. suprema cura adhibenda est, ne Phthisis Pulmonaris sequatur; quamobrem a curato ulcere fiant *fontanellæ*, continuetur usus *balsamicorum*, *diæta lact. acidularum*, &c.

(*Phthisis a lactatu.*) Art. 522. Phthiseos a lactatu signa præsagientia sunt 1. Appetitus diminutio; 2. Spirituum languor & imbecillitas corporis 3. Oppressio hypochondriorum. Tempestive ablactandus est infantulus, & nutrix *diætæ lact.* committenda.

(*Phthisis a diarrhœa &c.*) Art. 523. „ Phthises a diarrhœa „ vel dysenteria, a diabete, a salivatione, ab hydrope, & a su- „ dore nimio nihil habeat peculiare a morbis primariis & Phthisi „ in genere dicendum. „

(*Phthisis scrophularis.*) Art. 524. Phthiseos scrophularis signa diagnostica sunt plerumque tumores scrophulares & crudi in externo corporis habitu, accomitantes vel præcedentes, ophthalmiæ, aut scabies, & similes affectus scrophulares. (1277.)

(*Curatio.*) Art. 525. Vitanda est *diæta lactea*, utpote obstructiones pariens. *Radices scrophulariæ, filipendulæ, millepedes*, &c. cum *ingred. pulmonar.* & *balsamicis* conveniunt. *Opium* rarissime usurpandum est. („ Animadversum est a *Sculteto* mesenterium „ hoc malo semper primo esse affectum, & frequenter tumoribus „ strumaticis obsideri, sanis adhuc partibus externis; & in hoc

 casu

„ casu difficile est quidem, nisi conjectura sola, morbum invenire, priusquam ægrum pene interfecerit. „ Convenit *emplast. de sapone* toti abdomini, &c.

(*Decoct. tussilag.*) Art. 526. „ Est aliquid singulare in decocto *fol. tussilaginis* ad hunc morbum curandum, etiam in ægris „ maxime deploratis, & fere desperatis. *Fulleri medicina gym*„ *nastica*. (v. locum p. 92. &c.)

(*Phthisis scorbutica*.) Art. 527. Phthiseos scorbuticæ signa diagnostica præcipua sunt eruptio macularum hinc inde sparsarum per universam cutem, screatio fere perpetua puris viscidi salsi a glandulis jugularibus præcipue tempore matutino, exulceratio & extenuatio maxillarum.

(*Curatio*.) Art. 528. Conveniunt *pectoralia incidentia* cum *antiscorbuticis*, ut *summit. pini*, *rad. oxylapath.* authoris *pil. balsamic. chalybeata*, *acidulæ*, &c. *opium* omnino vitandum est, ut & *diæta lactea*, & immodica *fumisuctio*.

(*Phthisis asthmatica*.) Art. 529. Phthiseos asthmaticæ signa diagnostica sunt anhelatio, & spirandi difficultas; hæc autem phthisis est valde chronica, & est phthisis senectutis.

(*Curatio*.) Art. 530. Omnia incrassantia sunt vitanda; prosunt medicamenta *expectorantia*, *incidentia*, &c. ut *syrupus de erysimo*, *e* 5. *rad. millepedes*, *pil. balsam. nostr.* &c. *venasectio* in paroxysmo, *oxymel. scillit.* & *aq. cinnam. fort. ana p. æ.*

(*Phthisis hypochondriaca*.) Art. 531. Phthisis ab affectu hypochondriaco vel hysterico a cæteris distinguitur symptomatis his affectibus peculiaribus.

Art. 532. Curatio est fere ejusmodi cum aliis (præcipue cum phthisi scorbutica) conducunt *volatilia*, *chalybeata*, &c.

Harvei sententia.

(*Phthisis ab hæmoptoe*.) Art. 533. In phthisi ab hæmoptysi sanguis a pulmonibus ejectus sine dolore per tussim exantlatur; & si rupta fuerit vena, ut plurimum prima eruptione magna copia egeritur, & postea minori quantitate: in principio apparet tenuis, sincerus & floridus cum spuma flavescente; progressu temporis pallidior & aquosior evadit cum bullulis; postremo cum pure commistus excernitur. Quia per *diapedesin* expectoratur, dilutior est, & minus copiosus cum humore seroso vel purulento confusus.

Ettmulleri sententia.

(*Hæmoptysis*.) Art. 534. Hæmoptysis est quando sanguis ex pulmonibus per os tussiendo ejicitur, aliquando, sed rarius, sine tussi; sanguis rejicitur vel floridus vel semigrumosus, facile vel difficulter, cum vel sine dolore, spumosus vel non. Si ex pul-

pulmonibus provenit, sæpius *vomicam*, *empyema*, aut *peripneumoniam*, & hinc *Phthisin* post se trahit.

(*Curatio.*) Art. 535. Convenit *venasectio*, *purgatio* vitetur; *diuretica* & *diaphoretica* locum habent; *opiata* sunt perquam proficua, in specie semen *hyosciami* est nobile specificum tam veteribus quam modernis commendatum; cavendum est tamen in ejus usu ob vim narcoticam ne exhibeatur in nimia dosi, sed tutius est propinari repetitis vicibus; maniam etenim inducit nimis larga dosis. Respiciendum est ad acrimoniam sanguinis in hujus mali cura hoc facto, quæ in capite de *hæmorrhagia* tradita sunt, hic locum habent. *Hadera terrestris* est plane mirabilis, item succus *urticæ*, *catechu*, *trochisc. de carabe*, *oleum lini* cochleatim sumptum mira præstat, *ol. vitriol. succ. cydon. decoct. hord. cum passul. min.*

(*Accidentalis vel habitualis.*) Art. 536. „ Hæmoptysis est vel „ *accidentalis* vel *habitualis*; posterior est Phthiseos signum: „ *cortice Peruv.* optime & tutissime curatur, astringentibus sistitur, ut *bol. Armen. sang. dracon. lapid. hæmatit.* &c. *Morton.* „

(*Remedia varia.*) Art. 537. Mantissa. *Elect. Boylean. elect. Peruv. astring. elect. styptic. emulsio styptic. haust. japon. lohoch. japon. pulv. hæmoptoicus*, *stypticum regis*. *Syrupus Boylean. succus urtic. menth.* sed præ reliquis *heder. terrest.* „ In hæmoptoe *accidentali* desperata, cæteris incassum tentatis, (sicut in aliis omnibus hæmorrhagiis) medici expectationem rarissime frustratur sequens remedium; ℞. *Aq. plantag. vin. rub. astring. ana* ℥ß. *syr. papav. errat.* ℥ij. *ol. vitriol. quantum lingua ferre potest*; *f. julap. suffitus ex calce viv. & acet.* in extremis eximie confert.

Mortoni sententia.

(*Phthisis a chlorosi vel mensibus obstructis.*) Art. 538. In Phthisi a chlorosi vel mensium obstructione non nisi in principio *chalybeata* tentanda sunt; calorem enim hecticum adaugent, & sanguinem exagitant; sed potius *pulmonaria*, &c. sunt usurpanda.

(*Phthisis a pleuritide, &c.*) Art. 539. Phthisis a pleuritide vel peripneumonia male tractata, julapiis contemperantibus, expectorantibus, venæsectione, acidulis, &c. tractanda est, vel si fit empyema, *paracentesi*. *Millepedes*, decoct. *sars. sal. succin. diuretica*, &c. Historia prima hoc morbo laborantis est insignis & notatu dignissima: vide locum.

(*Phthisis ab ictero.*) Art. 540. Phthisis ab ictero non curatur nisi sublato morbo primario; ideoque remediis *antiictericis* oppugnanda est.

VOMICA PULMONIS.

Vuillisii sententia.

(*Vomica pulmonis.*) Art. 541. Rara est mentio hujus affectus apud authores. Vomica Pulmonis plerumque accidit sine febre aut phlegmone, immo sine tussi immani, aut sputo, tacite ac velut improviso in pulmone generatur, & non raro non prius se prodit, quam patientem interimit. Latet (inquit *Tulpius*) inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, præter tussiculam, primo siccam, mox humidam, qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec sanguinem præ se ferunt sputa; sed si rumpatur nec opinanti vomica, occiditur (dictum ac factum) homo. Ita interdum solet contingere; verum novi plures, qui ex Pulmonis Vomica sensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fœtidum expuissent; cumque tale sputum per multas hebdomadas, immo menses quotidie excernentes debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convaluisse. Ab abscessu in Pulmone exoritur, & pus sæpissime insigniter fœtet, eoque differt a sputo, quod in peripneumonia & phthisi ejicitur. Causæ remotiores latent, neque per signa ulla *pathognomonica* dignosci valet hicce morbus, neque prognosis institui potest, antequam ictu ferali se prodit.

(*Curatio.*) Art. 542. Post Vomicam disruptam medendi methodus fere eadem est ac post sectionem *empyematis*, aut in *phthisi* incipiente; in hoc casu *lac asininum* sæpe prodest; observavi quoque *fontanellam* in latere excitatam non raro insigniter profuisse. Historias quasdam adducit author, de quibus consulendus est. p. 205.

Baglivii sententia.

(*Baglivius vomicam accurate describit.*) Art. 543. Tuberculo pulmonum laborantes de cætero bene se habentes, difficulter spirare incipiunt, inter spirandum non stertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore sentiunt continuum, & dolentem in locum decumbere non possunt, sicca tussi laborant, tandem genæ rubent, febricula supervenit; & negotio ad suppurationem vergente alia suppurationis symptomata accedunt. Duo tamen tanquam *pathognomonica* crudi & adhuc incipientis tuberculi signa sunt, *tussis sicca*, & *dolor lenis* in alterutro pectoris loco; & quamdiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem & tussim siccam inducit. Qui tuberculo pulmonum laborant, sæpissime derepente moriuntur; nam suppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & suffocat: hinc quo longius a

tra-

trachæa, & pulmonum centro distat, eo minus periclitantur de suffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet, aut per urinas eliminabitur.

Ettmulleri sententia.

(*Differentia inter vomicam & phthisin.*) Art. 544. Vomica Pulmonum & phthisis in eo saltem differunt, quod Vomica sit *ulcus Pulmonum clausum* seu *abscessus*, phthisis *ulcus sordidum ex abscessu jam aperto:* nam in Vomica interdum pus est laudabile, quod suis membranis inclusum citra excretionem in Pulmonibus hæret, & etiam sine tussi aliquando existere queat. A tumoris intus ruptione exsolutio, vomitus, & animi deliquium fit. *Hippocratis Aphorism.*

A S T H M A.

Floyeri sententia.

(*Astmatis definitio.*) Art. 545. Asthma est respiratio difficilis & laboriosa cum scapularum elevatione & sibilo, a compressione, coarctatione, vel obstructione vasorum pulmonalium. Estque vel *continuum* vel periodicum.

(*Asthmatis continui causa.*) Astma *continuum* pendet a compressione venarum & vasorum bronchialium & vesicularum pulmonilium vel nervorum. 1. Propter pectoris hydropem. 2. Empyema, phlegmonam, abscessum vel tuberculum. 3. Polypum in vasis sanguiferis, sanguinis ipsius coagulationem, varicem, plethoram, obstructiones catameniorum, hæmorrhoidum, fonticulorum, ulcerum, psoræ, &c. 4. Lapides in trachæa generatos. 5. Obesitatem nimiam, vel intumescentiam thymi. 6. Gibbam. 7. Pulmonum adhæsionem. 8. Nimiam pulmonum intensionem a cursu (vociferatione,) &c. 9. Hydropes, tumores visceris alicujus insignoris. 10. Coli vel ventriculi inflationem. 11. Paroxysmos apoplexiæ, vertiginis, lethargi, serum extravasatum nervos opprimens. 12. Tumores pulmonum flatuosos, quemadmodum accidit in *equis ilia ducentibus*, vulgo *brokem-vvinded Horses.*

(*Periodici causa.*) Art 546. Asthma *periodicum* pendet a compressione vasorum & vesicularum bronchialium mediante halitu flatulento, & morbis sequentibus plerumque succedit; 1. Febribus intermittentibus, variolis, peripneumoniis. 2. Catarrho. 3. Affectionibus hystericis. 4. Ephemeræ, a sex non naturalibus, maxime aeris mutationibus subitaneis, pendenti. 5. Cacocochymiæ glutinosæ, flatulentæ, in ventriculo prognatæ, ibique inflationes excitanti, & denique inflationem in pulmonum vesiculis producenti. Atque hoc est *verum Asthma flatulentum periodicum.*

(*Asthmatis periodici paroxysmi plerumque sunt regulares; conti-*

nui non ita.) Art. 547. Observandum est Asthmatis *continui* paroxysmos frequentes esse, a nimio corporis motu, vel errore in diæta inductos, vel noctu recurrentes; sed hi recursus non sunt adeo regulares ac in Asthmate *periodico*, ubi decimo quoque die redeunt paroxysmi. Circa horam 2. vel 3. promeridianam a prandio asthmatici sentire solent coarctationem vel inflammationem circa scrobiculum cordis vel os ventriculi, quod tunc temporis flatibus distenditur, & ructus insipidos copiose emitti; atque hæc ventriculi inflatio est primum signum appropinquantis paroxysmi, hanc sequitur sanguinis effervescentia, & huic proxima spirituum in pulmonum nervis & membranis expansio seu rarefactio, quippe rigidi & inflati sentiuntur.

(*Paroxysmi descriptio.*) Art. 548. Hora prima vel secunda matutina paroxysmus sensim obrepit; respiratio evadit lenta, & mox angusta: si paroxysmus futurus sit brevis, nempe duarum vel trium horarum, & æger e lecto surgat, dyspnœa brevi facessit, & expuit *crudum* quendam & *glutinosum* screatum, instar *albuminis ovi* vel solutionis *gum. tragacanth.* tam in Asthmate *humido* quam in *hysterico* (*sicco* vel *convulsivo*;) hæc autem materies lineis nigris seu filamentis discriminatur: si vero diuturnior futurus sit paroxysmus, viz. duarum, trium vel quatuor dierum, primis diebus parum aut nihil expectoratur, sed 3. vel 4. die materia purulenta, magis cocta, & non adeo glutinosa, coloris albicantis, viridescentis, vel flavescentis, & in morbo inveterato saporis dulcis, instar sanguinis aut glycyrrhizæ, vel etiam saporis putridi, salsi, aut acidi, & frequenter cum filamentis sanguineis. Intra spatium 3. 4. aut 5. dierum paroxysmus prorsus finitur, & exinde parum, aut nihil expuitur ante novi paroxysmi exorsum.

(*De paroxysmis observationes variæ.*) Art. 549. Plures & diuturniores occurrunt paroxysmi in *æstate* quam in *hyeme*; ego ipse viginti in æstate, & tantum sexdecim in hyeme sustinui; in *Augusto* severiores semper; quando diuturniores paroxysmi, tanto majora intervalla, & vice versa: Intervalla breviora mecum fuerunt 2. 3. 4. 5. 6. vel 7. dierum; longiora 8. 9. 10. vel 14. dierum; calor lecti morbum exasperat; extremum frigus est tolerabile sine injuria. Magna pallidæ urinæ copia in paroxysmo excernitur, sed sub finem rubicundior evadit cum sedimento crassiore. Quanto pacior & tenuior sit victus in paroxysmo, maxime in principio, tanto melius; minor erit quantitas chyli ad pulmones missi, & materia purulenta citius coquetur & evacuabitur, carnes itaque sunt omnino prohibendæ. De victu convenienti & improprio *vide locum* p. 90.

(*Indicatio curativa generalis.*) Art. 550. Ad unum scopum potissimum dirigenda est cura, nempe ad *temperandam effervescentiam*:

tiam: malum etenim ipsum est quasi *catarrhus*, ideoque propinanda sunt remedia *incidentia minus calida*. *Venasectio* quotiescunque repetita solummodo levamen præsentaneum affert, senibus asthmaticis maxime perniciosa est: ad *cachexiam* enim & *leucoplegmatiam* viam munit.

(*Remedia varia ab authore comprobata.*) Art. 551. *Acetum scilliticum* ad omnes flatulentias a *Galeno* valde commendatur; sensus acuit, respirationem facilem reddit, coctionem juvat, alvum laxat, urinam movet, flatus dissipat; & præ omnibus contra asthma egregia præstat. Sequens est syrupus asthmaticus declinante paroxysmo sumendus, dos. coch. j. mane & vesperi, ℞. *Syr. de erysim. prass. balsam. ana* ℥ij. *oxymel. scillit. aq. brion. ana* ℥j. *bals. Peruv.* ʒß. *m. Cortex Peruvianus* ad avertendum paroxysmum multum laudatur. *Aqua simplex* cum *pane tosto*, additis pauco *nitro & sal. ammoniaco*, copiose epota, & hor. decubitus *acet. scillit.* ℥ij. mecum frequentissime adventum paroxysmi eluserunt. Et *oxymel. nostr. dum rad. zedoar.* &c. vid. Pharm. *Fullerii*. Eundem ad plures menses protelavit. *Hypnotica* ad compescendam inflationem multum valent (in asthmate *convulsivo*) testibus *Riverio* & modernis plerisque, inter quos clarissimus *Gibbons*. Mihi in frequenti usu fuit haustus seq. ℞. *Aq. papav.* ℥iij. *sal. prunel.* ʒß. *syr. papav.* ʒvj. *m.* In paroxysmo omnia *calida* sunt maxime perniciosa, *acida* blanda sunt magis proficua, ut *mala aurantia*, *limonia*, *citria*, *fructus berber. acetum*, *ol. sulphuris per campan.* &c. ℞. *Conserv. acetos. cynosbat. rob. berber. ana* ℥j. *crem. tartari* ʒiij. *syr. limon. q. s. m. f. elect.* pro pauperibus *poscas*, *gas sulph.* (i. e. aqua fumo *sulph.* saturata), quod remedium est maxime efficax. Semel atque iterum exhibui medicamenta *mercurialia* in hoc morbo cum felici eventu, sed hoc fuit in *leprosis*. De virtutibus *aceti* vide locum p. 123.

Vuillisii sententia.

(*Asthma convulsivum.*) Art. 552. Observare licet graves asthmatis paroxysmos sine quavis notabili pulmonum labe accidisse, revera ut putaverim hunc morbum aliquando esse mere *convulsivum*: paroxysmo etenim finito, quin etiam priusquam incipitur, respiratio libera & æqualis satis recte ducitur, nullaque tussis, aut valetudinariæ pulmonum dispositionis signa apparent. Hujusce morbi varias adducit *historias*. Ad hujus generis asthma curandum medicamenta *antispasmodica*, potius quam *bechica* vel *pneumonica* adhibenda sunt. p. 92. *Millepedes* in hoc affectu egregia præstant.

(*Prognosis & curatio.*) Art. 553. Asthma inveteratum difficillime aut vix unqnam curatur, magnum tamen a medicamentis juva

men

men accipit, in deterius vergens, aut *phthisin* aut *hydropem*, aut affectum quendam *soporosum* vel *convulsivum* minatur. Extra paroxysmum *pectoralia* cum *antispasmodicis* conjungantur. Laudantur *spiritus gum. ammoniac. cum sal. ammoniaco distillat. dos.* a gr. xv. ad xx. *tinctur. sulph.* &c. sed maxime *sp. gum. ammoniac.* vires extolluntur. p. 213. „ De viribus visci arbor. vid. (Art. „ 389.)

Ettmulleri sententia.

(*Asthma humidum & siccum.*) Art. 554. Adest in omni Asthmate respiratio frequens laboriosa & difficilis cum anxietate circa præcordia; adest sæpe tussis, interdum crebra & molesta, interdum non, interdum adest stertor; interdum sine stertore *orthopnæa* laborant. Asthma dividitur in *humidum* & *siccum*; sive in manifestum & occultum; prius expectorationem materiæ purulentæ conjunctam habet, alterum est mere *convulsivum*: verum interdum hi asthmatici, in fine paroxysmi, aliquid licet parum muci emittunt, quod non causa peccans est, sed ex conatu respirationis circa laryngem & fauces aliquid colligitur, quod evacuatur: causa materialis asthmatis *humidi* aut in pulmonibus est mucus viscidus, vel pus in vomica, empyema, phthisis, &c. vel serum pulmones copiosius inundans, vel sanguis in motu impeditus; aut in stomacho & primis viis ex cruditatibus, cachexia, &c.

(*Curatio.*) Art. 555. Probe observandum est an Asthma sit morbus *primarius* vel *secundarius*; si *posterior* respiciendum est ad morbum a quo pendet. In paroxysmo Asthmatis *humidi* optima omnium sunt *vomitoria*, nec est quod exinde metuatur suffocatio, dyspnœam insigniter tollunt; in Asthmate *sicco* quoque extra paroxysmum cum fructu propinantur *cathartica*, in paroxysmo neutiquam conveniunt; malum etenim exasperant. *Venesectio* locum habet solummodo in Asthmate ex vitio sanguinis orto. *Opiata* in Asthmate *sicco* multum conferunt, in *humido* suspecta sunt. In Asthmate *humidó*, præsertim in senibus laudatur *syr. nicotianæ*. Succus *raphani* est poteotissimum expectorans. *Gum. ammoniacum* est optimum remedium. *Sperm. ceti* a ℨß. ad ℨi. in paroxysmo multum levamen adfert. Denique *millepedes* in utroque Asthmate est remedium omnem laudem exsuperans. Pro curando Asthmate *sicco* sive *convulsivo* conducunt in genere *antiepileptica*, *antihysterica*, *antispasmodica* & *opiata*, *cinnabarina*, *sal. succin. castor.* &c.

Farrago sententiarum.

(*Coffee.*) Art. 556. Potio *coffee* omnium maxime certissimeque inflationem mirum in moduw curat & compescit in ipso paroxysmo. *Musgrave.*

(*Epispastica.*) Art. 557. „ In paroxysmo diuturniori & pericu-
„ loso

„ loso conveniunt *vesicatoria* præcipue tibiis applicata; ex *Hip-*
„ *pocratis* præcepto. „

(*Remedia varia.*) Art. 558. Remedia sequentia judicio prudentis medici permittuntur. *Flor. benzoin. dos. a gr. v. ad xij. nitrum saturnisatum. Serum sinapinum. Sp. nitr. dulc. decoct. expectorans. Emulsio asthmatica. Emulsio Brunneri. Expressio asthmatic. expressio milleped. hydromel. Joelis* (in Asthmate *humido*) *loboch. virid.* (in moribundis) *mistura expectorans. Oxymel. asthmatic. Floyeri.*

CAP. V.

Sive Fasciculus Morborum quintus.

MORBI CORDIS.

Cordis Morbi. Art. 559. COR variis Morbis gravioribus obnoxium esse, & revera affici ex defunctorum sectione satis patet. In Historia Medica occurrunt exempla *vermium* in ipsis ventriculis latitantium, item *calculorum* ibidem repertorum. *Tumores schirrosi* & id genus alii Cor occuparunt; *apostemata*, *abscessus*, & *exinde sordida ulcera* ipsam Cordis substantiam & auriculas obsederunt. Omnes Cordis Morbos absolute lethales non statim existimandum est; contrarium etenim ex *Bartholomæi Cabrollii* observatione constat. Ipse ego (inquit præsente *Rondelctio* duo mirabilia satis in duobus cadaveribus exhibui, in uno in basi Cordis ad coronariam *cicatricem* duos latos digitos longam detexi; in altero *ulcus* in Corde latitudine folii myrtini sat profundum. *Observ. Anatom.* 26. In adolescentis cadavere (*inquit. Cheselden. Anat.* p. 169.) magnam vim puris in pericardio; & Cor ipsum exulceratum inveni. Et in homine tabide mortuo pericardium undequaque Cordis adhærens, & portio ipsus Cordis ossifacta, fere unius digiti lata, reperta sunt.

(*Inflammatio Cordis.*) Art. 560. Verissimillimum est medicos interdum hallucinari inflammationem cordis cum peripneumonia confundentes: equum est enim, ut supponamus, cor inflammatione tentari, secus vix credibile est suppurationes & ulcera ibidem existere nisi præeunte inflammatione. Dies melius do-cebit.

Art. 561. Quo circa quoties propria Cordis substantia constitutione aliqua præternaturali afficitur, æque solliciti debent esse medici ac in morbis hepatis cerebrive, neque negligenda sunt media, quæ aliarum partium Morbis similibus subvenire solent.

(*Remedia ad Vermes.*) Art. 562. Vermiculos & in corde & in capsu-

capsulis ejus gigni extra pubium est. Noscitur ex puncturis & doloribus Cordis, & convulsio plerumque est signum diagnosticum. *Remedia mercurialia* hic præ cæteris prosunt, immo *argentum vivum* in substantia exhibitum est maxime efficax, *Hartman.*

PALPITATIO CORDIS.

Vuillis.

(*Palpitatio cordis est Morbus convulsivus.*) Art. 563. Palpitatio Cordis est motus ejus (*convulsivus*) adeo vehemens & immanis, ut non solum tactu manifestius percipi, verum & oculis conspici, immo interdum ad distans quoddam audiri possit. Porro ab authoribus fide dignis narratur ipsas costas interdum effringi, aut in junioribus foras propelli, p. 102. &c. de hoc morbo egregie scripsit *Vuillisius.*

Ettmulleri sententia.

(*Causa sun varia.*) Art. 564. Causæ sunt variæ, aliquando excrescentiæ verrucales Cordi adnatæ, ossificatio arteriæ magnæ prope cor, vermes in ipso Corde, aut pericardio, abscessus in Corde, status sanguinis præternaturales, polyposæ concrescentiæ, calculi, flatus, ataxia spirituum animalium affectu spasmodicum faciens, (chlorosis seu pallidi virginum morbi, catameniorum obstructio.)

(*Curatio est difficilis.*) Art. 565. Quæ a scorbuto aut affectione hysterica ortum ducit, est curabilis; quæ a reliquis causis ut plurimum incurabilis. Cavendum est ab *opio*; *venæsectio* in dubium vocatur, (*Galenus* vero, de locis affect. capitis, instat urgente paroxysmo *venæsectionem* omnibus remediis præferendam esse.) Cura aggredienda est *martialibus*, *coralliatis*, *cinnabarinis*, *volatilibus*, & *succinatis*. *Ol. cinnam.* laudatur a *Lindano*. *Rosmarinus*, *crocus*, *camphora*, *ambra*, *moscus*, *sal. volat. viperin.* (& alia *viperina*) *castoreum*, verbo uno *antispasmodica*. „ Si diutius protra- „ hatur, periculum ostendit repentinæ mortis. Qui hoc mor- „ bo in juventute tentatur, nunquam senescunt ex observatione „ *Galeni*. „

(*Remedia varia.*) Art. 566. Medicus peritus de usu sequentium „ quomodo & quando bene novit; „ *aurum mosaic. cataplasma stomach. emplast. stomach. fotus spirituosus*, *julap. moschat. mistur. hyster. spirituos. saccul. stomach. tinctur. epileptica*, *hac ex* Pharm. Fulleri. Item, *Pulv. ad guttet. sp. C. C. succinat. sp. lavand. comp.* &c. Vide etiam remedia ad singultum (*372.*)

TREMOR CORDIS.

Vuillisii sententia.

(*Tremoris Cordis descriptio.*) Art. 567. Tremor Cordis est carnium

nium ejus *convulsio spasmodica*, seu potius *trepidatio*; qua fibræ motrices celerrime, ac tantum semicontractæ vices ocissimas, verum abruptas & quasi dimidiatas efficiunt.

(*Curatio.*) Art. 568. Ad curam quod attinet, tria remediorum genera maxime proficua esse solent, viz. *testacea*, *chalybeata*, & *sale volatili* prædita.

Ettmulleri sententia.

(*Cum palpitatione Cordis frequenter confunditur.*) Art. 569. In tremore Cordis pulsus inæqualis est, & languidus, subinde virium ingens prostratio & imbecillitas juncta esse solet, & cor tremulo motu vibratur, adeo ut Tremor Cordis pertineat quodammodo ad *lipothymias*: pulsus aliquando est vermicularis, pauca apud authores prostant de hoc affectu seorsim, quoniam ordinario cum *palpitatione cordis* confunditur.

(*Plerumq; est morbus secundarius.*) Art. 570. „ Est potius plerum-
„ que *symptoma* alterius morbi, quam morbus *primarius*; ideo-
„ que causa exquirenda est diligenter, & morbus *primarius* in-
„ veniendus, & cura pariter instituenda. „

LIPOTHYMIA, SYNCOPE, ET ASPHIXIA.

Ettmulleri sententia.

(*Horum affectuum differentia.*) Art. 571. Hi affectus differunt saltem gradualiter non essentialiter. *Lipothymia* est (gravis languor) cum insigni spirituum defectione. *Syncope* est gravius animi deliquium, non multum ab *apoplexia* distans; atrociora adsunt symptomata, ægri inopiato concidunt, sensus & motus abolentur, respiratio vix ulla, aut pulsus, partes corporis frigent & pallent cum sudore frigido. In *asphtixia* omnia hæc sunt adhuc graviora, itaut cum pulsu plane abolito, & aliquandiu ad sensum cessante, ægri instar mortuorum jaceant.

(*Causa.*) Art. 572. Horum affectuum causæ reliquæ, præter evidentes, quales sunt evacuationes nimiæ, balneationes nimis longæ, potus frigidus post corporis incalescentiam, animi pathemata, &c. sunt ut plurimum obscurissimæ, ut sunt *cordis abscessus*, *polypi*, *vermes*, *&c.*

(*Indicationes curativa.*) Art. 573. Indicantur *spirituosa*, *volatilia*, & *aromatica*, *ol. cinnam. ambra*, præ omnibus *sal. volat. viperarum*, *aq. cordial. citr. croc. castor.* (*spir. carmin. sylv.*) externe *sp. sal. ammoniac. ol. succini*, *fumus succini*; aliquando confert *venæsectio*.

(*Syncope.*) Art. 574. „ In syncope facies in colorem cadavero-
„ sum mutatur, dentes, os, atque manus tam arcte clauduntur, ut
„ vix recludi possint, pulsus fere nullus & vix ulla manifesta
„ respiratio, sudor frigidus erumpit, & externa frigent: at-
que

„ que his signis diagnosticis ab *apoplexia* facile distinguitur. „

(*Causa.*) Art. 575. „ Frequenter ex *polypo* Cordis ortum ducit. „ *Vvepferus* crurum fibrosorum ramos ulnæ longitudinem superantes extraxit a fœmina cardiaca *syncope* interempta: talem „ in juvene cavitatem venæ cavæ fere implentem reperit, & aliis „ quamplurimis. „

(*Quid agendum est.*) Art. 576. „ *Sternutatoria* naribus immittenda sunt, *cardiacis* & *volatilibus* imprimis incumbendum est, „ *cucurbitulæ* sunt affigendæ. „

POLYPUS CORDIS.

Malpighii sententia.

(*Polypus Cordis.*) Art. 577. Polypi nomen a substantiæ *piscis* similitudine ortum, peculiari cuidam tumori in naribus excitato adaptari cœpit, donec observata quadam in præcordiis luxuriante materia, novus hic Cordis & vasorum morbus jam nunc audit.

(*Ejusdem accurata descriptio.*) Figuram sortitur loci in quo generatur. Moles Polypi major est ut plurimum in dextro Cordis ventriculo, quam in sinistro; in dextro autem color est subalbidus, laridi instar, seu excreti succi, quem vulgo pituitam appellamus, & interdum rubra quædam vel subnigra stigmata conspersa habet: in sinistro autem colorem plerumque atrum, & densiorem obtinet substantiam. Morbosa hæc excrescentia suam structuram habere videtur; etenim præ se fert congeriem superpositarum extensarumque pellicularum, quæ substantiæ modo nervosum corpus cum aliquali tamen mucositate referunt, & si eadem laceretur, solvi videtur in oblonga & solida filamenta; hæc manifestiora redduntur in ejus appendicibus, quæ fasciculi instar in fibras quasi nerveas resolvuntur. Ex tota concreti sanguinis mole, grumosa pars appellata, affusa licet purpura, multiplicibus lotionibus aq. com. factis rubicundæ illæ particulæ detergentur, & sanguis concretus tractu temporis albescet; & ejus contexturam plane fibrosam & reticularem oculis certe armatis videre licet; & hæc est materia procul omni dubio, ex qua generantur Polypi. *Malpighius de polypo Cordis*, p. 158. &c. consulendus est author, qui hujus morbi *ætiologiam* & descriptionem longe optimam litteris mandavit. „ De Polypis in auriculis & ventriculis Cordis hydropicorum repertis „ (vid. Art. 823.)

(*Causa est frequenter mortis repentinæ.*) Art 578. „ Concrescentiæ „ polyposæ in *apoplexia* demortuis frequenter inveniuntur; & „ procul omni dubio plerumque sunt causæ plurimorum *symptomatum* atrocissimorum, necnon *mortis inopinatæ*; raro deprehenduntur antequam ægrum jugulent. „

CAP. VI.

Sive Fasciculus Morborum sextus.

CRUDITAS ACIDA ET NIDOROSA.

Ettmulleri sententia.

(*Chylificatio læsa.*) Art. 579. Morbi plerique, præcipue chronici, a depravata coctione originem ducunt; *chylificationis læsæ* duo sunt vitia insigniora, cruditates in coctione, viz. *cruditas acida* & *nidorosa*.

(*Cruditas acida.*) Art. 580. *Cruditas acida* est; quando alimenta abeunt in liquamen acidum fixum plus minus viscidum; nec sufficienter attenuatum, & volatilisatum, fundamentum & origo morborum chronicorum.

(*Signa cruditatis acidæ.*) Art. 581. Cruditas *acida* cognoscitur ex soda; ructibus acidis & copiosioribus; quæ rejiciuntur per vomitum vel natura vel arte, sunt admodum crassa, viscida, ac pituitosa; alvus plerumque adstricta est.

(*Curatio.*) Art. 582. Cruditas acida corrigitur *per absorbentia & acidum destruentia, ac aromatica volatilia, nucem moschatam, zinziber, sp. C. C. &c.* Destructo in hunc modum acido *purgantia* demum adhibenda sunt: nisi enim hæc methodus observetur, nihil per purgantia evacuabitur sed tormina & motus convulsivi excitabuntur. Usus *cancrorum fluviatilium* mire proficuus est, ut & *Gelatina*, C. C. &c.

(*Cruditas nidorosa.*) Art. 583. Cruditas *Nidorosa* est, quando alimenta corrumpuntur ita ut abeant in liquamen putrilaginosum horridi saporis & odoris, & omnino nutritioni ineptum, quod vocatur *Nidor*; exhalant ructus graveolentes *Nidorosi*. Appetitus est index, qui loquitur, & monstrat quasi, quæ sunt assumenda; hinc nobis inculcat *Hippocrates in aphorism.* quod appetita facilius longe digerantur, quam non appetita. Verum est proverbium; *quod sapit, nutrit.*

(*Diagnosis cruditatis nidorosæ.*) Art. 584. Ingestio variorum alimentorum ad Cruditatem *Nidorosam* disponit. Masticationem qui negligit, *Arabibus* animam suam odisse dicitur. Conqueruntur ægri de dolore gravativo stomachi duabus horis post pastum, item de ructibus 5. vel 6. hor. post alimentorum assumptionem, iisque non acidis, sed nunc insipidis, nunc putridis, nunc sulphureis,

phureis, nunc genuium saporem & odorem assumptorum repræsentantibus; mox post pastum adest rubor faciei, quasi essent ebrii. (585.)

(*Signa cruditatis nidorosa.*) Art. 585. Cruditas *Nidorosa* ructus habet fętidos, aut saltem horridos instar ovorum frixorum, aut piscium putridorum: percipiunt imprimis mane saporem peregrinum & abominabilem, quasi cinereum, seu ligni putridi, quem sufficienter exprimere nequeunt. Subinde amaror cum *cardialgia* & aliquali *nausea* percipitur, ex ore & stomacho: quæ vomitu rejiciuntur, sunt liquida, flava, & omnino insipida, aut quodammodo amaricantia, aut insipida dulcia, aut ex amarore dulcescentia; Præterea habent alvum sæpius plus solito apertam. „

(*Intemperies ventriculi calida.*) „ Cruditas Nidorosa juxta ve-„ terum principia est *intemperies ventriculi calida*, in qua omnia „ assumpta mutantur in bilem, signum hujus est sapor tetricus in ore, incipiente vel peracta chylificatione. „

(*Curatio.*) Art. 586. Quoad curam convenit *vomitus* aut saltem evacuatio *per rhabarbarum & tamarindum*; post horum exhibitionem mire conducunt *julapia acidulata*, *succus aurantiorum*, *citrorum*, *elixir proprietatis acid. sp. salis dulcis*, *vitriolata*, &c.

(*Nota bene.*) Art. 587. „ Probe notandum est (ut therapia ri-„ te instituatur) ægroto incumbere non modo remediorum sibi „ præscriptorum usui, ut decet, insistere, sed quoque cane & „ angue pejus fugere alimenta sibi noxia, fomitem causis mor-„ bificis, & mala exacerbantia. Qualis erit diæta petendum præ-„ cipue ex nocentibus & juvantibus, in quæ itaque diligenter „ diligere oportet medicum. „

(*Flatus.*) Art. 588. Flatus in stomacho & intestinis fiunt per fermentationem vitiosam ab acido præternaturali in subjecto viscido excitatam. „ In curatione omnem paginam absolvunt *dige-„ stiva & evacuantia* cum victu regulari. „

(*Apepsia.*) Art. 589. „ Ventriculus corporis *culina* appellari „ potest; ejus officium est alimenta recipere tanquam in prom-„ ptuarium, eademque concoquere est ejusdem actio primaria; „ unde *apepsia*, sive *indigestio* est totius œconomiæ ruituræ indu-„ bita ta denuntiatio. „

(*Digestio.*) Art. 590. Digestio est opus simpliciter naturæ nec arte promoveri potest; opus naturæ saltem adjuvare possumus & fermentum ventriculi corrigere ita ut in statum naturalem reducatur. Propinanda sunt *vomitoria*, *cathartica*, &c. postea *stomachicis & corroborantibus* insistendum est. „ Mirum videatur in „ quibusdam somnum, in aliis exercitium, coctionem promptio-„ rem ac faciliorem reddere, quod tamen monet quotidiana ex-„ perientia. „

(*Reme-

(*Remedia stomachica.*) Art. 591. Remedia stomachica, & ventriculum roborantia insigniora sunt, quæ sequuntur. *Mentha, absynth. utrumque, aromata, zedoaria, grana piperis integra deglutita* (ad cruditates *acidas*) *rad. helenii, calami aromat. raphani rusticani. ari, plebeia* quidem, sed optima *stomachica, succus cydon.* (cum fumo *sulphuris* servatus,) tincturæ ex *amaris* & *aromaticis* (cum *ol. sulphuris* per campan. extractæ) pulvis pepticus ex *pelle interiore ventriculi gallinæ*, & tinctura ejusdem, *chalybeata, cortex Peruvianus, cortex aurant. citr. conditus, item zinziber, & allium conditum, tartarum vitriolatum, tinctura sacra, elixir proprietatis, aqua gentian. comp. absynth. comp. spiritus menth. syrupus cydoniorum, rob. & miva eorundem, species diambra, crusta panis vino generoso ebria & cum pulv. N. M. caryoph.* &c. *conspersa*, & ita instar scuti stomacho tepide applicata, &c. Stomachica alia celebriora & in praxi Lon-
„ dinensi usitatiora sunt *Elixir magnum vitrioli, tinctura stoma-*
„ *ch. amar. Quincii ad imitationem Stoughtoni; vel sequens, qua*
„ *præstantior videtur.* „

„ ℞. *Cort. aurant. sicc.* ℥j *rad. gent.* ʒij. *sem. cardamom. min.*
„ *zedoar. ana* ʒj. *caryoph. croc. ana* ℈j. *cochinel.* ℈ß. *sp. vin Gal-*
„ *lic.* ℔j. *f. tincture s. a.* vel infusum sequens. „

„ ℞. *Rad. gent.* ʒij. *summit. absynth. Rom. p.* ij. *calam. arom.*
„ ʒiß. *cubeb.* ʒj. *cort. aurant.* ʒiij. *infund. in aq. bullient.* ℥xx
„ *colatur. add. aq. absynth. magis comp.* ℥iij. *misce; vel* „

„ ℞. *Rad. gent. zedoar. cassmunar. sem. cardamom. min. ana*
„ ʒj. *cort. flav. aurant. sicc.* ʒij. *infund. in aq. bullient.* ℔j. *co-*
„ *latur. add. aq. gent. magis comp.* ℥ij. *sp. lavend. comp.* ℥ß. *mi-*
„ *sce.* „

„ In omnibus fere imbecillitatibus & morbis ventriculi *ma-*
„ *sticatio rhabarbari* conducit, præcipue in alvum habentibus
„ adstrictiorem „

„ Item, *Electuarium e zinzib. mistura stomach. & julap. sto-*
„ *mach.* Et pro usu externo *Fotus stomach. epithema, sputum,*
„ *sacculus emplastr. roborans, ex Pharm. Fulleri*, quandoque usur-
„ pari possunt. „

Art. 593. „ Stomachica debent esse temperata, ut recte anno-
„ tavit *Vualdschmidius*) ne fortioribus remediis calorem ni-
„ mium vel augeamus vel extinguamus, & ne fermentum red-
„ damus acrius vel debilius: hinc præstat pauca dosi & per
„ intervalla remedia *stomachica* exhibere, quam uno impetu ven-
„ triculum remediorum mole obruere. "

(*Nausea & vomitus.*) Art. 594. Nausea & vomitus. In genere vomitus omnis, qui non est *nimius*, ut plurimum est *salutaris*.

(*Curatio.*) Art. 595. In omni vomitu unice observetur, ut *alvus*, quantum fieri potest, teneatur *aperta*. Ad vomitum sistendum conferunt *cydoniata*, *syr. & tinctur. coral.* præ reliquis *succus cydon. sp. menth. sal. absynth. cum succ. limon.* &c. Externe *decoct. absynthii*, *menth. cort. granator. flor. ros. rub.* &c. in vino rub. coct. sacculus *croci* ventriculo admotus egregie vomitum sistit, ut & cataplasma ex *fermento & pulv.* aromaticis. In genere præmissis rite universalibus *stomachica* (592.) sunt usurpanda; *Decoct. Fracastor. elect. zinzib. julap. stomachicum*, *coral. mistur. stomach.* „ In vomitionibus ab emetico fortiori ex„ citatis (*teste Vualdschmidio*, si detur coch. j. *spiritus vini*, vomitum in momento compescit.“

(*Vomitus cruentus.*) Art. 596. Vomitus *cruentus* frequenter a pancreate oritur, quando, scilicet, vasculum ejus a succo acriore corroditur, ex irritatione duodeni partim sursum in ventriculum propellitur, partim inferius defertur, dolor gravativus & obtusus in superiori lumborum regione, ubi situm est pancreas, præcedere solet. Non raro decipiuntur medici, qui vomitum materiæ *nigricantis* habent pro *cruento*. In vomitu *cruento* Hœmorrhoidum fluxus est salutaris: est enim evacuatio quasi vicaria.

(*Periculosum malum.*) Art. 597. „ Ipse ventriculus quandoque „ gravissimis *Hæmorrhagiis* obnoxius est. Et revera vomitus san„ guinis a quacunque causa oriatur, periculo haud vacat. Nimia „ sanguinis ejusmodi effusio intra ventriculi parietes vel extra „ corpus ejectio mortem subitaneam interdum infert; vel si „ sanguis in ventriculo extravasatus restat, ibidem grumescere „ solet & corrumpi; inde graves *Lipothymiæ* & *suffocationes* crean„ tur.„

(*Remedia ad vomitum cruentum.*) Art. 598. Remedia in hoc affectu sunt succus *urticæ*, *sem. hyosciami*, *catechu*, *lap. hæmatit.* cum *blandis acidis*, aut *succ. cydon.* Aliquando etiam pus execernitur, & per vomitum rejicitur. Convenit *antimon. diaphoret. antihect. Poterii*, *saccahar. saturni*, *haustus japonicus* Fulleri, *tinctura antiphthisica*, &c.

(*Anxietas præcordiorum.*) Art. 599. Anxietas *præcordiorum* est insignis dolor circa scrobiculum cordis. Malum hoc oritur semper ab affecto plus minus orificio ventriculi sinistro.

(*Cardialgia.*) Art. 600. Cardialgia est ventriculi orificii superioris dolor admodum molestus & intensissimus; oritur ex effervescentia succorum heterogeneorum, maxime bilis, unde percipiuntur phlogoses, & insignis ardor. Causæ hujus mali sunt variæ, bilis vel succi pancreatici vitia, lumbrici, ulcus orificii ventriculi, &c.

(*Curatio.*) Art. 601. Dosis *theriac. Andromach.* egregium est *anti-cardialgicum*. Cura ut plurimum inchoanda est cum *vomitorio*, & postea *opiata* cum *purgantibus* admiscenda sunt. *Tinctur. sal. tartari a gutt.* xl. *ad* l. *item pulv. testac. cum castor. oleum amygd. dulc.* est maxime efficax; laudatur decoct. sassafr. externe *linimenta*, *empl. e tacamahac. caran. & balsam. Peruv.* „ *Pulvis* „ *interioris pelliculæ ventriculi musculosi gallinæ ad* ℥j. in vehicu- „ lo appropriato est efficacissimum remedium huic malo (in- „ quit *Shavv.*)

(*Anorexia.*) Art. 602. Anorexia sive inappetentia est, quando ægri destituuntur desiderio ad alimenta. Ratio habenda est morbi alicujus tanquam causæ, unde *indicationes curativæ* petendæ sunt, & postea *stomachica* (592.) sunt usurpanda, &c.

(*Malacia & pica.*) Art. 603. Malacia est appetitus nimius, unde interdum plus, quam conducit, comeditur. Pica est appetitus insuetorum, ut crudæ animalium carnis, carbonum, calcis vivæ, &c. „ In virginibus *chlorosis Picam*, *vicissimque Pica chlorosin* „ *fovere solet*. Pica est affectus chronicus, & non infrequenter „ ad *hydropem*, *cachexiam*, vel *marasmum* viam sternit. Non „ solum virginibus accidere solet, sed plerumque gravidis quo- „ que; iis vero non adeo perniciosa est." Hi affectus oriuntur ex depravato stomachi fermento; ideoque *evacuationibus* & *stomachicis* sunt curandi.

(*Bulimus.*) Art. 604. Bulimus seu appetentia canina, est voracitas nimia; ægri copiose deglutiunt alimenta, sed non comminuunt; est affectus plerumque ab extremo ambientis aeris algore progenitus, in cibi fastidium brevi desinens. *Appetentia canina* est semper cum vomitu vel diarrhæa. „ Præcipua cura in diæ- „ ta est quærenda. Omnia pinguia & dulcia temperata illis pro- „ sunt, ut & leniter purgantia."

A Surfeit.

(*Crapula.*) Art. 605. „ Crapula, per quam intelligo id, quod „ nostro idiomate vocamus a *Surfeit*, est mala corporis habitudo „ cum sensu gravitatis ad ventriculum, & ægritudine; super- „ venire solent plerumque *Eruptiones cutaneæ & febriculæ*. Cau- „ sa usitatior hujus affectus est edilium vel potulentorum nimia „ voracitas; ingesta autem non minus qualitate quam quantita- „ te peccabili lædentia esse possunt; aliæ quandoque etiam sunt „ causæ, uti potio nimis larga frigidæ vel cerevisiæ tenuis „ æstivo tempore, exercitium nimis violentum, fervida ac sul- „ phurea aeris constitutio, & similia. Eruptiones cutaneæ sunt „ de genere *Erysipelatoso*, quod ordinario appellamus *a Rash.*"

(*Curatio.*) Art. 606. „ In omnibus hisce affectibus, & „ præcipue a Crapula proprie dicta originem ducentibus vomito- „ rium quam primum est propinandum, & si febris nondum in-

„ vaserit dosis tincturæ hier. die proximo exhibenda est. Si „ eruptiones in conspectu veniant, sustentandæ sunt cardiacis, „ & lenibus diaphoreticis; potus sit serum lact. vino Canariensi „ alteratum; & alia infusum salviæ. In habitu plethorico, „ ubi febris intensior fuerit, *phlebotomia* locum habere po„ test.„

CHOLERA MORBUS.

Sydenhami sententia.

(*Cholera morbi descriptio.*) Art. 607. Malum ex se cognoscitur: adsunt enim vomitus enormes, ac pravorum humorum cum maxima difficultate & angustia per alvum dejectio; ventris ac intestinorum dolor vehemens, inflatio & distentio, cardialgia, sitis, pulsus celer cum æstu & anxietate, nausea, artuum contractura, extremorum frigiditas, animi deliquium, &c. „ Bilis supra infra„ que magno impetu prorumpit, primum liquidior, pallida, „ & subflava; dein crassior, majoremque colorem exhibens, „ flavum scilicet, prasinum, cœruleum aut etiam nigrum.“

(*Methodus medendi.*) Art. 608. Pullus tenerior elixetur in aq. font. cong. circiter iij. *hujus decocti* cyathos plenos exhauriat æger, eodemque tempore injiciatur *enema* ejusdem liquoris semel atque iterum, vel ad 3. 4. vicem; his addi possit *syr. portulac. lactuc. violar.* &c. Exantlato hoc eluvionis penso detur *paregoricum*. Si vires ægri exhaustæ fuerint, & valde debilitatæ ante adventum medici, ita ut extreme frigescant, rapto cursu ad *laudanum* confugiendum est. Vix ultra *Augusti* limites evagatur.

Ettmulleri sententia.

(*Prognosis.*) Art. 609. In genere qualiacunque symptomata fortem ac deleteriam antimonialem purgationem, aut helleborum album sequuntur, aliudve catharticum, ea similiter obvia sunt in cholera. Cholera, quæ sponte sua sine causa manifesta externa corripit ægros, ut plurimum est funesta. Est malum peracutum intra 24. horas, biduum, vel triduum. jugulans; periodum fere observat tertianarum, ita uempe ut de 3. in 3. diem moveatur, seu plus minus exasperetur; quo magis excrementa a *statu naturali* recedunt, eo periculosior. Cholera aliquando est *epidemica* & valde *maligna* & *lethalis*.

(*Remedia qualia.*) Art. 610. „ Remedia petenda sunt ab *Art.* de „ *vomitu*, de *diarrhea*, &c. causa morbi, si inveniri possit, be„ ne pensitata. Vires decocti *rad. ipecacuan.* tentari merentur. „ Vid. *dysenteriam*.“

ALVI

ALVI RETENTIO.

Ettmulleri sententia.

(*Alvi retentio causa mille malorum.*) Art. 611. Alvi retentio cum sit pertinacior, frequentius est causa mille malorum, dolorum abdominis variorum; interdum nauseæ & vomitus, affectuum capitis, cephalalgiæ, vigiliæ, vertiginis, &c. „ Familiaris est splene„ ticis, nephriticis, hystericis, arthriticis, literatis, scorbuti„ cis, &c. "

(*Curatio.*) Art. 612. Convenit *oleum amygd. dulc.* vel per se vel in jusculo ad ℥ij. vel iij. *decoct. tamarind.* in sero lactis; *gum. ammoniacum*. *Aurum fulminans* cun extracto *hellebor. nigr. sal. gem.* in clysteribus ad ʒiß. vel ʒij. multum laudatur ad fæces induratas flexiles reddendas; item clysmata oleosa *ex ol. lini*, *ol. raparum*, *ol. oliv.* &c. In alvo pertinaciter obstructa conducit balneum ex *emollientibus* & linimenta.

Boerhaavii sententia.

(*Tartarus crudus.*) Art. 613. Vires tartari crudi in medicina optimæ sunt, cremoremque & crystallos superat viribus ad abstersionem primarum viarum; vix sua indole *secundas vias* ingreditur, ob crassitiem & indissolubilitatem, nec invenit tantum liquidi in illis, quantum ad sui solutionem requirit. Si autem humoribus alcalinis occurrit, solvitur penitus, non a liquido, sed a solo alcali occurrente, qui duo sales faciunt tunc optimum salem dissolventem; si vero dissolvitur ab aqua, est adeo crassus ut per pannum non transeat quid, quod transeat per lactea; & si forte solvitur a bile, aliove forsan liquore, non agit ut Tartarus, sed ut sal neuter, vel sapo: hinc multos morbos ex vitio pituitæ, & vitio primorum viscerum egregie tollit, debet vero dari ad drachmas sex ex jusculo recenti. *Angelus Sala*, *chymicus candidissimus*, qui integrum tractatum, ubi sua arcana, cunctis medicis desiderata, revelat, de viribus tartari scripsit; laudat illum in colicis doloribus, diuturnis obstructionibus primarum viarum, hystericis, podagra, &c. Sed dabat ad unciam unam, unde purgabantur per duos aut tres dies; hoc continuabat optimo cum successu, nam non intrat sanguinem, sed pondere & stimulo optime agit; ergo reliquam massam sanguinis non turbat, sed saltem alvus diluitur, & emollitur fæx, cum alia purgantia post operationes suas relinquant semper alvum adstrictam.

(*Quomodo præcavenda est.*) Art. 614. „ Novi plures ventri „ constipationi obnoxios curatos fuisse diluculo, & hora prius „ assueta citius lecto assurgendo: quantum enim a perspiratione solita

„ solita adimitur, tantum ad alvum lubricandam additur. “ *Vuillis.* „ Qui alvum habent sicciorem (inquit *Vvaldschmidius*) nunquam se mane studiis applicare debent, vel foras procedere, „ nisi alvum prius deposuerint; vult enim sæpius moveri alvus segnior. “

(*Aphorismus.*) Art. 615. „ Quibus, dum sunt juvenes, (inquit „ *Hippocrates*) alvi sunt humidæ, iis senescentibus siccantur: „ quibus vero, dum sunt juvenes, alvi sunt siccæ, his senescentibus humectantur. Melior est autem in juventute alvus fusior, in senectute adstrictior. Obstructo inferiore ventre (inquit *idem de flat*) in universum corpus flatus discurrunt.

(*Historia.*) Art. 616. „ In act. philosoph. N. instantiam singularem „ habemus cujusdam hominis nomine *Phelips*, qui per plures annos non nisi semel in 19. vel 20. diebus alvum exonerabat, „ nihilominus, quoad cætera bene se habuit: obiit tamen vigesimum tertium agens annum. “

ALVI FLUXUS.

(*Alvi Fluxus in genere.*) Art. 617. „ In genere quod ad alvi fluxum „ attinet, aliquando cibi nondum concocti aut imperfecte cocti per „ alvum dejiciuntur, & appellatur *lienteria* vel fluxus *lientericus*; „ aliquando chylus excernitur & dicitur *cœliaca*, aliquando „ humores excrementitii, bilis, pituita, &c. excernuntur, & „ vocatur simpliciter *diarrhœa*; postremo quandoque dejectiones „ sunt sanguinolentæ cum vel sine intestinorum exulceratione, „ & appellatur *dysenteria*.

DIARRHOEA.

(*Definitio.*) Art. 618. „ Diarrhœa est frequens & copiosa per „ alvum materiæ tenuis, aquosæ, mucosæ, pituitosæ, spumosæ, adiposæ, biliosæ, nigricantis &c. excretio, ab intestinis „ provenientis, aliquando cum, aliquando sine excrementis, „ frequenter sed non semper torminibus stipatur. “

Ettmulleri sententia.

(*Ventriculus præ omnibus est corroborandus.*) Art. 619. In cura diarrheæ ex quacunque causa *stomachus* est corroborandus, & *sudorifera* cum *acida absorbentibus* sunt admiscenda. Diarrhœa oleosa & pinguis (si non ex assumptis) ex colliquefactione pinguedinis corporis oritur.

(*Curatio.*) Art. 620. In omni diarrhœa potus debet esse parcus. Ad ventriculum restituendum convenit *vinum ustum cum aromatibus*; *vinum absynthii*, & maxime *cydoniata*, & externe *fotus*. Sistendus est effervescentium humorum impetus; hoc facto,

facto, cessat diarrhea. Decoctum *rad. tormentil.* egregium est in omni diarrhoea & dysenteria, tam *benigna* quam *maligna* & omnibus aliis medicamentis praecellit. *Fructus cydon.* & speciatim *mespillorum eorumque miva* maxime laudantur; *gelatina C. C.* in potu ordinario soluta est admodum specifica in diarrhoeis *epidemice* grassantibus, ut & *gum. Arab.* (in decoct. alb. solut.); si adsint *tormina* vehementoria & *tenesmus* convenit enema *ex lacte tepido* & *theriac. Androm.*

(*Diarrhoea habitualis.*) In diarrhoeis *habitualibus* per longum tempus durantibus coveniunt interne imprimis *martialia* & *aromatica* stomacho grata, imo *thermae*. Diarrhoea pertinax & diu durans *radice Ipecaucanna*, quemadmodum *Dysenteria*, debitis intervallis aliquoties repetita curanda est; non neglectis interim aliis appropriatis remediis.

Baglivii sententia.

Art. 621. Meror nihil aliud frequentius producit quam Diarrhoeas, quae, diu persistente moeroris causa, evadunt incurabiles; iisque demum superveniente febre erratica & atrophia, aegrotantes e medio tollunt. Ad iram pariter diarrhoea supervenit, & si haec non superveniat, febris superveniat, dummodo ingens fuerit ira. *p.* 129.

Farrago sententiarum.

Art. 622. Indusium laneum magnopere conducit ad curandam diarrheam *habitualem*. *Vvainvvright*. Ut & *equitatio* seu *vectio in rheda*. *Fulleri med. gymnast.* Observandum est, appetitu & concoctione salvis, vix unquam nocere diarrhoeam.

Art. 623. Narrat D. *Vvalker* in osidione *Derriae Londinensium* nupera milites eo redactos fuisse, ut compositionem quandam ex *sebo & amylo* liberaliter sumpserint, unde non modo nutrimentum, sed & medicamentum egregium habuerunt, nempe diarrhoeae *curationem* in his, *prophylacticum* in illis, idque miraculose & infallibiliter.

Art. 624. Opium (sagaciter observante *Cockburn*) parum aut nihil facit in cura *Diarrhoeae serosae*; & revera res, si propius illam inspiciamus, & ad calculum accurate vocemus, ita se habere videtur. Opium plerumque dolorem sedat, & somnum conciliat, & dejectiones rariores reddit, sed tamen copiosiores sunt & aeque tenues ac liquidae, ut ante, &, quod probe notandum est, magis foetentes.

(*Remedia varia.*) Art. 625. Remedia sequentia quandoque prodesse possunt *laudan. liquid. cydoniat. cataplasm. stomach. epithem. stomach. fotus astring. saccul. stomach. decoct. catechu. comp. decoct. Fracastor. decoct. sistens, elect. corinth. enema de malicorio, expressio rosac. mistur. coral. elect. ad diarrhoeam.*

LIENTERIA & COELIACA.

(*Lienteria & Cœliaca.*) Art. 626. Lienteria & Cœliaca videntur esse diarrhœa cum insigni apepsia seu coctione ventriculi depravata conjunctæ; ideoque earum cura partim cum diarrhea convenit, præcipue quoad evacuantia in principio propinanda: hic etenim super alia quotcunque radix ippecacuan. & rhabarb. locum habent, nec omitti debent.

Ettmulleri sententia.

(*Lienteria quid.*) Art. 627. Lienteria est alvi fluxus, in quo assumpta prout fuere ingesta, aut parum immutata per alvum egeruntur. „ Dolor ventriculi est Lienteriæ comes indivulsus, & „ ægrotum *post pastum* semper magis excruciat, donec alvum „ exoneraverit. Urina est pauca & valde colorata. " Lienteria *scorbutica* est malum periculosum curatu difficile, & facile recidivans; ad *cachexiam* & *tabem* disponit.

(*Curatio.*) Art. 628. Imprimis stomachus præ omnibus est *roborandus*. *Rhabarbarum* propinari debet; *coralliata* & *cydoniata* valde laudantur; in genere omnia in vomitu usurpata hic conducunt. „ Stomachica simpliciora & paratu faciliora (inquit „ *Vvaldschmidius*) sæpius plus præstant, quam composita: v.g. „ *nux moschata condita*, *zinziber conditum*, *vitellus ovi* cum aceto coctus, *vinum absynth.* ex *mastiche* parata, &c.

(*Cœliaca quid.*) Art. 629. Cœliaca est alvi *chylosa* excretio, quando assumpta digeruntur quidem in stomacho, sed digesta sub forma *chylosa* cum excrementis excernuntur; ventriculus ut plurimum est salvus, & appetitus, sed hoc non semper; per alvum excreta sunt albicantia vel grisea, aut saltem pallida. Est malum satis grave & periculosum.

(*Curatio.*) Art. 630. *Aromatica blandiora & amara* apprime conveniunt; *astringentia* malum exasperant. *Deobstruentia* procul „ omni dubio indicantur & *martialia* cum *amaris*. Præmissa „ *tinct. rhabarb.* dosi una vel alterâ, elegantem puellam ab hoc „ malo diutius laborantem liberavi cum tinctur. *mart.* & vino „ amaro sequenti; ℞. *Rad. zedoar.* ℥j. *gentian.* ℥iiß. *cort. aurant.* ℥iij. *vvinteran.* ℥ij. *myrrh pul.* ʒj. *flor. cham.* p. ij. *centaur. min.* p. j. *N. M. mac. ana* ℈j. Infund. frigide *in vin. alb. Hispan.* ℔vi. coletur usus tempore. „ Forestus valde commendat pulverem *pelliculæ interioris ventriculi gallinæ* in Cœliaca passione; ut etiam pulverem *integræ moschatæ* in vitello unius ovi exhibitum in Lienteria.

DYSEN-

DYSENTERIA.

Sydenhami sententia.

(*Dysenteria.*) Art. 631. Dysenteria cum rigore & horrore aggreditur, calor sequitur, & deinde ventris tormina cum dejectionibus mucosis, quibus progressu temporis intertexuntur sanguinis lineamenta quædam cum dolore insigni; sanguine aliquando destituuntur, & nihilominus (modo frequentes sint dejectiones cum ventris torminibus & colluvie mucosa) recte vocabitur Dysenteria. Si sanguis sincerus evacuetur, vita ægri periclitatur.

Methodus medendi.) Art. 632. *Venaesectio* quamprimum celebretur, & exhibeatur haustus *paregor.* eadem nocte, deinde *catharticum* lene bis repetitum, & *paregor.* hor. 4. vel 5. post sing. purgationes; potus ordinarius sit *lac coctum cum aq. tripl.* vel *decoct. alb.* Si morbus præfractior sit, detur *laudanum* 8. quaque hora etiam in majore dosi, & injiciatur enem. ex *lacte vaccin.* & *theriac. Androm.* ℥ß. ubi vires *venaesectionem* non patiuntur, detur singulis matutinis bolus ex *rhabarb.* ʒß. cum *q. s. diascordii* & *paregoricum* hora somni.

Infantes eodem modo tractandi sunt diminuta dosium quantitate. Methodus in *cholera morbo* (608.) in hoc quoque laudatur, ut & *diæta lactea.*

Vuillisii sententia.

(*Dysenteria incruenta.*) Art. 633. Quamvis dysenteriæ vocabulum communi acceptatione alvi fluxum cruentum, sicut diarrhoea humoralem denotat; tamen morbus *Londinensis* anno 1670. Dysenteria appellabatur, incruenta licet. Fuit affectus ille subitaneus & frequenter absque manifesta occasione invadens; laborantes cum vomitu immani & sedibus crebris & aquosis cito in maximam debilitatem inque spirituum horrenda deliquia & virium omnium prostrationes redigebat. Novi plures pridie satis sanos, & valde robustos, intra xij. horas morbi hujus tyrannide adeo dejectos, ut cum pulsu debili & exili, sudore frigido, &c. jam moribundi viderentur, & quidem non pauci ab eo cito interibant.

Curatio.) Art. 634. Pro curatione hujus morbi nulla *evacuatio* juvabat; verum remedia tantum *cardiaca*, eaque calidissima commoda fuerunt, in tantum, ut *sp. vini* cum sacchar. parum deflagratus remedium populare & quasi *epidemicum* fuerit, atque in tali Dysenteria fere semper proficuum: etsi in altera cruenta indifferenter usurpatum sæpe noxium deprehenderetur. Ego exhibui satis feliciter *theriac. Androm.* ʒiß. cum *julap. cardiac.* &

ven-

ventriculo placentam ex *pane tosto* & *theriac.* illinito vinoque generoso immersam applicari jussi, aut loco *theriac. Androm.* pulv. seq. ℞. *Pul. e chel. cancr. comp. e contrayerv. serpent. virg. ana* ℨj. *cinnam. rad. tormentil. ana* ℨß. *croc. cochinel. ana* ℈j. *dos.* ℈ij.

(*Dysenteria cruenta.*) Art. 635. De descriptione dysenteriæ vere *cruentæ Londinensis* vide authorem, *pag.* 49. laborantes haud cito interibant, quin plures septimanas, immo interdum menses sanguinem quotidie in magna copia excernebant, &c. In his dejectiones fuerunt liquidæ, & sanguine diluto tinctæ, instar loturæ carnium, in aliis crassiores cruore saturatæ, ac insuper muco albicante, & non raro membranarum frustis refertæ, &c. de remediorum formulis consulendus est author. p. 50. & 52.

Ettmulleri sententia.

(*Tres differentiæ.*) Art. 636. Dysenteria est diarrhœa cruenta. Hujus morbi tres sunt differentiæ. 1. Quando sine intestinorum vitio mero motu & impetu naturæ ex plethora sanguis bonus excernitur tamquam in fluxu *hæmorrhoidali*, scorbuticis familiaris est. 2. Quando sanguis tenuis & aquosus loturæ carnium similis excernitur, fluxus *hepaticus* dicitur, sed revera a vasis hæmorrhoid. internis provenit. Tertia species dysenteriæ est, quando ob vitium intestinorum spasmodicum cum insignibus torminibus, & cum muco albescente, hinc cum purulenta materia *sanguis* ejicitur, atque hæc κατ' ἐξοχὴν dysenteria appellatur, diarrhœa cruenta tormentosa, reliquæ species fere semper sunt absque torminibus. Est vel *benigna* sine febre & contagio, vel maligna cum febre & maxime contagiosa.

(*Caruncula cum materia purulenta.* In gradu acerbissimo *carunculæ*, (signum ut plurimum lethale) quæ excernuntur cum materia purulenta, quid sint explicatu obscurum est; non enim nisi in Dysenteria diuturniori fit intestinorum excoratio, & forsan exulceratio aliqualis; adsunt aliquando *aphthæ*, & intestina ipsa *gangræna* afficiuntur, ex qua fere omnes, qui Dysenteria laborant, moriuntur. „ Omnes qui „ Dysenteria moriuntur, (*teste Vualdschmidio*) *sphacelo* pereunt, „ ipsis intestinis *sphacelatis*; quod observatur triduo ante mor„ tem, ubi sitis non magis urget, & extrema frigent. „

(*Curatio.*) Art. 637. Cura inchoanda est cum *opiatis* & *sudoriferis* & *absorbentibus*, præmissa tamen dosi *rhabarbari* semrer in Dysenteria *benigna*, in *maligna* vero eadem methodus observanda est, ac in aliis febribus continuis *malignis*; tinctura *bezoardica* laudatur. *Astringentia* in principio malum exasperant, in declinatione locum habent cum cautela. *Venæsectio* & *clysteres* non conveniunt. Summa habenda est ratio *stomachi* externis & internis, uti in quibusvis alvis fluxibus. Priapum *cervi* tanquam specificum extollitur. Semper propinetur *gelatina C. C.*

pulv.

pulv. cran. human. & usnea. *Album grac.* pro pauperibus est insigne remedium, item succus *heder. terrest. & cydoniata*, *lac chalybeatum*, in quo *rad. symphit.* maj. coctum fuerit. *gum. Arab. trag.* &c. sed præ omnibus *sacchar. saturni*, & *viperina* (in Dysenteria *maligna*.) *Balsam. Peruv. aut terebin. in clysteribus* aliquando est proficuum. *Oleum lini* præsentaneam præstat operam. Accurate distinguendum est inter *flux. dysenter.* & *hæmorrhoid.* (1263.)

(*Remedia varia.*) Art. 638. „ De viribus rad. *ipecacoan.* est „ res nota; sed præstat ejus *decoctum* propinare, quam *radicem* „ in substantia. In Dysenteria *serum lactis* fere specificum; *Bagliv.* 142. & alibi. *Radix ipecacoanha* præter vim *vomitoria*, „ quam obtinet, *sudores* copiosos excitare solet. Atque in hoc „ (inquit D. D. *Freind*) quantum ego conjectura assequi pos- „ sum, præcipue consistit egregia illa in Dysentericis affectibus „ virtus, quam sibi præ aliis vomendi instrumentis vendicat. „ Grassante Dysenteria (*inquit Dolæus*) hoc unico medicamento „ plus centum feliciter curavimus, *oleo*, scilicet, *amygdalar.* „ *dulc.* cum succo *citri* commixto, sæpius de die assumpto, „ præmisso tamen *rhabarbaro* tosto; *diaphoretica* semper interpo- „ ni debent in hoc morbo curando, inter quæ eminent *tinctura* „ *bezoardica* & *mistura simplex*. *Nux moschata* est egregium *an-* „ *tidysentericum*; prosunt *gelatin. C. C. ol. rhabarbari*, *cydoniata*, „ &c. Fungosa substantia nuclei lobos intercedens & separans „ exsiccata & pulverisata in vino exhibita modica quantitate „ exercitum *Anglicanum in Hibernia* gravissima Dysenteria me- „ dicorum omnium solertiam eludente laborante feliciter libera- „ vit. Raii Hist. plant. *J. Aubery* communicavit. Repetitis ex- „ perientiis (inquit *Tovvne* in Tractatu de Morbis *Barbada*) „ sequens electuarium in Dysenteria successu felicissimo exhibui; „ ℞. *Conserv. ros. rub.* ℥iß. *sperm. cet.* ʒj. *cer. flav.* ℥iij. *ol. amygd.* „ *dulc.* ℥ß. *syr. e cort. citr. q. s. m. f. elect.* „

(*Alia non nulla.*) Art. 639. Sequentia quandoque locum „ habent, *cataplasma stomach. decoct. Fracastor. enema balsamicum* „ (expetitissimum plane remedium) *enema de malicorio; enema* „ *ad tormina; epithema stomach. fotus ad cholicam fotus stomach. tinct.* „ *rhabarb. Sennertus* de hoc morbo copiose & pulchre scripsit. „

(*Tenesmus.* Art.) 640. Tenesmus in genere est assidua cupiditas per alvum egerendi; parum mucosum, aut viscosum, aut purulentum, aut nihil omnino excernitur; pars affecta est intestinum rectum aut sphincter musculus. Tenesmus producitur a Dysenteria, hæmorrhoid. verm. ascarid. calculo in vesica, &c. Fotus *lactis tepid.* (cum *flor. sambuci* incoct.) tenesmum lenit. *Enem. emol. cum lumbric. terrest.* &c. incoct. (est exoptatissimum remedium) item enema ex *jure carn. vervecin.* &c.

(*Fluxus hepaticus.*) Art. 641. Fluxus *hepaticus* veterum est merum non ens, est enim fluxus *hæmorrhoidalis* e venis hæmorrhoid. vide *Dysenteriam*.

(*Re-*

(*Remedia.* Art.) 642. Conveniunt remedia *hæmorrhagias* supprimentia, imprimis *martialia*. Decoct. *e lignis* (cum *aq. calcis*) *gelatiana C. C.* item *passula majores*, &c.

COLICA BILIOSA.

Sydenhami sententia.

(*Colica biliosa.*) Art. 643.) Colica Biliosa est intestinorum dolor atrocissimus præ cæteris omnibus; intestina nonnunquam quasi, injecta fascia constringit; nunc in punctum contractus quasi terebello perforat: subinde remittitur dolor, mox recrudescit paroxysmus, quem æger præsentiens vultu miserabili atque ejulatu ceu præsentem exhorret & aversatur. Sub initio hujus morbi non ita certo ad unum aliquod punctum determinatur dolor, atque in ejusdem progressu, neque tam crebra est vomituritio, neque alvus ita pertinaciter catharticorum vim eludit; quo autem magis augetur dolor, eo obstinatius in puncto figitur, vomituritio succedit frequentior, & major alvi adstrictio, donec tandem ab ineluctabili horum symptomatum vi totalis peristaltici intestinorum motus inversio (nisi maturius quis tulerit suppetias (atque *iliaca passio* procuratur. Quæ hoc morbo excernitur materia, sincera si fuerit atque ἀμιγὴς, viridis aliquando, aliquando etiam flava aut insoliti cujusdam coloris spectatur.

(*Quomodo a nephritide distinguitur.*) Art. 644. A *nephritide* sic distinguitur. 1. Dolor nephriticus fixus in rene est, & ab eo ad testem exporrigitur secundum longitudinem ureteris. Colicus vero vagus est & cinguli instar medium ventrem affligit. 2. A pastu Colicus dolor augetur, nephriticus potius imminuitur. 3. In Colico dolore ab excretione per alvum & vomitum majus levamen emergit, quam in nephritico 4. In dolore nephritico urina primum clara & tenuis, postea aliquid subsidet, & tandem arenulæ aut lapilli excernuntur; in Colica urinæ in initio crassiores existunt.

(*Methodus medendi.*) Art. 645. Ad curam rite instituendam *sanguis e brachio* paulo liberius quamprimum educatur, & post horas iij. vel iv. *anodynum* exhibeatur: postero die *catharticum lenitivum* & interposito die uno ad tertiam vicem propinetur. *Aq. epidem mirab.* vel quæcunque alia *cardiaca*; postquam longo morbo vires plurimum exhaustæ fuerint, aliquando mirum in modum juvant. Equitatio, quemadmodum in pluribus morbis chronicis quod maximum est præstat, hic quoque cæteris non proficientibus curationem nonnumquam absolvit. „ Aliud „ exercitii genus in hoc affectu equitatione longe efficacius in „ *Barbada* habemus (inquit *Tovvne*) viz. *navigatio circa insu-*„ *lam*. Vidi quosdam in deploratissimo infirmitatis statu, cum

„ aliam

„ aliam qualemcumque gestationem ferre non potuerint, hac
„ ratione, ultra quam quod credibile est, restitutos.„

Purcellii sententia.

(*Morbi descriptio*.) Art. 646. Colica est dolor ventris atrocissimus, quandoque totum abdomen occupans, aliquando ad unum punctum determinatum cum cruciatu quasi terebrante, interdum de loco in locum immutatur, nonnumquam videtur sensatio tanquam viscerum cum funibus simul correptorum; intumescit aliquando totus venter ita, ut quasi disruptus esset; alvus ut plurimum clausa est, urina pauca redditur; atque hæc sunt symptomata usitatiora; accidunt etiam aliquando graviora, febris, in ore sapor acidus vel amarus, vomitus, ructus, urinæ ardor aut suppressio, icterus, pulsatio magna in abdomine, sensus frigoris in eodem, umbilici intus retractio, vel protrusio ejusdem extrinsecus, materia flava vel viridis per alvum ejecta sine levamine, excrementa alvina levissima & ventosa, instar stercoris bovini, urinæ supernatantia. Colica frequenter in *paralysi*, *epilepsia*, *arthritide*, *hydrope*, *rheumatismo*, aut *tabe* terminantur. Dolores Colici sunt aliquando in *peritonæo*, qui frequenter lethales evadunt, ut etiam in *pancreate*; vide locum *p.* 27. & 30. *Spigelius* affirmat se nullum unquam dissecuisse ex Colica mortuum sine intestinorum inflammatione.

(*Causæ variæ*.) Art. 647. Causæ colicæ frequentiores sunt cruditates, flatus, alvi adstrictio, humores acidi in sanguine, bilis acrimonia, herniæ, abscessus interni & latentes, ulcera, cancri, &c. concretiones lapidosæ in pancreate, hepate, liene, intestinis vel ventriculo, insertio ductus cholidochi in ipsum ventriculum (vel pilorum,) luxatio cartilaginis xiphoidis, constitutio aeris maligna, unde Colica *epidemica*, affectiones nephriticæ, & postremo obstructiones & tumores strumosi in glandulis intestinorum (& mesenterii) Colicam producunt; hi dolores sunt magis fixi, diuturni, nec adeo acuti; *cathartica* & *enemata* minus prosunt. De structura & situ *coli* vide locum *p.* 66.

(*Curatio*.) Art. 648. Curatio inchoanda est cum *venæsectione*, si adsit calor insignis vel inflammatio, vel febris vel ingens humorum affluxus. ♃. *Decoct. capit. ovin. vel pedum vitulin. vel intestin. vervecin.* ℥x. *ol. oliv.* ℥iij. *m. f.* enema. In frigidioribus enema *ex ol. oliv. vel lini & vino Canarin.* item cum *ol. rut. cham. junip.* &c. cum fructu injiciuntur. Si hæc alvum non subducunt, ad fortiora deveniendum est.

(*Nota bene*.) N. B. Sed notatu dignum est, experientia abunde testante, quod immediate post *venæsectionem* clysmata vel *lenissima* promptius operabuntur, quam fortissima ante sanguinis missionem. In acerbissimis torminibus cum vomitu, &c.

Lay-

Laudan. gr. iv. vel v. in *clystere* dolorem in instanti leniunt, quum idem remedium per os nullum omnino afferat auxilium.

(*Colica habitualis.*) In Colica *habituali* pannus laneus mollis & subtilis immediate supra cutem ventris continuo gestandus a *Galeno* & aliis multum laudatur, tanquam fomentatio perpetua. „ Virtutes *aquarum sulph. Bathoniens.* (extra paroxys-
„ mum) *equitationis*. &c. sunt satis notæ. Commendatur ju-
„ sculum *cancrorum fluviatilium*: & *radix allii* pro pauperibus.
„ Interdum exhibeo *oleum seminum anisi* larga quantitate viz. a
„ gr. 40. ad 100. in pauco saccharo vel aliter cum magno le-
„ vamine, præcipue in Colica a causa frigida oriunda. Semen
„ anisi vocatur ab Helmontio *Solamen intestinorum*. „

Baglivii sententia.

(*De aphonia & paralysi ex colica.*) Art. 649. In Colica Biliosa succedit frequenter *aphonia* & vox rauca, & per totum fere morbi decursum durat. In Colica pertinaci si sudor copiosus & universalis superveniat labefactis & resolutis viribus, brev *paralisin* expectato; care igitur, ne *opiata* copiosius in eaexhibeas.

(*Remedia nonnulla.*) Art. 650. Antidotum Colicæ est *chamæmelum*, a quacunque causa oriatur. Quando *opiatis* uteris, semper adde *castoreum*, nam & opii narcosin corrigit & doloribus medetur. In pertinaci malo conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum *equitatione* excitetur, fibræque mesenterii longo dolore laxatæ pristinas resumant oscillationes ad morbosas impuritates e mesenterii sinu eradicandas expellendasque. Valde prodest *semicupium* in graviori casu, & in ipso ileo.

Vvillisii sententia.

(*In colica mesenterium primario afficitur.*) Art. 651. Pars primario affecta in Colica videtur esse *mesenterium*, quod est valde sensile, & humorum nervosi generis affluxionibus plurimum obnoxium, & hinc dolores lumbares atrocissimi, in quantum scilicet nervi quidam insignes lumbares mesenterii plexum nerveum maximum ingrediuntur. Transitus a Colica ad *paralysin* indicio est materiam morbificam non per arterias sed nervos deferri, ejusque sedem non esse intestinorum tunicas, sed *mesenterii* plexus nerveos.

(*Curatio.*) Art. 652. ℞. *Fol. malv. utriusque mercurial. parietar. ana m.* iv. *flor. sambuc. cham. melilot. ana m.* ij. *caput vervecin. discissum*; coquantur in *q. s. aq. font.* colatura usurpetur pro fotu cum stuphis laneis calidissime intinctis & expressis atque vicissim applicatis repetendo quoties dolores intensius urgebunt. *Omentum agninum aliave brutorum viscera calentia* abdomini imposita & subinde mutata dolores interdum mire sedant. Præ aliis quibuscunque remediis aquæ *acidulæ minerales ferrata,*

ta, æstivo tempore per mensem epotæ, juvamen maximum conferre solent, & reliqua alterantia longe superant. *Tinctur. antimon.* & *succini* locum habent.

COLICA HYSTERICA.

Sydenhami sententia.

(*Colica Histerica Morbi descriptio.*) Art. 653. ,, De Colica ,, Hysterica apud nullum authorem uspiam legimus audivimusve ante accuratissimum *Sydenhamum*. ,, Imprimis cavendum est, ne symptomata fœminis hystericis familiaria ab aliis, quos sæpe æmulantur, morbis diagnosi errante putentur oriri. Colica *hysterica* biliosam nonnunquam mentitur, comitem habet dolorem circa cordis scrobiculum, regionem ventriculi & paulo inferiorem, sequuntur humorum viridi aut flavo colore per vomitum ejectiones & animi dejectiones maximæ; post diem unum vel alterum facessit dolor, a levissima vero animi commotione revocatur.

(*Curatio longe diversa quam colica biliosa.*) Art. 654. Cura radicalis a cap. de *hysterica passione* petenda est. Nec *venæsectio* nec *catharsis* locum habent; nam malum exasperant, immo nociva sunt ipsa *enemata lenissima*; quippe hic morbus a spirituum *ataxia* potius quam vitio humorum nasci videtur: Ideoque præmissis aliquot haustibus *liquoris possetici*, iisque per vomitum rejectis, statim ad *laudanum* confugiendum est, & in usu ejus persistendum. Aliquando tamen in fœminis sanguineis humorumque copia oppressis vel phlebotomia vel catharsi vel utraque *anodyno* via aperienda est. In *icterum* interdum transit, qui plerumque sponte sua sensim facessit; sin longas moras nectat, remediis *ictericis* fugandus est, observandum solummodo occurrit, quod e catharticis *rhabarbaro* solo utendum.

(*Colica Pictonum.*) Art. 655. Colica *Pictonum* est species quædam, quæ degenerare solet in *Paralysin*, & motus omnimodam manuum ac pedum depravationem, quam hoc nomine *Riverius* in cap. de Colica indigitat; & apud *insulas Caribum* notissima est, utpote quæ magnam vim hominum infestat.

(*Balsamum Peruvianum.*) Hunc dolorem atrocissimum sanat *balsamum Peruvianum* frequenter ac magna dosi exhibitum, viz. gr. xx. xxx. vel xl. sacchar. albo instillatum bis vel ter in die: at *paralysis* huic remedio haud cedit. *Galbanetum* pro usu externo.

Tovvnei sententia.

(*Colica nervosa.*) Art. 656. Colica nervosa seu convulsiva est affectus adeo frequens in *Insulis Caribiensibus*, ut in numero morborum *Endemicorum* jure merito habenda sit. In medicorum scri-

scriptis *Colica Pictonum* nuncupatur, quia *Pictavii* est frequentissimus; in insula vero *Barbada* vulgo audit *the dry Bellyach.* Inter universas calamitates humanum genus affligentes, ne una quidem tanta acerbitate homines excruciat, ac hæcce Colica. Frequenter malum inchoare solet in uno puncto ventris, indeque latius diffunditur, ita tamen, ut omnia viscera, a pyloro ad anum usque, ad istum locum, tanquam *ad miseriarum commune centrum* miro cruciamine contrahi videantur. Omnimodi sentiuntur dolores, urentes, lancinantes, mordentes, purgantes, &c. Multifariæ hujusmodi torturæ ægrum exercent, ad dies fortasse 8. 10. vel 14. alvus interim pertinaciter constipata est, urina pauca, vires fere exhaustæ, extrema frigida; adsunt etiam sudores gelidi, præcordiorum anxietates, animi deliquia, angores, desperationes, & similia, donec tandem dolorum atque ægritudinum oneri succumbit.

(*Causa.*) Art. 657. Causæ præcipuæ hunc morbum atrocem producentes sunt acerborum ac immaturorum fructuum comessatio, nimia liquoris perniciosissimi ingurgitatio, quem vocant *Rum Punch*, ex spiritu sacchari ardentissimo & succo limonum sylvestrium, &c. compositum (vid. Tractat. de Venenis Art. 1633. & inclementia aeris nocturni itinerantibus si ante crapulam edormiverint, &c. Cessante aliquanto doloris vehementia ægrotus perturbationem quandam per spinale medullam sentit, qua brachiorum ac crurum nervis propagata, imbecillitate statim sensim afficiuntur, indies crescente, donec brevi *in paralysin confirmatam* desinit. „ Unde *Vvillisius* conjecturam fecit „ transitum a Colica ad paralysin indicio esse materiam morbi- „ ficam non *per arterias*, *sed nervos* deferri, ejusque sedem non „ esse intestinorum tunicas, sed *mesenterii plexus nerveos.* (651.)

(*Curatio.*) Art. 658. Methodus medendi hunc morbum gravissimum & paralysin præcavendi a catharsi primario incipienda est ad pertinacem alvi adstrictionem subigendam. In hunc finem cathartica leniora forma liquida frequenter repetita optime conducunt, fortiora spasmos adaugere solent, & *Ilei* periculum intentare. Verum propter affectiones intestinorum spasmodicas consultum erit imprimis *Paregoricum* propinare. Opiata paralysin accelerare nonnulli opinantur, sed longe errant; indubitata experientia doctus larga manu illa non modo innocue, sed semper cum fausto successu exhibui. Sequenti methodo cum prospero eventu frequentissime processi: ℞. *Pil. Matth. gr.* viij. *vel* x. *castor. gr.* iv. *opobalsam. q. s. f. pil.* statim capiend. deinde elapsa semihora, ℞. *Manna opt.* ℥ß. *crem. tart.* ʒij. *syr. rosar. solutiv.* ℥j. *f. mistura* in haustul. tepid. juscul. avenac. sumenda & 3. horis repetenda, donec alvus soluta fuerit; in intervallis *pil. Matth.* gr.iv. exhibere soleo, vel si vomitus vehementius urgeat, sequentem haustum ℞. *sal. absynth.* ℈j. *opii purissim.* g. j. *vel*

gr.

gr. iß. *aq. menth. fort.* ℥j. *syr. limon.* ℥ß. *m.* Enema quoque cum balsamicis 4. quaque hora injiciendum est; sequens etiam fotus abdomini usui esse potest. ℞. *Fol. cham.* ℥iij. *bacch. junip. laur. ana* ℥j. *coq. in aq. font.* ℔v. *ad* ℔iij. *sub finem addendo sem. carui, fœnic. anis. ana* ʒß. *colatur. add. opii* ʒj. *sp. sacchar.* ℔j. *m. Semicupium* doloribus mitigandis quandoque nonnihil prodesse observatum fuit. Morbi vehementia in hunc modum subacta ad purgantia efficaciore, *mercurialia* scilicet, adveniendum est; ℞. *Calomel. pil. coch. min. ana* ℈j. *opobals. q. s. f. pil.* mane sumend. & quotidie repetend. donec dolor penitus remiserit, & alvus satis solubilis evadat. Deinceps *balsamum Peruvianum* ad ℈ij. vel ultra 6. quaque hora sacchar. crystal. instillatum vel aliter exhibeo, & rarissime spem meam fefellit.

(*Pisselaum Indicum.*) Est & aliud insigne medicamentum apud nos divini numinis favore in hac insula sponte productum nempe *Pissaleum Indicum*, huic malo valde proficuum, prædicto balsamo adhuc efficacius, nisi quod quibusdam stomacho non adeo gratum sit; dosis ʒij. ter in die per longum tempus, donec morbus penitus subigatur. Nec datur præstantius remedium pro usu externo quam dictum *Pissaleum*, cum æquali vel dupla quantitate *sp. sacchari* commistum, pro vertebris dorsi & artubus illinendis, quandocunque paralyseos sit levissima suspicio: hæc vero cum formata sit & confirmata, nulli remedio, quod scio, cedit; nisi forsan *aquæ Bathonienses in Anglia* tanto malo succurrere valeant. „ Immo in hoc ipso casu valere novi.

Ettmulleri sententia.

(*Colica biliosa, &c.*) Art. 659. Dolor punctorius & terebrans acerbissimus sentitur in hypochondrio sinistro, aliquando sed rarius in dextro, in utroque colon facit angulum satis acutum in curvatura; dolor contortionis, lacerationis, & vagæ lancinationis oritur ex spasmodica intestinorum contractione, & plerumque adest in Colica nephritica, dolor rodens & villicans vermes indicat, dolor pulsans intestinorum inflammationem. Mulieres interdum sub difficili mensium fluxu patiuntur tormina gravia abdominis, quædam post partum (& ante etiam aliquandiu) dolore Colico laborant, in utroque casu plerumque ex abdominis & intestinorum *convulsione*.

(*Ad causam antecedentem respiciendum est.*) Art. 660. In omnibus intestinorum torminibus tam humorosis quam convulsivis habitualibus, quoad causam antecedentem, respiciendum est imprimis ad *acte acidum* plus minus *austerum*; plus minus *viscidum*, vel ex stomacho ad intestina delatum, adeoque ab assumptis vel vitiosis, vel vitiose digestis eo distributum, vel in ple-

xibus nerveis mesenterii vicinisque locis membranosis pertinaciter hærens, & a quacunque causa externa excitatum.

(*Semper attendendum est ad speciem Colicæ.*) Art. 661. In Colica hysterica sensus globi, in abdomine moti, quem mulierculæ & medici ignorantes pro uteri habent motu, est *plexus centralis mesenterii maxime convulsus*, in viris quandoque accidens. Attendendum est præ omnibus, an colica sit *humorosa*, an *convulsiva*, an sit *accidentalis* vel *alia*. Clysmata terebinthinata in Colica *convulsiva* sunt optima.

(*Curatio.*) Art. 662. In Colica *humorosa*, ubi pertinaciter hærent stercora, convenit enema ex *ol. sem. lini* & *raparum* & *sal gemmæ* ad ℥i. vel ij. alias enema emolliens & carmin. ex *urina pueri* in affectibus intestinorum *flatulentis* etiam cum *terebinth.* aliquando. Si dolor Colicus sit nimis acerbus, prius est mitigandus, quam *purgantibus* proriretur alvus. *Ol. amygd. dulc.* & *sperma ceti* in Colica *convulsiva* est remedium proficuum, & *gum. ammoniacum* in *humorosa*. Succus expressus *stercoris equini* est præsentaneum remedium contra Colicam, *p.* 106. (vide locum) speciatim in Colica *convulsiva*. Decoctum *fl. cham.* in quacunque Colica maxime laudatur, tanquam specificum, & pene infallibile remedium; *sacchar. saturni* est remedium singulare. Pro usu externo *ol. cham. succini junip. ol. petræ*, *galbanum*, *empl. fotus*, &c. vid. locum *p.* 181.

(*Diagnosis ex urina, &c.*) Art. 663. In colica, si urina sit tenuis & aquosa, morbus est ut plurimum *nephriticus* (aliquando *hystericus*;) si valde colorata, *scorbuticus*; si respiratio sit difficilis & præcordia perturbentur, *hystericus*. In graviori casu clysma ex *fumo nicotianæ* est remedium dolorem mitigans & alvum laxans.

Foresti sententia.

(*Vires sal. gemmæ.*) Art. 564. In Colica stercoracea a pituita viscidiore nunquam obliviscatur medicus *sal gemmæ*: nam hoc est expertissimum ad resolvenda stercora & mucilagines crassas; *Forest.* l. xxj. vid. etiam mess. med. spargyr. sub tit. *sal. gem.*

(*Remedia varia.*) Art. 565. „ Consulendus est *Boerhaave* in „ his affectibus (uti in fere omnibus) tanquam oraculum. ℞. „ *Flor. cham.* miß. *coq. paulisper in aq. brion. comp.* ℥iv. *in cola-* „ *tura dissolv. ol. mac. per express.* ʒß. *syr. de mecon.* ℥ß. m. f. „ haustus calide sumend. ad dolores leniendos in praxi nostra „ frequentissime. Decoct. *fol. malvæ* pro pauperibus præcipue in „ colica *nephritic. Vvaldschmidii* experientia constat *avenas cali-* „ *das* in sacculo regioni ventriculi impositas vim habere dissol- „ vendi ac discutiendi. *Allium condit. zinzib. condit.* (in frigi- „ dioribus) *empl. e bacc. laur. e Cymin.* &c. *Pharm. Lond. Ene-*

„ *ma*

RE

„ *ma colic. fotus spirituosus, mistura hyster. spirituos.* „ sunt remedia usu comprobata.

ILIACA PASSIO.

Ettmulleri sententia.

(*Iliaca Passio.*) Art. 666. Ileos sive Iliaca Passio est motus peristalticus intestinorum inversus cum dolore circa umbilicum intensissimo; excrementa alvina motu retrogrado per os ejiciuntur ex obstructione alvi contumaciori. Appellatur *Convolvulus* & *Chordapson*. Quoties in sequiori sexu morbum Iliacum observare contigit, *Hermanlam* adesse tuto fere prædicare possumus, quamvis ob exilitatem ipsæ patientes non observare soleant. Opinio de convolutione intestinorum est falsa; ingressus vero superioris intestini in inferius, & contra, est satis frequens. Dubium est an inflammatio intestini sit causa obstructionis ejusdem vel contra. Morbus gradatim progreditur, in principio nil descendit per inferiora, abdomen sensim durescit & tumet; ægri nauseant & vomunt primo ingesta, deinde recrementa alvina. Adsunt lipothymiæ & anxietates inexplicabiles, sudores frigidi (extremorum frigus) urinæ suppressio; vires languescunt, singultus supervenit, qui prodromus est convulsionis, & epilepsiæ, & ipsius mortis. Plures intereunt, quam convalescunt. Si dolor sit acutissimus, & subito sine causa manifesta deficiat, signum est gangrænæ.

(*Curatio.*) Art. 667. *Venæsectio* celebranda est in initio, si adsit febris vel insignis calor. *Cathartica* sunt fugienda, quoniam vomitoria evadunt; non prius securitas promittenda est, quam sequitur alvi profluvium sponte vel arte provocatum. Ægri *analepticis* & *cardiacis* sunt sustentandi. *Ol. amygd. dulc.* cum jusculo pingui, item *Sperma Ceti* in decocto *raparum*. Deglutitio *globulorum* aut *argenti vivi* nil prodest, sed potius malum exasperat, ubi adest intestini inflammatio, gangræna, vel ingressus intestini superioris in inferius. *Dos. argenti viv.* est ℥iij. vel iv. ad ℔ß. & amplius, & exitus ejus per clysteres omni studio promovendus est; aliquando non ante aliquot dies redditur, interdum *salivationem* movet. „ Exemplum affert ali-
„ cujus mercurii ℔ij. per octiduum in corpore habentis, sed
„ non sine salivatione excitata. Mulieri in sectione de Lumbri-
„ cis memoratæ (Art. 691.) gravissima passione iliaca corre-
„ ptæ enema lacteum statim injiciendum præscripsi, & elapsis
„ duabus horis haustum hypnoticum capiendum; & deinceps
„ post duas alias horas largam dosin pil. ex duobus cum calo-
„ mel. ℈ß. hæc nihil proficiebant; die proximo excrementa al-
„ vina per vomitum ejecta sunt; largam quantitatem olei amygd.
„ dulc. in brodio tenui potandum jussi, & linimentum ventre

„ illiniendo usurpandum, & sub noctem enema cum vin. bene-
„ dict. ℥iv. injiciendum; nihilominus nihil per inferiora descen-
„ derat, sed jugiter sursum omnia. Die 4. sudores frigidi su-
„ perveniebant, viribus fere exhaustis; itaque argenti vivi ℥iij.
„ propinavi & trihorio post tres alias uncias; elapsa deinde ho-
„ ra una vel altera *ingentem lumbricum* evomebat & bis per infe-
„ riora purgata est, & in futurum alvus satis soluta manebat;
„ argentum vero vivum (quod mirum videatur) non ante fi-
„ nem 7. vel 8. dierum redditum est; nihil tamen mali mulieri
„ exinde obveniebat: hæc enim etiam nunc post quatuordecim an-
„ nos vegeta vivit. „ Omentum ovis recens mactatæ calide in ab-
domen impositum mirum in modum dolorem lenit; laudatur etiam
cataplasma *ex px pomis putridis Borsdorffianis* com tantillo *croco*,
vel ex *stercore ovillo* cum lacte cocto; p. 120.

(*Miserere mei.*) Art. 668. Barbari superioribus sæculis Ilia-
cam Passionem *misereri mei* vocabant, quoniam malum est com-
miseratione dignum: in hoc morbo clysteres, imo & glandes
vomitu rejiciuntur ob motum intestinorum inversum; ideo-
que aliquando intestinorum viæ in ileo non penitus præclu-
duntur. Signum hujus morbi proprium est, quod nihil de-
scendit per inferiora; accidit plerumque vomitus bilis &
pituitæ, frigiditas totius corporis, dolor plurimus, spirandi
difficultas, &c. & morituris sudor frigidus. Omnis Ileus peri-
culosus; rarissime convalescunt, qui stercus per os ejiciunt.

(*Curatio.*) Art. 669. Venter foveri debet *decoct. emol.* & *lini-
mentis* inungi. Oleum *amygd. dulc.* & *juscula pinguia* ore sumen-
da sunt, & quamvis semel atque iterum talia vomitu rejician-
tur, continuandus tamen est eorum usus ad fibras relaxandas.

(*De causis consulatur author.*) A tribus potissimum causis
exoritur, ab inflammatione, ab aliis tumoribus & exulceratione,
& denique a fæcibus induratis, de quibus singulatim consulendus
est author p. 429.

Barbetii sententia.

(*Causa proxima.*) Art. 670. *Fabricius Hildanus* observavit prin-
cipium & originem hujus affectus fuisse circa *Intestinum Cæcum*;
ego vero existimo valvulam in principio coli primum ex intesti-
ni cæci inflammatione adeo contrahi & constringi, ut plane nihil
permanere possit. In omnibus fere hoc affectu extinctis dissectis
accuratiores invenerunt, vel intestini gangrænam, vel tenuis in-
testini coarctati ingressum in partem proximam flatu prius tur-
gidulam. Si gangræna jam aderit, cognoscitur ex eo quod dolor
statim cesset: *Omentum* & etiam *ipsa intestina* ex vivo animali
quam calidissime abdomini applicari possunt multo cum levami-
ne. Convenit *venæsectio* in initio, si malum ab inflammatione
oriatur; „ Immo in corporibus robustis nunquam omitti debet.

(*Gan-*

(*Gangrana mortis causa.*) Art. 671. „ Plures ab ileo defun-
„ ctos aperui , & intestini cujusdam inflammationem & spha-
„ celum fere in omnibus ; & morbi & mortis causam fuisse de-
„ prehendi . *Vvillis* . Sæpius in hoc morbo defunctis (inquit
„ *Dolaus*) intestina plane vacua invenimus ; unde manifestum est
„ sæpius spiritus animales peccare.

Sydenhami sententia.

(*Methodus medendi.*) Artic. 672. Venriculus primo loco præ omnibus corroborandus est, & vomitus, si fieri possit, sistendus; ideoque *sal absynth.* cum succo *limon.* præscribo (subinde) sumend. intermediis vero temporibus exhibeo coch. aliquot *aq. menth. stillat.* sine alio quovis additamento. Dum hæc fiunt *catulum viventem* nudo ventri indesinenter accumbere jubeo, dolore hoc modo profligato, exhibeo *Pil. coch. maj.* ℈j. in *aquam menth.* dissolut. quam etiam *aquam* (quo certius vomitus recursum prævertam) toto catharseos tempore injungo. Victus sit tenuis per totum morbi decursum, & decumbat æger in lecto, donec convalescat. Usum *argenti vivi & globulorum* author minus probat.

(*Curatio.*) Art. 673. In hoc affectu quotcunque cathartica propinaveris, ea statim emetica fiunt; ideoque *vena brachii* tundenda est & *fumus nicotiana* (de hoc vid. *Fulleri* enema *oleos. amar.*) in intestina inflandus est quam validissime (omnium enematum, quæ mihi innotescunt, hactenus efficacissimum esse duco) idem quoque post moram aliquam reiterari potest. Hoc successu carente, necesse est *catharticum fortissimum* exhibere, sed præstat hora una aut altera *paregoricum* propinare, ut sub *laudani* tutela *catharticum* retineatur, & suo munere defungatur. Sched. mon. p. 48. De usu solis, &c. vide enema *oleosum amarum Fulleri*. *Fotus ad colicam*, *fotus spirituosus*, *mistura corallata*, omnia ad colicam quandoque in usum veniunt. Demulcendis doloribus convenit semicupium. In Ileo *stercore vaccæ* quam recentissimo universa ventris regio emplastretur; hoc etenim remedio, aliis nihil proficientibus, viam intestinorum aperui (*inquit Zacutus Lusitan. in praxi admiranda.*)

(*Historia.*) Art. 674. „ Infans vix semestris a nativitate per-
„ fecte valens & vegetus subito in gravissima ventris tormina
„ lapsus est; subsecutæ sunt vomitiones enormes, nihil omnino
„ per inferiora descendente, præter exiguum sanguinem. Ad
„ infantulum succurrendum omnem operam ac studium navavi,
„ sed frustra; nam triduo expiravit. Abdomine aperto intesti-
„ na omnia usque ad inferiorem Ilei partem flatibus valde di-
„ stenta invenimus, & jejunium leviter inflammatum: jamque
„ paulo inferius morbi sedes in conspectum venit; portio ete-
„ nim Ilei, *sex digitos longa*, (quodprodigiosum erat in sub-

„ jecto tam parvulo) in *coli* cavum, *cum mesenterio adjuncto*, „ collapsa est; pars affecta in tumorem attollitur tunicis intestinorum incrassatis, nigricantibus, gangrenosis, & quibusdam „ in locis sphacelatis per totius involutionis tractum, unde „ intestinorum *oppilatio insuperabilis*, quæ instar Polypi visa est. „ En luculentum exemplar *Passionis Iliacæ* perfectissimam morbi „ ideam complectens in infante nondum semianniculo, quod „ rarissimum esse credo. „

L U M B R I C I.

Sennerti sententia.

(*Vermium species variæ.*) Lumbricorum tres sunt species frequentiores. viz. *teretes* sive *rotundi*, *lati*, & *ascarides* (ex ovis insectorum oriuntur); aliquando sed rarius vermes anomali ejiciuntur, cornuti scilicet, hirsuti, quadrupedes, multipedes, bicipites, tricipites, cauda bifurcata præditi &c.

(*Vermes in variis corporis partibus.*) „ Præter vermes intestinales, sunt & alii, omnes fere corporis partes incolentes, uti „ vermes *dentales*, *gingivales*, *rhinarii*, *pulmonarii*, *cardiaci*, „ *sanguinarii*, *urinarii*, *cutanei*, *umbilicales*, *elcophagi*, vermes „ in *hepate*, *in saliva*, &c. Sed hi omnes non nisi in statu mor„ bido inveniuntur.

(*Teretes.*) Art. 676. „ Lumbrici teretes sunt frequentissimi „ & satis noti, Lumbricis terrestribus similes, nisi aliquanto „ albidiores sint.

(*Lumbrici laici descriptio.*) Art. 677. „ Lumbricus latus, tæ„ nia a *Plinio*, *Platero*, &c. appellatus, est instar fasciæ dua„ rum vel trium ulnarum aliquando longior, geniculis trans„ versis per totum divisus. *Nicolaus Andry* affirmat unum esse „ tantum in corpore, unde *solium* appellatur. Ast M. *Hageunot* „ tæniam in ventriculo felis aliamque in duodeno reperit. Me„ moir. de l'Acad. Vol. xvij. p. 484. Et Mr. *Geoffcy* tæniam in „ tinca pisce duos pedes & amplius longam observavit. Hist. „ de l'Acad. Vol. xiu. p. 50. hunc Lumbricum in cane ipse „ vidi tres circiter pedes longum; ideoque in aliis animantibus „ præter hominibus generantur.

(*Latus Lumbricus.*) Art. 678. Latos Lumbricos qui habent, appetentia cibi nimia laborant, ac nisi cibus offeratur, dolor & morsus in ventre percipiuntur, &c. Certissimum vero signum est, quod cum alvi excrementis corpuscula quædam *cucurbitæ* seminibus similia excernuntur. Hi difficulter necantur; commendantur *rad. filicis* ad ℥ij. & decoctum *corticis rad. mori*.

(*Remedia ad Lumbricum latum.*) Art. 679. „ Ad *latos* Lum„ bricos educendos adhiberi debet *vomitus ex oleo*, non ex *radi-*

„ *ci-*

„ *cibus*, & alia die *clystere* utendum admixta *nitri* parte vel *sa-*
„ *lis*; danda etiam *aqua salsa* potui, aut *glycyrrhizæ radicis* de-
„ coctio aut similiter incocta *glycyrrhiza*.

(*Ascarides*. Art. 680. „ Ascarides sunt tenues Lumbrici, fi-
„ lorum particulas referentes, qui in parte inferiori crassorum
„ intestinorum, & juxta sphincterem musculum residere so-
„ lent.

(*Remedium singulare.*) Art. 681. „ signum pathognomonicum
„ *ascaridum* est pruritus in ano vix tolerabilis; ægrotantes ali-
„ quando *syncopen* patiuntur, & frequentissime *tenesmum*. Ad
„ *ascarides* facit experimentum Aetii, suppositorium scilicet for-
„ matum, e *carne veteri salita*, pinguedine derasa.

Fulleri sententia.

(*Ascaridum Curatio.*) Art. 682. Ascarides sunt quidem gens pusilla, sed expugnatu difficillima; namque licet omnes ad unam enematis vim exterminarentur, nova tamen & numerosa proles ab ovulis in recto depositis mox nascetur. Ideoque non tanti erit parentes solos proscripsisse; nisi insuper & nati, & semina etiam ipsa radicitus extirpentur, & ejiciantur. Hocque optime fiet, si postquam ascarides jam disparuerunt, non statim a remediis absistamus; sed tertiis quartisve diebus per aliquot vices, ac deinde semel in hebdomade hujusmodi deturbantia enemata repetamus; quod nemo authorum hactenus notavit.

(*Enema amarum.*) Ideo minime dubitandum est *enema amarum* seq. ℞. *Rad. serpent. virg. contus.* ℨj. *pulp. colocynt.* (*in nodulo ligat.*) ℈j. *herb. tanacet. summit. sabin. ana* Mß. *coqu. in aq. font. q. s. ad* ℥vj. *colatur add. ol. hyperic.* ℥ß. *ol. chym.* ℨß. *spec. hier. picr.* ℈j. *m.* singulis noviluniis injectum, & per aliquot menses repetitum, ascarides interempturum, exterminaturum, & funditus deleturum esse.

(*Symptomata a lumbricis.*) Art. 683. „ A Lumbricis vomi-
„ tus, cardialgia, syncope, singultus, vocis privatio, tormina
„ intestinorum, capitis dolores, sopor gravis, deliria, mœror,
„ tristitia, febres, angina, pleuritis, & alia innumera gravia
„ symptomata.

(*Remedia vermifuga varia.*) Art. 684. „ In genere *amara* fe-
„ re omnia sunt *vermifuga*. Privatim pulv. *cort. aurant. mercu-*
„ *rialia*, *Æthiop. min. mercur. dulc.* &c. *muscus corallin. ens Ve-*
„ *neris*, *semen Sanctonici* in vino clareto est anthelminthicum in-
„ signe. *Floypr.* Decrescente luna vermes sunt aggrediendi. *Pav.*
„ *colocynthid.* cum *felle bovon.* subact. cum gut. aliquot *ol. ab-*
„ *synthii* umbilico applicatus, Lumbricos pellit. Ad *ascarides*
„ necandos enemata cum *colocynthid.* incoct. *mercurialia*, &c.

Baglivii sententia.

(*Vermes anomala & insolita symptomata sæpe pariunt.*) Art. 685. Quod ut plurimum homines ex improviso, & sine ulla causa manifesta, & signis alios morbos comitantibus, in subitum vitæ discrimen incidunt, & cadunt veluti *apoplectici* cum extremitatibus frigidis, pulsu exilissimo (qui fere semper signum est vermium latentium uti & singultus) aphonia, quandoque improvisa mania, tunc de vermibus dubitandum, in tali casu nil potentius est, quam statim dare cum brodio gr. xij. *merc. dulc.* & gr. v. *scammon. sulphurat.* in adultis. In pueris vero minoretur dosis, vel potius detur *mercurius crudus* ad magnitudinem pisi cum brodio, nam erit ad miraculum. *Chesneau.*

(*Nota bene.*) Art. 686. „ Probe notandum est, quod nullum „ tam peregrinum sit symptoma, tamque Δαιμωνιακὸν, quod ver- „ mes excitare non possint. Horrenda quidem symptomata quan- „ doque a vermibus exoriuntur, ut non raro ex incantatione „ produci vulgo credantur. Periti medici multa adstantium ad- „ miratione cacodæmona non raro ejiciunt.

(*Ex vermibus epilepsia, mania, moria.*) Art. 687. „ In praxi „ quotidiana horrenda hujusmodi symptomata a vermibus excita- „ ta vidimus. Homo quinquagenarius subito in gravissimam *E-* „ *pilepsiam* lapsus est, & intra decem dies sex vel octo violentis- „ simos insultus cum horrendis spasmis passus est; deinde in „ *maniam* incidit per diem unam aut alteram, & postremo in „ *moriam* & fere omnium rerum *oblivionem*. Die 16. Lumbricum „ mortuum excrevit, & sensim pristinam sanitatem nactus est, „ nisi quod *memoriam* nunc biennio post nondum integre re- „ cuperavit.

(*Cæcitas.*) Art. 688. „ Adolescentula quædam febre verminosa „ laborans stupendis motibus convulsivis correpta est, unde *vi-* „ *sum* penitus amisit, & luce orbata ad quatriduum mansit, „ interim a spasmis fere libera; die 5. alius paroxysmus convul- „ sivus supervenit, & acies oculorum restituitur. Exhibita erant „ medicamenta antispasmodica, & præcicipue anthelminthica, „ Æthiop. mineral. & calomel. &c. Vermes comminuti & con- „ triti excreti fuerunt & puella convalescebat.

(*Obmutescentia.*) Art. 689. „ Alia puella ex Lumbricis in- „ testina incolentibus primo raucescit, & febre acutissima labo- „ rabat; post paucos dies vocem penitus amisit, & ad dies ali- „ quot muta remansit; & cum omnia symptomata mortem in „ propinquo esse monstrabant, aliis vermifugis minus succur- „ rentibus, exhibui *decoctum foliorum hellebori nigri* fere in ipso „ articulo mortis; vermes quamplurimos excrevit, & con- „ valuit. Ejusdem remedii ope plures qui in extremo vi- „ tæ discrimine fuerunt versati, restitutos vidi; & longa

„ ex-

„ experientia didici helleborum nigrum *optimum esse & certissi-*
„ *mum vermifugum in tota pharmacorum familia.*

(*Lubricus umbilicalis.*) Art. 690. Ex Historia Medica abunde constat Lumbricos nonnunquam ventriculum, intestina, hypochondria atque inguina perforare & foras prorepere. Plusquam viginti abhinc annis ex umbilico pueri octennis exulcerato *Lumbricum teretem* 6. vel 7. digitos longum propriis manibus avulsi; post Lumbricum cochl. j. vel. ij. *puris flavi* effluxerunt, quod excrementa alvina non olebat. Ulcus non temere sanandum esse judicavi; ideoque foramini turundam adaptari jussi, ut materia purulenta quotidie evacuaretur; per septimanam & diutius pus ubertim effluebat, sed indies minori quantitate: deinde post triginta dies sine ullo incommodo ulcus exsiccatum est; & puer integre restitutus, utcunque tamen proximo anno in *ascitem* lapsus est, a qua causa nescio; ex hoc etiam morbo remediis appropriatis illum feliciter liberavi, & etiamnum sanus ac vegetus vivit.

(*Lumbrici ex inguine prodeuntes.*) Art. 691. Fœmina quadraginta quinque annos nata, robusta, & laboribus assueta, dolore colico quandoque obnoxia, alias sana, circa quatuordecim abhinc annis tumorem habuit *in inguine sinistro*, ovum gallinæ æquantem, quem *herniam* esse ipsa credebat; durabat enim integrum annum ante disruptionem. Interea circa dictam periodum fœmina *ileo* correpta est, de quo alibi (*Art. 667.*) a cujus morbi cruciatibus ac immani vomitione, &c. ruptus est *tumor in inguine*, & effluxit tenuis humor flavescens, turpethi mineralis colorem æmulans: advocatus est chirurgus, qui stylo immisso largam cavitatem detexit; foramen sensim spongia præparata dilatatum est, & magna vis prædicti humoris indies evacuatur; die 10. in foramine apparuit *Lumbricus vivus*, quem chirurgus coram astantibus detraxit, figura, colore, & magnitudine Lumbricis intestinalibus omnino similem. Post duas vel tres septimanas eductus est *alius Lumbricus* priori non dissimilis, nisi quod aliquanto rubicundior esset. Vermifuga interne propinabantur, & *decocta anthelminthica ex fol. hellebor. nigr. aloe, sem. santonic.* &c. in ulcus sinuosum injecta fuerunt. Tribus circiter mensibus sanatum ulcus, & mulier, adhuc viva, ex illo tempore bene se habuit.

Art. 692. Si quis de *Lumbricis umbilicalibus & inguinalibus* plura velit, *Schenckium* adeat, *Observ. p.* 408. 409. item *Bonetum*, *p.* 631. Inguinalium recentiora exempla habemus apud *D. Morton. Hist. Natural. Northamptoniæ*, *p.* 467.

CAP. VII.

Sive Fasciculus Morborum septimus.

DIABETES.

Listeri sententia.

(*Diabetis historia.*) Art. 693. Diuturna est hujus morbi creatio, & longo tempore parturitur. In principio os humore privatur, saliva albida est ac spumans, paulo plus lotii, quam moris erat, effunditur; sitis adest, sed nondum vehemens, calefactio parva quidem, sed mordax, visceribus inhærens exoritur; habitus corporis gracilis evadit, & homo anxius & animi dubius existit; progressu temporis sitis insigniter augetur, & velox est carnium & membrorum in urinam colliquatio; neque enim cum intermissione lotium reddit, sed, perinde atque canales laxati sint, indesinens est profusio; sitis intolerabilis est, potus copiosus, multitudini tamen lotii non respondens; si parvum tempus a meiendo abstinuerit, intumescunt lumbi, testes & ilia, postremo cum dolore meiit & festina mors adventura est. Urinæ quidem gustus lenis, & minime, quantum memini, dulcis, paulatim tamen dulcescere in confesso est, quod primum aquosior seri pars effunditur, & postea ipsa seri pars chylosior: huic autem rei fidem facit, nempe *phthisicorum* plurimorum ultimis mensibus insignis sputi dulcedo, ad nauseam usque molesta (lac etiam muliebre, a chylo paululum discrepans, dulcescit.)

(*Curatio.*) Art. 694. Conveniunt *amygdalata* & *lacticinia*. Affert exemplum cujusdam ex hoc affectu suo consilio curati
„ bibendo *vinum* cum *zinzibere* coctum quantum & quoties pro
„ viribus potuit, concesso interim haustulo *ex aq. lactis* ad sitim
„ leniter temperandam.

Ettmulleri sententia.

(*Morbi descriptio.*) Art. 695. In Diabete urina quantitate nimis copiosa excernitur, cum siti intensa, debilitate virium, macie, febre continua lenta, ardore circa regionem lumbarem, verbo, symptomatis *hectica confirmata*; interdum cum urina pingue aliquid excernitur, & tandem ut plurimum mors subsequi solet. Sed hæc est *Diabetes notha*.

(*Diabetes vera.*) Art. 696. Diabetes *vera* est immutata ingestorum potulentorum per urinam excretio, *cœliacæ* & *lienteriæ* similis: in hac specie potulenta redduntur parum mutata quoad colorem,

lorem, odorem, saporem, &c. sic vinum rubrum mingitur, &c. Exempla hujus sunt rariora.

(*Alia species*.) Art. 697. Est & *alia species* Diabetis, quæ *cœliaca urinalis* appellari potest, nempe quando *chylus* cum urina aut loco urinæ prodit.

(*Prognosis*.) Art. 698. Urina vulgo Diabete laborantium admodum dulcescit; est periculosum malum, & sæpe lethale; post immodicum laborem, nimiam venerem, chronicas febres, plerumque incurabile; „ ut etiam quando a prava & diuturna con-„ suetudine liquorum spirituosorum ingurgitationis originem „ duxerit."

(*Curatio*.) Art. 699. Quoad curam temperanda est sanguinis acrimonia; in plurimis convenit cum cura *febris hecticæ*; inchoanda est cura cum *vomitorio*, deinde exhiberi potest *antihectic. Poterii*, *lapis hæmatit. sacchar. saturn. croc. mart. aluminata*, *trochisc. de carabe*, *terr. sigillat. opiatum* hor. somni; præ reliquis *aq. calc. lac chalybeatum*, *emulsiones*, &c Ad Diabetem *veram astringentia*, *martialia*, privatim decoctum *cort. aurant.*

Vuillisii sententia.

(*Morbus apud antiquos rarissimus*.) Art. 700. Diabetes apud antiquos fuit morbus rarissimus, at nunc dierum magis familiaris; habet sitim continuam, atque febrem lentam & quasi hecticam semper conjunctam. Novi quendam vino Rhenano pro potu ordinario per viginti dies usum Diabetem incurabilem contraxisse.

(*Curatio*.) Art. 701. Pauci aut nulli ab *astringentibus* curantur. Sæpius in hoc morbo *tincturam antimonii* cum bono successu præscripsi, atque *aq. solutionis calcis viv. cum sassafr. sem. anisi*, *passulis*, *liquirit.* &c. Ego, D. *Michelthvvait* & *Vvitherly* pro quodam Comite sic præscripsimus; ℞. *Summit. arboris cypress.* M. viij. *alb. ovor.* ℔ij. *cinnam.* ℥ß. *lact.* ℔viij. distillentur, &c. bibat æger ℥vj. ter in die. ℞. *Gum. Arab. tragacanth. ana* ʒvj. *sacchar. penid.* ℥j. *f.* pulv. dos. ʒj. vel ʒiß. bis in die cum *aqua distillat.* haustum *paregoricum* omni nocte; diætam fere tantum ex *lacte*. Horum usu indies melius habuit, & intra mensem sanatus est.

(*Diabetes & salivatio*.) Art. 702. „ Fœmina quinquagenaria ple-„ nioris temperamenti *Diabete & salivatione*, nunc hac, nunc „ illa, utroque morbo alternatim invadente, tamdiu laborabat, „ donec vires fere exhaustæ fuerunt. Infusum rhabarbari in vino „ Canariensi quotidie capiendum jussi, & post paucos dies do-„ sis decoct. catechu composit. *Fulleri*, omni nocte propinata „ fuit, & pro potu ordinario *vinum Florentinum cum aqua Bri-„ stoliensi dilutum* potavit, atque ita duobus vel tribus septimanis

„ nis ab utroque malo penitus liberata est, & plures annos in-
„ columis vixit.

Sydenhami sententia.

(*Morbus adumbratur.*) Art. 703. Succi sanguini illati per vias urinarias crudi & incocti exitum sibi quærunt; unde sensim labefactantur vires, colliquescit corpus & quasi substantia ejus per hanc cloacam exinanitur, cum siti, ardore viscerum, lumborum coxarumque intumescentia, & salivæ spumosæ exspuitione crebra.

(*Curatio.*) Art. 704. Eadem præscribenda sunt, quæ in *fluore albo*, omissis solummodo *venæsectione* & *catharsi*: nam utrobique *indicationes curativæ* sunt eædem, quantumcunque inter se hi duo morbi dissidere videantur.

Harrisii sententia.

(*Curatio singularis.*) Art. 705. Cogitationi clarissimi authoris subiit *diarrhœam* esse quasi *diabeten alvi*, & *diabeten renum diarrhœam*; ideoque felici cum successu pro diabete laboranti hunc in modum præscripsit. ℞. *Rhei elect.* ℥ß. *santal. alb. citr. ana* ʒj. *cardamom. minor.* ʒß. infunde lento igne vase clauso in *vin. Canarin.* ℔j. sumpsit æger hujus vini colati coch. vj. hora 6. matutin. atque tantundem repetebat hora 10. ante merid. ab illo meridie usque ad 10. vespertinam Diabetes penitus sistebatur, sitis desiit, &c. (sed hujus rei hoc unicum habet exemplum.)

Farrago sententiarum.

(*Græcis incognita fuit.*) Art. 706. Rara est mentio hujus morbi apud veteres scriptores; *Græcis* fere incognitus fuit; *Galenus* profitetur se bis tantummodo ipsum vidisse; *de locis affectis* lib. vj. cap. 3.

(*Remedia varia.*) Art. 707. Præter jam dicta interdum ad curam aliquid faciunt remedia sequentia, *decoct. catechu comp. decoct. incrassans*, *ichthyocolla*, *gelatina C. C. oryza*, *tinct. coralli*, *trochisci Gordonii*, & præ omnibus juxta praxin modernam *aquæ calidæ Bristolienses*. Sequens decoctum cum maximo fructu propinari potest; ℞. *Cort. Peruv.* ℥j. *tinctur. rosar.* ℔iß. *coq. ad* ℔j. *lento igne, colatur. add. vin. rub. auster* ℔ß. *syr. Cydon.* ℥ij. *misce; dos.* ℥iij. *bis vel ter in die.*

NEPHRITIS.

Boerhaavii sententia.

(*Inflammatio renum.*) Art. 708. Certum est renes vera inflammatione tentari ex dolore ardente, pungente, magno, ex fe-

ex febre acuta, continua comitante; ex urina pauca, admodum rubra, & flammea, vel in summo malo aquosa; stupore cruris vicini; dolore inguinis, testisque vicini: dolore iliaco; vomitu bilis: ructu assiduo.

(*Causa.*) Art. 709. Hanc inflammationem producere possunt omnes causæ generales inflammationem parientes, privatim quicquid urinæ transcolationem & transitum in meatibus urinariis impedit. Si summa inflammatio hæc vascula occupat, ita sæpe stringuntur, ut nihil reddatur lotii; aliquando ut valde parvum, tenue, aquosum, quod pessimum. Infinitæ sunt Nephritidis species, causæque; & inter eas una a calculo; omnium tamen est ferme eadem curatio.

(*Curatio.*) Art. 710. Sanatur per remedia generalia omni inflammationi sanandæ propria, viz. *venæsectionem*, *avulsionem*, *dilutionem*; per *decocta lenia*, *emollientia*, *antiphlogistica* magna copia ingesta per *clysmata*, *fomenta*, *balnea* ex iisdem constantia; *victu humido*, *leni*, *quiete*, vitatione *lecti calidi*, & *decubitus* in dorso. Si nimia symptomata doloris, vel convulsionis urgent, *opiata* prosunt, vomitum autem nimium sæpe ingestu tepidæ mellitæ juvare prodest. Atque hac sola methodo tuto curatur ipsa *Nephritis* a calculo renibus, ureteribusve impacto orta.

(*Abscessus.*) Art. 711. Si causæ Nephritidis magnæ, nec lum resolvitur, nec sanatur, sed excurrit ultra septimum diem, *abscessus* mentuendus; quem fieri docet, remissio doloris, ejus in pulsationem mutatio, horror sæpe recurrens, gravitas stuporque partis, jam factum esse docet prægressus priorum, tum pulsus, ardor, tensio in loco, urina purulenta, fœtida, instar urinæ salsæ putrefactæ: simulac abscessus ille factus scitur, utendum valde *maturantibus* primo & *emollientibus*, dein purulenta apparente urina, *diureticis puris ex aquis medicatis*, *sero lactis*, *similibusque*, *usurpatis simul balsamicis*.

(*Effectus suppurationis & prognosis.*) Art. 712. Si vero suppuratio dicta diu durat, totus ren exesus saccum format nulli usui servientem: tumque frequenter *tabes renalis* insequitur. Si scirrhum hic format, paralysis vel *claudicatio* cruris suppositi oritur, immedicabile malum: unde sæpe lenta tabes, hydrops, &c. Si autem parva copia materiæ inflammatæ coagulata in folliculo urinæ minimo hæserit, basin format, cui apposita sabuli in urina materies crustatim accrescens calculum renalem creat, sicque eundem auget, de quo alibi. Quinetiam aliquando in gangrænam transit, quod docet vehementia causæ & symptomatum, & subita doloris remissio sine causa manifesta, cum sudore frigido, pulsu debili intermittente, singultu, urina vel nulla, vel livida, nigra capillosa, fœtente, caruncutis fuscis, nigrisve fœda, defectu virium subito, ubi nihil juvat, immo nec ipsa medicina.

IN-

INFLAMMATIO & EXULCERATIO VESICÆ.

Ettmulleri sententia.

(*Signa inflammationis renum, & quomodo differt a calculo.*) Art. 713. Renum inflammatio & exulceratio, *nephritis* quandoque dicitur. Signa sunt ardor urinæ, stranguria, urinæ interdum suppressio, corporis inflexibilitas, febris, stupor cruris, vomitus biliosus, alvi suppressio, &c. Ut rite distinguatur a *calculo*, observandum est quod hic semper adest febris continua, in calculo non ita; dolor etiam est magis continuus & pulsatilis, in calculo interpolatus & periodicus; ischuria in hac, raro in calculo. „ In inflammatione renum urina in principio „ valde rubescit, morbo autem ad summum provecto aquosa & „ limpida evadit; in affectu calculoso *contrarium prorsus ac-* „ *cidit.*

(*Curatio.*) Art. 714. Quoad curam cum reliquis inflammationibus convenit, cum externis secundum curam *angina* procedendum est, cum internis secundum *pleuritidis*; *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ prosunt. *Diuretica* in principio sunt nociva; conducunt *nitrata*, *saturnina*, *papaverina*, succus *cancrorum fluviatilium*, & externe *camphora*.

(*Suppuratio, inde ulcus renum.*) Art. 715. Suppuratio aliquando expectanda est; rupto abscessu mictus fit purulentus, hinc *ulcus renum*; dolor morsicans & rodens in lumbis sentitur a sero acri, quod in transitu irritat & rodit cum caloris sensu; periculosum est malum, & sæpius lethale.

(*Ejusdem curatio.*) Art. 716. Quoad curam *mundificantia* & hinc *consolidantia* utramque faciunt paginam; *vomitus* a pluribus laudatur, *mercurius dulcis* cum *terebinthina* & *balsamicis*; præmissis *mundificantibus* decoctum *hedera terrestris*, & *e lignis*, succus *cancrorum fluviatilium*, *trochisci alkekengi* (*trochisci Gordonii*, *lac asininum*) *acidula*, *aq. spadan. &c.*

(*Inflammatio & exulceratio vesica.*) Art. 717. In inflammatione & exulceratione *vesica* pathemata sunt tensio, durities, ardor, tumor, ac dolor in regione pubis, febris plus minus acuta; ægri ut plurimum moriuntur quarto vel septimo die, vel sequitur *ulcus* curatu difficillimum; interne quoad curam cum aliis inflammationibus convenit: externe danda est opera ut inflammatio *discutiatur*; aliter expectanda est *exulceratio*.

ULCUS RENUM & VESICÆ.

(*Ulceris Vesica signa.*) Art. 718. In ulcere *vesica* adest dolor gravis in pectine & pube, quoties ægri mingunt, urinæ difficultas accidit, sæpius & tenesmus, & membri virilis erectio. Si in pene vitium sit, inter meiendum dolor percipitur, quod in

in *vesicæ ulceribus* non accidit, nisi juxta ejus collum ulcus consistat. Malum ut plurimum est incurabile. Quomodo distinguantur ulcera renum & vesicæ. „ Inter renum & vesicæ ulcera sic „ distinguitur (inquit *Lommius*) *renibus exulceratis* non æque „ difficulter urina redditur, & quod ex his deteritur, rubet, „ seu tenues trahuntur carunculæ, seu filamenta capillis similia; „ minor etiam incidit dolor, sæpiusque cruor urinæ permistus. „ At vero *exulcerata vesica*, major est urinæ tum cupiditas tum „ difficultas; quicquid decedit, album est; dolores magis ur- „ gent, minus sanguinis excernitur; si meatus urinarius sive „ *urethra exulceretur*, urina subcrassa est, particeps modici cruo- „ ris vel certe puris. *Ulcera renum* promptius quam *vesicæ* sa- „ nescunt. "

(*Curatio.*) Art. 719. Eædem sunt indicationes curativæ ac in ulcere Renum; *trochisci Gordonii* specifice laudantur; *thermæ*. Pro injectione convenit *aq. calcis cum trochis. alb. rhasis* (*sacchar. Saturni.*)

Riverii sententia.

(*Causa & signa, &c.*) Art. 720. Ulcus Renum vel Vesicæ a tribus excitatur causis; abscessu rupto post inflammationem, humorum acrimonia, (qualis est ea, quæ mictum cruentum efficit), aut a calculo aspero dictas partes erodente; postrema hæc frequentior est, ac fere ordinaria. Mictio purulenta est signum diagnosticon. In ulcere Vesicæ, aut illius cervicis perpetua adest dysuria & continuus dolor partem istam infestans, in ulcere Renum non ita; raro curantur in junioribus, in senibus nunquam.

(*Curatio.*) Art. 721. *Purgantia* debent esse *leniora*, ut *cassia*, *rhabarbarum*, &c. *mercurius* eximiam habet vim omnia ulcera interna & externa *mundificandi* & *consolidandi*, ut etiam *terebinthina* cum pulv. *liquiritiæ* exhibit. ad ℥ß. post debitas *evacuationes* & *revulsiones* ad *detergentia* progrediendum est; inter illa *serum lactis*, *hydromel tenue*, *lac asininum*, &c. post horum usum, ubi ulcus satis mundificatum fuerit (quod cognoscitur quando pus minore quantitate excernitur, idque album æquale ac minime fœtidum) *glutinantia* & *consolidantia* exhibenda sunt, inter quæ *trochisci Gordonii* instar omnium habentur, qui dolorem leniunt & ardorem urinæ contemperant; dos. ʒij. vel iij. in hydromellite, vel dec. hord. præ cæteris *lac vaccinum* cum *bol. Armen.* ʒß. haustum singulis matutinis testatur *Forestus* maxime conferre ad ulcus expurgandum & consolidandum; *lac tepens* recens mulctum frequenter injectum præstantissimum est *anodynum*, in quo si *trochisci Gordonii* dissolvantur omnes scopi tum doloris sedandi tum ulceris curandi adimpleri possunt.

Farra-

Farrago sententiarum.

(*Prognosis.*) Art. 722. Renum affectiones (inquit *Hippocrates*) non vidi sanatas supra quinquagesimum annum. Si quis sanguinem & pus mingat, & squamas, & odor gravis sit, vesicæ exulcerationem significat. *Hippocr. aphorism.*

(*Remedium singulare.*) Art. 723. *Rhabarbarum* in parva dosi & diu exhibitum est remedium singulare ad ulcera renum & vesicæ curanda. *Hamilton.*

(*Pareira Brava.*) Art. 724. Nescio an virtutes *Pareira Brava* . *c. radicis vitis sylvestris Brasiliensium* satis tentatæ fuerint, necne; de qua M. *Geoffory* hæc habet: exhibui felici cum successu hanc radicem *Ulceribus Renum & Vesicæ laborantibus*, quorum urinæ tanto pure refertæ erant, ut meiendi impedimento fuerit; ex usu hujus remedii statim urinam libere reddebant pure propemodum immunem, & progressu temporis adhibito paulo balsam. Capiv. ad ulcera detergenda, ex his deploratissimis affectibus omnino sani evaserunt. In dolore etiam *colico & nephritico* mira præstat. Dosis in substantia a gr. xij. ad xvii. in decoct. ad ℈ij. Hist. de l'Acad. Vol. xiv. q. 75. De virtutibus etiam hujus radicis vid. *Transact. Philos.* N. 365.

(*Æthiops mineral.*) Ex propria experientia D. *Cheyne* in tractatu suo de Arthritide p. 50. testatur *Æthiopem* mineralem larga dosi bis in die sumptum, diuque continuatum *remedium esse certum* ad ulcus Vesicæ curandum.

(*Prognosis.*) Art. 725. Ulcus *Vesicæ*, quod a calculo fit, non curatur, nisi prius extrahatur calculus. Ulcera *Vesicæ* sunt fere semper incurabilia; Ulcera *Renum* non sunt adeo periculosa.

(*Remedia varia.*) Art. 726. Remedia sequentia quandoque suo loco utilia; *aqua calcis*, *decoctum balsamicum*, *decoctum incrassans*, *enema terebinth. mistura balsamica nephritica*, *tinctura antiphthisica*, *tinctura cantharidum*.

CALCULUS RENUM & VESICÆ.

(*Calculi definitio.*) Art. 727. „ Calculus definiri potest corpus „ durum ex materia lenta aut terrestri, vi insita lapidescente, „ concretione generatum, loco, quo detinetur, dolorem obstru„ ctionem aliaque symptomata ut plurimum pariens. "

Greenfieldi sententia.

(*Calculi renum signa diagnostica.*) Art. 728. Signa præcipua diagnostica *Calculi Renum* sunt quæ sequuntur: 1. in regione lumborum dolor fixus, continuus, gravativus, instar ponderis in renis substantia cum sensu obtuso; lapillo vero e pelvi in ureterem exeunte incipit dolor dilacerans, & omnium acerbissimus. 2. inflexibilitas

spinæ

ſpinæ dorſalis extenſione & compreſſione nervorum. 3. lumborum ardor. 4. ſtupor crurris ejuſdem lateris ex pathemate nervorum. 5. retractio teſticuli ex eadem cauſa. 6. urina vel cruenta vel tenuis & limpida & pauca quantitate; at vero poſt calculi in veſicam delapſum urina ſtatim redditur admodum craſſa, turbida, ſubnigra, & copioſa.

Art. 729. „ Ut accurate diſtinguatur hic morbus a *colica* „ vid. Art. 644.)

(*Differentia a colica.*) Art. 730. Signa diagnoſtica.

(*Calculi veſicæ ſigna diagnoſtica.*) Calculi in *Veſica* ſunt ſenſus gravitatis in perinæo & regione inguinali, perpetuum mejendi deſiderium inſequente dolore atroci præcipue in penis ſummitate cum egerendi conatu moleſtiſſimo & frequentiſſimo, unde prolapſns an-; „ Pruritus moleſtiſſimus ad caput penis, ejuſdem „ frequens ac involuntaria erectio, urina poſt motum vehementiorem cruenta, nullum levamen ex remediis ad ſtranguriam „ adhibitis, &c. ſunt etiam ſigna Calculi in Veſica; „ ſed ſi„ gnum omnium maxime indubitatum eſt, quod certiſſime tactu deprehenditur a digito in anum indito; vel cathetere, de quibus conſulatur auctor.

(*Excreſcentiæ carnoſæ.*) Art. 731. Interdum in *Veſica* inveniuntur *excreſcentiæ ſcirrhoſę* vel *fungoſæ* calculi ſymptomata ad amuſſim mentientes, exempla duo aut tria adducuntur.

(*Calculum mentientes.*) „ Ejuſmodi ſcirrhum bis in cadave„ ribus vidimus, inquit *Baglivius*. Ex teſtimonio *Lithotomorum* „ conſtat Calculum in Veſica ſemper eſſe *liberum*, parietibus „ ejuſdem nunquam adhærentem, neque membrana unquam in„ volutum, prout a quibuſdam falſo perhibetur. *Vide Lithot.* „ *Douglaſ.* p. 6. Utcunque tamen veriſſimum eſt Calculum quan„ doque inter deſcendendum a renibus inter tunicas ipſius Ve„ ſicæ in tranſitu hærere, ibique hoſpitari, & in molem gran„ diorem accreſcere, capſaque inter ipſas tunicas formata, tan„ dem aliquando ulcus deploratiſſimum ibidem creare. „ *Vid. Hiſt. de l'Acad. Sci. Vol.* vi. *p.* 29. *Memoir. p.* 34.

(*Calculus grandis in rene.*) Artic. 732. Calculus grandior in Rene una cum ejuſdem ulcere eſt caſus deſperatus; aliquando vero natura, dictu mirabile, ultra ſpem omnem abſceſſum efficiens per ipſos ſpinales muſculos viam patefecit ad Calculum ejiciendum, & tandem Ulcus ſolidatum fuit. „ Atque „ hinc quaſi charta provocatoria, natura monſtrante viam", „ ad aliquid tentandum ars noſtra laceſſitur. Audax omnia per„ peti gens humana. Operationem *Lithotomiæ* Veſicalis omni ævo „ chirurgi exercitarunt; ſed *de Lithotomia Renali*, quod ſcio, „ nuſquam omnino audivimus ante *celebrem Dominicum Marchet*„ *ti Pataviensem*, qui e rene *Conſulis Hobſon* calculum ſectio„ ne eduxit, ægrumque ad integram ſanitatem reſtituit. *Tran-*

,, *fact. Philos.* N. 223. Unam adhuc aliam *nephrotomiæ* instantiam
,, pari successu ex historia Callicana affert D. *Freind* Hist. med.
,, Vol. 2. p. 185. Sed, ut cum sagaci D. *Rutty* loquamur (in
,, eleganti suo tractatu de *ductibus urinariis*) ex considera-
,, tione partium secundarum est saltem pura puta *possibilitas*,
,, ut hæc operatio feliciter succedat, *probabilitas* vero vix aut
,, ne vix quidem.

(*Nullum lithontripticum.*) Art. 733. ,,Quod ad *lithiasin* attinet,
,, *Galenus* scribit nullum remedium suo tempore fuisse inventum
,, præsidii Calculum Vesicæ frangentis, sed sola chirurgia seu in-
,, cisione curari posse. Idem alii recentiores, & præstantissimi
,, medici libere fatentur. De *lithotomia* operatione, item de ex-
,, tractione Calculorum in sexu sequiori videatur auctor, qui
,, egregie scripsit; item consulantur *Celsus*, *Hildanus*, *Douglass*,
,, *Cheselden*, &c.

(*Plura tamen vulgo credita.*) Art. 734. Sunt tamen remedia non-nulla plurimum decantata, *lithontriptica* appellata (quamvis in rerum natura talia non dari admodum probabile sit) inter quæ nuper aliquando celebriora fuerunt *elixir Daffaanum*, nunc satis vulgatum, *pulvis Rogeri*, nihil aliud quam *testa mytulorum calcinata*, *liquor* Tipping, (apud authorem, *p.* 234. descriptus;) cum his & aliis quam plurimum ejusdem commatis, *si mundus vult decipi, decipiatur*: interim nulla est de specificis *lithontripticis* hactenus vera fides.

(*Curatio.*) Art. 735. Homo sexaginta annos natus solo usu *ol. amygdal. dulc.* cum gr. aliquot *bals. Peruv.* intra dies decem 65. calculos excrevit; mihi infrequenti usu est *enema emolliens* seq. ℞. *Rad. alth.* ℥j. *herb. malv. parietar. mercurial. ana* Mj. *sem. lin.* ℥ß. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥viij. *colatur. add. tereb. vitel. ov. solut.* ℥ß. *ol. lin.* ℥ij. *elect. linitiv.* ℥j. *m. f. enema* & fotus sequens.

℞. *Rad. alth.* ℥iv. *malv. parietar. charefol. flor. cham. melilot. ana* Miv. *sem. lin.* ℥j. *malv. petroselin. ana* ʒiij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔iij. *pro fotu.* Quando diuretica indicantur, pulvis sequens diureticus cum apozemate subsequente vel cum sero lactis vel vin. alb. vel Rhenan. exhibitus multum valet.

Sal. prunel. ʒß. *cochinel. ocul. cancror. test. ovor. calcinat. sal. sambucin. vel sal. stipit. fabar. ana* ℈j. *croc. opt. gr.* xv. *ol. junip. gr.* vj. *m f. pulv. pro chart.* iij.

(*Lithontriptica alia decantata.*) ℞. *Rad. anonid. fœnic. petroselin. liquirit. ana* ℥ß. *sem. alth. malv. cicer. rub. ana* ʒiß. *sem. 4. frigid. maj.* ʒj. *ficuum ping.* N. v. *sebesten.* N. iij. *hord. mund.* ℥j. *gr. alkekeng.* N. vij. *coq. in aq. pluvial. q. s.* ℔ij Ex observatione liquet *diuretica* multo melius operari cum illis, qui seipsos aeri frigido exponunt, & leviter se exercent.

Inter

Inter *lithontriptica* dicta *virga aurea* multum laudatur a *Matthiolo*, *Dodonæo*, &c. item *tinctura pil. Matth. pulv. milleped. lignum nephriticum*, *sanguis hirci*, *sp. nitri*, &c. Hæc sunt remedia in suo genere valde proficua, sed si quis existimet illa revera esse *calculum frangentia*, sciat illa esse mere nugamenta, & res nullius pretii. „ Desperandum non est (*inquit Boer-* „ *haave*) de inveniendo *aliquo menstruo* contra calculum ve- „ sicæ, quod tamen tam blandum & molle sit, ut non lædat „ vesicam, & solvat tamen calculum in vesica. Habui men- „ struum, quod solvebat omnia saxa durissima in manu, ma- „ nu interim illæsa; conficitur autem hoc *ex pane Secalino*. „ Sic illud menstruum quod distillatur *ex ovo* nullum in ocu- „ lo dolorem facit, & tamen dissolvit myrrham, quæ per ma- „ gnum & validum ignem dissolvi nequit; ideo procul dubio „ tale quid per industriam humanam inveniri potest contra cal- „ culum.

Listeri sententia.

(*Calculi in omnibus fere corporis partibus.*) Art. 736. Calculi inveniuntur sub lingua (1245.) in palpebris, 1001.) in ductibus pituitariis, in cerebro, in hepate, in pulmone, in Vesiculis seminalibus, in utero, in ventriculo, in intestinis, in articulis, tum manuum tum pedum, at multo frequentius in Renibus & Vesica.

(*Causa.*) Calculus est quid vere lapideum a sale lapideque Calcario, & interdum a ferro metallo humoribusque quibuslibet corporis concretum. Calculi materiam ab esculentis & potulentis, quæ hujusmodi salibus lapideisque particulis abundant, provenire constat: si corpus bene se habeat, foras ejiciuntur, neque in Renibus aut Vesica retinentur; si Renes imbecilli fuerint & Vesica labefactetur, in lapidem coire apta sunt. Profecto robur inæquale partium est Calculorum præcipua ratio; ita Renum alter Calculos parit altero sano. Nisi vitientur tonus & vigor Renis expulsivus, Calculi vix nascuntur, nec supra modum arenularum concrescit materia lapidea.

(*Curatio difficilis.*) Art. 737. Calculus *hæreditarius* est incurabilis: facilius est enim uterum a pariendo prohibere, quam Calculosos Renes Calculis vacuare. *Trochisci alkekengi* somnum conciliant & Calculum pellunt. Dos. ʒj. „ Fœminæ rarius quam masculi „ Vesicæ Calculo laborant propter *viæ patentiam ac brevitatem* „ Calculi vesicæ dolores licet intolerabiles, in longum tamen „ trahunt, per multos scilicet annos: fractis demum viribus „ & Vesica magnitudine & asperitate lapidis attrita, mors se- „ quitur, ni urinæ facta suppressione maturius tollantur ægro- „ tantes.

Ettmulleri sententia.

Art. 738. Calculus in se non est morbus, sed productum morbosum; morbus proprie dicitur *lithiasis*, quæ est dispositio Renum vel Vesicæ ad Calculum generandum.

(*Calculorum diversitas.*) Triplex ut plurimum est diversitas Calculorum, alborum, rubrorum, vel flavorum, qui ultimi sunt frequentiores. Calculi insigniores interdum in Renibus latent quieti sine ullo præternaturali symptomate; cum vero in motu sint, varia & gravia symptomata producunt, & paroxysmum *nephriticum* faciunt.

(*Morbi historia.*) Art. 739. In principio motus oritur dolor auctus, modo intensior modo remissior in regione lumbari, minus tamen pungens, dolor est gravativus & obtusus; ubi vero Calculus movetur ex pelvi in ureteres, tunc dolor lancinans, pungens, & tensivus excitatur, nec ante cessans, quam Calculus ad *Vesicam* descenderit, aut in *Renem* remeaverit. Sub paroxysmo ingruente urinæ sunt paucæ, aquosæ, acres tamen & stimulantes. In paroxysmo ægri non possunt se erigere, nec corpus incurvare; stupor adest cruris frequenter in primo paroxysmo, sed non ita in assuetis & hoc morbo fractis; testiculus etiam aliquando aliter sursum dolorose spasmo retrahitur, interdum adest tenesmus, & præterea nausea & vomitus, & non raro difficilis respiratio, quasi cingulo constringuntur costæ inferiores, item tormina, colica acerbissima spasmodica ex consensu nervorum. Omnia hæc symptomata in omnibus promiscue haud reperiuntur.

(*Curatio.*) Art. 740. Quoad curam *diuretica* imprimis fortiora in principio fugiantur, dum urgent dolores & spasmi, quoniam malum exasperant, *mitiora* sunt exhibenda cum *opiatis*, ut & *alvum laxantia*; & *emulsiones*, *clysteres emollientes*; aut cum *terebinthina*, minori quantitate injiciendi, & diu retinendi; *balnea* usurpari possunt & *inunctiones emollientes* ex *ol. cham. scorpion. junip. petrol. camphor. sem. hyoscyam. opio*, *unguent. dialth. nervin.* &c. Decoctum *florum cham.* singulariter excellit in paroxysmo *nephritico*, item *sal. volat. succin. persicaria* & *semen dauci lithontriptica* audiunt, item *millepedes*; & *fimus columbinus* bene præparatus; & quod præstat *sal ejus volatile*.

(*Calculi vesicæ historia & signa.*) Art. 741. Inest plerumque *nucleus lapideus* in Calculo Vesicæ; qui in initio ex Renibus descendit, & exinde augmentum lamellatim acquirens. Sentiunt imprimis ægri obstaculum, quod se opponit meatui urinario inter meiendum ita ut interdum urina in medio sui cursus supprimatur, unde assiduum meiendi desiderium, summa difficultas, & urinæ stillicidium, anus quoque in consensum trahitur, & tenesmo affligitur,

quod

quod est unum ex potissimis signis; obtusus est dolor in Vesicæ collo, &, si grandior sit Calculus, pondus in perinæo, dolor & pruritus in glande penis, & frequens erectio. Calculus aliquando *Vesicæ adnascitur*, & tanquam in *capsula* continetur, quo in casu difficillimus est cognitu. In malo diuturno materia mucilaginosa, necnon lutosa ac argillosa cum urina excernitur, quæ tanquam productum morbi agnoscenda est ex nutrimento læsæ Vesicæ.

(*Curationis difficultas.*) Art. 742. Cura eadem fere est, ac *calculi renum*; prodest *aq. vel decoctum persicariæ*, *betulæ*, *dauci*, &c. *urina hirci* & *tauri*, *millepedes in vino Rhenan.* longo usu mirabilia præstant: pro usu externo *petroleum*, *ol. scorpion.* &c. ut & enema sequens, ℞. *Ol. lin. amygd. dulc. ana* ℥iv. *scorpion.* ℥j. *tereb.* ℥ß. *m. f. enema.* (Si calculus sit prægrandior curam non recipit nisi ex sectione.)

Baglivii sententia.

(*Signum pathognomonicum.*) Art. 743. In calculo *vesicæ* adest dolor in glande penis, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica ac certissima calculi vesicæ signa est.,,

(*Calculi in rene interdum diu sunt sine dolore.*) Sectione defunctorum plane constat calculos interdum per longum tempus silere sine insigni dolore; immo quandoque per annos aliquot non est dubitandum. Heurnius refert se reperiisse in uno rene defuncti calculos 80. & in altero 70. nihilominus homo dum vixit *dolores nephriticos neutiquam sentiebat*. Antonius Pozzis de calculis occultis in renibus, ait se invenisse in hominis alterutro rene calculum non minus quam sex uncias pendentem *sine ullo tamen calculoso affectu*. Et in quotidiana praxi observamus calculos ingenti mole excerni diutius in renibus prius commoratos, quam ad istud incrementum assurgere potuissent; excretos tamen *nullo præeunte dolore*, *excepto in exclusionis paroxysmo*, vidimus.

(*Cura rationalis.*) Art. 744. Existente calculo in renibus, motu, quem facit descendendo per ureteres, irritatis, crispatisque vicinarum partium fibris, fæcum & urinæ secretiones sistuntur: tota igitur curatio dirigenda est ac impendenda in tollenda morbosa irritatione & crispatura renum per *balnea*, *oleosa*, *anodyna*, & *laxantia remedia*; nam ea ablata impeditæ tolluntur liquidorum secretiones. Quin imo sæpe observavimus, quod si calculus post x. vel xv. dies non descenderit ad vesicam, imprudenti *diureticorum* usu & nimia remediorum præscriptione, ut vulgo faciunt medici, aucta in dolente renum loco majori oscillatione magis magisque figitur ibidem calculus, & multo difficilius educitur, quo in casu, crede mihi, lector, unicum

cum remedium est *abstinere a remedis*, nam sola quiete calculus tandem prosiliet.

Deckersii sententia.

(*Nitrum neque spiritus calculum frangit.*) Art. 745. Nitrum pulverizatum & calculo affusum ignique moderato impositum ipsum consumit, primo quidem in viscidam mutat materiam, dein aquosam; ast, proh dolor! ab externis ad interna non valet consequentia; saltem expectationi non fatisfacit *verus nitri spiritus*.

(*Alia remedia.*) In omnimoda urinæ suppressione *testa ovorum calcinata* ad ℈ij. vel ʒj. assumptæ omnia reliqua medicamenta præcedunt. *Cocchinel* in *vino Rhenano* ad ℈j. assumpt. est mite & suave medicamentum, sed magnæ efficaciæ. Omnibus commendamus *spir. sal. ammoniaci* tanquam specificum *cum vino Rhenan. spirituve diuretico* ad præservationem, ut & curationem ipsam.

(*Nota bene.*) „ Curationis scopus primarius est *dolorem leni-* „ *re*, alter *vias reddere patulas* tum urinæ tum fæcum. Opta- „ bilius est, ut *natura* expellat calculum, quam *medicus*.

Farrago sententiarum.

(*Arenulæ sine calculo.*) Art. 746. Arenas multi mingunt, & tamen non sunt calculosi; quoniam illæ non coguntur in lapidem, nisi viscido aliquo & crudo humore superveniente, ad quod itidem & tempore opus est. *Hollerius*. Symptoma illud scorbuticum mendaci specie calculum præ se ferens (de quo *Drawitzius*) non solum scorbuticis, sed hypocondriacis familiare est. Tartarus sub specie sabuli rutilantis ut plurimum in urinæ subsidentia se prodit, quandoque in atomis adeo subtiliter divisis, ut visum fere effugiat, lateribus vero matulæ firmiter adhærere solet; tormina *nephriticis* æmula concitat, & his comitem se adjungit stranguria fere continua. Parum levaminis a calidioribus diureticis expectandum est, malum enim exasperant. *Spiritus salis communis* strenuum hic se præstat averruncum, ut & *spiritus lumbricorum terrestrium*, *essentia item nephritica e ligno nephritico cum spiritu salis extracta*. vid. Art. 906.

(*Observatio D. Cypriani.*) Art. 747. D. *Cyprianus* lithotomus celeberrimus inter 1400. quibus operationem celebravit, *oinopolas* quam plures, se ne unum quidem *zythopolam* calculosum invenit. *Cerevisiam blandam ac mitem*, & quo recentiorem eo meliorem, omnibus calculosis in potum ordinarium commendavit. *Catherwood.*

(*Virtus ol. lini, &c.*) Art. 748. Oleum *seminum lini* intus sumptum per aliquot septimanas calculos fere indolenter ejicit. *Hamilton.* (Multum etiam laudatur infusum *seminum lini* more Theæ diutius epotum.) *Oleum sem. sinap. per expressionem* (inquit *Boerhave*)

ve) ut maximum remedium commendatur in nephritide, & calculo & renum.

(*Aqua persicaria.*) Art. 749. Aq. *persicaria* valde commendatur a D. *Boyle*. Julap. sequente quandoque in praxi usus sum; ℞. *Aq. persicar. vin. Rhenan. ana* ℥vj. *sp. carmin. sylv.* ℥ij. *test. ovor. præparat.* ʒij. *syr. de alth.* ℥iss. *m.* fotus sive balneum tepidum, emolliens & laxans ad calculum ureteribus hærentem movendum & expepiendum maximum adjumentum præstat; usum ejus suo calculo ipse *Hippocrates* comprobavit, lib. de effect. intern. sec. 15.

(*Semicupium.*) Experientia enim evincitur a blando ac leni medicamento in *semicupio* sedenti exhibito plus auxilii provenire quam ex mille lithontripticis vana ostentatione propinatis.

(*Aquæ Bristolienses.*) Vires supereminentes *Aquarum Bristolensium* circa medium superioris sæculi innotuisse ex memorabilibus D. *Maplet.* M. D. litteris *Decano Vvellensi* anno 1665. datis liquet: „ Ad *Rupem Vincentianam* tibi confugiendum esse arbi„ tror, e qua prosiliunt aquæ renibus & vesicæ calculosis sive „ exulceratis succurrere, nec non sanguinis massam contempe„ rare, & ab illa segredandam urinam lenire & edulcorare ap„ tæ natæ. „ *Aq. flor. spin. alb.* in frequenti usu fuit apud D. *Radcliff*, unde forsan aqua nephritica Pharm. Londinens. Vires hujusce remedii a multitudine insectorum verno tempore istos flores incolentium oriri videntur.

(*Prophylaxis.*) Art. 750. Ad prophylaxin hujus affectus magna habenda est ratio ventriculi; quoniam ex illius cruditatibus materia generandis calculis suppeditatur: ideoque post debitas evacuationes remediis appropriatis roborandus est ventriculus; & frequenter potandæ sunt *aquæ minerales acidulæ ac sulphureæ*; potus ordinarius sit vinum tenue cum decocto *rad. eringii marini*, quod commendatur a *Cratone*.

(*Remedia varia.*) Art. 751. Præter jam dicta, sunt & alia nonnulla remedia, quæ pro symptomatum horum affectuum diversitate saltem opem aliqualem ægris afferre possunt. *Aqua omnium florum, cerevisia de dauco, decoctum nephriticum, emulsio cum infus. vel decoct. fol. theæ facta, enema e quatuor oleis, enema terebinth. mistura balsamica nephritica, nitrum saturnisatum, pil. Matth. pil. testac. sp. juniperi, sp. nitri dulcis, semicupium Hildani*, &c.

ISCHURIA RENALIS ET VESICALIS

Ettmulleri sententia.

(*Ischuria quid.*) Art. 752. Ischuria & urinæ suppressio totalis differunt saltem gradu; quandoque in ipso sanguine hæret causa,

sa, sed frequentius accidit ob renum vel vesicæ vitium: ob prius quando nulla urina sit in vesica, nullus tumor circa regionem pubis, nulla gravitas perinæi, ubi immisso cathetere urina nulla extrahi possit.

(*Causa & symptomata.*) Causæ sunt vel calculi vel renum ἀτονία, symptomata sunt angustiæ præcordiorum, & anxietates, aliquando sudor fœtidus & urinosus, torpor sensuum, vomitus, &c. Fere ad 10. vel 11. diem supprimi potest ante mortem, aliquando dle 14. moriuntur, raeo ad 20. vivunt; si tamen adsit sudor copiosus, interdum diutius supervivunt; quæ ab ἀτονία, vel resolutione renum fit, fere semper lethalis evadit.

(*Curatio.*) Art. 753. In hoc affectu laudantur succus *rad. raphan.* & succus *limonum* (*sp. cochlear.* vel *succ. ejusdem*) item succus *parietariæ* in antiquis parietibus nascentis, præ omnibus *sal. succini*; si malum sit spasmodicum *cinnab. antimon. millepedes*, *cantharides* in substantia & tinctura, infusum *fimi equini* in vin. Rhenan. egregium remedium, ut etiam *stercoris columbini*. Pro usu externo limentum sequens, ℞. *Unguent dialth. ol. scorpion. ana* ℥ß. *petrol.* ʒij. *tereb.* (*junip. ana*) gr. xxx. *m. f.* liniment. pro regione lumborum.

(*Ischuria vesicalis.*) Art. 754 Ischuria *vesicalis* a vitio vesicæ provenit, & a varii causis pendet; ut plurimum die 11. necat; pessimum est signum, quando nullum sentiant dolorem.

(*Curatio.*) Art. 755. Si adsint causæ impedientes transitum urinæ, hæ sunt imprimis removendæ; si casus sit paralyticus, usurpanda sunt nervina interne, & externe, laudatur *oleum succini*, *clysteres terebinth.* cataplasma ex *parietaria cepis sub cineribus coct.* & *ol. scorpion.* convenit etiam *semicupium ex emollientibus & nervinis* exhibendo paulo ante incessum *blanda diuretica*. Immersio subitanea pedum ægri ln *aqua frigida* urinam provocat.

Fulleri sententia.

(*Ischuria ex sanguinis discrasia.*) Art. 756. Suppressio urinæ totalis, quæ fit, non a renibus, ductibusve urinariis lapide, sabulo mucove obstructis; sed a sanguine ipso confuso, nimis stricto, & adeo obserato, ut laticem aquosum intimius permixtum e sinu suo ægre demittat: cujusmodi casus retulerunt *Riperius*, *Vvillisius*, *Sylvius*, atque inter medicinam faciendam ipsemet etiam aliquoties observavi; exindeque eum agnovi, quod nullus dolor vel lumborum vel pubis præcesserat; & vesica (teste cathetere) urinæ omnino vacua fuiset.

(*Ejusdem curatio.*) hæcce inquam notabilis & (nisi tempestive & rite tractetur) lethalis urinæ suppressio curatur (D. *Baynard* monstrante viam) per *spiritum vitrioli nitrive* in vehiculo idoneo liberaliter propinatum: atque eo certius; ut

ut opinor, si *venasectio* præmittatur. Hujusce instantias apud *Philos. Transact.* N. 315. lectu & observatu dignissimas videre licet. „ Sæpius in praxi experimur (inquit *Vvaldschmidius*), „ quod senes *urina suppressione* corripiantur, quandoque cum alio „ graviori morbo, quandoque sine eo, & talis; urinæ „ suppressio plerumque solet esse lethalis; oritur enim a „ deficiente secretione tum spirituum in cerebro, tum fermen„ torum in visceribus, ut & seri in renibus, ut recte totalem „ viscerum obstructionem & lymphæ coagulationem hic accu„ semus: si enim esset a calculo, tum dolor lumborum ades„ set, & reliqua calculi symptomata. „

Farrago sententiarum.

(*Diem* xvij. *non supervivunt.*) Art. 757. Nullus hoc morbo laborans supervixit diem xvij. uti hoc in mea praxi observavi. *Gretnfireld.*

(*Remedium singulare.*) Art. 758. In ancipiti casu & moribundo ex *ischuria* plurium dierum, aliis medicis dimissis, hominem sic restitui, ♃. *Succ. limon. recens express.* ℥vj. *succ. cochlear. hortens.* ℥iv. *hepatic. plantag. ana* ℥ij. *syr. violar.* ℥ij. *m.* hujus ℥iv. tertiis quibusque horis siccavit, & postridie urinam copiose reddidit. *Lister.*

(*Pulvis apum.*) Art. 759. *Apes siccatæ* in pulverem redactæ propinentur *vino albo*, urinam paulo post provocant, N. iij. sufficiuntur ut plurimum. In seipso Ischuria laborante sæpius expertus est *Hiberniæ primarius Armaghanus*. *Mayerne.*

(*Remedia alia.*) Art. 760. *Bals. capiv.* ad ʒj. vel ultra, decoct. incrassans, *haust. diuretic. acid. & pil. diuret. Fulleri* usui esse possunt, item *expressio diuretic. seq. Vvillisii.* ♃. *Milleped. viv. tinct. sal. tart. ana* ℥ij. *contunde & fortiter exprime Dos.* gr. xl. vel l.

S T R A N G U R I A.

Ettmulleri sententia.

(*Stranguria quid.*) Art. 761. Stranguria, Latinis urinæ stillicidium, est quando urina guttatim excernitur cum acerbo dolore & continua stimulatione ex acore urinæ; ulcus vesicæ interdum pedetentim sequitur.

(*Curatio.*) Art. 762. Exhibendum est *emeticum* cujus vires magnæ sunt in affectibus urinariis, item *laxantia* cum *mercurio dulci*, *rad. liquiritiæ cum fol. malv.* in jure pulli, decoctum *cort. aurant. opiata.* Pro euporisto decoctum *raparum* remedium sine pari, decoctum *sem. cannub. ol. amygd. dulc. syr. de alth. succus cancrorum fluviat. decoctum bacc. alkekengi cum passulis.*

Con-

Conveniunt *clysteres emollientes*, *injectiones* in vesicam ex *lacte cum ol. amygd. dulc.* &c. *Thermæ* etiam prosunt.

DYSURIA.

Ettmulleri sententia.

(*Incontinentiæ urinæ causa.*) Art. 765. Involuntarii urinæ profluvii causa est deficiens sphincteris vesicæ constrictio a paralysi, contusione, diurniori mora in aqua frigida, partu difficili quandoque in ultimis gestationis mensibus.

(*Lectimingi* plerumque sunt vel infantes vel senes sub cura medica haud cadentes.) Affectus est difficilis curatu, qui vigilantibus contingit; in senibus immedicabilis, nisi interdum iis *thermæ* succurrunt, in morbis acutis male ominatur.

(*Curatio difficilis.*) Art. 766. Pro scopo curativo in genere conveniunt *astringentia*, *nervina* & *antiparalitica*; speciatim decoctum *e lignis sudoriferis*, *calamintha* & *mentha*, *pulv. mastich. thus*, *gum. Arab. castor.* &c. laudantur; specificum audit *guttur galli tostum*] ad ʒj. in vino rub. propinatum, item pul. *tunic. stomach. gallin. pudendum seu vulva suis* quocunque modo præparat. in vigilantium ac dormientium affectibus singulare experimentum, *mures exsiccati vel in butyro elixati*.

MICTUS CRUENTUS.

Ettmulleri sententia.

(*Mictus cruenti causa varia.*) Art. 767. Sanguis, qui tingit urinam, frequenter a renibus affluit, interdum ex ureteribus, interdum ex vesica, aut ex arteriolis penis; est hæmorrhagiæ species, præcedere solet dolor gravativus & tensivus in loco affecto; aliquando est *criticus*; a diureticis interdum causatur, item a nimia Venere, a contusione, vel casu ab alto, equitatione, saltatione, &c. urina sanguinolenta semper est opaca, turbida, & crassiuscula plus minus, prout plus minus sanguinis est permistum; ex opaco nigrescit, ita ut linteum immersum suo rubore sanguineo inficiat; si aliquandiu steterit, crassamentum deponere solet nigrescens sanguinem grumosum exacte referens.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 768. In genere tollenda est sanguis acrimonia: remedia ad *hæmoptysin* dicata conducunt; *venæsectio* interdum locum habet; *cathartica* non conveniunt excepto *rhabarbaro*; semen *hyoscyami*, sicut in aliis hæmorrhagiis, vim singularem obtinet.

Mayerni sententia.

(*Intentiones.*) Art. 769. In mictu cruento intentiones sunt, ut humorum acrimonia, si adsit, obtundatur, aut impetus minua-

nuatur; inflammatio si adsit, tollatur, & vasa consolidentur & constringantur.

(*Curatio singularis.*) Art. 770. Vidi quendam, annorum circiter 40. qui a retentricis renum imbecillitate & vasorum laxitate tantum cruoris fundebat cum urina, ut corpus macilentum, exangue & pene tabidum evaserit, pulsum habens languidum ac febrilem. Eo usque res devenerat, ut refrigerata urina, inconcoctus sanguis in ea concresceret albicans, & gelatinæ potius quam sanguinis affinis. Vano labore assumptis & adhibitis omnibus remediis, tandem intra tres quatuorve dies convaluit, hausto quotidie mane *lacte vaccin.* recens mulcto supra ramum *menthæ rubræ*, eoque calente ex animali dulcorato satis *syrupo cydon.* & *cinnamon.* plures annos supervixit.

Farrago sententiarum.

(*Quandoque accidit nullo existente calculo.*) Art. 771. Interdum aucto corporis motu cruentum lotium absque labe renis vel calculi præsentis suspicione potest accidere. *Boerhaave.*

(*Lac ovillum.*) Art. 772. *Lac ovillum* maxime laudatur a *Foresto*; sæpe, inquit, sanguinis mictum solo *lacte ovillo*, nempe sumendo *lactis* ℥iv. & *bol. Armen. ver.* ʒj. curavi. Idem etiam laudant *Hollerius* & *Duretus* ex *Hippocr.* & *Avicenna.*

(*Sanis quandoque accidit.*) Art. 773. Constat mictionem cruentam statis periodis recurrentem ob hæmorrhoides suppressas quibusdam sine sanitatis detrimento accidere: hinc verum est illud *Hippocr.* quando ait, quod sanguinem mingere raro quidem, & sine febre ac dolore nihil mali significet, sed lassitudinum solutio fiat.

(*Rrmedia varia.*) Art. 774. Remedia ad hunc affectum curandum a capite de *hæmorrhagia* petenda sunt. *Stercus porcinum* apud rusticos est remedium certissimum pro jumentis sanguinem mingentibus. *Radix symphyt. in lacte chalybeato coct.* quibusdam profuit. *Electuarium Boyleanum*, *decoct. catechu*, *decoct. incrassans*, *haustus japonicus*, *nitrum saturnisatum*, *trochisci Gordonii*, &c.

DE URINIS.

Inter legendum & ex observatione.

(*Urinarum compositio & diversitas.* Art. 775. Urina præcipue ex aqua, sale, & terra conflatur; & quo plus salis respectu aquæ in se continet, eo rubicundior est; & quo minus, eo pallidior; & quo plus terræ, eo magis contentis saturatur, & contra; si itaque terra & sale multo abondet, dicitur urina cras-

crassa, si parvo, tenuis; atque hinc quidem oriuntur maximæ urinarum diversitates, ex quibus deducuntur judicia, scilicet, a *consistentia*, *colore*, & *contentis*; adeo ut quicquid de urina aliqua particulari pronunciari potest, huc tantum redit; scilicet hanc urinam plurimum salis continere & terræ parum; secundam multo salis & terræ abundare, tertiam ex modico sale & terra & plurima aqua conflari, & sic de reliquis.

(*Colores varii*.) Art. 776. Colores urinarum sunt albus, fulvus, flavus, rubeus & niger.

(*Urina alba*.) *Albus* est vel *tenuis limpida* & *aquosa*, vel *crassior* & *albicans*, quæ juri carnium semicoctarum assimilatur; & hujusmodi lotium plerumque reddunt pueri, dum febricitant, & etiam ii, quorum viscera lumbricis scatent, & non solum hi, sed etiam pueri sæpissime, qui optima valetudine fruuntur, adulti quoque nonnunquam, ut taceamus fluore albo vel gonorrhœa laborantes, in apparatu variolarum, ut ipse sæpissime observavi, excernunt *albicantem* urinam. *Alba remissior*, ut *lactea* & *glauca*, incipientibus, & increscentibus febribus reddita, copiam materiæ putridæ, naturæque laborem demonstrat; quod si autem diutius fertur, longi frigidique indicium morbi præbet.

(*Tenuis & aquosa*.) Art. 777. Urina *tenuis* & *aquosa* in plurimis morbis occurrit; talis redditur in affectibus ventriculi, & indigestiones ac cruditates plerumque denotat; item in chlorosi, cachexia, hypochondriacis & hystericis affectibus; hujusmodi urina tenuis & aquosa copiosa quantitate non raro est signum animi perturbationum, & sæpissime paroxysmorum hystericorum vel affectuum quorundam spasmodicorum prodromus, unde conjicere licet hos affectus a salibus urinosis provenire, vel saltem iisdem foveri. Tenuis urina quoque conspicitur in diabete, hydrope, aliquando in apparatu variolarum, & frequentius in declinatione. In nephriticis paulo ante paroxysmum, denique a compotatione aquarum mineralium aliorumque liquorum tenuium, spirituosorum, diureticorum &c. In febribus male ominatur; a turbida & crassa in tenuem & aquosam mutata est signum imminentis phrenitidis, scilicet, per materiæ febrilis in cerebrum metathesin.

(*Citrina*.) Art. 778. *Fulvus* sive *citrinus color* in urina statum naturalem ut plurimum denotat. Et quoad quantitatem urina debet esse in proportione aliquanto minori (forsan subtripla) liquidorum assumptorum; ab hac norma vero non raro deflectit, nunc superabundans, nunc deficiens.

(*Flava sive aurea*.) Art. 779. Urinæ *flava* sive *aurea* duo sunt gradus, viz. *flammea*, quæ in febribus tertianis, ut etiam in variolosis, & non raro in benevalentibus cernitur: *Et crocea*, quæ ictericis, scorbuticis, hypocondriacis, ut etiam iis, qui

qui rhabarb. crocum, folia sennæ, &c. comederunt, plerumque cernitur.

(*Rubicunda.*) Art. 780. Urina *rubicunda* est signum febricitantium, sed non proprium, nam in scorbuto diuturno urina tam intense rubescit, ut non magis in febre ardente; in arthritide quoque urinæ intensa rubedine saturantur.

(*Viridis ac nigricans.*) Art. 781. Urina *viridis* ac *nigricans* est signum plerumque morbi cujusdam virulenti aut venenati, aliquando in febribus quartanis conspicitur, ut etiam in puerperis, & iis, quæ menses habent obstructos (teste *Galeno*), in calculosis etiam post calculum foras eliminatum, in melancholicis purgatio non operans urinam facit nigram; cassia & alia quædam pharmaca intus sumpta lotium atrum reddunt.

(*Urinarum contenta.*) Art. 782. Contenta urinarum respectu locorum in matula tria nomina sortiuntur, viz. in summitate *nubeculam*, in media *enæorema*, in ima parte *hypostasin* vocamus.

Art. 783. Nubecula in urina in morbis tam chronicis quam acutis est signum redeuntis in stomachum fermenti, & recuperatæ plus minus digestionis.

(*Bullæ & spuma.*) Art. 784. In summitate urinæ interdum conspiciuntur *bullæ* & *spuma*; talem urinam vidi in mania laborante, in qua spuma & bullæ per integram nycthemeram manserunt, & eadem urina hypostasin valde nigricantem deponebat. *Cremor innatans* in urina phthisicorum plerumque cernitur, sed frequentius in hypochondriacorum. Urina in summitate *caudam* pavonis repræsentans ut plurimum est signum scorbuti. *Pinguedo* aliqualis & *guttulæ* quædam *oleosæ* frequenter apparent in urinis febre ardente, colliquativa, aut etiam hectica, ulceribus renum, & similibus afflictorum.

(*Enæorema.*) Artic. 785. *Enæorema* in praxi quandoque occurrit, sed nihil peculiare, quod scio, indicat; nisi quod in febribus plenioris concoctionis appropinquantis indicium sit.

(*Sedimenta varia.*) Art. 786. *Hypostases* sive *sedimenta* in Urinis sunt vel alba, vel nigra, vel rubra, aut saltem his vicina: *album sedimentum* in benevalentibus occurrit, *nigrum* in urinis nigris, de quibus antea. *Rubrum & crassum* sedimentum ad instar pulveris laterum in febribus intermittentibus, & remittentibus, & etiam in scorbuto, & colica frequentissime occurrit. Quibus febricitantibus, in Urinis subsidentiæ fiunt crassiori farinæ similes, longam infirmitatem significant (inquit *Hippocrates in Aphoris.*)

(*Contenta præternaturalia.*) Art. 787. Sunt & alia in Urinis contenta, quæ præternaturalia & quasi accidentalia dicta sunt,

sunt, talia sunt arenæ, calculi, pus, sedimenta furfuracea, sanguis, &c. *Arena* in scorbuticis; *caruncula* & sedimenta *furfuracea* in Urinis calculo laborantium, necnon in vesica & renum ulceribus excernuntur *furfuracea*; sedimenta aliquando etiam in morbis cutaneis, ut pruritu, scabie, &c. occurrunt. Materia *purulenta* non tantum a renibus, verum aliquando a vesica & meatu Urinario ulcere affectis in lotio deponitur; quandoque e vasis & locis genitalibus sanies, semen corruptum, & fluor albus Urinis suffunduntur, & subsidentias purulentas efformant; postremo sedimenta purulenta in Urinis peripneumonia aut empyemate laborantium reperiuntur, quæ etiam morbum solvunt. Urina *cruenta* non tantum in calculosis occurrit, sed etiam in plerisque scorbuticis multo cum levamine, modo limites non excedat, nec defuerunt quædam fœminæ, quæ sua catamenia per vias urinarias inter lotium per multos annos innocue emiserunt, hujusmodi historiam habemus apud *Hollerum*, &c.

(*Corollarium*.) Art. 788. Post omnia vero quotquot dicta fuerunt (ut proverbiali utar dicto), *urina est meretrix & mendax*; nihilominus urinarum inspectio in praxi medica est usus eximii, modo cum reliquis symptomatis diligenter pensitatis conjungatur, tum ad judicandum ægritudines earumque statum, tum etiam ad curandos morbos. Ideoque, periti & fidelis est medici operam dare, ut, quod artis est de Urinis, haud temere negligat, neque artis suæ limites transiliat.

CAP. VII.

Sive Fasciculus Morborum octavus.

CORPULENTIA NIMIA.

Ettmulleri sententia.

(*Corpulentia sive obesitas.*) Art. 89. CORpulentia nimia sive obesitas nimia, est, quando corpus totum tam venter quam artus in tantum augentur, ut actiones, imprimis motus ac respiratio, aut omnino impediantur, aut insigniter vitientur. *Sennertus* refert mulierem 450℔. item virum 600℔. pendentem. Prostant exempla apud *Schenckium* corpulentorum obesorum suffocatorum. „ Obesitas nimia corpus reddit variis morbis obnoxium, speciatim apoplexiæ, asthmati, hæ„ morroidibus, calculo, ulceribus crurum, hydropi, &c. „

(*Difficile tollitur.*) Art. 790. Ad obesitatem tollendam non datur præstantius remedium quam *acetum scilliticum* jejuno stomacho haustum. Semen *fraxini* seu *lingua avis* ad ℥j. mane in haust. vini propinatum insigniter commendatur ad evacuandam urinam;, ratione cujus & hydropicos curat & crassos emaciat.

(*Valde obesi quandoque subito moriuntur.*) Art. 791. „ Borellus commendat masticationem *fol. tabaci*, sed in omnibus minus „ convenit, ne ad *tabem* disponat. Qui natura sunt valde cras„ si magis subito moriuntur, quam graciles; „ *Hyppocrates Aphoris.*

CACHEXIA.

(*Cachexia causa.*) „ Cachexia ita dicitur a corporis malo „ habitu; nascitur plerumque ex intemperantia ægrotantis, vel „ alicujus morbi prægressi mala curatione; a tumore scirrhoso „ jecoris vel lienis, vel a fluxu hæmorrhoidum nimis longo & „ profuso, vel aliis hæmorrhagis; ex febribus continuis diu„ turnis, vel intermittentibus male curatis; ex crapula, vel „ nimia spirituosorum liquorum ingurgitatione; ex chlorosi, „ catameniorum obstructione vel fluxu nimio; & ex innumeris „ aliis causis.

(*Signa diagnostica.*) Art. 793. „ Signa diagnostica sunt pal„ lor subalbidus, aliquando etiam plumbeus color, debilitas ac „ piger corporis motus cum inflatione aliquali, in quibusdam „ ventris fluor cum febricula vesperi recurrente, pulsus creber „ ac densus, cibi fastidium, & vini magis appetentia, urina

„ bi-

„ biliosa, interdum vero rubicundissima, frequenter autem cru-
„ da & pallida.

Ettmulleri sententia.

(*Cachexia descriptio.*) Art. 794. Cachexia est affectus in quo nativus & floridus cutis color, ac imprimis faciei nitor, perit, mutaturque in pallidum, lividum, luteum, virescentem, intense rubicundum, &c. frequenter cum corporis habitu subtumido, lassitudine, &c. adest sæpe febris lenta, ægro vix sensibilis.

(*Curationis methodus.*) Art. 795. Principium curæ a *vomitu* faciendum est: attamen ante vomitorium consultum erit, ut *digestiva salina* præmittantur cruditates solventia, ut *crem. tartar. tartarum vitriolatum, sal digestivum hypochondriacum*, dos. a ℈j. ad ʒß. bis in die; *sal. absynth. tinctura sal. tart.* &c. item *pulveres absorbentes* dicti, *antimon. diaphoret. antihectic. Poterii*; & tunc propinandum est *vomitorium*, vel, si minus conveniat, catharticum; deinde his ita præmissis fit accessus ad *martialia*.

(*Remedium singulare.*) Art. 796. „ In tota republica medica
„ vix datur præstantius remedium quam *mistura ecphractica*
„ *Fulleri*.

LEUCOPHLEGMATIA & ANASARCA.

Ettmulleri sententia.

(*Leucophlegmatia unde.* Art. 797. „ Quoties in toto habitu,
„ pinguedinis subcutaneæ lympha stagnat, vel effunditur, hy-
„ drops oritur ἀνά σάρκα, ἄπὸ σάρκα, λευκοφλεγματία qui circa
„ abdomen & circa scrotum.„

(*Ejusdem signa.*) *Boerhaave*. Signa Leucophlegmatiæ sunt totius corporis tumor albus mollis, laxus, revera œdematosus in pedibus ac cruribus potissimum & manibus, bibendi desiderium, urinæ tenues, albæ, &c. „ Incipiente cachexia (inquit
„ *Lommius*) vitiatur cibi concoctio, incolumi etiam appetentia;
„ progressu vero temporis hæc quoque offenditur; spiratio de-
„ bilis ac rara, alvus varia ac inæqualis est; atque hujusmodi
„ *cachexia cruda* seu *pituitosa* nominatur, quæ hydropis speciem
„ antecedit, venturamque prænunciat, quam λευκοφλεγματία,
„ *Græci* nominaverunt.„

(*Curatio.*) Art. 798. Præter *purgantia*, & *martialia*, &c. in cura *cachexiæ* superius laudata, hic conveniunt *sudorifera* & *diuretica*, speciatim decoctum *ligni guaiac.* &c. *Lixivium ex ciner. absynth. genist.* &c. post *martialia*, *amara* (& *stomachica* utramque faciunt paginam. In *Anasarca* conveniunt *folia virid. bardanæ* plantis pedum & juncturis applicata: nam mirum est quantam fuliginem extrahant cum ægrorum levamine.

Vuil-

Vvillisii sententia.

(*Anasarca.*) Art. 799. Anasarca est totius corporis exterioris, aut quorundam ejus partium, tumor albus, mollis, tactui cedens, & foveam a compressione reliquens.

(*Curatio.*) Art. 800. In curanda anasarca *lixivialia* cæteris diureticis longe præstant. ℞. *Ciner. genist. ad albedinem calcinat. & cribrat.* ℥iv. *ponatur in lagena vitrea cum vin. alb.* ℔ij. digerantur clause, & calide per hor. iij. vel iv. dein coletur vinum dos. coch. vj. vel viij. bis in die ℞. *Ciner. genist. alb. & mudat.* ℔ij. *rasur lign. sassafr.* ℥iij. *rad. galang.* ℥j *bacc. junip. sem. dauc. ana* ℥ß f. saccul. pro cong. iv. cerevis. post 7. vel 8 dies hauriri incipiant. *Chalibeata* in hoc morbo sæpenumero egregie prosunt, & aliis præstant præparata, quæ *sulphure* non spoliantur; ℞. *Rasur. lign. sanct. sassafr. ana* ℥v. *rad. irid. florent. calam. aromat. galang. minor. enul. campan. ana* ℥ß. *bacc. junip. laur. ana* ℨij. *sem. anis. carui, fœnic. dulc. corian. dr. aneth. ana* ℥iß. *piper. long. cubebar. ana* ℥iß. *fol. siec. salv. scordon. calamenth. agrimon. ana* mj. *liquirit.* ℥iij. incis. & contus. coq. in aq. font. cong. iv. ad mediet. colatura servetur in lagenis vitreis ad usum: hujus potu constanti plures Anasarca fere deplorata laborantes convaluisse novi, *p.* 254. „ Medicamentum sequens *fuit præscri-* „ *ptum Rad. cliffeanum;* ℞. *Cort. interior. sambuci* mij. *summit.* „ *absynth. Roman.* mß. *rad. gentian.* ℨß. *sem. sinap. dauc. sylv.* „ *ana* ℨiij. *infund. in vin. alb. Gallic.* ℔ij. Bibat. haustul. ter „ in die. „

HYDROPS.

Sydenhami sententia.

(*Hydropis historia.*) Art. 801. Foveæ a digitorum impressione in surarum parte inferiori, sub noctem imprimis conspicuæ & mane evanescentes, primum hujusce morbi indicium præbent, maxime si adsit dypsnœa. Paulatim crescit morbus, & abdomen quoque intumescit, & reliquæ corporis partes emaciantur. Tria hunc morbum stipant symptomata, *dyspnea*, *urina paucitas*, & *sitis intensa*. Causa hujus mali in genere est debilitas sanguinis.

(*Indicationes curativa.*) Art. 802. Indicationes curativæ sunt tantum duæ, viz. *aqua evacuatio* & sanguinei roboris *instauratio*. Magni interest, an æger facile vel difficulter purgetur. *Cathartica fortiora*, & quæ celeriter operantur mitioribus & se-

segnioribus sunt praeferenda, & repetenda sunt, quoties ægri vires ferre queant. Duo sunt medicamenta palmaria, nempe *elaterium*, & infusio *croci metallorum*. Quinam sint meatus isti, per quos aquæ ex abdominis cavitate in intestina deducuntur, incertum est; experientia vero constat a dicto emetico sursum ac deorsum potenter evacuari, & quasi ruptis repagulis pleno alveo effundi. Est etiam aliud medicamentum, quod hunc morbum expugnat, vomitionem ac catharsin ciens pariter ac crocus metallorum; viz. ℞. *Cort. interior. sambuc.* miij. coq. in aq. & lact ana ℔j. ad dimid. colaturæ capiat ægrotus dimidiam vesperi & reliquam mane, repetatque quotidie, donec convalescat.

(*Sanguis ac viscera corroboranda sunt.*) Art. 803. Fatendum est tamen quod in quibusdam casibus *emetica* & *cathartica* malum non tollant, sed potius augeant; rebus itaque sic se habentibus totus curationis cardo in sanguine ac visceribus omni ope *corroborandis firmandisque* omnino vertitur; ad hoc autem magnopere conducunt *aeris mutatio* atque *exercitium*.

(*Diuretica usurpanda.*) Ii quorum crases sunt debiliores, quam ut purgantibus ferendis pares sint, *diureticis* evacuandi sunt; illa optima sunt, quæ e salibus *lixivialibus* fiunt, nec quicquam refert e quorum vegetabilium genere cineres petantur: sequente infusione uti soleo; ℞. *Ciner. genist.* ℔j. *fol. absynth.* mj. vel ij. *vin. Rhenan.* ℔iv. infunde frigide; dos. ℥iv. mane hor. 4. pomerid. & sero.

(*Stomachica & amara.*) Art. 804. Aquis his modis eductis ad *corroborantia* deveniendum est; in hunc finem ægrotus bibat vinum & liquores generosiores, item capiat *invigorentia*, *stomachica* & *amara*; primum locum obtinet *calybs*, *allium* quoque multum confert. Semper recordandum est, quum sanguinis corroborationi navatur opera, quod tota res in eo solum cardine vertatur, & æger nullo modo expurgandus sit. Morbus ad supremum gradum provectus artis subsidia spernit.

Ettmulleri sententia.

(*Methodus medendi.*) Art. 805. Hydrops *primarius* per se incipiens plerumque vitio læsæ in primis viis digestionis ortum debet; *secundarius* ex variis causis oriri potest, ut hæmorrhagia, febre intermiteente, &c. Hydrops superveniens morbis chronicis, & ætate gravescentibus rarius curatur. Sudor in *ascite* plus nocet quam prodest; evacuationes per alvum & urinam sunt magis proficuæ. In initio Hydrops tanquam *cachexia* curatur. Recte dicit *Lindanus*, qui vult curare Hydropem, raro debet purgare, dare tamen tunc debet ea quæ certo ac vehementer purgant, sed raro; intermedio tempore appropriatis & apparentibus, ac massæ sanguineæ vitia ex cruditatibus orta, ac reliquorum hu-

humorum corrigentibus, & in naturalem crasin reducentibus, debet insistere. Instituantur purgationes decrescente Luna. „ Qui „ cachexia laborant inveterata (inquit *Dolaus*) & qui sunt „ quasi eviscerati, iis non conducunt *cathartica* nec *diaphoreti-* „ *ca*, aut alia ulla remediorum genera aquis exhauriendis ac- „ commodata, sed solis *corroborantibus* utendum. Hujusmodi „ itaque in casibus sero nimis accersito medico aliud nil quic- „ quam restat faciendum, nisi ut prudenter præmisso permagni „ illius, in quo ægroti versantur, discriminis prognostico, ex- „ perimentum faciat; quantum auxilii sit sperandum ex usu „ *cardiacorum martialium*. Et si scorbuti labes simul adsit, cum „ *antiscorbuticis* commixtis res peragenda est.

(*Diuretica & purgantia.*) Art. 806. In Hydrope curando *diuretica* sunt omnium optima, sed semper præmitti debent universalia *attenuantia*, *aperientia* & *laxantia*, alias non tuto ad *diuretica* acceditur. *Purgantia* sunt *cort. sambuci*, *ebuli*, *rad. irid. resin. jalap. gum. gutt.* præ omnibus *elauterium* teste etiam *Lindano*, denique *colocynthis*; inter mineralia, *pil. lunaresl*, *mercurialia*, &c. cæterum his purgantibus semper interponenda sunt *stomachica*, inter quæ eminet *absynthium*, *marrhubium*, &c. proximo loco *diuretica* in usum revocanda sunt, *radix allii* multum laudatur (in quibusdam vero intolerabilem capitis dolorem excitat) item *bacc. juniperi*; sed præ reliquis omnibus succus *herba Kali* ad ℥ß. bis in die in haustul. vin. tribus tantum diebus singulis septimanis usurpetur, alias urinam pellit; item eodem modo cineres *bufonum* ad ℈j. vel ultra. „ Hoc remedio „ *Romæ* sanatus fuit Hydropicus diu decumbens, cui ejus uxor, „ sumptuum pertæsa, de eo dederat, veneno tollere cogitans, „ unde copiosum reddidit lotium; iterumque dato pulvere, ut „ mortem præcipitaret, sed multo uberius reddita urina præter „ spem sanatus est vir ejus, ut habetur in lib. VVieri de La- „ miis. Helleborus niger (monente *Avicenna*) urinam potenter „ movet. Hujusce remedii (inquit D. *Freind* Hist. Med. p. 105. „ vol. 2.) vires frequenter expertus sum, & in Hydrope, „ confiteor, effectus plus admirandos observavi, quam ex alio „ qualicunque diuretico. „

VVillisii sententia.

(*Ascites.*) Art. 807. Ascites *anasarca* superveniens est facilioris curationis, quam morbus iste *solitarius* propter tumores circa viscera, vel propter vasa lymphatica, aut lactea disrupta eveniens. Si quando Ascite, a cathartico exhibito, aqua copiosa cum εὐφορία per sedem evacuatur, indeque abdominis intumescentia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum

 erit,

erit; si vero venter plus intumescat, & velut *tympaniticus* evadat, morbi eventum non nisi funestum expectare licet.

(*Curatio.*) Art. 808. Fœmina ascite gravissima, ac, uti mihi videbatur, deplorata laborans, medicamine seq. per vj. dies continuos assumpto, multo melius se habuit, & brevi postea integre convaluit; ♃. *Gum. gutt. Gamb.* gr. xij. *ol. cinnam.* gt. j. *conserv. ros. rub. q. s. f.* bolus; dosis indies augeatur ad gr. xx. *jalapium* & *elaterium* potentissima *hydragoga* habentur. *Diuretica* quoque in hoc morbo conveniunt; & si cum *tympanite* complicatur, applicari potest *empl. diasaponis*, & injici enema ex *urina sani*, &c. infra descript. (829.)

Boerhaavi sententia.

(*Causa hydropis in genere.*) Art. 809. Hydrops in genere producitur ab omni causa, quæ valet 1. liquidum serosum ita coercere, ut stagnare faciat in vasis, vel 2. ipsa rumpat ita, ut intra membranulas effundatur, vel 3 vasa reducentia a cavitatibus ita obstruat; ut liquida non exhalent, nec resorbeantur. Causæ hæ sunt variæ, aliquando morbi acuti, tumores scirrhosi alicuius visceris insignioris, evacuationes quæcunque nimiæ, præsertim hæmorrhagiæ, &c.

(*Signa.*) Signa sunt tumores, primo pedum ac crurum, & postea abdominis indies crescentis, hujus extensi sonus in *tympanite*, si percutiatur, in *ascite* strepitus fluctuantis aquæ; at in ascite ab aquis clausis in suis cistis, fallit. Adest insuper dyspnœa, sitis, gravitas, torpor, alvus dura, urina pauca, febricula lenta, sudor nullus, macies, vultus livor, &c.

(*Intentiones curativæ.*) Art. 810. Ad curationem primo flunt conciliandus est lymphæ *cardiacis*, *roborantibus* & *stimulantibus*, quæ, si sitis valida non urgeat, petuntur ex *aromaticis*, *salinis*, *oleosis*, & *calidis* sub variis formis, inter quas eminet *vinum medicatum* & *infusum nostrum*. Si vero morbus erit calidior, & sitis vehementer urgeat, adhibenda sunt *cardiaca reficientia*, *acida grata*, & leniter *aromatica*, videantur remedia. (In hoc casu *tartarus vitriolatus* est proficuus, item *aqua Spadana*, *Tunbrigenses*, &c. cum vin. Rhenan.) Secundo liquidi nimia tenacitas (si adsit) tollenda est *salibus alcalinis*, *volatilibus* & *fixis*, item remediis *mercurialibus*, *antimoniatis*, & e *cupro* præparatis. Tertio aquæ in cavitates congestæ educuntur, interdum, *Paracentesi*, de qua operatione vid. locum, *emissariis* arte factis, *causticis*, *lanceolis*, &c. (sed huic praxi adversantur *aphorismus Hippocratis*; Hydropicis ulcera in corpore orta non facile sanantur.) *Diureticis*; *vomitoriis*, quæ mirabiliter in hoc morbo prosunt; *catharticis*; *dissipatione*, *calore foci*, *hypocausti*, *furni*, *arenæ*, *solis*, *salis*, *fimi*, &c. tum maxime pertinaci abstinentia a potu,

potu, victu panis biscocti cum pauco sale ex pauxillo vini oleosi. Labes viscerum debilitatorum emendatur *chalibeatis* & *roborantibus*, *victu sicco*, *vino veteri meraco*, & *exercitio*. Egregium est vinum chalibeatum stomachicum nostrum. ℞. *Limatur. chalib. cort. Peruv. crasse pulv. ana* ℥ij. *rad. rhei pulv.* ℥ß. *vin. boccomorens.* ℔ij. *infunde frigide; dos.* ℥ij. *vel* iij. *ter in die.*

Mayerni sententia.

(*Laus mercurii dulcis.*) Artic. 811. *Mercurius dulcis* cæteris intactis quasvis causas morbificas aggreditur, & si superari possint, prosternit: sed dandus est iste athleta in debita dosi: scio aliquando huic succedere *ptialismum*, qui præcavebitur addito *cathartico* satis activo; sed si nihilominus moveatur sputum, nihil est periculi, immo *salivatio*, in Hydrope, quamvis semper sit molesta, attamen sæpissime est salutaris.

(*Nitri.*) Nihil majus dat Hydropicis levamen, quam larga *urinarum profusio*, idque cum minima virium dejectione. Sales omnes sunt diuretici, verum *nitrum* omnibus præfero, quod sitim, intolerabile in hoc morbo flagellum, extinguit, & calorem præternaturalem visceribus in hac muria mersis impressum egregie temperat.

(*Ovorum formicarum.*) *Ova formicarum* in lacte ebutyrato cocta copiose urinam movent. ℞. *Ovor. formicar. coch.* j. coq. in lacte ebutyrato, exprime & dulciora pauco sacchar. detur mane superambulando hor. 4. ante prandium per octiduum. Mulier Hydropica, cui hæc *ova* præscripsi, mire commendavit, dixitque movisse ingentem flatuum copiam & prolixos crepitus magno cum levamine; dixit etiam frequens primo ortum mejendi desiderium, tandem se fudisse copiosas urinas, ita ut una vice totam replevit matulam sæpius.

Listeri sententia.

(*Abstinentia a potu.*) Art. 812. Quædam Hydropica ab omni potione ex toto abstinuit per mensem; ad sitim autem fallendam sic fecit, tenuem ac pravam particulam panis tosti cum *spiritu vini* intincti super linguam detinuit ad salivam potenter movendam, & convaluit.

(*Abstinentia a potu.*) Art. 813. „ Pharmacopola quidem, „ habitus obesioris, vir equidem haud medioris ingenii, neque „ inhonestæ existimationis, in Hydropem incidebat; valde intumuerunt crura, & venter quoque turgescere incepit. Hic ex „ lectione *præcedentis sectionis* animum obfirmavit, & secum decrevit ab omni potu per 30. dies abstinere, & abstinuit; unde „ a morbo gravissimo liberatus est. Idem vir probus (ut nuper

„ aliquis mihi retulit) in eundem morbus lapſus *eidem experimento* ſpem omnem ſanitatis recuperandæ iterum crediturus „ eſt. Huic affinis eſt Hiſtoria *Samuelis Ongly Eqnitis aurati opulentiſſimi* , civibus Londinenſibus , dum vixit , ſatis noti . „ Hic , cum ſeptuagenarius eſſet , in Hydropen incidit deploratiſſimum , medicis celeberrimis (quibus fretus) prorſus incurabilem. In hoc rerum ſtatu animo ſecum ſtatuit *ſe a potulentis quibuſcunque ex toto abſtinere* : ſitim vix tolerabilem „ forti animo aliquot menſes ſuſtinuit , ac convaluit ; & vixit „ ſex vel ſeptem annos ab iſto morbo immunis , & non niſi „ biennium circiter abhinc , dum hæc ſcribo , mortuus eſt. Atque hic reticere nequeo (*utcunque me forſitan ludibrio ſibi quis habuerit*) experimentum , paucis credo adhuc notum , „ curandi intumeſcentiam crurum equorum mediante nimirum „ *potus eorum decurtatione* . Hic morbus Hippiatris, vulgo *The Greaſe* appellatur: equi hoc malo affecti decumbere omnino „ reſpuunt , unde intumeſcentia valde augetur , & inſuperabilis „ quandoque evadit. Methodus medendi breviter ſic ſe habet . „ Qui curam equi attendit, *duas tantum aquæ libras* ad potandum equo præbere ſolet , mane & veſperi , ad dies 6. vel 8. „ quo tempore curatio efficitur ; crura detument , & equus ad „ dormiendum procumbit , &c. „

(*Laus elaterii.*) Art. 814. Quod ptarmica faciunt in naribus , idem *elaterium* aut *euphorbium* in inteſtinis efficere videtur, pituitam vehementer movendo . Illud notandum eſt , *elaterium* (quæ iſtius medicamenti ſumma eſt commendatio) dejectiones movere , *authore Dioſcoride* , citra ſtomachi injuriam ; exhiberi poteſt ad gr. x. ℞. *Elater.* gr. x. *ſal gemm.* ℈j. *miv. cydon. q. ſ. f. bolus.* In caſu ancipiti & moribundo ex dyſuria plurium dierum , aliis medicis dimiſſis , ſic hominem reſtitui ; ℞. *Succ. limon. recenter expreſſ.* ℥vj. *cochlear. hortenſ.* ʒiv. *hepatic. plantag. ſyr. violar. ana* ℥ij. *m.* hujus ℥iv. omni trihorio ſiccavit , poſtridie urinam copioſe reddidit, & poſtea modicis *hydragogis* detumuit venter , & convaluit. Hydrope ſiccato *aq. abſynthii ſtillat.* in qua *rhabarbarum* maceratum eſt , eſt uſus eximii ad confirmanda viſcera. (Virtutes *elaterii* per totam exercitationem ſummopere extollit author , & revera laudem omnem exſuperat .) „ Hoc remedium equidem ſucceſſu vix credibili aliquoties exhibui. Anno proxime elapſo, verno tempore , ſeni aſthematicæ , diuturnitate morbi contritæ , cui pedes , crura & femora „ valde intumebant , quod moribundis fere ſemper evenire ſolet, „ elaterii doſin unam & alteram atque tertiam , interpoſitis debitis intervallis , effectu plane admirando propinavi . Prima „ vice humoris ſeroſi per ſedem evacuata ſunt duodecim pondo, „ ſecunda purgatione decem , & tertia demum vice ſolummodo „ duo vel tria. Atque ita a tumoribus Hydropicis omnino li-

„ be-

„ berata est, & valetudine mediocri vixit usque ad initium hye-
„ mis, cum, ingravescente asthmate, colica vel iliaca passione
„ correpta est, ex qua, postquam ultra hominis ætatem vixisset,
„ tandem naturæ satisfacit. „

HYDROPS VESICALIS.

(*Hydrops Vesicalis.*) Art. 815. Hydrops abdominis Vesicalis est *ascitis quadam species*, in qua quidem inclusa aqua tumorem abdominis facit, non vero in ejus cavo fluctuans, sed in vesiculis sive hydatidibus innumeris variæ magnitudinis contenta; quæ hydatides nihil aliud sunt, quam portiones vasorum lymphaticorum alicujus visceris, in quibus motus lymphæ est impeditus; unde spatiola inter valvulas, liquore prædicto distenta, in figuras oblongosphæroidales efformantur, & totam cavitatem adimplent; ita ut post abdominis apertionem quandoque nihil aut parum aquæ extravasatæ effluxerit. Hic morbus in brutis animantibus frequentius occurrit, præcipue in ovibus. In corporibus humanis exempla prostant apud *Sennertum*, *Tulpium*, *Bartolinum*, &c. Valde curiosum est istud in Collectaneis Gallicanis Acad. Scien. *Memoir.* p. 215. anno 1722.

(*Historia.*) Art. 816. Sexennium abhinc historiam mihi communicavit D. *Richardus Blinch pharmacopola Bidifordensis*, juvenis cujusdam nautici, qui ex febre ardente, in qua permagnam frigidæ copiam potasset, in ingentem abdominis intumescentiam incidebat. Applicata erant emplastra, & cataplasmata, ex quibus parum utilitatis: qui demum loco prominenti ad latus sinistrum umbilici caustico imposito apertum est foramen, ex quo *hydatides quamplurimæ prodierunt*, aliæ ova gallinæ æquantes, nonnullæ grandiores, plurimæ minores, omnes numero ad minimum octoginta. Homo convaluit, & adhuc vivit ab omni morbo immunis.

(*Alia.*) In Transactionibus N. 370. extat historia cujusdam hominis hujusmodi Hydrope laborantis, e cujus abdomine facta paracentesi exivit ingens hydatidum copia, figura & magnitudine diversarum N. septem vel octo millium, una cum his etiam evacuata erat magna quantitas materiæ gelatinosæ, coloris grisei & lutei, albumine ovorum aliquanto spissioris. Vid. locum.

HYDROPS PERITONÆI.

(*Hydrops Peritonæi.*) Art. 817. Hydrops Peritonæi est collectio aquæ inter abdominis musculos & Peritonæum, maxime inter hoc & tendines musculorum transversalium, unde ex errore quidam authores, anatomiæ ignari, hunc morbum *Hydropem duplicaturæ peritonæi* falso nominarunt. Tumor abdominis aliorsum æquabilis circa umbilicum minus prominet, ob strictam ibidem tendinum muscu-

 larium

larium peritonæo adhæsionem : atque hoc *propriam morbi hujusce diagnosin* constituit. Aqua sive lympha eo loci comprehensa, ibidemque moram ducens, carnem muscularem corrumpit, & hinc ulcus sordidissimum internum progressu temporis procreatur. Hic Hydrops *tempestiva paracentesi* forsan sanari potest. D. *Cheselden* vero aliter sentire videtur, Anat. p. 126.

(*Paracentesis.*) Art. 818. Operatio Paracenteseos cum historia ipsius medicinæ est coætanea, ab *Hippocrate* memorata, & ab *Albucasi* æque accurate descripta ac in nostra ætate. Experientia recentiori docemur aquas una vice ad siccitatem tuto depromi posse, quod praxi in nostris Nosocomiis & Lutetiæ Parisiorum confirmatur.

Art. 819. Memorabilis est historia apud D. *Cheselden Anat.* p. 187. &c. cujusdam ascite laborantis, qui novies vigesiesque in uno anno paracentesin subivit, & deprompti fuerunt plusquam septuaginta aquarum congii. Tribus ultimis septimanis ante obitum *rheumatismo* laborabat, & frequenti *narium hæmorrhagia*, quæ immediatæ rationes vel causæ mortis ejus videbantur; aperto cadavere jecur repertum est sanum.

Art. 820. Operatio paracenteseos non molienda est in corporibus valde macilentis, vel senio vel tabe confectis, nec (nisi in Hydrope subito exorto) in ægris, qui non respirandi difficultate laborant, & quorum partes nobiliores adhuc fere sanæ & integræ sunt. De operatione, & ejusdem difficultatibus, vide *Barbette* & alios scriptores chirurgicos.

Farrago sententiarum.

(*Tussis in Hydrope.*) Art. 821. Qui ex morboso jecore oritur hydrops, vehementissimam, sed inanem tussim conjunctam habet, quæ in aliis hydropum speciebus vix aut raro apparet. *Baglivius.*

(*Prognostica varia ex Hippocrate.*) Art. 822. Hydrops (inquit *Hippocrat. in Coac.*) qui medicinæ concedit & revenit, desperatus est. Hydrops omnis (inquit idem) qui ex acutis morbis oritur, malus & lethalis. Hydrope detentus (addit) curari potest, si robustis sit visceribus, si bene concoquat & spiret, sine dolore sit, & extrema colliquefacta non habeat. Omnes fere Hydropici circa plenilunium moriuntur. *Tycho Brayhe*
„ Diarrhæa in Hydrope, quæ non juvat, est pessima; pravam
„ enim in visceribus diathesin ostendit. „

Art. 823. In Hydropicorum cadaveribus (inquit *Cheselden*) semper observavi cor solito majus, fibrasque ejusdem valde laxatas, & vasa sanguifera plurimum distenta, & præterea concretiones poliposas, interdum in ambobus articulis & ventriculis, sed frequentius in dextris.

(*In-*

(*Infusum theæ.*) Art. 824. Stomacho & visceribus rite emundatis *infusum theæ viridis* in vino Rhenano evadit medicamentum laudabile, non modo diureticum & stomachicum; sed etiam sanguinem exagitans, & ejus motum adaugens. *Vvainevvright.*

(*Succus rad. brioniæ.*) Ex vegetabilium classe (inquit *Dolaus*) pro arcano in hoc morbo revelo succum *brioniæ* sequenti modo collectum; luna crescente, tempore imprimis verno, radicem *brioniæ* terræ adhuc commissam excava, & semper iterum impone operculum ex superioris radicis parte abscissa paratum, & singulis mane invenies coch. ij. vel iij. istius succi, quem exhibe singulis matutinis horis Hydropico a coch. j. ad ij. vel iij. quo solo vili medicamine plures, Deo adjuvante, curavi. Deploratissimum Hydropicum curatum vidit Dr. *Beeston* medicus *Bathoniensis* celebris, nuper defunctus, ut mihi retulit, per radicem brioniæ circumforaneo quodam exhibente, cum ex aliis remediis quotcunque a peritis medicis exhibitis nullum juvamen acceperat. Sequens infusum diureticum fuit præscriptum celeberrimi Lovveri & in sua praxi frequenter usurpatum ℞. *Rad. lapathi acut.* ℥ij. *taraxac.* ℥j. *flor. sambuc.* mj. *summit. abiet. fol. cochlear. becabung. nasturt. aquat. ana* mß. *raphan. sylv.* ʒij. *sem. sinap.* ʒj. *infund. in vin. alb.* ℔ij. *clause & calide per hor.* 4. *coletur pro usu, dos. coch.* iv. *vel.* v. *bis vel ter in die.*

(*Remedia varia.*) Art. 825. Inter remedia reliqua melioris notæ recensentur *pil. hydropicæ* Bontii; ℞. *Aloes opt.* ʒiiß. *gum. gut. gam.* ʒiß. *diagrid.* ʒj. *gum. ammoniac.* ʒiß. *tart. vitriolat.* ʒß. *syr. ros. sol. q. s. f. massa pil. dos. a* ℈ß. *ad* ℈j. *Electuar. hydragogum* Sylvii; ℞. *Bacc. junip. in aq. coct. express. & ad pulpæ consistentiam redact. pulp. marind. ana* ℥iv. *rad. jalap.* ℥iß. *scammon. elect.* ℥j. *cinnam. acut. sem. fœnic. dulc. ana* ʒij. *sacchar. clarific.* ℥x. *m. f. electuarium; dosis in adultis a* ʒiij. *ad* ℥ß. *Potio hydragoga* Listeri; ℞. *Decoct. sennæ Gereon.* ℥iij. *syr. e spin. cervin.* ℥iß. *succ. limon.* ʒß. *elater. gr.* iv. *m. f. potio.* Tinctura *allii vino absynth. extract. tinctura cochlear. compos. cataplasma Hydropicum, pil. hydragoga, cerevisia Hydropic. cerevisia purgans Hydrop. haustus hydragogus, lixivium de calce vinum Hydropicum. Sapo Castiliensis, express. diuretic.*

TYMPANITES.

Boerhaavii sententia.

(*Tympanites.*) Art. 826. Tympanites iisdem mediis, & eadem methodo tollitur, ac *anasarca* & *ascites*, si ortum duxit a rarefacto vapore humoris extravasati, & putrefacti, tum enim, causa ablata, tollitur: Si vero ortum duxit ex aere per membranas

nas intestinorum putrefactorum perforatas in cava delapso, retroire non potente, sed calore corporis rarescente, tum cuncta cito putrefiunt aere juvante, malumque ex posita causa est fere semper insanabile: unde *hydrops siccus humido* longe magis immedicabilis habetur: *punctura* sæpe solatio, raro sanationi, sufficit; *fascia* post puncturam locum habent.

Vvillisii sententia.

(*Quomodo generatur.*) Art. 827. De hujus morbi *ætiologia* præ reliquis audiendus est *Vvillisius*. *Tympanites* est tumor ventris; sed quæ sit materies morbifica tumorem istum inducens, quomodo in ventre aut progignatur, aut aliunde illuc adveniat, plane nescitur. In *ascitem* degenerare solet. Non a flatibus intra vel extra intestinorum cavitates conclusis excitatur, verum exoritur (quantum conjectura assequi possumus) quatenus in imo ventre spiritus animales ad viscera membranacea spectantes, ab incongruo quodam in ἀταξίας adacti, fibras ubique nerveas tumultuarie irruunt inflantque, nec statim denuo ab iis recedunt: hinc peritonæum extumescit, intestina ampliata & distenta velut inflantur, mesenterium, aliaque viscera membranacea spiritu impetuoso turgida, velut in molem attolluntur; porro dum hæc fiunt, ut vacuitates a viscerum concavorum extumescentiis factæ impleantur, humoris statim cujusvis intus contenti portio in vapores rarefacta, illico in flatus spatia isthæc inania oberrantes cedit.

(*Quinam huic morbo sunt obnoxii.*) Art. 828. Spiritus animales potius quam flatus ejusmodi ventris intumescentias, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis colicis & hystericis contingunt, excitant: atque hinc evenit, quod qui affectibus *hypochondriacis*, *colicis* aliisque imi ventris *spasmodicis* diu obnoxii fuerunt, demum *tympanitici* fiant.

(*Curatio.*) Art. 829. Hic affectus raro per se interficit, quin longo tempore protractus, quo demum certius jugulet, sibimet *ascitem* lethi prænunciam adsciscit. A *catharticis*, præsertim fortioribus, fere semper exacerbatur hic morbus, saltem non alleviatur. *Enemata* crebro injecta eximii sunt usus, & hoc præ cæteris; ℞. *Urin. sani* ℔j. *sal. prunel.* ʒj. *tereb. Venet. cum vitel. ovi solut.* ℥iß. *m. f.* enema, Applicetur *empl. de sapon.* toti abdomini. Ad sitim intolerabilem in hoc morbo; ℞. *Conserv. lujul. per setaceum traject.* ℥iij. *pulp. tamarind.* ℥ij. *sal. prunel.* ʒj. *syr. e succ. lujul. q. s. f.* Eclegma molle, de quo sæpius lambat æger.

(*Vix differt ab ascite.*) Art. 830. „ Tympanites est flatuosa ab„ dominis moles, rugitu strepens, dumque percutitur, instar

tympa-

„ *tympani* resonans. Vix differt ab *ascite*; raro enim flatus abs-
„ que aqua reperiuntur, nisi in ipsis morbi primordiis. Ex-
„ perientia didici hoc malum tractari debuisse remediis *anthyi-
„ stericis*, *antiscorbuticis*, & *corroborantibus*, priusquam in asci-
„ tem demigraverit.

(*Remedium empiricum*.) „ Sequens est remedium *empiricum* val-
„ de decantatum; ℞. *Succ. folior. porri & sambuci ana p. æ.* ana-
„ lytice misceantur, capiat æger coch. iij. vel iv. bis vel ter in
„ die; hoc valet aliquando in extremis post alia omnia incas-
„ sum tentata. *Antihysterica*, *chalybeata*, *empl. de cicuta cum
„ ammoniaco*, *fotus ad tympaniten*, &c. sunt valde proficua.

M. LITTRE.

(*Essentia morbi tandem detegitur*.) Art. 831. Scriptoribus de Tympanite inter se minus convenit, quippe qui neque causam morbi neque sedem designarunt. Ex cadaverum Tympanite mortuorum sectionibus patet ventriculum & intestina, præ reliquis crassa, mirum in modum distendi, ac ingenti mole vix sane incredibili ampliari. Frequenter (*souvent*) observavi *cæcum & colon femur humanum crassitie æquantia*; reliquorum viscerum in abdomine contentorum dimensionem ultra naturalem nusquam inveni. In recentibus Tympaniticis humiditatem tantum aliqualem in abdominis cavo reperi, & in inveteratis non nisi duas vel tres libras aquæ; quantitas adeo exigua neutiquam pro morbi causa haberi potest: ideoque *inflationi ventriculi & intestinorum* monstruosa ista ventris moles soli debetur. Ventriculus & intestina quasi musculus cavatus spectari possunt, cui aer inclusus est antagonista. Parietes intestinorum & aer internus sunt tanquam duo ἐλατήρια se mutuo indesinenter impellentia. Quamdiu hæ duæ potestates æquipollent, ventriculus & intestina alternatim se contrahunt & dilatant, salva dimensione naturali, suntque officiis suis obeundis paria, manente scilicet æquilibrio: si autem laterum ventriculi & intestinorum systole vim elasticam aeris inclusi superat, fistula intestinalis supra modum coarctabitur: e contra si quando fibrarum intestinalium vires elasticæ quoquo modo imminuantur, aer inclusus canalem plus justo dilatat, & quo debilior est intestinorum elasticitas, eo major evadit eorum capacitas, *unde Tympanites ortum ducit*; qui affectus ut plurimum est incurabilis ob amissam aut valde diminutam istorum viscerum elasticitatem; fibræ nimis laxatæ sese contrahere rursus nequeunt, aut saltem admodum debiliter: & proinde ventriculus & intestina non nisi imperfecte admodum officia sua peragunt, in quantum præcipua eorundem energia & operatio a contractione, dilatatione, & motu peristaltico magnopere pendent. *Memoir. de l' Acad.* Vol. 17. p. 314.

HYDROCEPHALUS.

Schenckii sententia.

(*Hydrocephalus.*) Art. 832. Hyprocephalus est morbus adultis raro accidens, infantes vero sunt magis obnoxii, & frequenter fit a violenta obstetricatione. Est *tumor capitis aquosus*; colligitur autem humor vel inter cutem & cranium, aut inter cranium & cerebri membranas; *Aetius* addit inter membranas & cerebrum; (*Boerhaave* addit inter cerebri plicas, & in cavitatibus;) sed hæ posteriores species sunt incurabiles; externa & evidens causa est plaga aut contusio in puerperio. (Ex tumore intus sub cranio neminem convaluisse vidi; sed ab externo tumore facile sanescunt.) „ Caput in tantam molem turgescit, ut „ quandoque *integrum corpus* præponderet. Insignis historia ha„betur in Transac. Philos. p. 207. Infantis biennis hoc ma„lo mortui, e cujus capite sectione patefacto exivere *aquarum* „ *decem pondo*; humor erat tenuis, pallidus, & insipidus, in „ interstitiis meningum & cerebri ventriculis reconditus; de re„liquis circumstantiis vid. locum.

„ (*Methodus medendi.*) Art. 833. Oppugnandus est hic affectus primo *resolventibus*; sed si id fieri nequeat, facienda est *incisio* vitato temporum musculo, & humor exprimendus est, (*Ambr. Paræus*) ♃. *Ol. cham.* ℥iv. *sulph.* ℥j. m. f. s. a. ungt. in hoc affectu magnarum virium. „ Hydrocephalus secundum *Boerhaave* levi *inu*„*stione*, *terebratione*, *punctura*, prudenter, lente, adhibitis, „ simulque *hydragogis* & *roborantibus* internis curatur; vel ex„ternis *discutientibus* dissipatur, excepta ista specie incurabili, „ quæ in cerebri cavitatibus formatur.

(*Remedia varia.*) Art. 834. „ Inter cætera ad hunc morbum op„pugnandum *psycrolousiam* emolumento fuisse animadverti. Inter „ evacuantia & corroborantia eadem sunt ac *in ascite*. Pro usu „ externo lixivium calcis vivæ egregium admodum est in di„scutiendo Hydrocephalo, *teste Aquapendente*, & linimentum „ sequens a *Forresto* commendatur; ♃. *Ol. cham.* ℥iv. *flor. sulph.* „ ℥j. *digere s. a.* Hydrocephali curatio (inquit *Barbette*) om„ni tempore experientissimis medici insignem creavit molestiam. „ Purgantia, sudorifera vel diuretica raro aliquid conferunt: „ cauteria, vesicatoria, fonticuli, setacea, immo plerumque „ ad incisionem vel ustionem impellimur, quæ tamen media „ quosdam in vita conservarunt.

M. P E T I T.

(*Accurata morbi descriptio.*) Art. 835. Hydrocephalus est tumor capitis aquosus adultis raro accidens; infantes vero in primis annis a nativitate, immo interdum ante nativitatem occupat; & caput infantuli ex utero nondum educti tam grande existit, ut *puncturam vel sectionem capitis* facere ad partum facilitandum chirurgo incumbat. Aqua secundum authores colligitur, vel externe inter cutem & cranium, vel interne 1. inter cranium & duram matrem, 2. inter duram & piam matrem, 3. in ventriculis ipsius cerebri; atque hanc ultimam speciem solam in praxi vel in cadaverum sectionibus unquam observare potui; credo itaque reliquas rarissime occurrere. Hoc morbo affecti sunt languidi, tristes, & pallidi, oculi illorum luridi & prominentes pupillis dilatis; ossa cranii tenuia & mollia evadunt, & figuras irregulares induunt, nasus depressus, frons valde elatus, capitis magnitudo plane monstruosa, & gravitatis non sustentandæ, non raro crepat & disrumpitur, & mors non multo post insequitur. In cadaverum sectionibus notavi duram meningem plus solito cranio adhærentem, crasin cranii valde prolatam, & quasi ubique confractam, ossium margines membranis e longinquo connexos, cerebrum minime corruptum, ventriculos cerebis adeo in immensum distentos, ut substantia ejus corticalis & medullaris extrorsum detrusa digiti vix duas lineas crassitie æquabat, & multis in locis a protrusione aquarum penitus divisa aquis usque ad meninges pertingentibus, vasa sanguifera prolongata & crassa, in pluribus *glandulam pituitariam schirrosam*, quod inter causas hujus morbi locum habere videtur. Paracentesin quod attinet, tam diu procrastinari solet, ut vix ullum ista operatione servatum vidi; intra 4. vel 5. horas plerumque moriuntur, si una vice aquas ad siccitatem depromant; sin vero tardius progrediantur, non ultra quadraginta horas supervivere solent.

HYDROPS PECTORIS.

Sponii sententia.

(*Hidropis pectoris signa diagnostica.*) Art. 836. Si Hydrops in pulmone accidat, juxta *Hippocratem*, febris & tussis vexant, æger confertim respirat, pedes intumescunt, ungues incurvantur, & velut empyicus afficitur, sed remissius & diutius. Hæc signa diagnostica Hydropis pectoris apprime sunt scitu necessaria; est enim morbus satis frequens, nec tamen satis cognitus: sed qui ista ad unguem tenebit, hunc morbum ab aliis facile distinguet. Plurima habet

habet cum *empyemate* signa communia; ea tamen symptomata sunt remissiora, quia serum sive aqua minus impedimenti in pulmonum *bronchiis* & pectore afferunt quam pus ipsum; at diutius durat affectus, quia sero non ita corrumpitur aut opprimitur pulmo, ac purulenta ibidem collecta materia. *Sponii Aphor.* p. 145. &c.

Ettmulleri sententia.

(*Symptomata.*) Art. 837. In Hydrope pectoris præter pectoris tumorem & sensum fluctuationis adest tussis sicca, difficilis respiratio, orthopnœa, palpitatio cordis, febricula. Ex ruptis vasis lymphaticis oritur, & curatur ut aliæ Hydropis species. De *paracentesi* vid. locum, *p.* 766.

Vvillisii sententia.

(*Hic affectus in ovibus valde frequens.*) Art. 838. In Hydrope pectoris lympha in compagem pulmonarem restagnante sæpenumero accidit vesiculas hydatidas dictas, in extima hujus visceris superficie excitari, quæ postea disruptæ *ascitem in thorace* producunt. Hujusmodi affectio in ovibus, quando ob tempestatem humidiorem, & pascua aquosa ab Hydrope gregatim intereunt, passim cernitur. Morbus dignoscitur ex aquarum fluctuatione. Auctor historiam producit Hydropis Pectoris per *paracentesin* curati; & aliud affert exemplum cujusdam juvenis curati per *cathartica* & *diuretica*.

Art. 839. De Hydrope ovarii, Hydrope uterino, & uteri inflatu alibi in morbis mulierum dictum est.

I C T E R U S.

Inter legendum & ex observatione.

(*Icteri signa diagnostica.*) Art. 840. Signa hujus morbi & symptomata præcipua sunt lassitudines totius corporis, anxietas præcordiorum, difficilis respiratio, virium dejectiones, faciei pallor, pulsus debilis & lentus, urinæ tenues, aut crassæ, coloris flavi ad rubrum vergentis, croceo colore pannum immersum tingentes; interdum adsunt vomitus biliosus, dejectiones albæ, pruritus totius corporis, & ariditas, & veluti exustione solis aspera cutis superficies, flavedo per universam cutem, maxime in oculorum albis, qno quidem colore interdum objecta omnia apparent tincta.

Syden-

Sydenhami sententia.

(*Icterus ex colica.*) Art. 841. Icterus interdum est proles *colica.*

(*Ejusdem curatio.*) In tali casu solo *rhabarbaro* purgandum est, & morbus plerumque sponte sua sensim facessit; sin vero non nisi ægre discedere videatur, convenit sequens apozema; ℞. *Rad. rub. tinctorum curcum. ana* ℥j. *chelidon. maj. cum toto, summit. centaur. min. ana* mj. *coq. in p. a. aq. font. & vin. Rhenan. ad* ℔ij. *colatur. add. syr. e quinque rad.* ℥ij *m. f. apozem. capiat* ℔ß. calide mane & sero usque dum convaluerit.

(*Curatio in genere.*) Art. 842. At ubi icterus per se invadit, colida neutiquam prægressa, *cholagoga*, quæ per alvum bilem subducunt, ægro sunt exhibenda, & alia *antiicterica* usurpanda. His denique morbum non subigentibus ad *aquas ferreas*, quales sunt *Tumbrigenses*, adeundum, quæ ex ipso fonte sunt bibendæ.

Ettmulleri sententia.

(*Symptomata.*) Art. 843. Icterus est totius corporis *cachexia* flavedinem inducens, ut plurimum cum cardiaigia, hypocondriorum dolore, præcipue dextri, alvi segnitie, lassitudine, &c. Si flavedo ad viriditatem, vel ad cœrulitatem, vel ad obscurum livorem inclinet, Icterus niger vocari solet; febris interdum conjuncta est, interdum abest. Tristitia aliquando inducit Icterum. Icterus *flavus* diuturnior semper in *nigrum* degenerat, unde *essentialiter* non differunt. Anxietas in præcordiis, dolor præcordiorum compressivus, virium dejectiones, lipothymiæ, &c. ante eruptionem Icteri frequentissime occurrunt. Urina ictericorum succussa spumam flavam ostendit, & linteum tingit colore croceo, sed non semper, sedimentum croceum dimittit; fœces alvinæ sunt plerumque albicantes, vel cineritii coloris, & hoc postremum ut plurimum est signum *calculi in vesica fellea.* Urina crassa turbida & nigerrima est signum solutionis morbi.

(*Prognosis.*) Quo magis fluxus existit Icterus, eo facilior est curatu, quo vero magis niger, eo difficilior. Cum *hydrope* conjunctus raro curatur. ,, Si sudor erumpat (inquit *Sylvius*) ci-
,, tior plerumque curatio expectanda erit, sin vero urinis plus
,, deponatur materiæ rubentis & paulo post subsidentis, segnior
,, erit expectanda.

(*Curatio.*) Art. 844. Quoad curam *vomitoria*, *martialia*, & hinc *amara*, totam absolvunt paginam. Præmissis universalibus usurpentur *stomachica*, *martialia* (*limatura cruda* in Ictero nigro)

gro) *rhabarbarum*, *lumbricalia*, *viperina*, *alcalina*, *volatilia*, *amara*, *aqua acidula*, *gum. ammoniacum*. *Venæsectio* & *catharsis* vix locum habent. Specifica sunt (omnium optimum) *chelidonium majus*, *marrhubium*, *flor. hyperici*, *crocus*, *genista*, *absynthium*, *sem. cannab. in lacte coctum*, *rad. curcum. rub. tinctor. urina potus*, *stercora* fere omnium *avium* & *animalium*, *pediculi*, *lapis in folliculo fellis tauri*. In genere moneo in curando Ictero insistendum esse ad tempus medicamentis an*tiictericis*, quia morbus est chronicus & contumax : & quidem quamdiu urina mingitur tenuis & splendida, tamdiu illis insistendum, donec signa coctionis apparent, usque dum urina fit crassa, & turbida, & cum sedimento repleta; his tamen apparentibus spes est salutis. Cura peracta, ad abigendum cutis flavum colorem conveniunt *frictiones* & *balneatio*.

Vuillisii sententia.

(*Vomitorium & alia remedia.*) Art. 845. Curatio Icteri inchoanda est cum *vomitorio*; ℞. *Fol. asari* N. 9. *incis.* & *contus. affund. vin alb.* ℥iij. exprimatur succus & detur cum regim. Remedium vulgare & *empiricum* apud nostrates est, ut ix. *pediculi vivi* sumantur mane, per 5. vel 6. dies, quo remedio (cum alia minus efficerent) plures sanatos audivi. *Chalybeata* ut in aliis *cachexia* affectibus, ita in hoc juvamen præstan t atque hinc est quod *acidula* frequenter post omnia prosunt. „ Cum apozemate sequente (in„ quit *Dolæus*) semper initium curationis facere soleo; ℞. *Rad* „ *tarax. chelidon. maj. ana* ℥j. *herb. cichor. fragar. ana* mjß. *mar*„ *rhub. alb.* mß. *tartar. alb. fol. senn. ana* ℥iij. infund. in vin. „ alb. & aq. font. ana p. æ. coq. ab ℔ij. cola, &c.

Velschii sententia.

(*Est affectus in prægnantibus satis frequens.*) Art. 846. Mulieres sæpe gestationis tempore fiunt *Ictericæ*, præsertim in ultimis mensibus; an quod bilis tunc temporis viscosior evadat, & ita in glandulis hepaticis non secernatur; an quod uterus tumens comprimendo intestina in causa est, quod ductus choledochus nimis compressus bilem in intestina non transmittat: notandum est, quod hic morbus in prægnantibus *post partum* statim evanescat.

Sampsonii sententia.

(*Sapo Castelliensis.*) Art. 847. *Saponis Castelliensis* ʒß. *in haustul. vin. ab. solut.* valet ad urinas provocandas in Ictero & Hydrope experimento *domus Bedfordiensis*, ubi pro magno secreto habetur.

Sylvius hoc idem medicamentum laudat, sed in lacte solutum ob salem fixum & oleosam ejus substantiam. Ego quoque in nonnullis *Ictericis* expertus sum, in his cum fructu, in illis aliter. Ubi acidi humores vel in *Ictericis* vel in *Hydropicis* abundant, credo hoc medicamentum valere, quoniam ab acri sale fixo temperantur, subiguntur, & per vias urinarias expelluntur: & e contra ubi acres humores dominio potiuntur, acre medicamentum nihil valet, metuo, ut noceat.

Farrago sententiarum.

(*Dubitatio.*) Art. 848. Dubitatur, an Icterus semper oriatur ab obstructione bilis; quoniam neque in sanguine vel urina ictericorum ulla est *amarities*: Icterus etiam generari potest sine hepatis obstructione, *teste Sylvio*, & obstructiones in hepate non semper pariunt Icterum, *authore Ettmullero*. Aliquando oritur ex animalium quorundam morsu. Ictericorum alvus & aperta & fæces flavo colore tinctæ (interdum) conspiciuntur. *D. Gaillard. in Thesi apud Cantabrigienses.*

(*In hepatis scirrho.*) Art. 849. Si sit suspicio *hepatis scirrhi*, apprime conveniunt fotus & empl. seq. ♃. *Fol. malv. alth. absynth. flor. melilot. chamæm. ana* mj. *fol. meliss. chamæpit. ana* mß. *sem. fœnugr.* ℥iß. coq. ex aq. ℔v. fusi finem add. vin. alb. ℔ij. &c. cum *pannis laneis* foveatur latus, deinde superimponatur *emp. de cicuta cum ammoniac.* vel *de ranis cum mercurio. Pitcarnius in* MS. Si vero jecur durum sit, i. e. scirrhosum, res est desperata, *Hippocr. Aphor.* Si morbus diu duret, *hydropem* minatur.

(*Avium stercora.*) Art. 850. *Candidum ex avium fimo* est earum urina, ideo confert Ictero, qui morbus *inflatio* est: album in *anserino stercore* diligenter abrasum siccatumque privatim ad icterum facit. *Listerus.*

Art. 851. In Ictero pertinaci, medicamentis usitatis minus cedente, ex repetitis experientiis omnibus commendo *Æthiopem mineralem tanquam remedium in hoc affectu potentissimum*. Icterus in ultimo stadio sanguinem fundens per sedem, per urinas, per ipsam cutem, per sputum, vel stillicidium ex naso, &c. vix unquam curatur.

(*Boerhaave.*) Art. 852. Instar omnium religiose consulendus est præclarissimus *Boerhaave*, qui de *Ictero multiplici*, & de *hepatite* egregie scripsit. *p.* 201.

(*Remedia varia.*) Art. 853. *Stercus ovinum* in cerevisia infusum pro pauperibus est laudabile medicamentum. Decoctum *sem. cannabin. sapo Venet. flores sal. armoniaci martiati, ens veneris*, &c. sunt remedia optatissima; ut etiam sequentia, *cerevisia icterica, decoct. herber. decoct. icteric. expressio milleped. icteric. haust. saponac. pil. icteric.* (probatissimum medicamentum) *vinum chalybeatum.*

CAP. IX.

Sive Fasciculus Morborum nonus.

RHEUMATISMUS.

Sydenhami sententia.

(*Rheumatismi historia.*) Art. 854. NULLO non tempore, maxime autumno, cum rigore & horrore & cæteris febrium symptomatis adoritur; elapso uno vel altero die (citiusve) dolor adest atrox nunc in hoc nunc in illo artu, in carpis, humeris, & genubus præsertim, vicissim hos relinquens & illos occupans, frequentius cum rubore & tumore. Febris sensim evanescit, manente dolore: est morbus diuturnior, aliquando per menses aliquot durans, & annos, non continuo, sed paroxysmis repetitis.

(*Lumbago Rheumatica.*) In *lumbagine Rheumatica* immanis dolor adest circa lumborum regionem fixus, *nephritin* mentiens, nisi quod æger non vomituriat. In Rheumatismo sanguis pleuriticorum similis est.

(*Curatio.*) Art. 855. *Sanguis mittendus* est ad tertiam quartamve vicem, habita ratione virium, alternis vel tertiis diebus. *Victus* admodum *tenuis* præbendus est; æger quotidie e lecto ad horas aliquot exsurgat. Potus ordinarius sit cerevisia tenuis vel potius ptisana ex *hordeo rad. liquirit. acetos.* &c. vel *emulsio*; parti dolenti applicari potest cataplasma ex *pane albo* in lacte coct. cum tantillo *croc.* diebus a venæsectione liberis injiciendum est *enema* ex lacte saccharato, vel ex decocto communi pro *clystere*, &c.

(*Alia medendi methodi.*) Art. 856. Si imbecillitas ægri *phlebotomiæ* repetitionem non ferat, tum post secundam vel tertiam venæsectionem curatio alia methodo tentanda est, viz. capiat alternis diebus potionem *purgativam* communem, donec convaluerit, & iisdem noctibus *paregoricum* ex *syrupo de mecon.* his minus ad votum conducentibus, *antiscorbuticis* morbi reliquiæ fugandæ sunt. In juvenibus, atque iis, qui temperate vixerunt, vino non plus æquo dediti, Rheumatismus *diæta simplici* admodum *refrigerante*, & mediocriter *nutriente*, æque feliciter, ac repetitis *venæsectionibus* profligari potest, nempe *diæta* ex solo *sero lactis*.

Schmitzii sententia.

Rheumatismus est quodammodo arthritis universalis.) Art. 857. Per

Per Rheumatismum vulgo intelliguntur dolores erratici externum corporis habitum occupantes; crebri quandoque ac leviusculi horrores adsunt; febris si quæ adsit, mitis, noctu plerumque recrudescens. Sed nocturna exacerbatione & contumacia *luis venereæ* cruciamina æmulatur. Lubricus est Rheumatismi in *arthritin* transitus; nam communis est utriusque morbi materia, hinc *arthritis universalis* nonnullis appellatur.

(*Indicationes curativa.*) Art. 858. Commodius *sudoribus* solvitur. *Venasectio* semper in hoc affectu curando est necessaria; est enim remedium ἡγεμονικόν, neque sine magna sanguinis jactura & virium ruina domari potest; post venæsectionem *emetica* fortiora sunt propinanda, hinc *purgantia* leniora, ut pulv. *Comitiss. Vvarvicens.* &c. Partes affectæ foveantur tepide cum *lapide medicamentoso* in aq. pluviali solut.

Musgravii sententia.

(*Lentor in sanguine a sale alcalico provenit.*) Art. 859. In Rheumatismo ab acri sale alcalico, quam ab acido, lentorem fieri longe probabilius, *Baynardi* experimento liquet, viz. ex Rheumaticorum urina, salis alcalici ejus, quem habent sani bonaque utentes valetudine, pars quasi trigesima, nec quidem supra, distillando elicitur: unde conjicitur salem istum in sanguine retentum pituita (forsan adjuvante oleo, veluti in *sapa* compositione) irretiri involvique, & ad viscidum in Rheumatismo faciendum, ad dolores & tumores inferendos opere quidem maximo contribuere. Serum quoque sanguinis Rheumatismo laborantium *syrupo violarum* admixtum viridescit, & cum *mercurio sublimato* albissimum deponit concretum.

(*Vomitoriorum præstantia.*) Art. 860. De magna efficacia *vomitorii* aliquoties repetiti in hoc morbo debellando dignus est, ut consulatur auctor, p. 26. *Balsamo sulphuris terebinthinato* artus motu privati bis die superillinantur, vel etiam *vernice terebinthinat. oleum terebinthinæ & camphora* sunt remedia interne & externe proficua.

Ettmulleri sententia.

(*Rheumatismus cum arthritide convenit.*) Art. 861. Arthritis vaga scorbutica seu Rheumatismus revera cum *arthritide vera* convenit, accidentibus saltem variat, terminatur nunc per sudorem aut urinam aut per eruptionem cutaneam instar purpuræ relicta cutis asperitate: adsunt interdum gravissimæ præcordiorum anxietates, sitis clangosa, sudores, dolores lancinantes & pungentes; imbecillitas ad motum, locorum dolentium tumores, &c. fundamentum hujus morbi est sal scorbuticum fibras vellicans.

(*Curatio.*) Art. 862. *Vomitus* in principio convenit; *vena-*

sectio in principio & incremento; *volatilia* non debent exhiberi in principio, sed *alcalica & testacea*, ut etiam *antimonium diaphoretic. cinnabaris antimonii*, speciatim *arcanum duplicatum Mynsichti*; postmodum fiat accessus ad *volatilia* cum *antiscorbuticis* mixta; *lumbrici terrestres* sunt remedium sine pari in vino infusi, vel in sero lactis cocti, vel pulverisati, *millepedes* etiam commendantur. Declinante morbo conveniunt remedia ex *pino* vel *abiete* (*scobs abietis in sero lactis coct.*) *rob. bacc. junip. sambuc. decoct. e lignis. Decoct. strobilorum pini* curam fere absolvit. Externe locis dolentibus applicandi sunt *lumbrici terrestres* donec moriantur.

Farrago sententiarum.

(*Partes nobiliores quandoque obsidet.*) Art. 863. Miasma rheumaticum quandoque cerebrum, pulmones & viscera obsidet cum dolore & ægritudine excrucians. *Boerhaave.*

(*Vires terebinthinæ.*) Art 864. Dedi nonnunquam *terebinth. Venet.* ℨvj. vel ℥j. (& tantam ejus quantitatem veteres vulgo adhibebant) cum vitello ovi solut. in haustu quodam, non modo in *paralysi*, verum in *arthriticis* & *rheumaticis* affectibus cum optimo successu, sed in hoc postremo affectu *venæsectio* debet anteire, &, si opus fuerit, repeti. *Harris.*

(*Stercus equi.*) Art. 865. Infusio *stercoris equi masculi* in vino tenui vel liquore posset. facta, ad ℥iv. vel vj. bis in die propinata est medicina in hoc affectu minime contemnenda. *Vuillis.* „ Et „ nunc quoniam de medicamentis sordidis sermo agitur, præter„ eunda non est *urina vaccæ* apud *Parisienses*, & etiam non ita „ pridem *Londinenses* perquam celebrata, non modo in rheu„ matismo, sed etiam arthritide, hydrope, asthmate, ictero, „ &c. curandis *Memoir de l'Academ.* Vol. XI. p. 41.

(*Linum sylvestre.*) Art. 866. Lini *sylvestris* cathartici herba integra cum caulibus & capitulis vino albo leni calore infusa satis valide purgat serosos humores, indeque in *Rheumatismo* valde prodest; sed non nisi robustis propinanda est, quorum plurimos, ruri degentes, solo usu istius remedii curatos vidi.

(*Rhabarbarum.*) Non novi præstantius remedium quam *rhabarbarum* diu continuatum ad hunc morbum contumacem oppugnadum. Et si malum sit habituale, ejusdem *masticatio* non modo morbum tollit, sed etiam *recidivationem* præcavet.

(*Lac Asininum.*) In corporibus languidis & emaciatis, hujus morbi diuturnitate; nec non medicamentorum farragine, fractis & detritis, *lac asininum cum pulveribus testaceis*, vel saltem *diæta lactea*, plerumque felici adjumento esse potest.

(*Infus. theæ lacteæ.*) Art.867. Ad rheumaticos lumborum dolores po-

potum *lactis* cocti cum aqua decoctionis *thea* & mane sumptum ad ℔ j. circiter, felicissime sum expertus. *Baglivius.*

(*Remedia varia.*) Art. 868. Remedia *antiarthritica* & *antiscorbutica* fere omnia hic conferunt, præcipue declinante morbo & in intervallis. ;*Pil. volatil. epithema saponaceum, unguent. salino-volatile, &c.*

SCORBUTUS.

Barbetti & Deckerzii sententia.

(*Scorbutus qualis morbus.*) Art. 869. Scorbutus est aliqualis *cachexia* species ab humore melancholico peculiariter corrupto ortus; in *calidum* & *frigidum* plerumque distinguitur; sed revera omnis provenit ab unica causa, nempe lympha vel pituita crassa; unde tot symptomata pro temperamentorum & locorum diversitate, ex variis obstructionibus & humorum stagnationibus: Quadraginta novem diversa enumerat *Eugalenus* in suo tractatu de *scorbuto*; sed illa omnia nunquam concurrunt in uno eodemque corpore.

(*Symptomata varia.*) Conqueruntur de dolore interdum punctorio, plerumque gravativo capitis, de cordis palpitatione, angustia, inflatione ventriculi, tensione ventris; tussiunt, putant se interdum suffocari; difficulter respirant, vomunt, febricitant; appetitus prosternitur; singultu, ructibus, flatibus, convulsionibus vexantur; tremunt, lassi sunt artus, maculis rubris vel purpureis aspersi, (quæ tamen non sunt multi faciendæ, nisi degeneraverint in ulcera, vel elevatæ sint) adest plerumque oris pruritus, gingivarum erosio, cum sanguinis effusione, dentium vacillatione ac nigredine, halitus gravis, immo cum teterrimo aliquando odore; salivatio adest multa, urina cruda & tenuis, jam vero crassa & rubra, immo fere nigra; pulsus semper inæqualis, ac ut plurimum debilis; dolores vagi; imprimis crurum, præcipue noctu ingravescentes; ulcera maligna, tumores varii generis plerumque œdematosi, sudores copiosi, ipsa atrophia, viriumque defectus, caries, & sopor profundus.

(*Est morbus frequentissimus & diuturnus, & difficilis curationis.*) Art. 870. His regionibus adeo familiaris est ut nullus fere reperiatur morbus, cui non aliquid scorbuti subsit; vere & autumno maxime infestat, in adultis & senibus gravior est; inveteratus & hæreditarius difficillime curatur; solvitur aliquando per alvum, per hæmorrhoides, vel per urinam; aliquando in alios morbos degenerat, scilicet, *hydropem*, *atrophiam*, *apoplexiam*, *epilepsiam*, *stuporem*, *aut convulsionem*; interdum Scorbutici subito moriuntur; dysenteria rarissime laborant; plerumque *diarrhœa* vel *lienteria*, quæ difficulter curantur, longo

temporis tractu ægros necant *hydropicos* vel *tabidos*; respiratio difficilis non adeo periculosum est malum quam vulgo putatur.
„ Scorbutus fixam habens sedem (inquit *Vvaldschmidius*) raro
„ curatur, nisi quandoque palliative: impossibile enim est san-
„ guinem totaliter corruptum ad statum naturalem reducere.
„ *Diata* in hoc malo est optima medicina, de qua videatur *Sen-*
„ *nertus* in praxi.

(*Curatio*.) 871. Exactissima *diata* medicamentis præstat, sine qua Scorbutus sensim fit incurabilis; *venæsectio* non prodest; *purgantia* fortiora nocent; sufficiunt suo tempore leniora; præparandi sunt humores *incidentibus*, inter quæ *salia volatilia* quæcunque primarium obtinent locum. *Antiscorbutica simplicia primaria* sunt, *radix raphan. sylv. oxylapath. ptæsiedit. scorzoner. taraxici, zedoar. angel. polypod. helenii, lignum guaiac. sassafr. sem. sinap. fol. cochlear. becaaung. nasturt. aquat. trifol. paludos. acetos. persicar. mala aurant. acidor. pom. citri, bacc. junip. sem. dauci, gum. ammoniac. lacc. crem. tart. vitriolat. chalybs, &c.* Saccharum & saccharata omnia *Scorbuticis* nocent.

(*Vires mercurii dulcis*.) „ Omnem Scorbutum (inquit *Do-*
„ *laus*) feliciter intra xij. dies, Diis faventibus, tollam per
„ *mercur. dulc.* & revera dulcificatur singulari & peculiari mo-
„ tu sublimatum, ut duntaxat sudorem moveat, & nullam ef-
„ ficiat salivationem, cujus ope omnes scorbuti humores intra
„ prædictum tempus consumuntur & educuntur, sed durante
„ hac cura nihil bibendum, nisi decoctum appropriatum, & ab
„ acidis & carne suilla abstinendum.

Art. 872. Singulorum symptomatum curam peculiarem videre licet apud *Eugalenum*, cujus hæc summa est; quod omnibus *specificis* parti affectæ dicatis admiscenda sint *antiscorbutica*.

Dypsnaa.) In difficili respiratione *sp. salis armoniac. cum tinctura croci & aq. cochlear.* specifice prodest. (875.)

(*Gingivarum laxitas*.) In gingivarum laxitate & putrefactione *tinctura gum. lacc. sp. cochlear.* &c. pro lotione, item mistura sequens. ℞. *Pulv. rad. ireos Florent. gum. lacc. ana* ℥j. *alum. ust.* ℈j. *mel. ros. q. s. so. salis* parum pro grato acore, *m.* (883. 892.)

(*Dolores vagi*.) In doloribus vagis crurum, & inter externa topica *epithema saponaceum Fulleri* maxime commendatur. (884. 894.)

(*Tormina ventris*.) In torminibus ventris convenit *sp. junip.* vel *sem. anisi* mixtus: externe fotus, & linimentum sp. ℞. *Ol. lumbricor. terrest. chamam. sp. cochlear. ana p. a.* (877.)

(*Convulsio*.) In convulsione & contractione interne convenit *sp. sal. armoniac. cortic. aurant. salv. & roremarino* affusus, item *ol. hyperic. & cochlear.* pro inunctione tendinum. (878. 901.)

(*Erysipelas*.) In erysipelate (1167.) præter externa exhibean-

antur *sudorifera*, ut *rob. sambuci*, *sp. ejusdem*, *bezoar. mineral. sp. sal armoniac. cochlear.* &c.

(*Atrophia.*) In atrophia non datur præstantius remedium quam *lac caprillum spiritu aliquo antiscorbutico* prius ipsi instillato. (879.)

Charletoni sententia.

(*Scorbuti causæ insigniores.*) Art. 873. Scorbutus in his regionibus septentrionalibus est morbus *endemius*, & maxime frequens in locis Boreæ patentibus, uliginosis, palustribus & maritimis; hoc faciunt quoque insalubres ædium calce recens obductarum expirationes; & in carcerum, fornicum, speluncarumque angustiis conclusus, nec solutus syderum luce aer. Scorbuto præ aliis maxime tentantur ii, quibus alimenta sale ac fumo indurata, crassa, viscida, terrestria, nautica, atque id genus alia, quæ nec facile digeri, nec ad statum summæ fluxilitatis cito perduci norunt, diutino in usu sunt; item quibus vina polygophora & spiritus ardentes sunt in deliciis, utpote ex quibus confertim scaturientes particulæ salinæ & sulphureæ sanguinem succumque nutricum fœda rancididate inficiunt; adjice & illos, qui oxygari, omphacii, acetariorum, aceti, &c. ejusdem commatis condimentorum languenti per luxum stomaco male consulunt; acida quippe omnia strenue faciunt ad productionem *melancholiæ hypocondriacæ*, quæ scorbuto adeo affinis est, ut nonnisi gradibus quibusdam ab eo differre videatur; sub eodem censu cadunt insalubres potus, aquæ nimirum corruptæ, crassæ, fæculentæ, graves, subsalsæ, cerevisiæ, & vina vitiosa. Qui delicate vivunt magis Scorbuto obnoxii sunt, quam qui laboriose, fœminæ viris, urbani agricolis, studiosi obtusis, &c. Plures sibi Scorbutum *contagio*, quam ex aliis ullis causis forinsecus advenientibus contrahunt.

(*Causa scorbuti secundum Dolaum.*) „ Causa Scorbuti (inquit „ *Dolæus*) est sal fixum acre in massa sanguinea, in qua latent „ multæ particulæ vel acidæ vel muriaticæ; *acidæ* quando san„ guis crassior & nigricantior apparet, *muriaticæ* vero ubi con„ sistentia amissa tota diffluit; certum est utcunque Scorbutum „ non semper ab una aliqua singulari & simplici causa proxi„ ma ortum suum habere ac dependere, sed sæpe a multiplici: „ tot enim Scorbuti species seu differentiæ dici possunt, quot „ sunt vitiosæ sanguinis tincturæ e salibus diversis (quæ pro„ pemodum infinitæ sunt) & horum diversimoda combinatione „ ortæ.

(*Remedia ad Scorbutum acidum.*) Art. 874. Acido scorbuto affectis nullum (spondemus) sive præsentius, sive certius adhibueris remedium, quam *lactis emulsionem ex amygd. dulc. decocti chinæ, jusculorum consummatorum & cæteri antiacidorum & analepticorum* usum ad plures septimanas productum.

(*Dyspnœa.*) Art. 875. Difficilis respiratio oritur plerumque vel a sanguine grumescente vel ab irritatione spasmodica a salium stimulis; in priore casu conveniunt *incidentia*, *spiritus & salia volatilia*, *viperina*, *fimus equinus*, &c. aliquando *venæsectio* est necessaria; in posteriori casu *antispasmodica*, *spiritus castorei*, *lavendulæ*, interdum *opiata*. (872. 890.)

(*Diarrhœa.*) Art. 876. In diarrhœa Scorbutica pluribus indicationibus satisfacit rhabarbarum modice tostum, quo præmisso, cæteris omnibus merito præfertur *crocus martis astringens* cum *conserva ros. rub.* (882.)

(*Tormina ventris.*) Art. 877. In torminibus ventris *lac asininum*, *caprillum*, aut *serum lactis vaccin.* adhuc a coagulo tepidum, sunt remedia proficua: his enim mitigata post tormina primarumque viarum purgationem propinatis, non alvina tancum regio, sed totum etiam corpus perfectum *neoterismum* consequetur; sed omnium instar sunt *aquæ minerales cathartica*, *ut Ebshamienses*, harum virtus est plane admirabilis (nec minores sunt vires *aquarum Bathoniensium* (872.)

(*Paralysis, stupor, &c.*) Art. 878. In paralysi, stupore, tremore &c. conveniunt remedia *invigorandis corroborandisque cerebro & nervis* appropriata cum *antiscorbutici generosioribus*, conjuncte, item *Balneatio in thermis sulphureis* (& earundem *aquarum* potatio.) (872.)

(*Atrophia.*) Art. Atrophia Scorbutica partium nutsiendarum crimine contingit. Inter *deobstruentia* haud scio an quicqnam utilius datum sit *acidulis*, quæ facile in adyta mesenterii & glandularum sese penetrantes vias chyliferas omni ab infarctu liberant, nec tamen ullum interim relinquunt sive caloris sive acrimoniæ vestigium; locum etiam habent *lac asininum*, *caprillum*, *juscula instaurantia* ex *limacum*, *cancrorum astacorumve fluviatilium carnibus*, &c. (872. 901.)

(*Dejectiones unguinosæ.*) In atrophia scorbutica interdum contingunt dejectiones unguinosæ, quasi adipe vel oleo perfusæ, nimirum solidarum partium colliquationes sunt: ægrqti *hecticorum* more sunt tractandi, advocatis simul in subsidium *antiscorbutici temperatioribus*.

Vuillisii sententia.

(*Scorbutus est morborum legio.*) Art. 880. Scorbutus non est affectio simplex, sed potius morborum *legio*, secundum vulgares appellationes dicitur *biliosus* sive *calidior* exanthematis aliisque symptomatis apertioribus se prodens, vel *melancholicus*, cujus virus quasi sub cineribus latet. Dolor ventris Scorbuto adeo familiaris est, ut juxta *idioma Germanicum Scheurbark* exinde nomen acceperit;

rit; hoc ſymptoma nonnullos, in mitiori licet gradu fere continuo affligit; in quibuſdam vero dolores valde acuti ſunt, & tanquam affectiones *colica* frequenter eveniunt; paroxyſmo autem diutius perſiſtente cruciatus ſæpenumero in lumbos & dorſum propagantur, cujuſmodi affectioni non raro *paralyſis* ſuccedit; ratio eſt, quoniam nervi lumbares, & meſenterii intime communicant, ac pluribus in locis inoſculantur. Dolores etiam alibi frequenter ſentiuntur, ut in capite, pectore, pruribus &c. Novi plures Scorbuticos dolore moleſtiſſimo ſubter *ſternum* excitato perquam diu vexatos, ut in quibuſdam nihil minus quam *abſceſſum* in mediaſtino latentem ſuſpicarer. Cephalalgiæ ſunt frequentiſſimæ & intolerabiles, & tibiarum dolores atrociſſimi.

(*Cathartica & digeſtiva.*) Art. 881. Si ægrotantis conſtitutio ſit calidior, *aloetica* & *diagridiata* vitentur, & temperatoria ex *ſenna*, *rhabarb.* &c. exhibeantur pro *catharſi*. Inter medicamenta *digeſtiva* merito recenſentur *crem. tartari*, *tart. vitr. tinct. ſalis tart. elix. propriet. mixtura ſimplex*, &c. Tincturæ cum menſtruo ſequenti melius ac facilius conficiuntur, quam vulgari modo; ℞. *vitriol. rectificat.* ℥vj. *ſp. vin. alchaliſat.* ℥xvj. *m.* & diſtilla in retorta vitrea cum ternis cohibitis.

(*Diarrhœa.*) Art. 882. Præter ſcorbuti curam radicalem medicus ſymptomatis gravioribus ſublevandis ſubinde operam navare debet. In Diarrhœa inveterata methodo ſequenti ſæpe bono cum ſucceſſu uſus ſum; imprimis purgatio cum *infuſo rhabarbari*, *aromaticis aſtringentibus adjectis*, inſtituatur, & aliquoties iterata intervallo trium & quatuor dierum: cæteris diebus ſumatur doſis elect. ſeq. bis in die. ℞. *Conſerv. abſynth. vulgar.* ℥vj. *ſpec. diarrhod. Abbat.* ʒij. *ſantal. alb. rub. anu* ʒj. *croc. mart. opt.* ℥ß. *ſyr. chalyb. q. ſ. m. f. elect.* (876.)

(*Oris vitia.*) Art. 883. Quoad oris vitia, quando caro gingivarum intumeſcit & fungoſa evadit, valet *gargariſma ſcorbuticum noſtrum*; quando gingivæ putreſcunt & corrumpuntur, medicamenta fortiora adhibeantur, imprimis infuſio *lapis medicamentoſi*, & *aſtringentia* in dentium vacillatione. (872. 892.)

(*Artuum dolores.*) Art. 884. In artuum doloribus *ſudorifera* cum julap. ex *aq. cochlear.* & *ſp. lumbricorum*, & *diuretica*, item *lumbrici terreſtres* quocunque modo uſurpati frequenter juvamen præſtant; aliquando tamen *phlebotomia* convenit. „ Infuſum *ſtercoris equi maſculi*, *decoct. e lignis*, *gum. guaiac.* &c. „ hic locum habent. (872. 894.)

(*Scorbuti eſſentia.*) Art. 885. Crepitus oſſium medelam vix admittit. „ Nec mirandum; nam ex cadaverum ſectionibus pa-„ tet *epiphyſes ab oſſium extremitatibus ſejungi & penitus ſeparari*; „ unde ſonum crepitantem inter movendum edunt. *Momoir. de* „ *l'Acad.* Vol. III. p. 238.

Pi-

Pitcairnii sententia.

(*Scorbuti Essentia.*) Art. 886. Scorbutus est congeries plurium morborum natura diversorum. Ut febris est vitium sanguinis, sive omnium *excernendorum*, intra arterias dum fluunt, ita Scorbutus est vitium omnium aut multorum simul *excretorum*, dum per excretoria fluunt sua; vel est defectus aut augmentum in excretoriis canalibus. Pulsus in omnibus Scorbuticis est tardius (inter signa *pathognomonica*) ideoque generaliter *nasturtia* & *antiscorbutica* dicta prosunt; quia talia remedia pulsui frequentiam conciliant.

(*Curatio.*) Artic. 887. Scorbuti cura optime eruitur resolvendo ipsum in symptomata, quibus constat, quorum remedia sunt nota.

(*Maculæ.*) Art. 888. Pro maculis in Scorbuto exhibe *antiicterica*; nam maculæ istæ sunt lividæ & fere nigræ, ut in ictero nigro. (893.)

Ettmulleri sententia.

(*Signa Scorbuti primaria.*) Art. 889. Præ aliis *Belgæ* & *Angli* Scorbuto sunt obnoxii, urina plerumque est nimis flammea, vel cum arenulis istis rufis impregnata, in summitate vari colorata instar caudæ pavonis; jejuno stomacho frequens est ptyalismus. Sequentia ceu signa primaria Scorbuti recenset *Lindanus*, colorem purpureum semilunarem sub concavo oculorum apparentem, cruentationem gingivarum, fœtorem oris, maculas in femoribus & tibiis, vacillationem genuum, phlogosin & exæstuationem per totum corpus.

(*Respiratio difficilis.*) Art. 890. Maxime observatu dignum est prognosticon *Sennerti* de Scorbuto: Respirationis (inquit) difficultas & pectoris angustia periculosum est malum, ob quam si medicus & adstantes suum officium non faciant, sæpe ægri *syncope* præter expectationem intereunt; sin vero fortior natura morbum diutius tolerare possit, plerumque in *hydropem* incidunt, præcipue ii, qui purgantibus fortioribus subinde uti solent. Scorbutus calidus difficilioris est curationis quam frigidus; imprimis Scorbutus cum diarrhœa est periculosissimus, inquit *Eugalenus* (872. 875.)

(*Curatio.*) Art. 891. Basis curandi mali hypochondriaci & Scorbuti est *vomitus* in majori dosi; *purgantia* fortiora nocent, *laxantia* conveniunt; alvus enim, semper servanda est aperta: de usu *martialium* notabilis est cautela *Tachenii*; in iis, quibus viscera tumida & infarcta jam ad schirrosam naturam degenerant, minus proficua. *Acetum* est nocivum, non tamen *succi* aci-

acidi vegetabilium & fructuum. *Lac* & omnia *lacticinia* in Scorbuto, Præmissis universalibus, quamdiu stomachus adhuc dirigendo aliquid valet, sunt optima. *Mercurialia* sunt vitanda ob metum salivationis, *antimonialia* potius sunt eligenda. Ad curam conducunt *martialia* omnia, præmissis *digestivis* & *vomitoriis*, ut *sal digestivum hypochondriacum* (i. e. caput mortuum *sp. salis armoniac.* per solutionem, chrystalisationem &c. factum) *tartarus vitriolatus*, *sal. absynthii* (*pulv. hyster. Batean.*) *antihectic. Poterii*, *bezoar. min. elixir. propriet.* &c. Præmissis ita *digestivis*, propinandum est *vomitorium*, inter quæ eminent *antimonialia*, *tart. emetic.* dos. a gr. iv. ad vi. & postea per alvum *laxantia*, inter quæ *gum. ammoniacum*, *extract. hellebor. nigr. rhabarbarum*, *mercur. dulcis* (sed parce.) Demum accessus fiat ad *martialia* & *acidulas naturales*, *amara*, & *stomachica*, *arcanum duplicatum Mynsicht*.

(*Specifica.*) *Antiscorbutica specifica* sunt, *cochlearia*, *nasturt. flammul. Jovis*, *trifolium palustre*, *radix raphani*, *oxylapath. bardan. uri*, *sem. sinap. abies*, *junip. chin. sarsaparilla*, *sasaff. cort. Vvin. teran. citri*, *aurant. sp. cochlear. rob. sambuci juniperi*, *sp. sal. armoniac. & sal. volat. & sal. volat. ejusdem*.

(*Gingivarum laxitas.*) Art. 892. In gingivarum pathematis succus *salviæ*, *cochleariæ*, *rorismarini*, *gum. l. c. myrrh. alum.* utramque faciunt paginam, cui addi potest *cremor aquæ calcis* supernatans (871. 883.)

(*Maculæ.*) Art. 893. Maculæ cutaneæ sunt semper bonum signum malæ causæ foras erumpentis; interne conveniunt *diaphoretica*, *antiectic. Poterii*, *cinnab. antimon. tinct. coral.* &c. item *decoctum summit. pini* expectando sudorem.

(*Dolores crurum.*) Art. 894. Ad dolores crurum interne *sp. junip. camphor.* item *sal. armoniac. in sp. lumbricorum solut. Balneum quoque ex formicis earumque cubile est egregium*. (872. 884.)

(*Colica scorbutica.*) Art. 95. „ Est & colica quædam Scor-
„ butica (inquit *Vvaldschmidius*) ubi ægri queruntur de in-
„ tenso dolore circa lumbos, & non in intestinis, sed in mu-
„ sculis abdominis; ibi mesenterium afficitur, & causa mor-
„ bifica hæret in plexibus nervorum succo nutritio depravato
„ sæpe terminatur in paralysin, & cessante paralysi redit dolor
„ consuetus. Conveniunt *antiscorbutica*, &c. „ Ad colicam & nephritin notham *ol. amyd. dulc.* in jusculo gallinaceo, item *spermaceti*, & *opiata* cum *catharticis*, *clysmata terebinth. stomachica & carminativa*. (906.) De arthritide vaga scorbutica vide infra.

(*Capitis dolor.*) Art. 896. Ad cephalalgiam *sal volatile succini cinnab. antimonii*, & usus lactis.

(*Paralysis, &c.*) Art. 897. Paralysis Scorbutica, ut & convul-

vulsiones & contracturæ curant *vomitoriis*, *antiparaliticis*, & *antispasmodicis* cum *antiscorbuticis* permistis. (872. 878.)

(*Febris scorbutica.*) Art. 898. Febris Scorbuticæ signa sunt omnia ea, quæ per se Scorbutum significant; palmarium interim notetur signum, quod in febre hac adsint notabilia circa appetitum vitia, v. g. adest nimius, ut plurimum autem cum vomitu, aut depravatus, ut ad omnis generis salsa appetitus feratur, obstructiones alvi contumaces, &c.

(*Curatio.*) Art. 903. Febres hæ curantur, ut aliæ, adhibitis etiam *antiscorbuticis*, *arcanum duplicatum* est optimum remedium, & *sp. sal armoniac.*

Farrago sententiarum.

(*Sydenhami sententia de scorbuto.*) Art. 904. Scorbutus non ita frequens est morbus, ac vulgo putatur; nam multi ex iis affectibus, qui Scorbutici audiunt, sunt vel effecta morborum fientium, vel reliquiæ nondum perfecte devictorum, quod facile probatur exemplo *arthritidis*, *podagra*, atque *hydropis*: rebus ita se habentibus, methodus medendi non adulterinis illis symptomatibus, sed ipso morbo, jamque actu existenti accommodanda est. *Sydenham*. videatur locus *m. p.* 207.

(*Vires limonum & aurant.*) Art. 905. Succi *limonum aurantiorumve* sunt *antiscorbutica* nunquam satis laudanda. „ Peritissimi, inquit *Piso*, nonnulli *India* medicastri plus præsidii in „ *limonibus* ponunt, quam in *lapid. bezoart.* aut *theriaca* contra „ malignos morbos, & pestilentiales febres atque ipsa venena; „ Ego autem sine jactantia affirmo, me ex nullo alio aliquo re„ medio simplici tot felices effectus in tota praxi mea observas„ se, quam ex *limonibus. Lister*.

(*Stranguria.*) Art. 906. Sabulum rutilum tartareum in urinis Scorbuticorum excerni solitum nephritidem spuriam sæpius inducit, quatenus angulis acutis ejusdem atomi gaudent (quod patet ex adhæsione ejus tam firma matulæ lateribus, ut non nisi vi inde ablui possit) quibus partes nervosas vellicant, & tormenta ipsis nephriticis graviora excitant, unde quoque sæpius in stranguriam inducunt, in quo casu omnia *diuretica* calidiora malum exasperant, *sp. salis dulcis* tamen hic multum præstat. *Ephem. German.* Anno 30. obs. 45. (895.)

(*Remedia varia.*) Art. 907. Usum remediorum sequentium peritus non ignorat. *Æthiopis mineral. aqua limacum Scorbut. aq. omnium florum*, *aq. raphan. lomp. aq. scelotyrbica*, *cerevisia Scorbutica*, *cerevisia Scorbutica attemperans*, *epithema de calce*, *expressio Scorbutica calida*, *expressio Scorbutica temperata*, *fotus podagricus*, *fotus spirituosus*, *galbanetum Senerti*, *gargarisma contra fœtorem*, *gargarism. myrrhysatum* 1. 2. *Gargarisma prunellorum*, *mistura*

stura cephratica, pil. cathartic. Scorbutic. serum sinapinum, succi antiscorbutici 1. 2. *tinctura cantarid.* 1. 2. *tinctur. gum. lacca, tinctura antimonii, tinct. virginiana, pulv. ari comp. vinum viperinum, vitriolum Martis.*

ARTHRITIS.

Sydenhami sententia.

(*Podagra historia accurata.*) Art. 908. Podagra, exeunte *Januario* aut incipiente *Februario*, derepente & nulla fere præsensione antecedente ingruit, nisi quod ventriculi cruditate, aut apepsia ad septimanas aliquot æger laboraverit, corporis interim intumescentia quasi ventosa & gravitate; quæ indies augetur donec tandem detonet paroxysmus; quem paucis diebus præit torpor & quasi flatuum descensus per femorum carnes cum affectione σπασμοειδεῖ, tum etiam pridie paroxysmi appetitus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto somnoque committitur, hora vero secunda post mediam noctem excitatur a dolore *pollicem pedis* ut plurimum occupante, quandoque vero *calcaneum, suram aut talum*: hic dolor eum refert, qui ossium dictorum dislocationem comitatur, cum sensu quasi aquæ tantum non frigidæ partis affectæ membranis affusæ. Mox sequitur rigor cum horrore & febricitatione aliquali. Dolor autem hic primo remissior gradatim intenditur (pari passu rigor & horror recedunt) idque in singulis horis donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, se ad varietatem ossiculorum *tarsi* & *metatarsi*, quorum ligamenta obsidet, perbelle accommodans; nunc tensionem violentam, vel ligamentorum istorum dilacerationem, nunc morsum canis rodentis quandoque pressuram & coarctationem exprimens: ad hæc, ita vivum exquisitumque habet sensum pars affecta, ut nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussionem ferre valeat; hinc mille conamina, situs tum ipsius corporis, tum membri affecti mutatione assidua, doloris sedationem incassum exambit; quæ tamen non contingit ante horam secundam tertiamve matutinam (decurso scilicet *nycthemeri* spatio a primo appulsu paroxysmi): quo tempore æger post materiæ peccantis modicam digestionem & difflationem aliqualem, subito a dolore respirat. Jam leni madore perfusus somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit. Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur, easdemque excitat tragœdias; nonnunquam etiam ambos pedes in initio occupat; postquam utrumque pedem exercuerit, qui sequuntur paroxysmi abnormes sunt, tum quoad tempus invasionis, tum etiam quoad durationem; hoc tamen ubique servant, quod dolor noctu recrudescat,

ma-

mane vero remittatur; atque ex serie horum paroxysmulorum constat paroxysmus, qui dicitur podagræ, diuturnior breviorve pro ægri ætate, &c. quod in vegetioribus, & iis, quos podagra rarius invisit, diebus sæpe afflixit, duobus mensibus; iis vero qui aliquot annis podagrici fuerunt, non prius valedicit, quam ætas adultior eam fugaverit.

(*Paroxysmi progressus & terminatio.*) Art. 909. Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, quæ post separationem sedimentum rubrum, & quasi arenulis insertum deponit, nec æger ut plurimum nisi tertiam potulentorum quæ assumpsit partem per vesicam reddit, alvus item ad dictos fere primos dies constipata est. Appetitus prostratio, rigor totius corporis sub vesperam, partium etiam non affectarum gravitas & molesta sensatio integrum paroxysmum comitantur. Recedentem paroxysmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipsi quasi ab epoto veneno desquamantur.

(*Symptomata morbi post annos aliquot infestantis.*) Art. 910. Atque hoc modo se habet podagra *regularis*, cum vero vel indebita medicatione turbetur, vel diuturnior invaserit, jam per annos aliquot, phænomena sunt multum diversa a jam descriptis; jam manus, carpos, cubitos, aliasque regiones occupat; quandoque digitos distorquens, motu paulatim privans, tandemque concretiones, circa articulorum ligamenta, tophaceas generans, cretam vel oculos cancrorum æmulantes; nonnumquam in cubitis tumorem subalbum ciet, fere ad ovi magnitudinem, qui sensim inflammatur; nonnumquam femur occupans, sensum exhibet, quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili; at genu exinde petens id acrius urget, artus jam habet æger fere undequaque contractos & impeditos, ita ut claudicet, & permoleste prorepat.

(*In morbo inveterato minuitur dolor & augetur ægritudo.*) Art. 911. Animadvertendum est, quod ubi quis ad multos annos podagra laboraverit, dolor singulis paroxysmis gradatim imminuitur, tandemque *ægritudine* potius afficitur, quam *dolore*; *& dolor* & *ægritudo* quasi alternatim lacessit; DOLOR IN HOC MORBO EST AMARISSIMUM NATURÆ PHARMACUM, qui, quo vehementior est, eo citius præterlabitur paroxysmus, atque insuper & longior erit intermissio, & magis perfecta, & vice versa.

(*Neque venasectio neque catharsis ullatenus prodest.*) Art. 912. In podagricis quamvis qui educitur sanguis pleuriticorum & rheumatismo laborantium sanguinem ut plurimum referat; attamen *venasectio* haud minus insigniter in hoc morbo officere ægro, quam in duobus prædictis prodesse cernitur; *catharsis* etiam justissimis de causis damnatur. Tam in hoc, quam in aliis morbis qui-

quibuscumque, dempta sola peste, sudores prolicere non tam medici quam naturæ provincia est; ideoque curatio medicamentis *diaphoreticis* incassum tentatur.

(*Unde difficilis est curatu.*) Art. 913. In hoc morbo curando duæ sunt causæ principales præcipue spectandæ, prima est *causa antecedens*, viz. humorum indigestio a caloris & spirituum defectu orta, altera est *causa continens*, viz. humorum calor & exæstuatio; hæ duæ toto cœlo discrepant, atque hinc quæ huic prosint remedia alteri obsint, unde hic affectus tam difficilis est curatu.

(*Præcipua indicatio curativa.*) Art. 914. Quæ *ventriculum roborant* & *concoctionem* adjuvant, medicamenta *digestiva* appellata, intentioni adimplendæ conferunt; hujusmodi sunt *radix angelic. enul. campan.* & *antiscorbutica*, e medicamentis vulgo cognitis *theriaca Andromachi* concoctionibus roborandis præ cæteris confert. Inter simplicia *cortex Peruvianus* primas obtinet, cum sanguinem corroboret vegetumque reddat, si ejus grana aliquot mane & sero assumantur. Medicamenta *digestiva* modo laudata præcipue in paroxysmorum intervallis, idque longissime a paroxysmo insecuto in usum revocanda sunt majori cum fructu. Liquor sequens, utpote qui gustu ac colore jucundo est, authori maxime arridet; ℞. *Rad. sarsaparil.* ℥vj. *chin. lign. sassafras. C. C. ana* ℥ij. *glycyrrhiz.* ℥j. coq. in aq. font. cong. ij. per hor. dimid. deinde stent clausæ super ciner. calid. per hor. 12. postea ebulliant ad tertiæ partis consumptionem, cum primum ab igne amoventur, infund. *sem. anis.* ʒß. post hor. ij. coletur liquor & per residentiam depuretur, &c.

(*Tophi.*) Art. 915. Tollere nodosam nescit medicina podagram; exercitatio tamen *tophorum* generationem præscindit, & etiam generatos & induratos solvit: si cuivis innotesceret medicamentum, quod & celare vellet, æque efficax in hoc morbo, ut chronicis plerisque, ac est *equitatio* constans & assidua, opes ille exinde amplissimas facile accumulare posset. (931.)

(*Languores.*) Art. 916. In debilitate & languore ventriculi aut ventris torminibus neque *vinum gallicum rubrum* vel *theriaca Andromachi*, neque aliquid quodlibet e *cardiacis* mihi hactenus notis pares habet vires, ac *vini Canariensis* haustulus subinde deglutitus languore atque ægritudine urgentibus.

(*Arthritidis retrocessio.*) Art. 917. Sin autem gravius aliquod symptoma ex retrocessu materiæ podagricæ subito ingruat, & mortem ægro minitetur, neque vino neque exercitio supra laudatis fidendum est, verum modo non caput, at partes vel naturales vel vitales ejusmodi malum impetat, ad *laudanum* cum *cardiacis* permistis statim confugiendum. Signum *retrocessionis* materiæ Arthriticæ, est ægritudo ingens cum vomituritione & aliquali ventris colore; in hoc casu congium unum *liquoris*

pos-

posset. vel alicujus istiusmodi devoro, & cum totum per vomitionem rejecerim, tum ebibo haustum *vin. Canarin.* cum *laudan. liquid.* gr. xviij. in lecto ad quietem me componens. *Schedul. monit. p.* (934.)

(*Diarrhœa.*) Art. 918. Ad diarrhœam, si *laudano* non obtemperet, unicum remedium est, ut *sudor* provocetur methodo & medicamentis huic destinatis; quod si fiat ad biduum triduumve per duas tresve horas continuas, sistetur ut plurimum diarrhœa, & morbi fomes magna vi in artus detonabit. (937.)

(*Peripneumonia.*) Art. 919. Metastasis materiæ peccantis in pulmonum lobos pari modo tractanda est, quo peripneumonia absoluta, viz. *venæsectione*, &c. (941.)

(*Nephritis.*) Art. 920. Si podagricis superveniat *nephritis* (quod sæpissime accidit (posthabitis aliis bibat æger magna copia *liquor. posset.* cui *radix* (& *fol. alth. & malv.*) incoct. sunt. Et injiciatur *enema*, & postremo exhibeatur *laudani* dosis grandior. (938.)

(*Therapia radicalis adhuc desideratur.*) Art. 921. Therapia *radicalis* podagræ adhuc in *Democriti* puteo latet: neque temere curanda est arthritis; quid enim est nisi naturæ providentia ad depurandum corporis profundum? ut cum *Hippocrate* loquamur.

Listeri sententia.

(*Arthritidis causæ.*) Art. 922. Ductus humori pituitoso in artubus excernendo dicati, aliquo modo labefactati, i. e. vel laxati ab improbo aliquo exercitio, maxime a cibo, ex nimia Venere, a qua tot motus articulorum convulsivi, ex frequenti usu vini &c. quibus iidem ductus vehementer resolvuntur; vel ex naturali quadam imbecillitate, qua contractioni impares sunt; vel obstructi ex aliqua longa hæmorrhagia, ex crapula & otio, humor ille ex crudo jam & lento sero confectus, in ductibus articulorum excretoriis, moram trahendo, facile putredinem & acrimoniam concipit, & ichorosus tandem fit; ipsa denique ossa rodendo, illa in tophos dissolvere potis est; quod satis constat ex ossibus cariosis vermiculato quodam opere profunde insculptis. Unde primum atrox dolor, nempe a continua distentione & dilatatione ductuum, a corrumpente humore, ex nativa autem partium istarum conformatione dolor acerbior evadit: atque hinc illi sensus stricturæ infinitæ, compressionis, ponderis, caloris urentis, lancinationis, punctionum, rosionum, ut humor putrescens in angustis & vix dilatabilibus ductibus impactus viam sibi faciat.

(*Ad dolorem & sitim in arthritide laborantibus.*) Art. 923. Ad dolorem mitigandum (932.) sequens cataplasma præscripsi; ℞ *Mic. panis siliginei ex lacte coct.* ℔j. *croci* ℥ß. *aloes succotrin. ad pulp. sicc. & friabilem ustulat.* ℥iiij. *ol. lilior. q. s. m. f. cataplasm.* &c.

&c. alio paroxyſmo atroci *Emplaſt. virid. glyconis* apud *Scribonium Largum* deſcriptum adhibui non minori cum ſucceſſu ; ℞. *Æris uſt. ærugin. ana* ℥vj. *ſal. gem. gum. ammoniac. thur ana* ℥ſs. *ariſtol. rotund.* ℥j. *alum.* ℥ſs. *myrrh. galban. aloe. ana* ℥j. *ceræ* ℥ij. *terebinth. chiæ* ℥iſs. *ol.* ℔j. *m. f. ſ. a empl.* Decurſu morbi ad ſitim leniendam convenit hujuſmodi *aq. limac. ad* ℥v. ter in die ℞. *Cochlear. hortenſ.* NM. ℥j. *lact. recent.* ℔xij caute diſtillentur evitando empyreuma ad medias. Sing. ℔j. adde *ſucc. limon. matur.* ℥ſs. *ſacchar. cand.* q. ſ.

(*Quantum valet abſtinentia.*) Art. 924. Unica illa aurea regula de abſtinentia mihi certe maxime arridet ; nempe ut iis, quibus aut integra ſanitas, aut longiora valetudinis bona intervalla cordi ſunt, PARVA CIBATIO SUMMÆ CURÆ SIT. atque hoc omnibus hominibus, quocunque ſtatu & conditione ſint cum ipſius quoque EXERCITII loco eſſe poteſt, etiam *pedibus ex toto captis.*

Ettmulleri ſententia.

(*Signa arthritidis appropinquantis & Symptomata præſentis.*) Artic. 925. Arthritis fere per paroxyſmos affligere ſolet, extra quos, niſi in inveterato malo, ſatis commode habent ægri; quoties imminet paroxyſmus, alvus fere ſegnior evadit, ægri moleſtiam quandam haud bene explicabilem circa præcordia ſentiunt, conſuetum excrementum intra pedum digitos non reperitur, & circa articulos tenſio percipitur, hinc dolor pungens, lacerans & pulſans, interdum ardens in Arthritide *calida* dicta, in hac ſymptomata ſunt acriora, ſed breviores ſunt paroxyſmi ; in *frigida* tumor plus minus œdematoſus, nec niſi poſt longum tempus evaneſcens ; in incremento paroxyſmi conqueruntur ægri de æſtu circa regionem ſtomachi, hinc ſitis, & appetitus proſtratus. Hæc fere ipſa ſymptomata in dolore *iſchiadico* occurrunt ; ſi crebrius redeant paroxyſmi, & vehementius affligant, inſigniter debilitantur articuli. *Bacchus dicitur pater, Venus mater, & Ira obſtetrix Arthritidis.*

(*Qualia remedia utiliter uſurpantur.*) Art. 930. Ingruente podagra convenit *vomitus*, & forſan blanda *purgatio*, quæ omnino vitanda eſt in ſtatu morbi. *Opiata* nunquam fere ſunt proficua, malum contumacius reddunt, & motum naturæ impediunt. Optime conducunt *fixa acida abſorbentia, volatilia*, &c. *Venaſectio* minus convenit, niſi in *iſchiadico* dolore, in principio paroxyſmi, decoctum e *lignis*. *Spiritus cochlear. trifolium paluſtre*, &c. laudantur. *Topica*, non niſi præmiſſis univerſalibus, locum habent, *narcotica* fugienda ſunt ; ſymptomata adjuncta ſunt conſideranda, ardor, dolor, tumor, &c. *Topica* non niſi in ſtatu morbi ſunt applicanda ; laudantur *ſp. lumbricorum*

cum *camphora*, *sale armoniaco*, &c. *sp. theriacalis camphorat.* misturæ ex *calce viv.* & *sal. armoniac.* affundatur *sp. vini*, & huic distillato adde *camphoram*, & sic optimum habetur specificum in inflammationibus podagræ *Flores sambuci* in lacte cocti dolorem leniunt. *Caro bubula* sine pinguedine mane & sero mutata dolorem compescit, & omnibus præfertur; item *stercus bubulum* cum *urina humana putrefacta*, in qua *calx viva* extincta est; *sapo Venetus in spiritu vini solutus* cum additione *olei juniperi* & *petrolei* insigne facit unguentum.

(*Ischias.*) Art. 931. *Vesicatoria* in malo *ischiadico* multum conducunt. Ad tophos (915.) *caseus vetus* & *putridus* cum decoct. *suillę* est proficuus. In malo *ischiadico* omnibus encomiis dignum est *Poterii* emplast. *de pice sulphuratum*; ℞. *Pic. naval.* ℥iv. *terebinth. Ven.* ℥ß. *mastich. succin. ana* ʒij. *sulphur. commun* ℥ß. *m. f. empl.*

Pitcairnii sententia.

(*Pitcairnii methodus.*) Art. 932. In Arthritide nihil ages urgendo pharmaca *purgantia*; *vomitoria* prosunt, post illa *mercurius* sensim datus. Parti dolenti (923.) applicare licet *balsamum Guidonis*, aut lintea liquore sequenti madentia; ℞. *Aq. font. fervent.* ℔viij. *arsenic. alb. vel flav.* ℥ij. *calcis viv.* ℥vj. digere per hor. 24. lento igne. (Sed de ejus usu incidit mihi suspicio.) Si dolor accedat in ventriculo, utere *NM. condit. pulv. rad. sarsaparil. cort. Peruv. ol. cinnamom. zinzib. condit.* &c. Proderit etiam in podagra decoct. sequens ℞. *Vin. alb. vel cerevis.* ℔viij. *lact. fervent.* ℔iv. ablato coagulo immitte *bacc. oxyacanth.* ℔j. coq. per hor. dimid. bibat æger ℔. mane & vesperi.

Musgravii sententiae.

(*Sedes arthritidis propria in artubus.*) Art. 933. Sedes Arthritidis propria & exoptatissima est in artubus, non in trunco corporis; posteriori autem casu, non priori mortem minatur: „ quid agendum sit, brevi comprehenditur in divini *Hippocratis* „ effato, nimirum, revellenda ea, quæ quo non oportet, re„ punt: sin autem, quo convenit, iis viam sternere oportet, ut „ singula eo vergant. „ Quando *recessus* fiat miasmatis Arthri„ tici in partem aliquam internam, morbum istius partis adeo exquisite imitatur, ut de existentia ipsius minime constaret, nisi Arthritis regularis præcesserit.

(*Indicatio generalis in arthritide anomala.*) Art. 934. Medendi indicatio generalis est, ut Arthritide anomala pars affecta quam citissime, quam tutissime levetur; accurate itaque perpenso morbi genio, juxta partem, quam occupat, & factis ne-

ces-

cessariis *evacuationibus*, optime felicissimeque curatio perficitur per materiæ in artus translationem; hoc enim est ipsum naturæ propositum. Medicamenta huic intentioni inservientia interna, *expellentia* dicta, plerumque *cardiaca*, quæ satis nota sunt; ad extrudendam autem Arthritidem nihil potentius aut efficacius invenitur quam *chalybs nutritus* (præparationem vide sis apud auctorem.) *Topica*, quæ Arthritidem artubus invitant, sunt emplastra ex *gum. caran.* vel *oxycro*. vel *cephalic. cum pice Burgund. dimidio vel triente*, vel *ceratum viride* vulgo *Hatzase*, &, si vires ægri ferant, & res in dubio versetur, *Phœnigmus* seq. ♃. *Ferment. vet. partes ij sem. sinap. rad. raphan. sylv. alii, cacumin. rut. fim. colombin. ana part. j. contunde cum aceto vin. alb. q. s. & redige ad spissitudinem cataplasmatis.* (927.)

(*Arthritis.*) Art. 935. Si Arthritis ventriculum occupet, ibique commoretur, indicatur lene *emeticum* ex decocto *fol. theæ viridis*, vel *cardui benedicti*, vel ex *sale vitrioli*; & finita operatione, *paregoricum*; convenit etiam interdum *catharsis*, & demum Arthritis in artus omni vi depellenda est, ut ante ostensum est.

(*Colica arthritica.*) Art. 936. In colica Arthritica propinari debet *catharticum* huic morbo idoneum, & tunc podragam *expellentibus*, una cum *anticolicis*, utendum est;

(*Nota bene.*) *Fotus* etiam & *linimenta* suum habent locum; sed (quod maximi est momenti) probe animadvertendum est, & recordandum, *quod vana & frustra arthritidis regularis in artubus excitandæ sit spes omnis, quamdiu intestina fuerint immunda facibusque onerata.*

(*Diarrhœa.*) Art. 937. In diarrhœa vel dysenteria arthritica *laudano* sensim cohibendus est fluxus, & postea expellendus est cum cautela inimicus. (918.)

(*Nephritis.*) Art. 938. In paroxysmo arthritico & nephritico simul *paregorica* sunt necessaria: *adeps cuniculi* externe inunct. dolorem mirifice lenit ex senis calculosi experimento. (920.)

(*Asthma.*) Art. 939. In asthmate arthritico cura varie instituenda est pro diversitate morbi vel *sicci* vel *humidi*; arthritis (si fieri possit) in artubus excitanda est; interim inspirandi difficultatibus omnium maxime certissimeque inflationem mirum in modum cicurat compescitque *potio Coffee*.

(*Angina.*) Art. 940. In angina arthritica plurimum valet sequens gargarisma; ♃ *Aq. hord.* ℔j. *diamor.* ℥iij. *sp. sulphur. per campan. quantum lingua ferre poterit. m.* nihil vero pulvere sequenti præstantius efficaciusve novi: ♃ *Chrystal. mineral. sacchar. crystal. ana p. æ. misce, teneatur. in ore* ℈j. *donec saliva abundaverit, tunc expuatur, & repetatur frequentissime, mirum quantum hinc saliva, &c.* (941)

 (*Pleu-

(*Pleuritis peripneumonia*, *&c.*) Art. 941. „ In pleuritide, „ peripneumonia & angina arthritica non novi præstantius remedium, quam infusum vel decoctum *stercoris equini*; est etenim „ medicamentum non modo iis affectibus primario proficuum, „ sed etiam arthritidis in artus expulsor fortissimus; expertus „ loquor. „ (119.)

(*Arthritis caput petens.*) Art. 942. Arthritis caput petens, varios ac periculosos producit affectus, cephalalgiam, vertiginem, apoplexiam, convulsiones, paralysin, &c. in his affectibus cerebrum quam citissime allevetur *evacuatione*, *revulsione*, & in artus *amandatione*; in hujusmodi casibus ægrotantium pedes in *aquam fontan. fervidam* immitti curo, ibidemque ad tempus detineri, unde capiti juvamen præsentaneum obtinetur.

(*Consulendus est author.*) Art. 943. „ Si doctissimum auctorem inspicere haud graveris, ille tibi plura amplissime suppeditabit de arthritidis anomalæ ætiologia & curatione. „

Farrago sententiarum.

(*Temperantia.*) Art. 944. Omnia remedia calculosis & podagricis præscripta inutilia propemodum erunt, nisi *vinum*, *venus*, *otium*, & *crapula* temperantius usurpentur. *Baglivius.*

(*Diæta lactea.* Art. 945. Novi quosdam insigne levamen accepisse ex *diæta lactea* per tres aut quatuor menses sine ullo alimento: alios vero ex *lactis* usu deterius habuisse, viscerum obstructiones contraxisse; ideoque sine prudentis medici consilio utrum conveniat, necne, haud temere ineatur. *Vviylis.*

Art. 946. Cum ego olim articulorum doloribus vexarer (inquit *Sennertus*) & varios de ea re authores legerem, in eo omnes consentire animadverti, in arthritidis curatione, plus spei in *bona diæta*, quam in medicamentis ponendum esse.

Art. 947. Summarium præscripti celeberrimi D. *B.* e pro Nobili quodam Anglicano ad *arthritidem eradicandam* hujusmodi fuit.

-- Lac novum cum duplici aqua commista repudiatis aliis quotcunque liquoribus solummodo ad potandum concedendum est; utcunque tamen *coffee* & *thea* modica quantitate interdum permittenda sunt, his vero sorbitionibus lac semper conjungendum Mane cum primum expergiscaris, coctionibus plene ac perfecte absolutis, libram aquæ fontanæ bibas, suadeo; & deinde elapsis duabus horis ad jentaculum accedas; cui sufficiat lac coctum addito exiguo pane, jusculum avenaceum, cum vel sine lacte; interdum *coffee*, *thea*, vel *chocolata* cum lacte temperata, panis butyratus, &c. Prandio nihil edendum est, nisi ex avenis, hordeo, oryza vel seminibus millii paratum fuerit, radices dauci vel raparum, spinachia, fabæ vel pisæ, &c. admitti possunt in victum; quin-

quinetiam fructibus vesci, cum maturi sint, non interdico; pyra vel mala furno cocta inter edulia minime contemnenda recensentur; sed præ reliquis panem biscoctum cum lacte commendo; aliquando sed rarius de piscibus non salitis modicum comedere licebit. Acida & salsa vitanda sunt. Cœna sit lac & panis. Gora 9. vespertina vel citius cubitum eundum est. Somno indulgeas; quanto enim plus somni capis eo melius tibi cessurum est. Frictio sicca artuum mane & vesperi repetita plurimum valet: Humores enim dissipat & nodorum ac tophorum generationem prohibet: Exercitium inter primaria auxilia pono, equitatio licet potior sit quam curru vehi, ambo tamen utilia sunt, & in eorum frequenti usu esse debes. Inter exercendum solummodo caveas, ne aeri frigido ac humido teipsum nimium exponas. Si denique his non obstantibus arthritis insultum faciat, & cum vehementia desævierit, quod vix credibile est, interdum dosin laudani exhiberi, parca licet manu & non nisi premente necessitate, concedimus. Transitus a communi vivendi more ad hoc vitæ genus est tutissimus, neque est quod extimescas a subitanea mutatione; sed hoc semel instituto in eo usque ad vitæ terminum persistendum est: nam reditus ad luxum, & liberam vivendi consuetudinem periculo haud vacaret. Arthritis hæreditaria perinde ac adventitia huic regimini cedit: labes etenim morbi in gremio sanguinis latitat, & in utroque genere hujusmodi victu facillime exterminabitur. Amplexibus Venereis ne nimis obedientem te geras, concubitus illicitos omnino fugias, &c.

(*Remedium celebre.*) Art. 948. Perquam celebre fuit præscriptum sequens aliquando apud *Londinenses*: ℞. *Rad. turbith. hermodat. jalap. tartar. vitriolat. ana gr.* XV. *m. f. pulv. in haust. vin. alb. sumendus singulis mensibus*. In eundem etiam usum *electuarium caryocostinum* a quibusdam valde prædicatur. Ast omnium *vomitus* podagræ est prophylacticum præstantissimum, qui potest provocari emeticorum ope in insigni humorum colluvie; ubi juncturæ admodum laxæ, & morbus præ foribus est. Atqui *Podagricus* est vir sui arbitrii, præceptis medicis non auscultat, sed genio in valetudinis incommodum plerumque indulget.

(*Ad nauseam ventriculi.*) Art. 949. Ad nauseam ventriculi in hoc morbo frequentem non datur præstantius remedium quam *vinum Canariense radice zedoaria medicatum. Tinctura corallii* specificum audit.

Art. 950. Singularis est ista clarissimi *Verulamii* methodus. ℞. *Mic. panis albissim.* ℥iij. coq. in lacte recent. Sub finem add. *flor. rof. rub.* ʒiß. *croc.* ℈ß. *ol rof.* ℥j. *m. f.* cataplasma parti affectæ applicand. subtepide; post horas tres amoveatur, & usurpetur fotus sequens per horæ quadrantem cum coccineo panno

 vel

vel lana ejusdem coloris: ℞. *Fol. salviæ* m℔. *rad. cicut.* ℥vj. *brion.* ℥ß. *fol. ros. rub.* p. ij. coq. in aq. font. in qua chalybs candens sæpius extinctus fuerit ℔. iv. ad ℔ij. colaturæ add. *sal. marin.* m℔. statim post usum fotus applicetur *emplast. diacalcit.* cum *ol. ros. malaxat Baconis hist. nat.*

(*Topicum singulare Dolæi*.) „ In podagra unicum commen„ damus *topicum* (inquit *Dolæus*); *repellentia* vero in hoc af„ fectu non magni facimus, quia inde plus damni quam com„ modi experti sumus. Sequens vero pro arcano hic in solati„ um podagricorum communicare voluimus, quod nunquam te „ frustrabit effectu, modo in tempore adhibeas; *mille enim ex„ perientiis est comprobatum*, quod extrahat dolores podagricos „ non repellendo eosdem, sed morbificam materiam *extrahendo*, „ *resolvendo*, & *discutiendo*. Quandoquidem primordia sunt ut „ plurimum ab aciditate hostili, ad corporis ambitum delata, „ & artus molestante unde podagræ character digestionem affi„ cit. ℞. *Confect. hamech.* ℥j. *pulv. jalap.* ℥ß. *extract. trifol. fibrin.* „ ʒij. *sapæ antimon.* ʒß. *sacchar. canth.* ℥j. *ol. olivar. q. s. ceræ &* „ *picis parum f. s. a.* emplastrum, quod imponatur artubus do„ lorificis quamvis inflammatis, & relinquas donec dolores & „ humores evanuerint, quod mire præstat.

(*Remedia varia*.) Art. 951. Remedia sequentia interdum pro re nata in usum adduci possunt; *allium conditum*, *aq. omnium florum*, *aurum mosaicum*, *balsamum Rkamelii*, *cinnab. antimonii*, *electuarium caryocostinum*, *empl. pleuriticum*, *empl. smecticum*, *epithema saponaceum*, *expressio millepedum*. *Flores salis armoniaci martiati*, *fotus podagricus*; *gum. guaiac. mistura balsamica nephritica*; *rob. Sambuci* fere specificum.

I S C H I A S.

Cœlii Aureliani sententia.

(*Accurata morbi historia*.) Art. 952. Dolor Ischiadicus nunc ex manifestis, nunc ex occultis causis generatur, ut susceptione frigoris, terrena cubatione, casu aut repentino percussu, vel luxatione, Venere immodica, vel morbo aliquo prægresso. Adest primo membri affecti gravedo & difficilis motus cum levi torpore ac formicatione, in quibusdam cum vehementi, pungenti, ac fervido dolore, & ad sensum patientis tanquam serpentis convoluti motu; interdum etiam adest febris, ut se in lecto continere non valeant ægrotantes; dolor in vertebro sentitur, dehinc in articulationes partium vicinarum penetrans, ad poplitem pertingens atque suram, dehinc etiam ad talum, & pedis summitatem: progressu temporis fit cruris totius extenuatio cum debilitate, & ejusdem abbreviatio, & miserrima claudicatio,

qui-

quidam ambulant, capitibus digitorum gradientes, alii antrorsum, alii extrorsum, &c. Loci principaliter affecti sunt periosteum & musculorum capita sive insertiones; aliquando in abscessum tendit. Si quis velit, consulat authorem de curatione.

Art. 953. „ Methodus medendi hunc morbum satis contumacem *D. Cheynei* ex suggestione præclari *Pitcairnii* sic se habet - „ Sumat æger pro virium sufficientia & ventriculi tolerantia *spiritus æther. terebinth. a* ℈j. *ad* ℈ij. *vel* ℥ß. *cum triplici quantitate mellis purissimi quotidie mane jejuno ventriculo ad* 4. 6. *vel ad summum* 8. *vices superbibendo haust.* ij. *vel* iij. *ser. lact. cum vin. Canarien. alterati.* Intermitti potest ad diem unam aut alteram, si nauseam pariat; diebus, quibus spiritum assumpserit, hora decubitus capiat dosin *Pil. Matthæi.* Spiritus *Æthereus* est iste, qui in distillatione inter spiritum & oleum „ prodit. Hæc methodus doloris vehementiam (inquit author) „ *infallibilliter* aufert manente solummodo artus quadam debilitate. Et ut reliquiæ penitus eliminentur exhibenda est dosis „ *florum sulphuris* in lacte ad tempus bis in die.

Farrago sententiarum.

(*Causticum.*) Art. 954. Si alia non proficiant, ad *causticum* deveniendum est; ipse uti soleo *folia ranunculi* vel mixtura *calcis vivæ* & *saponis liquid.* hæc summopere confert. *Baglivius.* Folia ranunculi (inquit *Ettmullerus*) contusa & regioni lumbari applicata per 6. horas, donec vesicas excitent, quæ discussæ pro more suo emittunt serum acre, Ischiadicum dolorem penitus tollunt & morbum subigunt, p. 630. Applicatio *foliorum ranunculi flammei minoris* facta fuit paulo infra genu a *circumforaneo* quodam ut ipse observavi plusquam triginta abhinc annis cum successu mirabili: Ego quoque plus semel idem experimentum compertum habui.

Art. 955. Radix Brion. alb. recens tusa & cum ol. sem. lini mixta & loco dolenti tepide applicata mirum in modum dolorem pacat; & renovandus est labor, donec tota materia morbifica transudetur. *Tachenius de morborum principiis.* Laudatur *empl. Poterii* (931.), „ Emplastrum sequens in praxi expertus sum. „ ℞. *Pic. burgund. q. s. malaxetur cum q. s. ol. sem. sinap.* per „ expressionem. *Emplastrum Ischiat.* quoque applicari potest. „

(*Colocynthis.*) Art. 690. Colocynthis *clysteribus* indita privatim coxendicum doloribus prodest. *Lister.* Interna eadem ac in poda-

LUES VENEREA.

Ettmulleri sententia.

(*Lues Venerea.*) Art. 961. Innotuit hic morbus *Europæis* non nisi circa annum 1493. Controvertitur, an veteribus cognitus fuerit, necne.

(*Symptomata varia.*) Primo post impurum coitum plerumque exoriuntur, inflammatio præputii & tumor, urinæ ardor, gonorrhœa, bubones in inguinibus, pustulæ variæ in pene & aliis partibus, atque hinc ulcera sordida & maligna, cancrosa & callosa, progressu temporis etiam ossa corrodentia, dolores atrocissimi noctu exacerbantes, nodi, tophi, calor in volis manuum, & plantis pedum, atque hinc fissuræ, excoriationes, verrucæ, condylomata, &c. circa anum pilorum defluvium, maculæ rubescentes, flavescentes, aut livescentes. Inflammatio testium, raucedo, uvulæ relaxatio & erosio, palati ulcus, ozæna, tinnitus aurium, surditas, cæcitas, scabies, tabes, &c. Sed hæc symptomata omnia non cuivis contingunt; non raro sub larva *scorbuti* & *arthritidis* latitat. Ægri ut plurimum rem cum infectis se habuisse constanter negant.

(*Morbus varie incipit.*) Art. 962. Paulo post congressum impurum circa penem aut vulvam æstus exoritur, aut ardor urinæ, hinc inter biduum aut triduum gonorrhœa; interdum nulla succedit gonorrhœa, sed virus per cutem potius ad inguina fertur, & bubones excitat; contingunt etiam quandoque ulcera callosa in scroto ac perinæo; interdum ulcus cancrosum ac callosum inter præputium & glandem; in quibusdam intumescunt testes. Sanguis missus in lue inveterata fere maculis lividis aut colore quasi cærulescente in superficie conspici solet.

(*Maculæ ac pustulæ.*) „ In lue confirmata (ut recte observavit „ *Lommius*) erumpunt maculæ frequentes, eæque more lentiginis „ exiguæ, alias rubræ, alias flavæ; in fronte quoque & tem- „ poribus & pone aures, maxime circa radices capillorum; dein „ in capite, vel etiam universo corpore, malignæ pustulæ, tumo- „ resque non unius coloris efflorescunt, quæ sponte sanantur, ite- „ rumque passim expullulant: pustulæ modo flavæ, modo rubræ „ sunt, rotundæ omnes, siccæ, puris expertes, & aridam crustam „ habent; ex his deinde in ambitum serpentibus pustulis, cutemque cavantibus, ulcus oritur virulentum & sordidum.

(*Curatio generalis.*) Art. 963. Galli facilius salivant & citius curantur quam Germani. Inter *sudorifera* eminent *guaiacum* & *sarsaparilla* & regula semper observanda est, in *frigidis* guaiacum, *calidis* sarsaparilla; decoctis *sudoriferis* non incommode addatur *antimonium crudum*. In inunctione mercuriali tutius procedunt qui artuum flexuras, inguina & alas sufficienter fricant; abdomen, pectus, & caput non inungenda, aut rarissime.

(*Gonorrhœa.*) Art. 964. In gonorrhœa effluit humor cum acerbo dolore a locis circa penis radicem, ubi sunt prostatæ, primo

mo seminalis aquosus liquor, qui hinc successive flavescit, tum magis acrescit, tandem viridescit, aut cęrulescit, non raro graviter fętet; urina cum acerbo dolore mittitur; supervenit tumor præputii & glandis, & ulcuscula, interdum carunculæ in urethra.

(*Curatio.*) Præter *cathartica mercurialia* convenit privatim *emulsio ex sem. cannabis viridi* parata, *os sepiæ*, *terebinthina*, *saccharum Saturni*, &c. multum laudatur *mercurius præcipitatus viridis*, & *mercur. dulc. balsam. Saturni terebinthinatum*, *ex sacchar. Saturni & ol. terebinth.* blando igne paratum, egregie conducit, ubi ardor nimius circa renes & genitalia, ut & *camphora*; item infusum *cantharidum* in vino, quod expertum est remedium medici cujusdam *Belgiæ*. ℞ *Pulv. cantharid.* ℈j. *infund. in vin. Rhenan.* ℥iij, vel iv. *infusum stet per aliquot dies in loco tepido*, & *postea filtretur liquor*, *usus tempore misceantur coch.* vj. vij. vel vii. *cum cantharo vini*, &c. *Resinæ ligni guaiaci*, *balsam. de Capaibe*; specificum habetur, *antimonium diaporetic. bezoardic. minerale*; aqua simplex in qua *argentum vivum* incoctum fuerit. Injectio. ℞. *Aq. calc. viv.* ℥iv. *mercur. dulc.* ʒß. *sacchar. Saturn.* ℈j. *m. pro injectione. Usurpetur liquor per residentiam depuratus* (980. 126.)

Digressio de Gonorrhœis non virulentis.

(*Gonorhrea vera non virulenta.*) Art. 965. Gonorrhœa *vera* est, in qua semen verum effluit. *Succus citri*, *granator. limon.* &c. sunt remedia optima, venerem extinguunt, præcipue si *camphora* & *terebin.* in usum adhibeantur, ut & *emulsio* cum *sem. cannabin. sacch. Saturn. os sepiæ* (specificum) cum *ceruss. antimonii*, *balsam. captiv. extract. rad. tormentil. vel ejus decoct. Lenis purgatio* cum *bolo mercuriali*, & die sequent. *rhabarb.* externe *fotus astringentes*, &c.

(*Gonorrhœa notha.*) Art. 966. Gonorrhœa *notha*, *benigna dicta*, non *virulenta*, est quando materia, non semen verum continuo effluit ex pene citra tentiginem aut pruritum venereum, diu durans sine multa virium prostratione, *fluori albo* mulierum respondens; *gonorrhœa catarrhalis* vocari solet. Partes affectæ sunt glandulæ prostatæ, nimis laxæ vel exulceratæ.

(*Curatio.*) Art. 697. Cura debet institui generalis, *digestio* rectificanda, stomachus *roborandus*, *cruditas corrigenda*, pars affecta *astringentibus* firmanda. Est affectus *catarrhalis*; rosmarinus decoct. *e lignis acidulæ* prosunt; interdum a scorbuto pendet. Non nimis cito supprimenda est hæc gonorrhœa. Ad majorem cautelam aperiendus est *fonticulus* in crure.

(*Ulcera glandis &c.*) Art. 968. Ulcuscula glandis & præputii curantur cum unguento *diapomphol.* & *mercurio dulci*; si fuerint cancrosa & callosa in usum venit solutio *mercurii sublimat. corrosiv.* in *aq. plantag.* Si præputium insigniter tumet, & inflammatur, applicetur solutio *sacchar. Saturn. in aq. calcis*, *item camphora in ol. amygd. dulc.* soluta 984.)

(*Ulcera*

(*Ulcera vaginæ.*) Art. 969. In mulieribus exulcerantur partes internæ vaginæ, & saniem plorant plus minus purulentam ac lividam, cum insigni dolore ac molestia; nec multo diversam a virorum postulant medelam.

(*Pustulæ.*) Art. 970. Pro pustulis & tuberculis lac virginale.

(*Ulcera.*) Art. 971. Ad ulcera sananda *unguent. basil. cum mercur. dulc.* (968. 982.)

(*Oris & palati ulcera.*) Art. 972. Ulcera oris & palati curantur cum gargarism. ex *decoct. lign. cum melle ros. & pauco alumine.*

(*Ozæna.*) Ozæna *decoct. emol. hord. alth.* &c. primo tractanda est ad removendam crustam, & postea decoct. *e lignis*, &c. tanquam palati ulcera. Omnia hæc ulcera sub *litu mercuriali* sponte evanescunt, nec metuenda sunt ulcera oris; nam per *salivationem* citius sanantur.

(*Bubones.*) Art. 973. Bubonum suppurationi & apertioni pro elicienda virulentia, mature opera danda est, interne *sudorifera* exhibenda sunt, externe *suppurantia*, quin & *curcurbita*, &, si secundum votum haud succedant, aperiantur, *lanceola* profundius intrusa. (99. 1.)

(*Quot modis contagium propagatur.*) Art. 974. Lues venerea contagiosa est, generatione, lactatione, contrectatione, saliva, sudore, liquido genitali, exhalatione; & qua parte contrahitur, primo se manifestare solet. *Boerhaave.*

Sydenhami sententia.

(*Methodus salivandi.*) Art. 975. Lues confirmata non nisi per *salivationem* ab *hydrargyro* excitatam extirpari potest; ad hanc autem recta licet procedere, sine ulla præcedente evacuatione aut corporis præparatione. Unguentum præscribere soleo ex *axung. porcin.* ℥ij. *argenti vivi* ℥j. cum hujusce parte tertia brachia, crura, tibias ad tres noctes continuas manibus suis ægrum perungere permitto, ita tamen ut nec axillas, neque inguina neq; abdomen attingat uspiam. Post tertiam inunctionem gingivæ ut plurimum intumescunt, & *ptyalismus* suboritur; si vero intra id tempus haud procedat, tum *turbith. mineral.* gr. viij. in *conserv. ros. rub.* exhibeantur ægro, quod remedium vomitum ciet, & ptyalismum suscitabit, & postea si salivatio jam incepta prius elanguescat, quam symptomata penitus disparuerint, extimulanda est subinde cum dosi *mercur. dulc.* Diætam quod spectat & reliquum ægri regimen, eadem prorsus, ac in catharsi, imperanda sunt.

(*Quid agendum sit, quando ptyalismus excitari non possit.*) Art. 976. In quibusdam reperitur *idiosyncrasia* peculiaris tam salivationis

respe-

respectu, quam purgationis, ita ut methodus laudata vix gingivarum exulcerationem queat efficere, multo minus ptyalismum movere; in hujusmodi ægris cavendum est medico ne importunius urgeat, recalcitrante natura, & horrenda symptomata accersat; lente itaque festinet & moras trahat *mercur. dulc.* ℈j. semel in septimana exhibendo, & quantumvis salivatio ad plenum nunquam assurgat, æger tamen copiosius quam pro more solito expuet, & fœtor justæ salivationis comes aderit, atque hac methodo morbus expugnabitur concesso debito temporis spatio. His rite peractis (etiamsi morbus penitus profligari videatur) quo minus recidivam postliminio patiatur æger, (utcunque bene se habeat) capiat *mercur. dulc.* ℈j. semel in septimana ad 4. vel 6. vices ,, Unguenta mercurialia minore quantitate, quam ad *ex-* ,, *citandum ptyalismum* sufficiat, inuncta, & diutius continuata, ,, universa Luis venereæ symptomata tollere & morbum penitus ,, eradicare a quibusdam perhibetur.

Listeri sententia.

(*Origo luis venereæ.*) Art. 977. Lues venerea est morbus contagiosus ab humore aliquo venenato, fere in coitu contractus ulceribus doloribusque se manifestans. Ab *insulis Americanis*, in quibus, ante *Hispanorum* adventum, hic affectus populariter grassatus est, illum per *Hispanos* in *Europam* allatum esse, nullus jam dubitat: Credibile est a serpentino genere vel morsu vel cibo assumpto illum ortum esse. A serpente aut scorpione percussos coitu levari produnt; verum fœminas Venere ea lædi authore *Plinio*, magnum argumentum originis Luis Venereæ ab aliquo insecto venenato. Ictus serpentum omnium malorum pessimum, ideo lui vener. comparandum. Quis adeo dubitet istam luem ex animalibus ortam esse: nam penis ab istis morsibus venenatis vehementer intenditur; & *satyriasi*, id est, furore & libide perciti nihil præter coitum anhelant. Ita quod vulneratis remedium, fœminis calamitas est; & a fœminis sic infectis invicem mares conflictantur in posterorum diram perniciem. (*de humoribus, p.* 417.)

(*Curatio.*) Art. 978. Fœmina gravissimo urinæ ardore & punctionibus ibidem, item condylomatis cancrosis in pudendi labiis, non sine vehementi capitis dolore afflicta est; illam *purgavi* 4. quoque die *pilulis de duobus*, quibus æqua pars *mercur. dulc.* adjecta est; apozema *ex guaiaco*, &c. fuit pro potu ordinario, citra sudorem. Sumpsit etiam bis quotidie cochlear. tinct. sequent. in decoct. *guaiaci* ℥iv. ♃. *Cochinel.* ℥iij. *cantharid.* ℥j. *vin. Rhenan.* ℔j. digere in B. M. & f. tinctur. Horum usu gonorrhœa admodum virulenta, fœtidum & sanguineo-viride pus effun-

effundens, integre sublata est, & duobus plus minus mensibus sine ulla ope chirurgica etiam ulcera siccata sunt, dolorque capitis ex toto desiit.

(*Dolores nocturni.*) Art. 979. In doloribus nocturnis, præmissis universalibus pulvis sequens est maxime proficuus; ℞. *Cochinel.* ℨj. *oss. sepiæ subtilissime lævigat.* ℥ß. *m.* dos. ℨij. 6. quaque hora decoct. *valid. Guaiac. Guaiacum hydrargyri, ut hydrargyrus veneni, in lue antidotum est.*

Pitcairnii sententia.

(*Gonorrhϙe curatio.*) Art. 980. In principio gonorrœæ virulentæ purgandum est cum ptisana laxante ex *sen. sal. tart. & flor. melilot.* & bibat æger *serum lactis*; post tres quatuorve dies purgationis insumptos, si ardor urinæ & fluxus sint minores, & color & consistentia meliores, bolum assumat ex *terebinth.* & *rheo* per 6. aut 7. dies, si alvum laxat, id fieri solet cum euphoria. Vitanda omnino sunt astrigentia; gonorrhœa enim nunquam evadet in Luem Vener. nisi nimis intempestive sistatur. *Pitcairn.* in MS. (964. 987.)

(*Methodus therapeutica.*) Art. 981. Methodus therapeutica *Pitcairnii* radicalis sic se habet; post *vomitum* bis aut ter iteratum exhibeatur *mercurius* per aliquot dies, bis in die; cum os inceperit dolere, abstineat se a *mercurio* per tres aut quatuor dies, tum *purgetur* alternis diebus; oris dolore cessante, iteretur usus *mercurii*; & iteretur hæc methodus, donec symptomata cessarint.

(*Infantes quomodo curantur.*) Art. 982. Ad ulcera & eruptiones leprosas *decoctum pro lotione, unguentum, aqua cosmetica, & cerevisia guaiacana*, tanquam remedia maxime efficacia, ab authore laudantur. (968. 971.)

Harrisii sententia.

Art. 983. Infantes a nutricibus lactantibus infecti, quanquam maculis, pustulis, ulceribusque scatent, quandoque & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillime omnium restituuntur. *Farina sarsaparillæ* fere insipida, saltem nullo gustu ingrato, panatellis aut pulticulis suis, ut par est, comista, addito etiam, ventriculi gratia, *santali citrini* polline, *catharticis* debitis intercalatis, tenerrimæ ætatis, ut læte nonnunquam observavi, salutem perfectam reddidit.

Blegnei sententia.

(*Ulcera pœnis & præputii.*) Art. 984. Pro ulceribus penis & præputii curandis apprime valet sequens lotio; ℞. *Vitriol. alb.* ℥ij. *auripigmet.*

pigmet. alumix. nitr. ana ℥j. comburantur in crucibulo, ut in lapidem coeant; ℞. *Pul. prædict.* ℥j. *aq. calc. vin. alb. ana* ℔j. f. solutio, &c. Egregie etiam conducit lotio sequens *Lanfranci*, maxime in ulceribus glandis & præputii. ℞. *Vin. alb.* ℔j. *aq. ros. plantag. ana* ℥iij. *auripigment.* ℥j. *æris virid.* ʒj. *myrrh. aloe. ana* ℈j. misce. Ulceribus satis detersis medicamentum affusa aqua lenius fieri debet pro futuro; & postremo cura cum *lact. virgin.* vel *aqua divina Fernelii* (1147.) (℞. *Alumnin. rupei* ℥iv. *coq. in aq. font.* ℔ij. *ad tertia*; tum ℞. *Lithar. auri* ℔ß. *vin. alb.* ℔iß. *decoquantur ad* ℔j. colentur, ambæque aquæ commisceantur, & agitentur, donec albescant) perficienda est.

(*Ulcera callosa.*) Si vero ulcera fuerint diuturniora, adeo ut callosa & cancrosa evaserint, vulgo *Shunkers* appellata, applicanda sunt remedia valde penetrantia, qualia *mercur. præcip. rub. lapis infernalis*, *aq. phagedænica*. Notandum tamen cum primum ex usu horum crustæ inducantur, statim amovenda esse *escharotica*, & *suppurantia* ac *digestiva* adhibenda, quibus crusta sublata, ulcera tandem cun *unguent. Devigonis* sananda esse (vid. etiam, *p.* 102.) internis remediis interim non neglectis.

(*Tumoros œdematosi genitalium.*) Art. 985. Accidunt interdum tumores genitalium œdematosi sive crystallini: remedia externa hoc in casu debent esse *exsiccantia*, *discutientia*, & aliquatenus *astrigentia*; talia sunt *spirit. vin. camphorat. aq. calc. cum sal. armoniac. sp. vin. cum sapone nigro, pauco pipere, zinzib. & alum. ust.* si adsint simul ulcera cancrosa & tumores duri, præcavenda est *gangræna*.

(*Phimosis &c.*) Art. 986. De phimosi, paraphimosi, & amputatione penis consulatur author, *p.* 112. &c.

(*Gonorrhęa.*) Art. 987. Cura rationalis gonorrhœæ inchoanda est cum *leni cathartico*, alternis diebus ex *cassia decoct. senn.* & *crystal. mineral.* in sero lact. decoct. *tamarind.* & *alth.* & *rharbarb.* (gonorrhęa prope occlusa) interim exhibenda sunt quoque *diuretica* maxime *terebinthinata*, & postremo leviter *astringentia*, *aq. minerales*, *troc. mart. astring. in aq. simplici coct. tinct. rosar. tinct. cotinct. coral. in coch. syr. ejusdem vel cydon.* Ptyalismus nunquam tollit gonorrhęam. (*Pil. de certa Palmarii. Tinctura cantharid.*

(*Ardor urinæ.*) Art. 988. Ardor urinæ *emulsionibus* & *ptisana* seq. ℞. *Rad. alth.* ℥vj. *malv.* ℥j. *fol. acetos. p.* ß. *hord. mundat. sem. papav. alb. ana* ʒij. *coq. in aq. font.* ℔x. *ad tertias, sub. finem addendo glycyrrhiz. ras.* ℥j. *f. ptisana* mihi in frequenti usu, mitigari & tolli potest: interdum in graviori casu *venæsectio* est necessaria; ut in urinæ suppressione, *semicupium*; ℞. *Rad. & fol. alth. rad. & fol. mal. rud. fœnicul. apii, petroselin. eryng. marin. ana* ℥ij. (*rad. raparum* ℔ij.) *herb. parietar. violar. veronic. flor. cham. melilot. genist. sambuc.*

ana

ana ℔j. *sem. fænugr. lin. ana* ℥j. *petroselin. anis. fænic. genist. ana* ℥ij. *coq. in q. s. aq. font. pro semicupio.*

(*Tumores testiculorum.*) Art. 989. In tumoribus inflammatoriis testiculorum & scroti convenit *venæsectio; topica discutientia*, & dolorem *mitigantia* sunt usurpanda.

(*Caruncula in urethra.*) Art. 990. Carunculæ in urethra sunt curatu difficillimæ; remedium sequens optimum perhibetur; ℞. *Pulv. alumin. ust.* ʒj. *præcipit. rub. auripigment. æris virid. ana* ʒß. *unguent. desiccat. rub.* ℥j. coq. ad consistentiam mediam inter unguent. & empl. hujus portiuncula cereoli summitati apponatur, & in urethram intrudatur, &c. de consumendis carunculis vide locum *p.* 177. &c. & consulantur alii scriptores Chirurgici.

(*Bubones.*) Art. 991. Bubones quoquo pacto sunt suppurandi, interne conducunt *cardiaca, alexipharmaca, victus & potus generosus*; externe *suppurantia potentiora, emplastra*, potius *cataplasmata*; cum *cucurbita* semel vel bis in die attrahendi sunt, & cum sint satis maturi cum caustico aperiri debent, potius quam *lanceola*, & aperti diutius sunt servandi. (973.) Ex erudito & eleganti tractatu Chirurgi *Gallici* D. *Blegny*.

P. S. In hoc morbo tractando D. *Turneri* Syphilidis epitomen exhibere in animo habui; sed defuit mihi otium; ideoque ad ipsum tractatum præstantissimum remittendus est lector, & simul admonendus commentationes præclarissimi *Boerhaavi* de hoc morbo ut consulat. Ibi habemus novam morbi ideam, novam theoriam a medicæ artis antistite, ne oraculo dicam, traditam, & novam medendi methodum, saltem aliquid in hunc finem candide & modeste propositum, *pace nostratis* D. *Turneri*, qui etiam de facultate bene meruit. O Fortunati ter & amplius juvenes nobis senescentibus propemodum invidendi, qui sub tanto *Gamaliele* vel in ipso pavimento super mattas sedentes felicitatem habetis vos ipsos pulverizare pulvere pedum illius summi scientia promicondi!

Finis Partis Primæ.